

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
**Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of Papua New
Guinea**

Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019
0cfech85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	15
Mááki	81
Arúke	112
Yóáane	182
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	228
Arómani	291
1 Korítiani	318
2 Korítiani	346
Karétiani	364
Ipitiani	374
Pirípiani	384
Koráátiani	391
1 Tetaróniani	398
2 Tetaróniani	403
1 Tímoti	407
2 Tímoti	414
Tááítati	419
Pírimoni	423
Íbaru	425
Yèmiti	447
1 Pítaa	454
2 Pítaa	463
1 Yóáane	468
2 Yóáane	475
3 Yóáane	476
Yúti	477
Arébárétiani	480

Áaimo Ataárainne

12

Îtogo Abaramma Aáyaraiye

¹ Yawe Îtogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqá wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awîqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéníqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Îtogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye. ⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* mátenotamo yemó aikumarakaraq abo Árániqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae.

⁷ Yawe Îtogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-márá yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Îtogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaibaqa Ááíye. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Îtogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Îtipi Mainenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Îtipiq mainena kukaiye.

¹¹ Îtipiq wemá koyanekeena aanakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínimmá maane. ¹² Îtipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínimmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Îtipiqo witana, Îtipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naupa urae.

¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítípiráóqá, mémeraqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Îtogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano? ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre tenara, ‘kemá awiqma

* **12:5:** Aran Abaramni abakowe

ketínári urauno’? Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!”²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

¹ Abo Abaram maréna Ítípíke Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

³ Mi maruqa Négíbiemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai marukaq. ⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáraq, poiymma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye. ⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-urae.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaq winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.) ¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uraye. ¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. ¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

¹⁻⁹ Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo

(13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aiku-tae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíníráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó yauwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruga íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yíkama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí ai-wayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukati kinie, abo Titarima Kóimi kayukati kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíníráwáqá maréta-wuráe móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíníráwáqá, Berae Tótóm kayukati kinie, Timepae Yíboi kayukati kinie, abo Berae Yowa kayukati kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótómkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukati máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. ¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae Tótóm máqe-emaitata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámri ni anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonnama Abaramte yakarotáráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naupaqa páquramma yááyama aikutena, abo Téní waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkarena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mirauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae. ¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqa-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kini-rawaqa kégotamatuwaimma, Tótómuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukati kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámikaiye. Métítérékima uyátámaqma Ítogni mononaaupaq mayai-naare. ¹⁹ Métítéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragárá wîyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. ²⁰ Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítograma noitababiyabo

* **14:10:** kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móramora (1) máte-tiyaakabikemma Métítérékimma amikaiye.

²¹ Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyé, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

²² Abaramma anonna-uráiyé, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wîyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, ²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timátikaiyaba. ²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanaráréténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étíkoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

15

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

¹ Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekáq páquma tiráiyé. “Íma ikatí-owo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anónuramma aménúne.”

² Mirátitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayáníye?” ³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.” ⁵ Yawe Ítogo Abaramma awiqmema máápa Abaramma yaubarena abo timámíkiye, “Mute aabayápáq wîyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarará yorautínónópo.” Abo wemá timámíkiye, “Ení iyápó-anna mirará-ínóe.”

⁶ Abaram Yawe Ítogotaba araine-tiyákáitana, mináitábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiráiyé.

⁷ Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráiyé, “Kemá Yawe Ítogomo Úúqo Kárítían-kayukabike mami mára áména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram ítaráiyé, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami márámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Nateqá purumakakaráq, mémekaraq, awai típítíkáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyo. Óqa máágára, paaya numa mamé-iyo.”

¹⁰ Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiyé, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyé. Numarátámá paa-yukaiye. ¹¹ Abo akikiráókómá arabéna kúmókumo mami áráq wákátábá itana Abaram yikamma wáréwara-uráiyé.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye. ¹³ Míkaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mí-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráíyaq kemá mí káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yíménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mí márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe.

16 Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yauwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

17 Minnámo aabaumo kupéramma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye. 18 Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuvena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami mára ení iyápó-anna yiménúne, 19 Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, 20 Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, 21 Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

1 Anyie-téna, Abaramma aanako Táraí íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Táraí wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagamma makaiye. 2 Abo wemá Abaram-tabá téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma tímíno.”

Abaram kanararé téna, Táraítaba tiráiyé. 3 Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Táraí Ítípíke wení mayai inaruma Aagamma awíqma awaikomma amikaiye. 4 Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyé.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye. 5 Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

6 “Ení mayai inaruma enayáapi maiye,” Abaram tiráiyé. “Nóra-áaimmo auyanammo iténanamo kanaaraqo ína-áaimma umáka.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

7 Yawe Ítgoní énitóré (30) Ágamma kaqmáápa poqnokóní waqókaq aonaraiye. Mi póqnómmá, Túwa wí-áákóní aukapaq waiye. 8 Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákaena iréya, nákaqa kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Taráinopake péqmare kégone,” Ága anónná-uráiyé.

9 Mirá-titana, Yawe Ítgoní énitóreko wemmá tímámíkaiye, “Yauwéqma Taráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” 10 Ókaraqa Yawe Ítgoní énitóreko tiráiyé, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyíkánta íma wayuka yorautinoe.”

11 Yawe Ítgoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyé, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímaeriye-te* áwíqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá itáyamena emmá áwáqnaiye. 12 Wemá Ítímaeri abáq íyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyikainata

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke. * 16:11: Ítímaeriye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá weni arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awiqa amikaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aaga tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áitábá, mi póqnókómmá Bíyá Ráqá Rói áwîqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inámái Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítímáiriye áwîqa miníyápógómmá yaamámikaiye. ¹⁶ Abaram étiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímáirimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekác páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekác amakakí-uréyá Íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé, ⁴ “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone. ⁵ Íma ókaraq Abaramue áwîqa yainowe, íbêqa ení augen áwîqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áuráiyata abo kínirawaqa epíké páqinowe. ⁷ Kemá ketí pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekárác ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan marabimmo íbêqo namuq nákáq-umá mánna kemá aménúne. Mi mará egárác ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwatí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámíkaiye, “Emá aamó-timayarumakaunnamo timámunna waraó, ekárác ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná ketí yarumata-aíne eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kэрáwáqá yabíyéro: Máte inamáí árakáráwáqá íbôwáqá-umáyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakauyane. ¹² Minnámo epikémmó máte inamáí árakáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo étiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqo páquráiyammo, yaurakémmó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikémmó páquráinae. ¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqo páquráinnakaraq, emó ení yaurakémmó meyaní-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye. ¹⁴ Náwamo íbôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwaiye.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táráiyé tiyó, íbêqa wenáwîqa Térae maniye. ¹⁶ Kemá atimûqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma amíníye. Kemá atimûqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yínówa mániye, kínirawaqa weni iyápó-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótípake awaúténa wíráke-ena abo we-áímmá tiráiyé, “Kanaraq móra antareti (100) auqo-uráinna-nako iyápó máyání? Kanarác Téra náinia teni (90) auqo-uráimma páá iyápó ákání?” ¹⁸ Abo Abara-am Ítogomma ítaraiye, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápó Ítímaerima amammá amínó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamáí akama amíníye, abo emá Áítíkiye-te* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekaráq ení iyápó-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnama emmá Itáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa abo kemá ókaraq táíbaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áúrankanune. ²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkite maamá páqonune, Térama mami kánárákémmá méyá áúkák iyápó ákámá amíníye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaço páqurayamma, meyákákémmó meyáníq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaço maemma wemá ibôwáqá umáyikaraiye Ítogomo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae, ²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaka mimórá kánárák ibôwáqá-umáyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaço páqurabiyo ópaqnakake meyáníq-uráimma weté ibôwáqá umáyíkárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákáká aanónaço-kamákenamo-íkaq maramáqç-uráiyae. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo keyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awáútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyae, “Ketí Anóko,* kanaráq íráqóáimma-tirátima makák ketí náoq máíyaq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áítauqa tetekéya ma yágóní ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqá maméq-mátímenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákémmá páá keráwátí amma wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-uræ, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaç uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaço wení purumakakáráwáqó mápaç-uréna abo móra (1) íbéyamma áínóara purumakamma áúyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqá yokaauræ. ⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám ikaq nánánókárák, auke nananokara abo purumakammo agama yokaaumátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yagóní áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.

⁹ “Nákaraq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá itárae.

“Térinaupaç maiye,” tiráiyae.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yawwémma mamirá-kánárák méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra

* **17:19:** Áítíkiye áwíkoní ááimma, minná “wíræe”. * **18:3:** Anókowe áwíqqa minná Ítogotaba tiráiyae

† **18:6:** 20kg-miraramma.

iyápó mayaniye mi-kánaráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaaraq maena ítáraiye.

¹¹ Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé. ¹² Mirátitana Téra áúyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákakorata wayuka-ariq aukuraye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo† Abara-ámma ítáraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma? ¹⁴ Kemá Yawe Ítogoma íma mórayatako ummáyatikaniye. Kemá yawwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí iyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Arimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-owo Tiráiyé

¹⁶ Mi káúmó (3) námú wáyúkámó ítóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyé.

¹⁷ Minnámo maréta kéwowana, Yawe Ítogo wenáúyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratatariqo ónúna. ¹⁸ Ímiye, nóinaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáéteq máte marukarawakomma ma-márábímmá íráqoni umáyikanune. ¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáa warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq abo tágamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqá yáqyíqámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé.

²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uraiye. ²³ Abara-ám Yawe Ítgoní waqókáq yiréna ítáraiye, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino?

²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiymma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwímmá kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirára-ínóne, kímora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yawwéqma Yawe Ítogotaba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikatí-une, kemá pátátáune, káítóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyé, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune. ²⁹ Móragaraq

Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.” ³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tiyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyé, “Kemó aónánanamo kaumo tiyáká (30) wáyúkámó maiyaqa

† 18:13: Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Itogowe

kemá íma óqa yíkamonune” ³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tíyáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyé, “Mami káyáa tíyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.” ³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kanararé, Anókó íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórákaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Páa tíyáka-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.” ³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyámma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma Abara-ám yauwéqma naópaq kóuraiye.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáa Táwítawa Uráiyé.

¹ Mi énáikáq kaya (2) énitórékó* Tótóm kóyaráye. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákák maraqmáqe uráiyé. Minnámo kaya (2) énitóré-rátámó kéyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákáráq awáutaye. ² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí naaupá yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyáq abo abéya máí nókápáq kenákátí amma wiyoye.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makák máte kayukamo kaikuyo marukaq wáéyúye.”

³ Mirá-kéteyataba Róti aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo weni naaupaq koyaráye. Róti yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) pareti agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótini nammá yáútúraq-umákae. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáa aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Róti yimónaibaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áúyakaiye. ⁷ Róti téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna yeráwáté oro. Abo ketí namu náka íma moráyatariq umáyikaro. Ketí naaupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Páábaq yááwao oqtarákémma,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketáti kawáa máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áaimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokiránéta-uráe.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énitóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naaupaq kéyuweta oqtá áúyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) énitóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukáráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyikáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énitóré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkárano, mirauma enairó-utama, ení ánimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibíkémma?” Máraiya-moema yiwíqme mamipíké kóró. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyíkamma ítáimma anóni itana timátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.

* **19:1:** Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá timáyímíkaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápí tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma yokage-umá timámena, “Uyaté enánákaraq enayámúmmaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yímíkaiye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) énitóré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá iráqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí tááraqa yabítíkanna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmágó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yatariq urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmarenamo urai marukoni áwîqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôpake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaraq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiye, Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékaraq, mátetataqo mi márábímmó waimma. ²⁶ Miramo-kéimma Rótini ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am itóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiye. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábíkémá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áúyánámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwîqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiye.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muriánnóbáqá máqe-urae. ³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae. ³² Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuweqaq weté watéka iyápó mayáyúye.”

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámítuweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáikáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá keti-boté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápó mayao.” ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámimma neginági uyákátuweta,

áukonaqa maréna abowáte wataiye. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráiyé.
³⁷ Ananowámá inamáí ákama abo Móáp awiqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbêqa-maiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákama Péqámi awiqa yamámíkaiye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqa maiye.

20

Abara-ámya Ábíméréki

¹ Abo Abara-ám Mámrikemma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwîqmeta yewana Ápíméréki mayákáraiye.

³ Miráowata, móra (1) nókamma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámíkaiye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Min ínímmá waataké íníne.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono?
⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámíkaiye. “Árainne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitaraq kemá íma emmá ayuwauna ketúrakaga táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóne.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímíkaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikaráno? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamiráumá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkáq wáyúká íma Ítgoní áqa árainmma ínópowata kemmá ketínákake tíkatuweta ketínaqa mayainóe tiráúne. ¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínímmá ketímánare. Wemá ketibokákémmíbo, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Ítogo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá keti-yóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípiaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámikaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáínnaraq nákaqo mánáetinaráq áúyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbímma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúrikaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánakogaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkarae. ¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Ítogo máte yíyáqa auyatukai.

21

Áitikimma Marákáraiye

¹ Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámno pórómátimo-uyákárainmma kíqna-uramma taróquráiyé. ² Mi kánaráq-úrámá Yawe Ítogo Abara-ámno pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áúráitana, Téra ámúkarariq-uréna inamáí ákama amíkaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqa yamámíkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiraiye, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámntaba téna kettaba min íyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áúráipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánaráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye. ⁹ Téra aónáima weni mayai-íníkóni ánimma Ítímaeri Áítikimma wíra-uyákáraiye. ¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámntaba tiráiyé, “Mi máyái ínókáráq weni ánimma wárénata kótao, íma Ítímaeri ení ótamma ketánikote yainániye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyabo Ítímaerima wenáni-karaqiyé. ¹² Abo Ítogo Abara-ámntaba tiráiyé, “Íma emá umma-áúyánámmá itao enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tína itao, nówai-náitababiyo Áítikikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne. ¹³ Kemá Ítímaerimma nétuqya iyápó aménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amikaiye. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana wení ánikote kóuraye. Ága wení amma maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaq uráiyé.

¹⁵ Ábo anabíké nomma ánatakítana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka wení ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkæ.” Abo Ága mérami waqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átama yakáiyé.

¹⁷ Ítogo Ítímaerimo ibiqó-yaráimma itáraiye. Ítgoní énítóreko wíyôpake Ágamma áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo

* **20:16:** Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

enánikoní ibiqá ítátuwaiye. ¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá wení iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

¹⁹ Ítogo Áganí áúramma táagayakaitana abo wemá maiqnómmá áónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá ámí kaiye.

²⁰ Ítogo Ítímáerima yabírákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, wení anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikaiye.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá ténéna Abimereki iráiyé Píkórite, wení ááíq-wayukatí kawáámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Ítogoní áúrakaqa emá ayáámma aikaq márénaga kemá aónéga minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá mámma marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uqmakáimma Ábímérékini mayái-wáyúkáráwáqá yabíma abowání-umatawana.

²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miraimmá íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ám tipítípi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámí kaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye.

²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé típítípíráwáqá mamá-ókaq tipítípi-rawapike makáiyé. ²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ám itáraiye, “Nówai náaitabawa mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá mayáínónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukáiyé-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétíbare áwíqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqo marái-áímmó Bétíbaqo kánataimma, Ábímérékigaraq Píkori wení áai-wayukatí anómma yawwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé. ³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétíba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. ³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín iyápó awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma aráténa enánimma ikámma agaamá ôba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, ôbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyímí marukaq urae. ⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye.

⁵ “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám

timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá ôba umákai irabama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráye. ⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iramáq maíbo, ánibo nákararaq árása tipitipi agaamá ôbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) árása tipitipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyíkai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá irabama áakumá amúra makaiye. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makaiye. ¹⁰ Abo wemá ayáamma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé. ¹¹ Abo wíyôpake Yawe Ítogoní énitóreko áayama téna, “Ábára-ám! Ábára-ám!”

Abara-am anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-íyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Ítogoní áaqa ikatiqé mináitábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítípí karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipítípí maména ánikoní márúqa mamá agaamá ôba amíkaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítogoní énitóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáraraq ení iyápó-anna mamá taíbariq íníye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayaí wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyé.

Naqani Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mírkáma wekáraraq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Áramuni abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.” ²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mírkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáráiyé. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáráiyé. Yetí yíwíqa. Tápaé, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóní títaubikoni anáábútaáti yíwîqa

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwirai-nákóní anáábútaáe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

² Áabaraama minná Ááitekima aboáé. ániibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé.

³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráámma aboáé. ⁴ ániibo Arááma Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ániibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóáatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááaama anáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine. ⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááíyaamma aboáé. ániibo Abááíyaa Étaamma aboáé. ⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááíamma aboáé. ⁹ ániibo Utááíaa Yótáámma aboáé. ániibo Yótááma Éaatimma aboáé. ániibo Yótááma Étékááiyamma aboáé. ¹⁰ ániibo Étékááíya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááíamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótááíama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááíakimma aboáé. ániibo Irááíakima Étomma aboáé. ¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ániibo Yótêbima Máríaamma awaikóé. ániibo Máríaama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwirai-naré téta áwîqa kéyaae.

¹⁷ miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Maríaama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirai-nákóní wataáama pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máríaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máríaaqa awaaméríq itanabóana ámûkarariq uráíye. ¹⁹ awaikómá Yótêbi wemá Iráqôn-auyanakaraqnapoana anáakoma Máríaama abarokáq timá agaeráq akai-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye. ²⁰ Yótêbima minnáyaba aúyánámmá itáíq-itaiq

kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatíqa íuwo. itaa. min-iyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-iyápómá marakániye. miráinaama wení áwîqa Ítue té áwîqa yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaíno tiráine. ²³ Ítáaro. mórana aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwîqa Imáánuerie téta áwîqa yamáminoe. min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátê máie.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ánibo Yótêbima aú waguré mágena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráie. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íráqôniq umá ákáráie. ²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáráie. min-iyápógóní áwîqa Ítue téna Yótêbima yamá ámikaiye.

2

Ítumma marákárainé.

¹ Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béquteremubaqa Yúria-marupaq marákáráie. ánibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúma utaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraae: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma máin-iyapoma náakaraq máio? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa kéyune.” téta tiráae. ³ Érótima kínima min-áimmá ítátuwena wemá áaqa karáie. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq uráae. ⁴ Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáiya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq ínío?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitata yemá timá-ameta:

“maakáq Béquteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatáane:

⁶ “keráwáqá Béquteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma máae.

keráwáqtí márûpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráinana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yaáyaraiye. ánibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuráio?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béquteremubaqa kégowana tiráie: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ánibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráie. ⁹ ánibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúma utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uráie. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íráqôniq uráie. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq

anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómmá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íráqôn-akuqa i-kánámá íráqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Érótima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemma ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érótima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Érótima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érótimma amaníqá makááe. miráitana Érótima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béquteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érótimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áikómá anón-ibiqá yaréta Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínóe.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”
téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákatí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráeomaraabaq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá itáimma Áákéreatima Érótimi áanikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótêbimma ámááma ámikaitana Káárirí-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tiráane.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye.
‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraiyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtóma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóni áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámúkararaq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáarebake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátúti-wayukagaraq nommá peránátae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá irakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóni áaipima Áánúqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuwweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeraunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnáama uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboaq wení áitauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánúqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayáápipma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítí-naupaqa wítima mamá áíkuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánúqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Káári-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé. ¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá itáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánúqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánúqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama

mágoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uráiyé. ¹⁷ ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kêtikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íraqôniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánáaráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaae téna uráiyé. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé. ³ Ítumma makáqma aónainaqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naíkáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéiyé.

‘aáwakoma wenamáa waayúkgomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéiyé.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáarebaq uréna anó-monoq-nakoni ámúraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéiyé.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emmá iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’

mirá kétéiyé.” téna Tááqtaama tiráiyé. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétéiyé. ‘uyátárainakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kétéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ánibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íraqó-qtátáákáráq aráátiraiye. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkénaqa kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé.

¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaaao. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétéiyé.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaaao.’

máqtemma keqtááyábá mirá kétéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ánibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Káárirí-marupaq uráiyé. ¹³ ánibo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Káárirí-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,
Náábataarini-marukaq-wayukao,
únókááyúkóní áwábaq uréna
Yótááni-nomma aqtátuwena
maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.
yeqtí Káárirí-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta
anón-omma kamá tágaimma aónaraae.
aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánááráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqte-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Káárirí-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye. Tááimoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpiké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá ketinaae wáráakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá tiráátenune.” téna tiráiyé. ²⁰ ánibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma áanikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únopí-káárébí yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ánibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únopí-káárégáráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayái matáiyé.

²³ wemá máqtemma Káárirí-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náupáq yiráátiraiye. ánibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kêtima-yimena máqtemma kari-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá máí-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ánibo netuqyaa-káyúkámá Kááriríbakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyē. wemá mikáq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááē. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyē:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwîqa márúte yuwéta yíwîqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógiqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnobaqa íráqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márûqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹¹ yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. ¹² miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyikáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anómeyamma Áánûqtuni márûpaqa wáiyē.

waayúkama úráá kamá tágama mááē.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááē. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarácq íniipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiq íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááē. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ móraiq umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokácq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaarácq aónainoe. ¹⁶ miraráá umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúrakaaq ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íráqôn-aimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa máí-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yágaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárácq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áínábi Áánûqtuni

aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. ¹⁹ miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma ‘mirá-uwo’ téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna ‘ámáan-aimma wáráaro’ ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awîqa wániye. ²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqtí arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqtí arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minnâ ‘keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.’ ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainai-áipí mániye. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainai-yátáápi máino. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainai-áímmá ya itáino. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wíniye. ²³ miráinaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé iré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáa aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yawwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáa emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainai-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkati iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaiyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nôrabi uráinna-anonna máqtemma yawwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minnâ ‘kumari-ááímmá ítaroq oro.’ ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá akáin-nakoma minnâ wenamáárîq wení arunóbáqá mirán-ááíkkómá mamá min-íníkáq kumari-ááímmá tarôq kéiye. ²⁹ ániibo itáaro. keráwáqtí móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káíq-kaiq inírábí ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káíq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áíkkáráq pááq uráine. minnâ ‘móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa

maa káyuwaune tíno.’ ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkmá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéiyé. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. ‘keráwáqá tímá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraíne téq tímá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq áraimma tero.’ ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraíne ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awiqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ánibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwîqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abíqtataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéiyé. ánibo keráwáqá Yérútáare-marukon-awiqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútáare-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááríq keráwáqtí tiqnótáuma mamá abutá tiqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéiyé.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. ‘enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaa.’ ánibo ‘enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaa.’ ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré kéteraq mórabaq-taapaama amíyana mibákáráq yuwítuwaino. ⁴⁰ ánibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaaráqibo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ánibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqté aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaaráqibo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ánibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa ‘tímero’ tín-naqa kanaaráqibo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ánibo móra-nakoma téna atábááma umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaaráqibo keráwáqá tinaaémma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. ‘yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.’ ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq tái-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúmá mamá íráqô-kayukaraqa tái-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq

aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo kéréwáqá keráwáqtí tíbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétémayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútûq katekoîq umá páaq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyana ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwîqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáiyee. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá miwágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tínéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnaama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama teníkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áítáá tenana ‘Áánûqtuma ketáái táama itániye.’ ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórárîq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

‘keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwîkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaa.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqti otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaaó.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqti táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá ténéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqti meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tinoópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kaitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqti íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. ²¹ keráwáqti íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama okómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ánibo keráwáqti túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinanana min-okómá keráwáqti tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mikúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqá mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áuyánámmá itai-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti móneqnapo meyaníq inóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáíye. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq

íkémaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa káyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? ²⁷ keráwáqtí aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maq̄má akoqnáá umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaao? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtôma yenamááríq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniboana wení íraqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íraqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópí wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kéitawanama keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabí-í-yátáákómá pááqyamma wáíye. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra ‘nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keq̄tibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtatabi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiniq kéíyanama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáe.” téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainái-nákóráá umá aamá ítama yainái-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainái-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yaináiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yaináiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááríq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááríq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáímanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráíye. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? ‘aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.’ téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamááríq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaarác aónama aruté matuwaa.

⁶ keráwáqá móra íraqômma aokaq-yátááqá áwáábíqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íraqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítuqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinanana mayánénama ítama aónaino. akáinanana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké

mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tíanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tíanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-iyákáá umá máapoata tipí-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. ¹⁶ keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. ¹⁷ móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. ¹⁸ íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq móraiq urááe. ¹⁹ máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyái-tagomma minná ayááama irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²² mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaketaa ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááriqa uráunataae.’ téta mirá tíyaqa ²³ ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikáráté.

²⁴ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnaá uráiyé. ²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboq inápoana wemá wení naammá kegéba-amuraaq

naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwááma anómma yokáiyé. ániibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútûq yawítíguraiyé.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náápaamma matokái-nakoraa umá aamá kétima-yimena yiráátiraiyé.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiyé.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáamma árûqmarena tiráiyé: “kemmá kékaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguraiyé. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiyé: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiyé. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiyé téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiyé.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákáráiyé.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiyé: ⁶ “ummaataráana-nako, ketí mayái-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqqa ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiyé: “wemmá kemá ko mamá érankanone.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiyé: “ummaataráana-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaa. emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítíkaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaaráq kéwiyé. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyé. miráitaq kemá ketí mayái-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiyé.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaaé wáráa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiyé: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaanaqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqbaq máeta ibiqá yaréta yíwáayamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiyé: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniyé.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-káirí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiyé.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékena aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokogyamma ákáitana atípáraaq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ánibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokogyamma érákaraíye. ánibo min-íníkomá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq irááe. ánibo Ítuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémá waátá aágoma iyuwéna kóuraiye. ánibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítályaana óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áíkomá maará-tiraiye: “wemá wenamáárîq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáíye.” téna agamatán-áúbágó tiráíye.

Ítun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwíyataao.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráíye. ²⁰ Ítuma yawwéqma timá ámikaiye: “abááq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáíye.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaaé waráina-waigoma wení naammá móraiq umá wániyo? ²¹ ánibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamáárîq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáíya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinae ya waraao.” téna tiráíye.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráíye.

²³ mikáké Ítuma únópi-káárébi úítata wení iyápó-annama anaaé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kemetena únóniyágómá únópi-káárémá yawááq inena uráíye. miráimanibo Ítuma paá waguréna máqe-uráíye. ²⁵ ánibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátárai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶ Ítuma timá yímikaiye: “nôraq itaráq ikatíqa kéoo? keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókaráq yiwáágúraiye. ánibo uwáágoma mó-aráwáá itana nokómá ókaraq íma non-iyamá metaráíye. ²⁷ minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kítitana tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábíké Ítuma táí-aama matukáíye.

²⁸ Ítuma yeté nokaayúkómmá meranábápáq Káátarini-wayukati marabáq atamá uráíye. ánibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákbí máí-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákbí pukáá-kayukati mararaapáqá máátíq-máatipa q máqeta irááíye. yenákbí anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá

íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni ániko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtaámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye. ³⁰ mórana pó-annama nékaq máeta aúma narááe. ³¹ ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaarácq emá keqtaámô tíkamma waréma emá kanaarácq timátíkénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórana áítabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítuma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórana aí-ayaamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákáráye.

¹ Ítuma únópi-káarébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márûpaq koyarááe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekácq itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánûqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tirááye: “keráwáqá nôraq itarácq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaarácq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune.” téna tirááye. miráitana Ítuma ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tirááye. ⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuráye. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyaráye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náúpácq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaaé wakááye.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágárácq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Péraati-wayukama miráomma aónawaeta

yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqti yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpáq-áímmá tiráiyee: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko ítáaro. ‘naí-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéiye.” téna Ítu timátuwena tiráiyee: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Ítuma tiráiyee.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánáaráqá Yóáanema nommá perai-nákóni iyápó-annama Ítunopaq iréta tiráae: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummó ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánáaráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táiq ínáyô? íma aokariq kéiyee. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táiq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokariq kéiyee. miráinanama mitábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginiiye. ¹⁷ keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítewae kéiyee. miráitata yemá aúge-kaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbi áíqtowanama íma aokariq kéiyee. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímarawana mákama íraqóniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyee. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórana anó-kawaa-naqa Ítun-amaqaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámúmma paá íbêq pukuráiyee. ánibo emá kanaaráq iré ayáamma aneq mó márénana atóbama yawwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyee. ¹⁹ ánibo Ítuma itó-uma mikáwáá-nákóni anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama móraiqaq umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama in-aautámma ákáitana inaaupaqaq tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtôgoni aqtóraq ayáamma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníkmá wenamááríq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánekuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye.” téna ánekukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyee: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákariye. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguraiye.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ánibo Ítuma tiráiyee: “keráwáqá maí abátikáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyee. wemá paá aúma waguráiyee.” téna

Îtuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wíráa umákaraae. ²⁵ áñibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Îtuma mi-náúpq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uráiyé. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkápáq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Îtuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Îtuma mi-márúqá yuwéna kóuráiyé. áñibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Îtun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.” ²⁸ téyana Îtuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááye. Îtuma min-nákámá timá yímikáiyé: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna itáitata yenákámá Îtumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye. ²⁹ áñibo Îtuma min-nákátí yúrapi ayáamma kánekyena tiráiyé: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Îtuma timá yímikáiyé. ³⁰ áñibo yenákátí yúrakoma tágaráiyé. Îtuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiyé: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyé. ³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Îtuni wataáama timáeta uréire urááye.

³² yenákámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Îtunopaq iráiyé. ³³ áñibo Îtuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráiyé. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréeta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe. ³⁴ miráimanibo yaímma Péрати-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Îtuma arummá kéumayikáiyé.

³⁵ Îtuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpqá kéyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyíkaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíwáqnaa ínáyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipí-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. ³⁷ miráitana Îtuma wení iyápó-annama aúpq-áímmá timá yímikáiyé: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana wemá yókóní aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Îtuma timá yímikáiyé.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

¹ Îtuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikáiyé. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uráiyé. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. áñibo ábâkoma Áánarue. áñibo Yêmitima Yéberimma áanikoboana ábâkoma Yóáane. ³ áñibo Píripima Paatááromiyue. áñibo Tóamáatie.

Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayaí-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááqtiatie. ⁴ ániibo móra-Taaimonima Ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awîqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítíráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayaíyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áítumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápí áíti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq wainó’ timá yíkáaro. ¹³ ániibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq winîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itáínaqa ániibo keráwáqá mi-márúrabi minnámá íbáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yaináí-kánáaráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwáikama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuweró. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoq-náúpáqá tebûqa timéta ínóe. ¹⁸ ketíwîqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq winóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yaináíyaqa keráwáqá ikatîq íeraq ‘ketáámá

nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínimma ²⁰ kenamáa keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá áanikomma mórai q umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táiq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awiraínana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaarác mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaimá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqti kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqti kawáá-náqá kemmá táiq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táiq umátikanoe. ketíwîqa Píétebue téta tíwîqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwîqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatîqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatîqa oro. máqte-qtataaqa aúpác wái-qtataakoma anaaékaqa abarokác íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ánibo aamá yaákareq táápikemo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqti túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatîqa oro. keráwáqti tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikátéro. keráwáqti túgaraq tirun-iyápógárác mákama kanaarác Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaarác tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikátéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyaarake kanaarác meyanîq ínoe. ánibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaarác móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ánibo keráwáre keráwáqti tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatîq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkariye.

Ítuni áwîqa yai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokác timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúraaq wení márûpaq wemmá mórai q umákanune. ³³ ánibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraaq anaaémma umátikai-naqa kegárác wemmá ketibon aúraaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókórú-yákárác kukáiyé.

³⁴ maa-marábí kaayoné-yátáaqá mamá maa-marábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkápíke

mamá yainanááq mamé kukáune. ³⁵ ááíqa áanikokaraq yeqtibogáraq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráye. mórai q umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráye. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôni q umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôni q kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôni q umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íráqôni q kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôni q kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáíkkaa q umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkkaa q umá mayánóe. ⁴² taákaq máraaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáraa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétimatumune. anaaékaqa min-nákóní íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánónaimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóní mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq urááe. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqonatabataaq awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítai q tálq uráikayukama yítai q-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maráino.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá uráama nóiqtataaraq ko aónanaraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákáráq

ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? Ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? Ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-náráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tínîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aammá awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kėtiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóní kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aiiqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámaan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ánibo keráwáqá itánae téqa kanaaráq itáaro. Yóáane wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áimmá itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiye. ¹⁸ Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itaí-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaga Ítuma awaameq-yátááríqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínáyô! Be-qtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínáyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamááríq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ánibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá kain írábí kumínóe. minná kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá

Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánáaráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánáaráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágáráq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápi wáin-aaimma aamá káyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tíkáiye’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniye kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení ánikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení ánikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma káyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tibô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá keté yaagumá mayéraq kepíké itái-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ keté yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péрати-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááímmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.” ³ téta tewana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minná íma otaa-qtátáárîq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabikémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áímmá ítareqa táwî-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áíkkómá maará kėtiye. ‘naí-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitíraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárainapoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íraqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-aúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákkoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá

mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “keráwápíké móra-nakoma tipí-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte kényabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipí-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráré tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúntataae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téte urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaínáq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma ketí mayaí-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtábá kétékitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekáq máránana wemá ketí yainai-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnoabaq ummaa kényainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ániibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá wataama kétinana yainai-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekáq yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kétéiyé.

“Ítuma Píétebukaraq mayaí kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánáárqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ániibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé.

²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma ánikowabi Metáíya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnááma ámikaiyoana táí-aagomma kématuwaiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá íténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaa umá kaayaq-ánnáiq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táíq umáginiye. ániibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaa umá kaayaq-ánnáiq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁶ mórai q umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaa uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. ²⁷ ániibo keráwáqá maará kététe Píétebuma tíwáqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqti tinaae

wáraa-kayukama yíwáqnaa itatawáq táí-aagomma kématuwaa? miráinata tinaaé wáraa-kayukama keqtaámá kětiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáíye. ²⁸ítáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kětípoaq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kětiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáíye.

²⁹náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékena wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaráq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aíquma yorupénama wemá waqmá paábataa kématuwaiye. ³¹miráitaq kemá keráwáqá kětima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³²Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákena awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá 'Pítibuni aánapo kématuwaiye' timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákena awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma táí-aramma itáíye.

³³yaagómá Íráqô-tama wáinanama arakógaráqá Íráqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógaráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéíye. ³⁴keráwáqá iraakabayaakóní áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq Íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimórá-áúyánámmá arunóbákárq ógikaiye. ³⁵móra Íráqô-nakoma wemá netuqyaa Íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáíye. miráitana wemá Íráqôn-aaimma mamá pááq kéíye. ániibo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáíye. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéíye.

³⁶miráimanibo kemá keráwáqá kětima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánáárqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷keráwáqtí táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸mi-kánáárqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá améno.” téta tirááe. ³⁹miráitana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yirááatenune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁰naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnobaqa kaumo-wágáágárq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákárq kaumo-wágáágárq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráíye. ⁴¹ókarq Ítuma tiráíye: “anaaékaqa Áánûqtuma

aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápi ító-ureta keráwáqti táí-taiqtaba táí-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá ítéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápi ító-urena keráwáqá táí-tubi marániye. mi-kúinímá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itái-yátáákóni áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna wetábá wenamááríq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yauwéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagánî-maruqtaba abáá kéiyé. aagánî-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kéiyé. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kéiyé. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqóniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánááráqá máa-kayukabima mórai q umá miráuma táí-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya ító-uma máqe-uráae. yemá Ítute watáa-wataa tínéta urááe. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “ítaao. enanóagaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáa-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketíbâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketíbâqawaama maéta ketúmna maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ánýumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánááráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiye. ² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq ító-uma máqe-uráae. ³ ániibo Ítuma netuq-ááímmá téna waéqma itái-áímmá téna waéqma itái-áípi maqma timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ánýumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ánýumma mó yúwáitana yaímna aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímna-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uráiyé. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uráiyé. ⁷ yaímna áwáábiq-annagoni ááipi

kuturáiyē. ááqibo áwáábiq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáiyē. yaímma-anayumma tiyááka naíkamá-tiyaakama miráuma (100) arammá íyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) íyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) íyáitana urááē. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáino.

Îtun-aaimma waéqma itai-áípi aamá tiráiyē.

¹⁰ wení iyápó-annama Îtunopaq iréta timá ámikkaē: “nôraq itaawáq waéqma itai-áípi má aamá kétima-yimeno?” téta Îtumma ítama aónaraae. ¹¹ Îtuma yawwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áíkón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyē. ¹² minná mórama Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ waéqma itai-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaaē. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaaē. ¹⁴ maaminóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoē.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáē.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaaē.

yemá ketôpaqa íma ko yaútúmeta mamá íráqôniq umá tikaaō téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Îtuma ókaraq tiráiyē: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááē. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Îtuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqá aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkaraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo itáanaimma itaiyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áíkóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yaútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoaq uqmáráimma Tááqtaama iréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaaē. ²² ániibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwaráíqtábá móneqa mayaiyábá yeqtí yúyánápi má anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá keyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaaē. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60)

íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itái-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyee. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáamma íréna karaa-qtatáákóní ayumma wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uraiye. ²⁷ ániibo mayai-wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukááne. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayai-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta nai-kánááráq úyotao. ániibo nai-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáa-uma irabí agayaíq umaráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyee.” téna Ítuma waéqma itái-áípi timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itái-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyee. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uq-makáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyee. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyee: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyee. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékaiye. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkaiye.” téna Ítuma tiráiyee. mórana yakaráq waéqma agayaíyana itorai-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miraráá kéiyee.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itái-áípin áátuqma nôraq itanabi tiráiyee.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itái-áípin áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itái-áípin áátuqma tiráiyee. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyee. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne.

maa-marámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.”

téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyee. wení iyápó-annama Ítunopaq iréta tiráae: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tiráae. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyee: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni

Áráaqiye. ³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ániibo táí-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ mi-námúró-nákómá táí-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópíké ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ániibo yemá táí-namagaraamma yúqma áikumaréta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miráráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá káyikaa-kayukagaraq ókaraq táí-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yíwíqma áikuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írabí yemá máeta anón-ibiqá yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabíké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyaníq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópí móneqa wáitanaboana ko meyaníq uráiyé.

anó-moneq-awiqa yaa-púyákóní waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awiqa yéna áiqma áikuinikaa kéiyé. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó káyimena meyaníq uráiyé. ániibo wemá minnáake móneqa maména mi-púyáqá ko meyaníq uráiyé. móraiq umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpí kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéiyé. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áiqma paábataa kényuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóní aqtó-kánááráqá miráráá umá móraiq ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáiqma ⁵⁰ anón-irabitaq yuwánóe. min-írabímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqá yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áikóní áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóní anábóráá umá máitata wepíké aúgementa itái-áikáráq naayón-itái-áikáráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itai-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna weni ⁵⁴ márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áíkuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáárábi itai-yátááqá náakakenaq matáiyô?” ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóní áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá weni ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóní áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo weni naa márûpakaraq wenánnábikáráqá weni áwîqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perai-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánááráqá anó-kinima Érôtima Ítuni watáama ítaraiye. ² miráitana Érôtima weni kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perai-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyé.” téna Érôtima tiráiyé.

³ miráitana Érôtima titata weni ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érôtimma ábâkoboana Érôtima awekémá kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Érôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érôtimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áíkutaee. miráitana mi-káyúkátí yúrakaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érôtima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómá maará téna Érôtima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érôtima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómá ko ikámma aqnómá aráqma móra-tapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínímá Érôtini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo weni akoqnáá-aimma máqte-kayukama áíkuma máeta ítaraawanaboana Érôtima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena weni ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánnáramma aráqma ¹¹ aqnómá mamá móra-tapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-timamikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamá kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márûqa yuwéta marabí Ítun anaaé

waqméta urááe. ¹⁴ anaaékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqtemarupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráaiye. ¹⁷ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráaiye: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráaiye. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráaiye. mirá-timatuwena yammá mapákana iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráaiye. yaímma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áituraae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóní ámûraaqa Ítuma uráaiye.

²² íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ ániibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamáa anubaq nunamummá tínena utáaiye. énaikaqa wenamáa anubaqá máqe-uraiye. ²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá káraáto kéena únópi-káárémá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóní ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráaiye. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyé.” kététa yemá ikatîqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ániibo Ítuma paátákáá yááyama tiráaiye: “keráwáqti týakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatîqa íoro.” téna Ítuma tiráaiye. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tiráaiye: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráaiye. ²⁹ ániibo Ítuma tiráaiye: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráaiye. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráaiye. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráaiye: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráaiye. ³¹ Ítuma páátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráaiye: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáaiye. nôraq itaawáq kaayaq-áúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárébi uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáaiye. ³³ ániibo únópi-káárébi mô máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “áraine. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Ítue téta ítaraae. ániibo mi-márúkóní waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta

Îtunopataa irááe. ³⁶ yemá Îtumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Îtuni paá wáqtôraq ánékuiyana ánibo máqtemma karí-wáyúkámá Îtuni wáqtôraqo ánékuyokayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaarâq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aamma aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaraiye.

¹ mi-kánáaráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aamma aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Îtunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawâq ení iyápó-annama ketáái tináábútáama tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáamma íma tete kéoe.” ³ tewana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápâq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámma timá táiq umákainaama min-nâqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwâqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáe.’ kétenama ⁶ anóabomma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkárâq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-nâqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbâqá maará-tiraine. ⁸ ‘maan-ánná-ínináúkâqá paá amegaa-yóyáúkâké tíwîqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma keyikaiye. ⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine. ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámma kéitaae.’ téna Áítáíya tiráine.” téna Îtuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááre.

¹⁰ mi-kánáaráqá Îtuma aarawaamá yááyamae iréna iyáamma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá iteraq túyánámma ítama arútáaro. ¹¹ óyauqnoabaqa pérai-qtataakoma waayúkaomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápíké páâq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye. ¹² mi táoqa Îtuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá itaraano?” téta Îtumma ítama aónaraae. ¹³ Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamáárîq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. ¹⁴ Îtuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aamma yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aamma aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Îtuma tiráíye. ¹⁵ Pítaama Îtumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkóní waéqma itái-áímmá waéqma abarokâq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráíye. ¹⁶ ánibo Îtuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye. ¹⁸ ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápíkékarâq tirunóbákékâráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá

mamá táwîqa kéiyé. ¹⁹ móra-nakoma áyáqnobake úí-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma íténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiyé. ²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwîqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkama Áánûqtun aúrakaq mamá táwîqa íkéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánááráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááírana-marupakaraq uráiyé. ²² ánibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyé: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkmá tiráiyé. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ánibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéiyé. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeobake tipí-tipí-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ ánibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ ánibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyé. ²⁷ ánibo min-íníkmá tiráiyé: “umaataráána-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-íníkmá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nói-qtababi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye. ³⁰ ánibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaarae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa mágyikaraae. ánibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánaaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá keté máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéíyanakaraq íma timáyíkánata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááímmá iyábááe.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq

umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekáq umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaarq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámááguq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópí-káárébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káuraipoana uwááma keyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóní awaaméqá keráwáqá aónama keyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama keyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátáárîq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itaí-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráaiye. ⁷ ániibo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma itarenaboana tiráaiye: “nôraq itaráq keiyááma netuq-túyánámmá iteraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqtí itaíq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamma wáiyé. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ániibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkáma (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráaiye. miráitata iyápó-annama mikáq itaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtíyábá íkétiyé. ímiye. wemá paá Péрати-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráaiye.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwiráí-náre” téna abarokáq tiráaiye.

¹³ Ítuma Tétáráá Píripai-aukapaq uréna mi-kánááráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráaiye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwîqa

kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ánibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráiyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéremáiyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kété.” téta tirááe. ¹⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamáárîq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwîqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyee: “emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyee. ¹⁷ minnáyaba Ítuma yauwéqma tiráiyee: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraa. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamáa maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwîkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umáráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áíkuyikanune. ánibo pui-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaaraq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaq paá wániye. ánibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ánibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáiyá yauwéqma tiwirai-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiyee.

²¹ mi-kánááraké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágáráq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tikkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyee. ²² ánibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyee: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma páaq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táiq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyee.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaae waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino. ²⁵ ánibo móra-nakoma wení maamin-áúwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íraqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataqtaba aúyánámmá itánimanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa ínyô? ánibo wení aúwaraimma nóimeyakakenaq yauwéqma meyanîq ínyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aiiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máakayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

17

Îtuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráiyé.

¹ abapaké móra-kanaama yátámakitana Îtuma Pítaamma káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Îtuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokariq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyaa Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Îtute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Îtumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íraqône. emmá akáinaqa kanaaraq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kêtikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatîq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Îtuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Îtumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúmá yuwéta ké gumowana aapaqá Îtuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámera q yukáiyana Waayúkagon-Araaq kemá pukéq itó-onna kanaaraq wino.” téna Îtuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Îtumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnaabaq yíno kéteo?” téna tirááe. ¹¹ ániibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétimatimune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqti yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miraráá umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátáriq umátikanoe.” téna Îtuma tiráiyé. ¹³ mirá-timatuwaitata Îtuma nommá perai-náqá Yóáaneqtaba kêtiyaa téna wení iyápó-annama ítaraae.

Îtuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Îtuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Îtunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kemetagena kéiyé. ¹⁶ ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únna íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá ítáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqti tíyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtema máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqti ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Îtuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Îtuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyee: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’ tiyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyee.

²² Káárirri-marupaq uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyee: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átáma maránóe. ²³ miráiyata tíkamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguráiyee.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyee.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtapa táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tiráati-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyee: ²⁵ “owé.” téna tiráiyee. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaao?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyee: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyee. ániibo Ítuma timá ámikáiyee: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqta táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá moneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa etê kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyee.

18

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq maíyo?

¹ mi-kánááráqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma maíyo?” téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Ítuma tiráiyee: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoe. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamá uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awíqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá móraiq umá tíwáqnaa kéiyee.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táíq kéiyee.

6 maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátamaqma anómma mayániye. 7 maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéíye. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátamaqma anómma táwíq umáginíye.

8 keráwáqti tiyáákwabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétikainaqa tíyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqti tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káíq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. 9 ánibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétikainaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínobo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káíq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áíné.

10-14 ókaraq tiráíye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqti aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa mórámora-yuma yeqti kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yi-wiránéna kukáíye. keráwáqá nóine téraq kéitao? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-típima iyuwainata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ánibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miraráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéíyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

15 itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráátiyo. ánibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. 16 áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tinoé.’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétipoana min-áíkomá akoqnáá umá wániye. 17 miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náúpáq áíkuiya-kayukabi mó-tero. ánibo monoq-náú áíkuyokayukati yáama itáiyábágáráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áíkuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

18 kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ánibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

19 kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkápikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. 20 taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumonákómá ketíwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqtí aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

21 mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikainaqa kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?” téna Pítaama tiráiyé. 22 Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwaq. 23 miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. 24 wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. 25 miráitana wení moneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkaraq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyé. 26 miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.’ téna tínana 27 min-nákóni anó-nakoma arummá umákéna wení aqtábááraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

28 ánibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokéna tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyé. 29 miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaimá mayáayana-koma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo 30 wemmá paá íákaraiye. min-náqá ána/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataníye tiráiyé. 31 ánibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqnoqaq ítama táíq umátuweta yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe. 32 miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. 33 kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá ikéumakaano?’ téna tiráiyé. 34 ánibo wení anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma anónná yauwéqma amíniye.” téna Ítuma mi-kátáámá 35 timátuwena tiráiyé: “keráwáqti tiyaqnoqaqa máqtemma túbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma móraiq umá keráwáqti kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Káárirri-maruqa yuwéna Yúriá-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ² netuqyaa-káyúkámá anaáé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³ yaímma Pérati-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraaé: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánô?” ⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragáráq waagaráq tarôq uráine. ⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine. ⁶ miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ánibo Pérati-wayukama Ítumma timá-ameta tirááé: “nôraq itanawáq Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámituwe waqtuwaao’ tiráiyô?” téta itama aónaraae. ⁸ ánibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqa maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine. ⁹ kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ ánibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaaé: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaaráq íye.” téta wení iyápó-annama tirááé. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. ¹² itáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyíkaraipoata aaramá íma kanaaráq mayánóé. ánibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákáráq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaaé. miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááé. wemá yíneq ayáámma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááé. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraaé. ¹⁴ ánibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq máí-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yíneq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq íréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íraqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íraqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íraqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayánéma kanaaráq emá máqten-amaan-aaimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ ánibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámmá íma mayaaó. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááriq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiyé. ²⁰ ánibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtóráriqá kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaq waayúkaráq marénata meyaníq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íraqô-qtataaq maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáa ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaq makáiqtaboana mirá-uraiye.

²³ ánibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráatai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáa umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq uráae. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tiráae. ²⁶ ánibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá ínoe. Áánûqtu wenamá máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaq yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áraaq akoqnáama mayéqa kínin-abitaraq mánune. mi-kánáaráqá keráwáqá tiyáaka umá kaayaqá ketinaaémo kéwaraiya-kayukama tiyáaka umá kaayaq-ábítátaráq mánóe. keráwáqá Ítíráeobake tiyáaka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánabi iyápóabi yeqtí yónabi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íraqô-qtataaq anónnama yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ áaqibo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá iyata ánibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uráiyé. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ániibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiyé. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááé. ániibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiyé. ³ miráuma aabaúgómá aabayaaráq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiyé. ⁴ ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiyé: “kanaaráq keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.” ⁵ titata yemá urááé. móraiq umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé. ⁶ ániibo énaikaq (aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiyé: “nôraq itaráq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikaaé: “móra-nakoma móra-mayaima íma kêtimitaqttaaé.” téta tirááé. ániibo min-nákómá timá yímikaiyé: “keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráiyé.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayairáq-kawáá-náqá timá ámikaiyé: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waaó.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááé. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayaímá matáa-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááé. miráimanibo ímiyé. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááé. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraaé: “mi-káyúkámá yinaaémo mayaí máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayaí matááé. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ániibo ketáámá ayáqtáa-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááé. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiyé: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táíq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi ónááqqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráiyé. ¹⁶ miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiyé. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márû mikákáá pááqyamma yímikaiyé. miráitaq kemá kêtune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kaumbáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyé.

¹⁷ Ítuma Yérútáarebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiyé: ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáarebaq uyónúnataae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma

yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyé. min-íníkmá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkmá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinonakanaaraqa ketí maa-kááyáq-íyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónána-yataaqtabama ítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ ánibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “áraine. kenákámá ketí káapubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati káni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ánibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápimmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayaí-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaqnaqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma mórai qéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yíwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyánîq umá yauwéqma yiwíránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoqa yuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³¹ ánibo aarawaamá ‘páátí máákaó’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³² ánibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tiráiyé: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráiyé. ³³ ánibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ ánibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaipo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Îtuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókákq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Órîbêti-anuraq irááe. miráitana Îtuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaqa ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikákq aónaakao. mikákqá mórana oótiraa-kamma árákaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ ánibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótíráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Îtuma tiráiyé.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye tena maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq álkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááimmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayái-ótíráá-kákóni áráakon ámûraaq máena kéiyé.” tena tiráiniq uráiyé.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábiké-nákórátámá Îtuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq árákaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ánibo Îtuma min-ótíráá-kákóni ámûraaq uyáqtama máqe-uráiyé. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóni amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ánibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yawwéqmetaa tiwiráí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íraqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwîkaq kéiyé. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

¹⁰ Îtuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ánibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Îtue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Îtuma waqtukáiyé.

¹² Îtuma anó-monoq-naupaq uyábékana mi-káyúkámá meyánîq kéowana waqtukáiyé. wemá móneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. ¹³ Îtuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoe.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” tena Îtuma tiráiyé.

¹⁴ Îtuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Îtuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Îtumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae.

ánibo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ánibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko máqe-uraiye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yawwéqma márûpaq itana áama yaráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááipaq uráiyé. ánibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaraq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánaaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ ánibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaaráq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátáárîq íinoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaaráq mirá-iniye. ²² ánibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³ Ítuma yawwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ánibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ ánibo Ítuma yeqtáaraq yawwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yawwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaaráq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena minnáwabiyo?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanatóámá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááe. ²⁶ ánibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Ítun áaraq yawwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ánibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayaune.” téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áíne.

²⁸ Ítuma tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. ánibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayaímá ko mayaa.’ tiráiyé. ²⁹ ánibo min-íyápógómá yawwéqma tiráiyé. ‘ítíkaiye.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ ánibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ánibo min-íyápógómá yawwéqma tiráiyé. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-íyápórátábikémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaekoe.” téta

tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóiníkaráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóáane nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq kumari-nóiníkaráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áiné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ániibo arunóbáqá wááéni-nomma kaí-táápékóní maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóní aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyé. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kaí-kánááráqá wení mayaí-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maraíyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana puítata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóní aboámá óqa mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááe. ániibo wááéni-yopima mayaí máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘yemá kanaarác ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópác uráiyé. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitata min-iyápómá yáqtoketa mi-tópíké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayaí máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá aráác yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaikánááráqá yemá ábûma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe. ⁴² ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbác Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábí tirái-kannaama íyaq yoráúma ítaraao? maará-tiraine.

‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyé. uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá páác-umaraitataa ketáá aónáúnataama íráqôniq kéiyé.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá páác kéiya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubamma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igáríq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítuma waéqma itai-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqmá kítitataboata itaraae. ⁴⁶ yemá itátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata ikatîq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqma itai-áímmá tiráíye: ² “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráíye. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráíye. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánááráqá kínima wení mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá iyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráíye. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúamáákáámmá kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráíye. ⁵ ááqibo mayaí-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaiyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayaíráq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayaí-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márûqa iramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yáayauna-wayukama kanaaráq íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayaí-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqa keyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’ ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráíye.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta Ítuma aónaraae.

¹⁵ Pérati-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Éróitini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá árainmma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma

kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áín áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtaá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?" téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráiyee: "keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero." mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ánibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: "maami-mónékáqá amammá waéna áwîqa waéna uráimma minná náawanabiyo?" téna tiráiyee. ²¹ ánibo yemá tirááe: "Títaannae." téta tirááe. ánibo Ítuma timá yímikaiye: "miráuma Títaannama kanaaráq Títaamma áméro. ánibo Áánûqtunna Áánûqtumma áméro." téna tiráiyee. ²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ánibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: "yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. 'móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaráq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.' tiráimanibo ²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtaábí máqeuraae. ánibo áqnáekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábâkoma mórai umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yibâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkáqáq pukuráiyee. ²⁸ ánibo emá kétene pukáiyaa-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íníkáqá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáraaq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne." téta tirááe.

²⁹ ánibo Ítuma yawéqma yemmá timá-yimena tiráiyee: "keráwáqá Áánûqtuni wataá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ánibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáríq í-watáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² 'naayóbáqá ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááitekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.' miráuma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiyaa-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma máiyee. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue." téna tiráiyee. ³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ánibo yemá Péraati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ánibo mi-káyúkátí aúkápimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ "yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyoo?" téna ítama

aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma móraiq uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. ‘kenamáárîq keráwáqtábá tíkáiniq umá móraiq umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyikáaro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáán-áíkómá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá waíye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Péрати-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwirai-naré” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Péрати-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ániibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabikenakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímkaiye: “kanaaráqîbo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátárainakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaítauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamáárîq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁶ móra-nakoma maamin-áikáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánáaráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena ² maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí watáarake yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéitaae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íraqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íraqô-kannaaraqa máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba keyikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá keyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Péрати-wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-márábíké anónakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobána wení márûpaq máiyé. ¹⁰ ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáiya yauwéqmataa tiwirai-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anónakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwîqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení

áwîkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwîqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awiqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóípimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamáárîq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóínítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtáaq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá árainmma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqá iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaiپی mamá kákaae. min-nákómá keráwáqá iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káíq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aaimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq káyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye' kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóaq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokarîq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq káyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwîqa yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yááréráq wáinanama téna áwîqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaaráq tinaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátááráq uyátá-maqma anómma wái amí-yááréráq aokaq-náúpáq wái-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwîqa yamá akoqnáá éna áraíne ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéíye. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yanaa yamá áraíne téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. ²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwîqa yátuwena yanaané téna árain-aaimma timá akoqnáá immá minná Áánûqtuni abíqtátágáráq min-náqá abíqtátáráqô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópíkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aaimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áíkaráq itáíq-itaiq umá arummá amí-áíkaráq íkewaraae. maamin-ámáan-áímmá íma yuwáínópoaq máqten-amaan-aaimma paá waráínoe. ²⁴ keráwáqá túramma

karoparáitáq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaiitáq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqti aáwapi uréire immá lkaonaae.” téna waéqma itái-áipí tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaqa ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete onikáá umá íráqôniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqti tirunóbáqá ááiqá í-yátáákáráq aúyababa umá mayái-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááé. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígoniq i-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwákáráqá mórai q urááé. waayúkama keráwáqti amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráiyé.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááé. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaarác ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta oné.’ téq ³¹ min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqti táaimma abarokác umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábíké-káyúkámóe. ³² kanaarác keráwáqti tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakárác irakabayaakóni áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káíq-kaiq in-áúkápác yawáác umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainái-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq tímáyíkánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqti aúkápikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátác yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqti yirááti-naupaqa tebúqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí márariyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápí wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárác waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápí aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá araimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayái-wáyúkámá

timáyíkái-kayukama óqtatanapo káyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétikaiye. ³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márúqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íraqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

24

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátáaqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaa-úmmáá-yátáaqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáa timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátáaqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáa káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirái-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ánibo keráwáqá ááiqa éta aamá karaíyamma itéq ááiqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátáaqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááiqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááiqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-máqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáa íniye.

⁹ mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátáaqá timéta ummaa-yátáaqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ánibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátáaqá yuwéta yíbbáqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáapi maréta yegaráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ánibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátáaqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáa umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkák itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa árainma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama arutáino. ¹⁶ maami-kánááráqá aarawaamá Yúríabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márûkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékema táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náamma káyime-noinikaraqa tirunô. ²⁰ keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararîq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiyé.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma ti-wirai-náqá maa máiyé. merapaq máiyé” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Métáiyágáráq kaaqaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. ²⁵ ítáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiyé.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro. ²⁷ aabayákák aabayuraa yoqména yáútínikaá umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. ³⁰ mi-kánááráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákák pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámúraaq kéguminata aónainomma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ániibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ániibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainai-yáé.

³² keráwáqá píki arakarák-yárák aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama káyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. ³³ miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikák aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma waaqókák wáiyé. ³⁴ keráwáqá kemá árainma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkárq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni ánikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúkgon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqa yemá anón-aawaqa néta aibôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráúqte kéuyowana Nóaama wení únópi-káarébi uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkgon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-iyá-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábónákómá itáinama moyá-náqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma waínimanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkgoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayáiráqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayái-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma íréna min-náqá aónáinama naayóbáqô tímá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna tímákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnobaqa téna ‘ketí anón-nakoma paátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena anón-aawaqa kénena aibôq-nomma naakáyúkátê aibôq-nomma kénena neginaaqí kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa íréna min-nákómmá mamá táiq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyē.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itái-áímmá tiráiyē: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyē. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéna urááe. ² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aibôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqôni q umá ítaraae. ³ aibôqnaaboq o-nóináárúmmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô itáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. ⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqti ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé.’ téta tirááe. ⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátawé-nókómá keqtaágáráq keráwákáráq íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyánîq oro.’ téta tirááe. ¹⁰ ániibo min-nóináárúmá títúwaapake meyánîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitana yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráanaupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtaá oqtamá ítikaao.’ téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyé. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itái-áipí tiráiyé.

mayái-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁴ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtáaq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayái-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyé. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení móneqa yáátáa umá yímikaiye. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaaammá (1,000) aména uráiyé. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiye. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyáinakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyáinakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayáimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámûraaq matáiyé. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpq utamákaraiye.

¹⁹ ayáqtáa-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikai-kayukate wataama timá arutánéna uráiyé. ²⁰ ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayáimá matéq amuq-yáúmá káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²¹ wení anó-nakoma timá ámikaiye. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íraqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íraqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq

iyó. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. ²⁴ áníbo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiyé. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánáaráqá kémayaane. áníbo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánýumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waíbo mayaaó.’ téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiyé. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátamma íguyona-naqone. árainma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánýumma yuqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tíkaraano? miráitaaq kemá yauwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniyé. ³⁰ áníbo maami-tái-máyái-náqá waqma máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyé.” téna Ítuma maami waéqma itaí-áipí tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániyé.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kumínómma mi-kánáaráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániyé. ³² áníbo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáíq umáyikena miráuma tipí-típi-kawaa-nakoma tipí-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniyé. ³³ wemá tipí-típi-annama áíqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áíqma ayáánepaq yikániyé. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiyé. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-márámá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márûqa tarôq umá yokaa umátíkátuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tókáitaaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoqaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tókáitaaq mamá íraqôniq umátíkaraane. kemá ánná-naupaqa máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nói-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íraunataabiyo? áníbo nói-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikaunataabiyo?’ ³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ áníbo anó-kinimma máena maara téna yemmá timá-yiminiyé. ‘kemá keráwáqá árainma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaaé wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá móraiq umátíkarae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiyé. ‘ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawáaq-umatukaiyé. keráwáqá

yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-íráamá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kékaitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tíkaitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónánaataa emá áyaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ ániibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá árainma kétimatumune. keráwáqá móra ketinaaé wáraa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá mórai q umátíkaraae.’ ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna Ítuma tiráíye.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maráiyata kaapaq-yátáq tíkaminoe.” téna tiráíye.

³ mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma min-nákóní áwîqa Kááyapatie. ⁴ ániibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miraráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátáárîqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ániibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórana íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awiqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráíye. Ítuma yaareráq máitana min-íníkmá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-timayimikaiye: “nôraq itaráq maan-íníkmá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátíkaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹² maan-íníkmá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá árainma kétimatumune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta

wéyáwé kéete maamin-ínkómá maami-qtátáárîqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwîqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ánibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nôi-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápimma maránúnô?” téna tiráiyé. ánibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánááráké áaimma átarena móra-kanaaraq Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmo maráníqtaba abáá-uráiyé.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraq yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe. ¹⁸ ánibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárîq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma tinîq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ánibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáté aáwaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² ánibo yemá netuq-yúyánámmá itaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátárána-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiraíyé: “min-nákómá aáwaq-taapepi ayáamma ketê ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íráqôniq umá íma marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráínata tíkaminoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamáárîq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkáiyé” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ánibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ánibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiyé” timátuwena kéyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaeboaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá ibêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétéye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Kááririri-marupaq keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyáqa kemá emmá íayuwane.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwîqtabama íaonaraune té wakarónóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwîqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayáaikaq maraq máiyaraq kemá mэрápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akáinaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tíkái-qtataaqa íma waraa. ímiye. emá enamáárlq enaúyánámmá waraa.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáuturena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárrera nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámíye. áraine. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Ítuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa íyábá ketôpake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamáárlq ení áuyánámmá waraa.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ ániibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uráae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nuna-mummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágao? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó iyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápinmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábiké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútûq-yamma maméta

irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ánibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápiimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá eté waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókák iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáiyé. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá áái-q-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áíkmá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni wataama agamatán-áíkmá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqté-qtátááqtábá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ánibo máqtemma wení iyápo-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkkae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaaq wení naaúpaq urááe. ánibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkmareta máqé-uraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqé-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqé-urena mí-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqé-uraiye. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarác umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téta min-nakórátámá tirááye.

⁶² ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo márátáabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yawwéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé. ⁶⁴ Ítuma timá

ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákáae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta ⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqe-uraimma mórama mayaí-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayaí-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “áráinurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “árainé. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “áráinurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tókaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. ⁴ miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqti tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. ⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamáárîq ánnáma amáguráiyé.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kėtiye.” téta tirááe. ⁷ ánibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. ⁸ miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-máráe.” téta áwîqa yarááwata min-áwíqá íbêqa paá wáíye.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yérémaíyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tíyááká-mónéqá mataáe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-méyáné tirááe. ¹⁰ ánibo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yérémaíyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ánibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráíye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráíye. ¹² Ítuma paá otaa-qtátááríqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráíye. ¹⁴ ánibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráíye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráíye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááríq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ ánibo mi-kánááráqá mórana táí-naqa áwîqa Baráábatie ánná-naupaqa máqte-uraiye. ¹⁷ aarawaamá áíkuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸ Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma iyámma umáketa aabi mayákáraae.

¹⁹ Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráíye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórana kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráíye.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ ánibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. ²³ ánibo Pááíratima tiráíye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otanaq kutáíyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq itana anón-aiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrikaq nommá maténa

ayáámma tete uráiyē. miráumatuwena tiráiyē: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiyē. keráwáqti minnáē.” téna Pááíratima tiráiyē. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááē: “mi-wágóni anónnáma keqtaábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááē. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráiyē. ániibo wemá Ítumma tebûqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááē: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtaákaq maíno.” téta aati-aatimá kíníqtaba téwaon-aimma tirááē. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókáq ikákaraae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwíqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóni áwíqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóni áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma íkáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaaq-yátáákáráq awígíyoq umaráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaaena íma naráiyē.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtôraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááē. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáámma yemá maará téta agatááē: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatááē. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááē.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááē: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumoyúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááríq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááē. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyē.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiyē: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááē. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóni

amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq móraiq umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyē.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyē. ⁴⁶ ánibo aabaúgómá kaumotá ínēna kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyē: “eri, eri, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiyē: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyē. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókákq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááē: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiyē.” téta tirááē. ⁴⁸ ánibo mi-káyúkábíkē móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátēna ikaa-q-wááéní-nópí yamá atímma óqtátábí apirátuwēna Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiyē. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááē: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní íyabiyo?” téta tirááē. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwēna arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáiyē.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwēna wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbákē napaq-áqtóbáq kukēna mamá kaayaq-áqtóíq uráiyē. mirá kéitana márûma kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraaē. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitana yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta máqte-qtataaqa páaq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraaē: “árainē. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwainē.” téta tirááē. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Káárirī-maruqa yuwéta ya áwáqnaa ínēta irááē. yemá mi-nóínímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraaē. ⁵⁶ mi-nóínítí aúkápīke móra-inimma Máriaa Máátarinīē. mórama minná Máriaama Yēmitiyaa Yótēbiti yinóae. ánibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yēberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muríánóbáq makááē.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqá Yótēbima iráiyē. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-urainē. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya ítaraiyē. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótēbimma ámikaaē. ⁵⁹ ánibo Yótēbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakuwēna ⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayaí-wáyúkátē wenamáárīq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamáakarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiyē. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqá umátuweta máqe-uraayē.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraaē.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pératī-wayukagaraq Pááíratīnopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraaē: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tirainē.

‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múriámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyé. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múriákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyikaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriíaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákóní ótaq aónayeta irááye. ² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyé. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma waéqmarena ámûraaq máqte-uraye. ³ óíkkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtógoma wayámmá karáiyé. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkkámá maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Ítuma waguré máqte-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaaba pukáipike itó-umaguraye téka mó-tima-yimekao. ‘ítááka. Ítuma Kááririri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq márááka.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé. ⁸ ániibo min-íníkkórátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráiyé. ániibo min-íníkkórátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwíqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkkórátámá timá-yimena tiráiyé: “kenákámá ikatíq íokao. kenákámá uréka tábáqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááririribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ániibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áíkkuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itáínataama kanaaráq ketáá yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátamaqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. ítáaro. min-áíkkómá

máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimóra-áímmá paá kéte.

Îtuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráíye.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááririri-anuraq uréta Îtuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. ¹⁷ yemá Îtumma aónatuweta Îtuni áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ánibo Îtuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráíye: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-márábíkáráq tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkakaraq áanikoma ketí tíwîkakaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwîkakaraq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéiteraqq wáraaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perai-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye:
² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáiya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáiyeye:

“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye,
 ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro!
 wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáiyeye. ⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráiyeye: “keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúriá-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáne máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibôqnaaboq urétaa táigoma uráunataae. urétaa maa-wái-táigóqtábámá mútûqa tinaaépaqa kémarauatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaanopi péqyikariye. ⁶ ááqibo Yóáne oótiraa-kakoni aúwaratima áyaugaraqa kúberena mi-kákóní áwîqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqá néwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráiyeye: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiyeye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópóaa wení aítauq-anaa-annae íma kanaarác uwaénúnamiye. ⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqá pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráiyeye.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa ínayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánaámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awiqa Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá pérakarena Yótaanopi pérakaraiye. ¹⁰ pérakaitana Ítuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wíyôkake aagómá tiráiyeye: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáiyeye. ¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uraiye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyariye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiyeye: ¹⁵ “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa keyabita wenôpaqa kéiyeye. keyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá itáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqá abááóya-nakoratama yíwîqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráiyeye: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa

timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqômma kéyuwetarata Ítuni anaaépaqa urááye. ¹⁹ uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwîqa Yêmitiyaa Yóááne iboán áwîqa Yébere. yemá nópí-káárébí kúqômma yarákuraitata amuqá keyoraae. ²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraga nópí-káárébí iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógaráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. ²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa keyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápaa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyé. ²³ ááqibo aapinaa-náúpáqá móranakoma kuti-áágógaráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá arááq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awááqurena tiráiyé: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaao!” titana ²⁶ kuti-áágómá minnákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááe: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóinaainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama wataá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááririri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánákoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wáikayukagaraqa yíwîqmeta Ítunopaqa irááe. ³³ iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

³⁵ ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo ³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááe: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyé: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-watáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Îtuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Îtunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana ⁴¹Îtuma arummá kéitana ayáamma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkaiye. atóbagaao!” titana ⁴²páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana ⁴³Îtuma akoqnaá umá timá ámikaiye: “kóaa! ⁴⁴waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráatiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaameq náámeq-yaqtaaqa márû-amiyo! áminatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.” ⁴⁵titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Îtuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqmaápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Îtuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹pááqya-kagaama púitana Îtuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. ²máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Îtuma wataá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata ³aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Îtuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. ⁵kukáitana Îtuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguraiye.” titata ⁶ááqibo aapinaakáyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.” ⁸ítáawana Îtuma yetí yúyánámmá ítárena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitao? ⁹ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘eni kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaaq ínáyô? ¹⁰ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyáqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” ¹¹téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaa ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaa!” titana ¹²itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunatae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyariye.

¹³tewana Îtuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayaí-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyariye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. ¹⁵kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma

wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayai-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Ítuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Ítugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pérati-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Ítuma iténa tiráiyé: “karí iwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa iwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráiyé.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perai-nákóni iyápó-annae Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Ítunopaqa iréta itama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaramá mayáni-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyé. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-aúwárátí-ánáápí íma atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno.” téna tiráiyé.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Pérati-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqa kéoo?” tewana ²⁵ Ítu tiráiyé: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráiyé. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷⁻²⁸ Ítu tiráiyé: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáiyé. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráiyé.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákagitana máqe-uraiye. ² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá amínétae. ³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa tímá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínama kanaararábiyo? táígoni ínama kanaararábiyo? karímá atóbamakainama kanaararábiyo? arááq íkamíníma kanaararábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá tímá ámikaae. ⁵ ítiraawana Ítuma ayáamma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá

yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaaol!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráíye. ⁶ uráitata Péрати-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Éróhini-wayukagaraqa áíkuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááriiri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. ⁸ Kááriribake Yúriábake Yérútáábake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímkaiye: “nópí-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-káři-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa ínéta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áá yiwáágurena “pááti mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráíye.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkápikena wenôpaqa irááe. ¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: “tiké mánóe. ké timá tímênaq watáá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awiqa ámikena Pítáa téna yaráíye. ¹⁷ Yêmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awiqa yímkena Póáánêti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kêteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúñ-ááímmá kéíye.” téta iréta áwíqme ínéta irááe. ²² Yérútáábake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnoabaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóni aboágáráqá wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamááríq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móramarukoma yáíkkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááríq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóni naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸ áraimma kêtima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma

kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqá yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwîqá yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaqa paábaq Ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáiyé” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípi tiráiyé.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráiyé: “ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máekayukama karáqma kéyimonena tiráiyé: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketimanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráiyé.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áikutaawana wemá nópí-káárébi nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiyé: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyé. ⁸ tébakaq-ayumma íraqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé: ⁹ “ááqibo aáqa wái-nakoma itáíno!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyé: ¹¹ “keráwáqá kenamá Áánûqtuni márûqtabama waéqma itái-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye: ‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae. aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe. itáiq-itaiq kéeta íma itánóe. ááqibo yaákake íma itétama yirukógaráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye. itaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápíkékáráqá waeráné oné. waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.’ ” téna tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpqá-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itái-áímmá íyaq kéitao? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itái-áímmá itánô?”

íma itéqa íma itánóe.” téna tiráiyee: “maami waéqma itaí-áikóní áaimma miráuma wáiyee. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyee. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtaamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaqa kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama kááyakaitana arammá yirukaqá íma itáiyee. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íraqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íraqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyee.” téna tiráiyee.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqa ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáqa wáina-nakoma itáino!” téna tiráiyee: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqa káqo-wama mayániye.” téna tiráiyee.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyee: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruraq wáiyoo? maaráuma wáiyee. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqa uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyoo? ²⁸ maragómá wenamáárîq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégariye.” téna tiráiyee.

pááqyan-ayukoni waéqma itaí-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyee: “Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa nóikaa-maruraq wáiyoo? minnáyaba waéqma itaí-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyee. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miraráá kéena wenôpaqa mirá kéiyee.” ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itaí-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itaí-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itaí-áikóní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyee: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá

naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Ítugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqtê urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama keyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáuturata tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uráiyé. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaaó? íyaq tágaguráiyó?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátínèti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nôna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kítitana Ítuma tiráiyé: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaaó! ⁹ enáwîqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráiyé: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitaae ítaa timátikao!” titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyé: “timá tîminataa mipógóni íyaqnobaqa pékonunatae.” titana ¹³ Ítuma tiráiyé: “pékoro!” titata yáubaraita pógoni íyaqnobaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yíboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Ítumma timá ámikaae: “ketáái timáápake kóaaó!” tewana ¹⁸ Ítuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyé: “etê kónaare.” titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaaó! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataqtaba timá yímiyo! wemá íráqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana ²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyé.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni ágínaupaqa wenópaqa áíkutaee. ²² áíkutaawana

móra-nakoma Yááíratí aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yauwaguréna ²³ tiráiyé: “ketiyáámûkoma képukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴ wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana ²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa iyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraíye: ²⁸ “Ítuni unáákáqtómma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánêkukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraíye. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyé: “náawa ketí unáákáqtóraqa ánêkukuqa uráiyó?” titata ³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyó?’ ” tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yauwaguréna máqte-qaqtaaqqa Ítumma tímá ámikaitana Ítu tiráiyé: ³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa tímí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.” ³⁵ kêtítata waayúkama Yááíratíni naaópake iréta tímá ámikaee: “enayáámûkoma pukuráiyé. aúba-naqtaba ibáqyuwaao téq tímá ámiyo.” tewana ³⁶ Ítuma yetí wataáama ibáqyukena tiráiyé: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyé: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyé: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyé: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyé: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kêtupo itóaa!” ⁴² titana itó-urena uréire uráiyé. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyé: “waayúkama ítima-yimero.” téna tímá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe. ² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kêtima-yimitata netuqyaa-káyúkámá itáawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaíyo? ³ wemá káámûqtaa-naqiye. Máriani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáiyé. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiyé: “Áánûqtuni wataá-wataa-nakon áwîqa máqte-mapapa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkapa anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí

karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena ⁸ tiráiyé: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áítáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí wátáama íma ítétama mi-márágóní kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápiké waerááro!” téta ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Érôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé.” tewata ¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyé.” tewana ¹⁶ Érôti ítarena tiráiyé: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.” ¹⁷ téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyé. Érôtini ábâkoma Píripini ánâakoma Erótiati Érôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba ¹⁸ Yóáane naayóbáqá tiráiyé: “enábâkoni ánâakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!” ¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. ²⁰ Érôti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááítábámá ítaraítana aokaq-naré téna ítaraipoana Érôti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraímma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye. ²¹ mi táoqa Érôti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana ²² Erótiatini ayáámûkoma imá yamáyíkaitana Érôti amuqá marakéna tiráiyé: ²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana ²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yawwéqma tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnóné.” titana ²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Érôti máipapa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóáane nommá perái-nákóní aqnómmá táápepi timíyábá kétikaiye.” titana ²⁶ Érôti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna ²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena ²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye. ²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítátuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máátiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Érôti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóáane pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiyé.

Îtuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Îtuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqtenaimma timá yímikaataba timá ámikkae. ³¹ ááqibo taíbaq-wayukama kéyewata Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Îtuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúnatae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata ³² nópí-káárébi yenamáa Îtugaraq kaqmáápaqa kóuraae. ³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe. ³⁴ Îtuma nópí-káárébké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye. ³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana ³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márûpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana ³⁷ Îtu tiráiyee: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká áiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana ³⁸ Îtuma tiráiyee: “yammá nôraq umá wáiyoo? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikkae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.” ³⁹ tewana Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata ⁴⁰ araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. ⁴¹ mááwana Îtuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyee” tiráiyee. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikkae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáíkaa umá yímikaiye. ⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata ⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aítma aítquraawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aítquraae. ⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Îtuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Îtuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópí-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágináúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyee. ⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyee. ⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópí-káárébi nokaayúkóní aúkápimma mááwana Îtuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye. ⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópí-káárébi íma kanaaráq kéowana Îtuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakítata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Îtuma páátákáá tiráiyee: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópí-káárébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéiyee. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyee.

Îtuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóní meran-ábápáq-ágináúpáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáa amakéta nópí-káárémá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káárébké yáubaraawata waayúkama páátákáá Îtumma káoneta ítaraae. ⁵⁵ ítareta máqte-marukaqa uréta

kari-wáyukámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶ máqte-
mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márûkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama
yetí kari-wáyukámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe:
“ayúwénata ení wáqtôraqa kari-wáyukámá ánekuyoro!” tewata máqtemma
ánêkuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

7

aítaubikoni aapinaammá

¹ Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq
Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áikutaee. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma
íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Péрати-wayukagaraqa
máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma
kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá
matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama
yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá
tete iyábá kéqokeq-yaqtaaqa tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Péрати-
wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae:
“nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa
kénaao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyee: ⁶ “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma
tiráitaq kaaqaari-wáyukámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyee.

Áánûqtu kétiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápiké kêtiraatewaq yeráwáqá

Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íiniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa
keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna
tiráiyee: ⁹ “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama
yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyee. ‘enabommá enanókaraga
kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo
móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tíanama arááqa
ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenabo-
qtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-
yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee
Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá
Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae.
maami wái-qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyee.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “ítáaro!
¹⁵ máqte-qtataaqa arunóbáqá koínama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké
yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyee. ¹⁶ taáqa wáinaaqa ítáaro!”
tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama
ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyee:
¹⁸ “tébakaq íma ítáne umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo
paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyee:
“máqtemma nai-yáqtaáqá kanaaráq nánœe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyee: “arunóbáké
yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá káyiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké

tái-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaq wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena tái-weganokanoqa kéen ²³ maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táiq umá káraatiye.” téna tiráiyé.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. ²⁵ móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aipaqa aguráiyé. ²⁶ min-íníkmá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tírîabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaa!” titana Ítuma tiráiyé: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-íníkmá tiráiyé: ²⁸ “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaa!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá wai-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááiriri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyé. ³² iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kítitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápiké áwîqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóní áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánêkukena ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagíkaráqá yumákáraiye: “yarótáyakaa!” wemá Áárámê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áíkmá áaimma ááqa yarótáyakao. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóní ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaitabama ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoîq kéiyé. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé: ² “maakáyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa ³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata ⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá

maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiye” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápí aíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópí-káárébí iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kéténe awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtópake yiyuwé kóurena nópí-káárébí móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópí-káárébí wáqe-uraitana Ítu tiráiye: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itoraí-yátáákáraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata ¹⁶ minnáyaba wataá-wataa yé-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétéye.” tewana Ítu yetí wataáyabama ítarena ¹⁷ tiráiye: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama wataá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo? ¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyíkarauo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe: ²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkarauonata nôraq umá unáápí abûpuma aíqturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana ²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiye.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana ²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wíqmakéna ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana ²⁴ min-nákómá káonena tiráiye: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵ Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama ²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mí-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiye.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétéye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaríá Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe: ²⁸ “yaímma kétée emá Yóáane nommá pékarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráiya máane téta kétée. tébakaqa emá Áánûqtuni wataá-wataa-nakomone kétée.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiye: “emá

Áánûqtuni aúyánámmá Metáiya máane.” titana ³⁰ Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama Ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tókamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³² miráuma abarokáq titana Pítaa Ítatuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana ³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!” ³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyariye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yíno!” ³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq íníyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyaníq íníyô? ³⁸ ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtumma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráiya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kéinataa kaumonámmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnae. mórama Iráiyanna taróq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tînn-aimma íma Ítaraipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama itáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónarae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama Ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!” titata ¹⁰ wenáama Ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónarae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Íráiya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana ¹² Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Íráiya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyé. ááqibo nôraq itana

Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétéyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³ titaqá kemá kétima-timune. Iráiya wágáabaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kuti-áágógráq-iyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana ¹⁷ waabápike móranakoma tiráiyé: “yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana ¹⁸ kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupike waqtuwánô téq itáunata kanaarácq íma waqtukááe.’” titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: “íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata ²⁰ iyápóma áwîqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agarema arááteru-teru uráiyé. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqé-uráiyó?” titana aboámá yauwéqma tiráiyé: “pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaarácq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana ²³ Ítu tiráiyé: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaarácq íniye.” titana ²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: “kemá tirupi kéitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áikutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: “aíbôqnaabóq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaa! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana ²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguráiyé. yáubaraitana iyápóma pukurénaaraa máqé-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyé!” tewana ²⁷ Ítuma ayáamma yáqtoqma awaútitana itó-uráiyé. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáá ketáámá íma kanaarácq waqtukáunataabiyo?” tewana ²⁹ tiráiyé: “nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaarácq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaarácq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení pukíqóqtábámá tiráiyé.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itánéowana Ítuma itaíyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: ³¹ “Waayúka-Araaq yáqtoqma áwîqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-iniye.” titata ³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata ³⁴ timá abarokáqá

íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana
³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-íyápó-ánnágómá yááyarena tiráíye: “ítáaro! áqnáabataba akáina-nakoma aqtóbáq maino! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna ³⁶ iyápóma áwîqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráíye: ³⁷ “móra-nakoma kebóana maaráá-íyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamáa íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráíye.

namurommá íma maénama aanábómá máíye.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwîqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae ‘éqaaol! ímira-uwol!’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Ítu tiráíye: “ímira timá áméro! ‘éqaaol! ítero! ááqibo ketíwîqa yánninapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroîq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráíye.

Ítun anaaé waráí-yátááqá mamá táítawaa kéíye.

⁴² Ítu tiráíye: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-íyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí oqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma arááaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqômma keráwáqá tátagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyáákáráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínóe. ⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo áítaukoma táí-apima áwîqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títauqa arááaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áítáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puíbáqá wínóe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yínéqa kaayaq-áúrákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puíbáqá irabí wínóe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana irágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ umá irabí agatuwáinanana anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. móraiqa umá ketáá maqmá aóna-aona onanatáá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá ikaaqa kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqa íma tíanama nóinapo móragaraqa átê ínáyô? miráuma tirupí umá-úráá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráíye.

10

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Péra-ti-wayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq watáabi yaaguyabí-áípi awaaikómá wenánáakoma kanaaráq ayuwáníyô?” tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráíye: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráíye. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaaráq ayuwániye.’” tewana ⁵ Ítu

tiráiye: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnaábaqa Áánûqtu ímira-uráiyé. Áánûqtu áqnaábaqa awaaikógaráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ ááqibo Áánûqtu mi-móraraq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹² keqnaámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwîqme Ítunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyamma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéi-maruqa miraráá umá iyápógoni márûqa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni wataama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákema iyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana ¹⁸ Ítu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqômma máena kéiyé. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! iyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwîqa múte yaayuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana ²⁰ anó-nako tiráiyé: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹ Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyé: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana ²² mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme íré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagaráqá kóiniye.” titata ²⁴ iyápó-annama wení wataáyatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé: ²⁵ “oótiraa-kakoma (káámo) waigóní-aapi péránéna iníkáámá oótanokoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye.” titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana ²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyé: “ááqibo umaa-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana ²⁸ Pítáa tiráiyé: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹ tiráiyé: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókaraq yuqmá ánatatuwenama ³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq

mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútaáama ábâkotaagaraq taíbaq mayéna anaanoútaáama aúkoutaagaraq taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaaéka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. ³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyé.

³² aapaqá máeta Yúrútaárebaq kégowana Ítuma áqnaábaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáárena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye: ³³ “aónaaro! Yérútaárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa ítai-wayukama yimíyata ³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamiq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé: ³⁶ “tikaí-yátááqá nôraq umátikanuno?” titata ³⁷ tirááye: “emá ení tágagimarupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana ³⁸ tiráiyé: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹ tirááye: “kanaaráqá miráoyuye.” téyana tiráiyé: “keqnaámmá kinnamo naúna-yataaqa náyóye. kinnamo peraúna-yataaqa peráyóye. ⁴⁰ áaqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máéka!’ tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata ⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata ⁴² Ítu yááyarena tiráiyé: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náápaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq ⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! ⁴⁴ mú mikákáá áqnaáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno! ⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yauwéqma meyanîq inéna kukáiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana ⁴⁷ Náátárêtibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnaá umá ááyama tiráiyé: “Ítuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaao!” titana ⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétewana mú mikákáá akoqnaá umá tiráiyé: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaao!” titana ⁴⁹ Ítuma paá máena tiráiyé: “ááyaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóao!” tewana ⁵⁰ unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuvena itó-uma Ítunopaqa iráitana ⁵¹ Ítuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnaámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóao!” téna tiráiyé: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Ítuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Îtuma Yérútáárebaq pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Îtuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwîqme yekaa! ³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵ tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata ⁶ Îtuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araaqa Îtunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Îtuma ámûraaqa kéuyataitata ⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaae ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikainaqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqôn timerááe!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Îtuma Yérútáárebaq utáiyé. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Îtuma arammá íma wái-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Îtumma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. ¹⁴ Îtuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoel!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Îtuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Îtuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Îtuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Îtuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyé. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Îtuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóní wátáagoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana ²¹ Pítáa aákaqa mákena tiráiyé: “yirááti-nako! aónaao! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana ²² Îtu

tiráiye: “ítaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaaol’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá kėtiyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqti bomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqti-bomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiye.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéritata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátáárîqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáne nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata ³¹ yenamáárîq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tînataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanataámá waayúkama íyako táíq kénata yé máqtemma Yóáneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkáiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiye: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiye.

12

uqtékáán-áráqtókóni kawáá-nákóni waéqma itái-áímmá

¹ timátuwena waéqma itái-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábúma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáraké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiye. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóni aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá auyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóni aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ ikámôwana púitata arááq-auma yónaumepeqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóni aboámá nôraq íníyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kėtiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqne-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

11 maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiyé.’ ”

titata 12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Péрати-wayukama Érôtini waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. 14 wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’ ” tewana 15 aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyé: “nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata 16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaqa náawani amammá áwîkaraqa wáiyó?” titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakonae.” tewana 17 Ítuma tiráiyé: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiyé.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyé.

18 tébakaq Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe: 19 “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátíkarena tiráiyé. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakáino!’ ááqiyé téna 20 móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. 21 pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. 22 tébakaq-watama keqnáánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyé. 23 pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana 24 Ítu yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánuqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. 25 ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûqtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. 26 ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaao? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna 27 wemá íma pukurái-kayukagoni maníkmá máibo wemá paá mái-kayukagoni maníkmá máiyé. keráwáqá arábaguraae.” téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraiyé. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana 29 Ítu tiráiyé: “minnáma

Ítiráaeo-wayukaa! ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máie. ³⁰ Áánûqtu keráwáqtí maníkóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekarara weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno! maannâ áqnáaen-aare-aimma ³¹ ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áikárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáie.” titana ³² aapinaa-nákómá tiráie: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máie. ³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aáogaraqa akoqnááogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamáárîq akáiniq umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámínanama maannâ maqné-yátáápóana maaminnáyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye.” titana ³⁴ Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráie: “emá Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónarae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétéwana ³⁶ ááqibo Áánûqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráie! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’ ³⁷ keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráie. waabámmá yimuqá kémareta ítarae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákárae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtoqaraqa uréire íyábá kéyikainata meyánîq í-márúpáqá kaayonéma umáyíkaayaba kéyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóínítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraqa íniye.” téna tiráie.

keqtoq-ínikóní ámikai-qaqtaaqá

⁴¹ monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqte-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáápi kémarawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kí-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena máqte-qaqtaaqá ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráie.

13

anó-monoq-namma yawítíginiqtaba timá yímikaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápo-annabike-nakoma tiráie: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá

Íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá Íráqôniq kéíye.” titana ² Ítu tiráíye: “naamma máqtemma káonaano? maan-ánón-námma yawítiginana máqten-oqtakoma yawítíma okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráíye.

táígo-kanaama aikaraqa yíniye.

³ Ítuma Óríbêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítáa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-taoraq mi-kánáámá pááq ínáyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínáyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yawéqma tiráíye: “yabíqma akoqnáa oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínimanibo mi-kánáámá maramá ánatái-kanaama íma pááq uráíye. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márúma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápo marakánéna iníkáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáa oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebúqa timínoe. aapinaa-náúpáqá tókameta ókaq-okaq tókameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata miráinoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnama timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyánápikén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketáaq maqma ítinobo Áánúqtuni Áágoma timá-timina-aimma tínoe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe. ¹³ miráiyata ketíwíqtababoata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáa umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráíye.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráíye: “kabiramá táígyun ínna-yataakoma pááq ínanama yaw-ítíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráíye: “aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúríabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yawéqma unáákáqtôma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpááráqá ámúkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánúqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwol!’ tíyana márú mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táígo-kánáámá mú mikákáá táígoma ínana ááqibo naayóbáqá Áánúqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uráíye. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánúqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákarena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáyíkaraiye.” téna tiráíye. ²¹ Ítuma timá yímikáiyé: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máíye.’ tínaama íma arupi itaao!

²² taíbaq kaaqaari-Métáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaaráq ínéta ínóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. ítáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama aíqa urái-kanaama ánatatuwena aabaúma kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginíye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíníye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóní aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aap-inaammá yiráátinata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹ móraiq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárîq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánatagíníye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóní aabaúma máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúma nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. ³³ mi kumínî-kanaama mikágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóní aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqá ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntaae.” téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Ítuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama iyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáiyé. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma keyimenawaq meyámmá matáiyó? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé iné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraao? wemá keqtábámá íraqóniq uráiyé.

⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqtê máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaarácq ínoe. ááqibo kemá keráwákárácq máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráiyee. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokácq timá yímikái-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokácq timá-yimiyana wenáwîqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráiyee: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwîqme ínoe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá aminéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéiyee.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráiyee.

¹² yammá itoraí-óníq-kánáárácq áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápó-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayaí-áímmá timáyímikena tiráiyee: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyinaka wenanaaépaqa okaa. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaa “tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?” timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikácq kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaaol!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápó-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaarerácq aáwaqa kánaawana Ítu tiráiyee: “keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketê náina-nakoma mirá-íniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yauwéqma tiráiyee: “eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépíké kegárácq aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákaraikakaatati mú mikákáá íráqôniq íne iné.” téna Ítuma tiráiyee.

Írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kánaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiye” timátuwena yímikena tiráiyee: “máýáaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiye” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwácq máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwáutumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyee: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaaq kemá íma

ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyē: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtabámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyē: “ímiye! kemá puí-kánááráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyē.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyē: “maakáq máraiyo! nuna-mummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyē: “tirummá ôriq umá kéitapa túyánámmá kéitapa pukónúne. máraiyo! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí aipaqa aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyē: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá wáraáo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyē: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaaráq karáqtuwe máqe-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboqa Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyē.” téna tiráiyē. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe urétaoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyē: “waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátíkarai-nakoma kéiyē.” téna tiráiyē.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kêtitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴ kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyē: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyē. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni ááraramma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráiyē: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-árááq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá yuaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma aítaa umá aónaraae.

⁵³ ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtáápe

wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátûpaqa pékena kawáá-wayúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uráiyé. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kéteta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata ítaraawana tiráiyé: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgemma tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqtí wataágoma íma mórai q uráiyé. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkápimma itó-urena Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyé: “wení wataáyaba yauwéqma íma kanaarq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹ Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiyé. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyamma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyé: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwîqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyé.

⁶⁶ Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyé: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráiyé: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé. ⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítaa ⁷⁰ “ímiye.” tiráiyé. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikkae: “Kááriribake-nakoma máeboaa emá iyápó-annabike mórabí máane.” tewana ⁷¹ Pítaa timá akoqnáá uréna tiráiyé: “ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiyé: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiyé. ánibo ibiqá ôriq umá yakáiyé.

15

Ítuma aítaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa wataá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwîqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Ítumma aítaa umá aónarena tiráiyé: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyé.” tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa

ítama aónaraiye: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráíye.

Ítumma arááq ikamíneta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa máinakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarác ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aaíqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uráíye. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí ítama yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatíqtaba kétékaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikáíye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikáíye: “akoqnáá-annapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráíye.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábíq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yíraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtoamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuráíye. ²² Ítumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgoní áwîqa Kórákóta-anue. áwîkoni áaimma aqnón-ayaatapare. ²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókárác waéqma ámikaawana ínaráitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe. ²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráíye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata ²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Ítuni aukápác mórama ayáánurapaq maréta

mórama ayáánuropaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyaaataq yumá ámiyoq-naayooq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamáárîq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínâq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamáárîq kumuwo! enamáárîq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágárâqá ámiyoq-naayooq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárîq íma kanaaráq áwâqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegárâqá yíkaka-nakorata ámiyoq-naayooq-aimma timákaraaye.

Îtuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágááma aabaúmá aúkâapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye. ³⁴ aabaúmá kaumorâq kégumitana Îtuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátâni?” téna wenábike mirá kétiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkâano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama ítaretâ tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáámá ikaaq-nókárâqá yátaraq makéna Îtumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Îtuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárîq aúkâapike kabááqma yakákuraiye. ³⁹ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Îtu aúbáqá itó-uma máitana Îtuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “árainé. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Îtuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Îtugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-urâae.

Îtuma uqtamákarâae.

⁴² ááqibo aabaúmá karaakâq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítôre uyátárainâqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. ⁴³ mimórâ-nákómá Pááíratinopaqa ikatîq íma uréna Îtuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminâq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááíratî aúyánámmá ítarena “árainâq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkâtî kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna ⁴⁵ Pááíratî iyánâaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaaráqíye. arááq-auma mayaa.” titana ⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákarâpaqa aónaraaye.

1 Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Ítumma péraaneta matááe. 2 Tóqtaaraq iráqma tágagikaqa uqtamá karaapaqa kóureta 3 kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” 4 anón-oqtaapoana ummaa yánitata tirááe. kêteta ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. 5 miráitata muríyánóbáqá péketa aónááyama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráíye: 6 “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátaráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máíye. uqtamá káraapaqa aónaaro! 7 ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’” téna tiráíye. 8 aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatényana yáaqa karáitapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

9 Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráíye. naayóbáqá min-íníkoní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáíye. ááqibo iráitana aónarena 10 Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena 11 timá yímiqtuwena kêteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

12 anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta 13 yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaarâq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

14 ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma irena áá yiwááguraiye. yemá irupí íkêiteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkêitaawanaboana áá yiwááguraiye. 15 wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímero! 16 máqtemma yirupi kêtáa-kayukama nommá peráíyaqa atóbamayikanune. íkêitaa-kayukama yawááq-umayikanune. 17 aamá kêtaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tînana 18 puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráíye.

Áánûqtuma kawáá kái-marukaq Ítuma utáíye.

19 timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kái-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá marâq máqe-uraitata 20 wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokâq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegárâq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kêtana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyē.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-íyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayaí-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kétune. maami-máqté-qtátááqtábámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyē. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érôtima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórana monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwîqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-íníkón awîqa Irítabetie. ⁶ yenákámá Áánûqtuni aúrakaqa íráqôniq urááye. yenákámá máqten-amaanaimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráiyē. ⁷ miráimanibo yenákámá mórana iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaarácq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayaíráatáá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiyē. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náúpáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánááráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áíkuteta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹¹ ánibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyáárégóní ayáánurapaq itó-uma máqe-uráiyē. ¹² Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena íkatîq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá íkatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ánibo emá min-iyápógóní áwîqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóne. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrakaqa anón-awíqa wániye. ánibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ánibo wemá anóani áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yawuqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni watáagaraq mamá wéna wení akoqnááma mamána Iráiyaraa umá mamá wínimma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqména mórabi máá áíkuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana

ketínáakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. ¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íráqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq ínnaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

²¹ aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nôi-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

²³ anaaékaqa Tékáráiyani mayaí-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Iritabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Iritabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigeae íyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwîqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-ínikónôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá etê waíno. Áánûqtuma etê máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ániibo ayáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni ayákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaao. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakaínónama emá áwîqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinana min-áókáq-íyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaao. enanógaaoma Iritabetima araaqná kamágimanibo ayáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ániibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayaí-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúríabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ánibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnobaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiniti aúkaápiemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiya min-iyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye! ⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketópaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnobaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá timá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboana emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé:
“kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa múte kéyauyune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye.
weqtábábóana tirun-iyápógómá amuqá kémariye.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo
wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata
máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké
yemá keqtábámá téta
‘Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye.’
téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-kanaagaraq
káqo-kayukati kanaayábágáráq
kéo-kayukama yemmá
wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamá kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípêban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáínái-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqma ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq arummá umáyikena minnáyaba aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.” téna Máriaama ibí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wíyómmá máqena anaaékaqa wenamáapaq yauwéqma kouúraiye.

Irítabetima Yóáanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápó marakáni-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí marákáraiye. ⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Irítabetimma nórabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánáaráqá min-iyápógóni áuma karánéta urááe. min-iyápógóni áwîqa aboán áwîkaq ‘Tékáráiyae’ téta áwîqa yamámineta uráámanibo ⁶⁰ min-iyápógóni anóama téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá Yóáane tétaa áwîqa yamámenunatae.” téna tiráiyé. ⁶¹ ánibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáiyé.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tekáráiyama íma kanaaraq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánaipo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-iyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe. ⁶³ ánibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátáaqá ítama maténa maará téna agatáiyé: “min-iyápógóni áwîqa Yóáane.” titata yemá iyánáaq urááe. ⁶⁴ ánibo é mikáq Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatíq urááe. ánibo mi máqte-qtataaqo páaq i-wáigóni watáagoma Yúriabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráiyé. ⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnoabaqa netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae: “anaaékaqa maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ánibo uyátárai-nakoni akoqnááma wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani imá

⁶⁷ min-iyápógóni aboáma Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma wenáwîqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáá umá ketáái kúmiq-yataaqá mamá paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanaipo minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq yaímma íamma umátíkáa-kayukagaraq yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama ‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá

paá umátikenataa túawaaq
 tuqmá mái-aimma akoqnáá umá
 ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.
 wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
 ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta
 tirummá kámunanataa
⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa
 wenáurakaqa arupú umátaa
 ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.
⁷⁶ ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
 ‘mú mikákáá anón-naqa
 Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.
 anómma uyátárai-nakoni aakaqá
 emá áqnáabaq kéoe.
 wení aammá mamá yokaa kéumake
⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata
 náayuwabi uyátárai-nakoma
 yetí kúmiq-yataaqa mamá
 paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
 yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.
⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá
 arummá kéumatikenata kaayoné kéiyé.
 wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma aabaúmá utaréna
 kamá tágainikaa umá
⁷⁹ ketáaráqá Áánûqtuni márûpake
 ómmá kamá kétagaiye.
 náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
 amakaq máawana
 Áánûqtuni márûpake ókómá
 kamá kétagainata
 yemá kanaaráq káoneta
 kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”
 téna Tékaráiyama tiráiyé.

⁸⁰ anaaékaqa min-iyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-
 iyápógáráq akoqnáá urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq
 máqena abarokáq Ítiráaeo-wayukati yúrakaq pááq umá iráiyé.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánáaráqá Títaa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama
 yorau téta yíwîqa agayaíkaae tiráiyé. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwîqa
 matáámma mi-kánáaráqá Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uráiyé.
³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwîqa
 mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naemiye. miráitana Yótêbima
 Náátárêtibake Kááriri-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa
 uráiyé. ⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá
 mi-márúpáq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama pááq uráiyé.
⁷ ánibo purumakaakóní naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá
 marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóní aáwaq-ketibi

ákáraiye. minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí waíyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáamma yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ánibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtópaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatîq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa íoro. ítáaro. kemá keráwáqtópaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ minókáámmá Tébitini márûkaqa móra-inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwirái-naré. wemá Káriqtoma uyátárai-nare. ¹² ánibo keráwáqá min-iyápómá aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake pááq uréta wágáabaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma

anó-naapaakaraq wenáwîqa anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ánibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqe-uraiye. ¹⁷ ánibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi ítáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá ítaraae. ¹⁹ yúyánámmá ítaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama arunóbátáá maréna netuq-áuyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa ibí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráíye.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóni áuma kégaréta áwîqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráíne.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íraqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútaárebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áíkkómá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa

aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ánibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaqa uyábékaiye. ánibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq iyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá

timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama

anón-awîqa kéyimiye.”

téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ánibo Tímionima yemmá íráqôniq kéumayikena min-íyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákana awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. ánibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítímáátímá awaikóté máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ánibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kéténa Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq iréna Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaarq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa

kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínena uráíye. wemá itai-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqnoógoma anó-monoq-naupaq uráíye.

⁴¹ Îtumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítimáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Îtuma yuwaaqnoógoma wení karitimaatimá tiyáaka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. ⁴⁷ Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itai-yátááqtabámá wemmá aamá itáawana yauwéqma tin-áítábágáráq ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ ániibo anóayaa aboámá Îtumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Îtumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Îtumma anóama tiráíye. ⁴⁹ miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Îtuma tiráíye. ⁵⁰ áaqibo Îtuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arú taraaye.

⁵¹ ániibo Îtuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Îtuma anóayaa aboátí yáama wakáíye. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápí matokáíye. ⁵² ániibo Îtuma anómma aúkitana wení itai-yátáákógáráq wenáúgogaraq íraqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábíké-káyúkágáráq aónaamma íraqôniq uráíye.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráíye.

¹ Títaama Táíbiriati tiyáaka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótíátí Pááíratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. ániibo mi-kánááráqá Érótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uraiye. ániibo ábâkoma Píripima Itúriamarupakaraq Térékónáítibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráíténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uraiye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékáráiyama áanikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráíye. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye. ⁴ Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáíye:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa
móra-nakoma ááyama kėtiye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqma ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káína-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoe.’ ”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyé: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq titaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq ínî-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápíkémá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. ⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyé. itáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyaínatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóe.” téna Yóáanema timá tága-yimikaiye.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. ánibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyé. ¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peráinéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae. ¹³ ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyé. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúntaabiyo?” téta tirááe. ánibo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiyé.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá iyáqnoaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárabí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínimma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboaq kemá kanaaráq wení aítuq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágokáráq keráwáqá nommá pétikaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áíkuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatimá káiq-kaiq in-írabí agatuwániye.” téna tiráiyé.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáiyaqtaba átê-wataama tiráiyé.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááriq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráiyé. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá péraakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ánibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráiyé. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáiyé. ánibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémaraune. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéiyé.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráiyé.

Ítun áítaubikoni yíwîre.

²³ Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráiyé. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.

Máátima Matáátiatimma áanikoe.

Mataátiatima Tímíenimma áanikoe.

Tímíenima Yótekimma áanikoe.

Yótekima Yóramma áanikoe.

²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.

Yóáánaanima Arétamma áanikoe.

Arétama Terúbabeomma áanikoe.

Terúbabeoma Téyaatiomma áanikoe.

Téyaatioma Nérimma áanikoe.

²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.

Mérekima Áárimma áanikoe.

Áárima Kóutaamma áanikoe.

Kóutaama Éramaraamma áanikoe.

²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.

Érama Yótuamma áanikoe.

Yótuama Eriétamma áanikoe.

Eriétama Yóraamma áanikoe.

Yóraama Máátáátimma áanikoe.

³⁰ Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Tímionimma áanikoe.

Tímionima Yútaamma áanikoe.

Yútaama Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Yónamumma áanikoe.

Yónamuma Irááíakimma áanikoe.

³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.

Mériama Ménnamma áanikoe.

Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Óbétimma áanikoe.
 Óbétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínnataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérêtimma áanikoe.
 Pérêtima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
 Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Ênôkimma áanikoe.
 Ênôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Ênotimma áanikoe.
 Ênotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye.
² mibáqá Ítuma kaayaqte-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánáaráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma

timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákoqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ániibo mora náawanabi aménááqá kanaaráq aménúne. ⁷ ániibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwîqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwîqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá wení mayaímá mayaa.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáarebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni ánikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ániibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma átaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áipí kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ániibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Káárirí-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnááraaq Ítuma yauwéqma Káárirí-marupaq iráiyé. ániibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpáq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Ítuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqé-uraipoana anómma aúráikaq uráiyé. ániibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínéna uráiyé. ¹⁷ ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámíkaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyé.
wemá kemmá awaaméqá umátikéna áwáyoq-wayukabi
‘Metáiyáqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé.
ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq
paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye.
yúramma karoparáina-wayuka
yúramma káonaiyata
náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma
mamá ayúqyikanunayaba
uyátárai-nakoma timátíkaraiye.

¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq
uyátárai-nakoma wení waayúkama
yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba
abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye.”
téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya agatáiyé.

20 Ítuma aúba-wannaama aráapatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayog urááe. 21 ániibo Ítuma mikáq áaimma átáma aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbêqa yorautúnama abarokáq kéiyé.” téna tiráiyé. 22 mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yaúyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéiyó? maan-náqá Yótêbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. 23 ániibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “áraíne. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótaa-nako, enamááríq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítaraunataama emá mórai q umá maakáqá ení márûkakarag mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínomaniibo 24 kemá keráwáqá árainmma kétima-timune. waayúkama yeqtí márûkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. 25 kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóinímmá Ítíráeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-kárítimáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyé. ániibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. 26 miráimanibo mórama Ítíráeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupa q móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopa q uráímiye. 27 miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítíráeobaq máqe-uraamanibo min-áúkápímmá íma móra-nakomma íráqôni q uráíne. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamá wení karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaeao-inikoqtaba tiráiyé. 28 máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. 29 páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta uráámaniibo 30 wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkápíke Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopíke táí-aagomma watukáiyé.

31 Ítuma Kápéranabaq Káárirí-marupa q kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. 32 ániibo yemá Ítun ágaama tewata tébakaq-wayukama iyánáaq urááe. minnáma Ítun ágoma akoqnáama wáitataboatae. 33 monoq-náúpáq móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráiyé: 34 “Náátárêtibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí máinakoma tiráiyé. 35 miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráiyé: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráiyé. ániibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkápí iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. 36 minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ániibo yeíyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágarag wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináikáán-áímmá kétitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. 37 miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupa q wéyáwé uráiyé.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôni q umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ániibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnaágóní amakaq ko itó-urena mi-kárígómá awááguraiye. ániibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnaágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúmá kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ániibo Ítuma máqte-kayukama mórá-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnaámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma áanikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátíkaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúríá-wayukati monoq-náúpaq watáama timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóní kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqa yáí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéta kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááré. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékaka mó maraa’ tiráiye. ániibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumínaa noyááqa yaa.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráiye. ⁵ Tááímonima yauwéqma tiráiye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiye. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiye. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yááyaraae. ániibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqma ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiye. ⁹ Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba

aónawaaena ikatîq uráiyē. áníbo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatîq urááē. ¹⁰kaayaqá Yéberimma ánikoratama Yêmitiyaa Yóóanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. áníbo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatîq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiyē. ¹¹mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááē.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óípake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiyē: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiyē. ¹³ Ítuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiyē: “kemmá tikáiyē. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyē. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. ¹⁴ áníbo Ítuma akoqnaá-aimma timá-amena tiráiyē: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq nai-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tinoé téna Ítuma tiráiyē. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráiyē. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyē.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraaē. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáárebakekaraq yama áíkutaē. áníbo uyátárai-nakoni akoqnaágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaaē téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ áníbo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááē. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááē. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraē. áníbo mi-kárináqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááē. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikai-yátááqá aónawaaena tiráiyē: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyē. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maará-tiraaē: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánûqtu wenamá weni mayáímiye.” téta tirááē. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnoabaq táítuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáē téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.”

téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráiyé. miráitana min-ayááqtámô aráákagi-nakoqtaba Ítuma maará téna tiráiyé: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkútaa-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ miráitana min-ayááqtámmô aráákagi-nakoma aarawaatí yúrikaq páátákáá itó-uráiyé. áníbo kúkútaa-yama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ²⁶ áníbo máqte-kayukama iyánáaq urááé. yemá Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraaé: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááé.

Ítuma Aríbaemma ááyariye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwîqa Aríbae. áníbo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ áníbo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyé.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaga agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááé. ³⁰ áníbo Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraaé: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááé. ³¹ áníbo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeráígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeráígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa aammá auní-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaaé: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa aweté-ureta taíbaq-kanaama nuna-mummá tirááé. áníbo yemá Pérati-wayukati iyápó-annagaraqa móraiq kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááé. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá aweté-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínímô mayáné i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. mi-kánááráqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa aweté-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itaí-áípi téna wenamáárîq wetábá ‘aaramá mayáné iníkáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itaí-áíkaráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokaríq kéiyé. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinanana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ móraiq umá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbí íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbí áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinanana mémé áúwaratigogaraqa táíq umágininiye. ³⁸ ímiye. íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ áníbo móra-nakoma naayó-kááéní-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéní-nómmá minná íráqône kétiye.’ ” téna Ítuma waéqma itaí-áípi wení aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayaímá mayaíyáábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Pératí-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aammá áumakaae. keráwáqá minná nôraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá aúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaraq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yoráútaanabiyo?” téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé.

ayáamma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pératí-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta “Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamááríq mikáyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbáq unitóao” titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayáama arupú uwo.” téna tiráiyé. ániibo min-nákómá ayáámma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íraqôn-aainaq tarôq ónúnataabi táí-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeíyáá maará-tiraae: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkaraiye.

¹² mi-kánáaráqá Ítuma nunamummá tínéna anubaq utáiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéitana aaqá irákáiyé. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkatuwena yíwîqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. ániibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ániibo Yêmitiyaa Yóáane. ániibo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ániibo Máátiyuyaa Tóamáatie. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááímonin áwîqa karuwaaq-naré. ¹⁶ ániibo Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. ániibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutaruríq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayaímá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá

írâqôniq umáyíkaraiye. ániibo Ítuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ ániibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnaágoma mi-káyúkámá mamá íráqôniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráiyé: “keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma keráwáqtí minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma annaékaqa ógiranoe. keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma keqnaámmá wírâa ínóe.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaqa keráwáqá timuqá maráinoe. ²³ timuqá kémarreraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiyé. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma móraiq umá Áánûqtuni watáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyíkarane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqtí túwaraikoma íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyúmmá annaékaqa táayaba ínóe. íbêqa náayuwabi wírâa kéiyayuma annaékaqa ibiqá yaránoe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtábá íráqôn-aimma kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqtí yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yatááriq umáyíkarane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágíya-kayukama nunamummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-nakoma táápáaraqo yumá tíkaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tíkamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqtí kúberai-unamma mamayaínaqa ókaraq keráwáqtí wáqtôma áméro. ³⁰ máqtemma nói-qtababi ítama káonaiyaqa itaíya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqtí nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaaráq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime. ³³ móraiq umá waayúkama

keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ániibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímera mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayáiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáa anómma uyátárai-nakoni áanimaaga mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tikáiyé' íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá móraiq umá keráwáqá yemmá keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráa umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqti yainai-yátááqnapómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqti yúraqaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá móraiq umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itái-áikáráq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. móraiq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyóye. ⁴⁰ ániibo mórama itái-yátááqá máyái-nakoma wení itái-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiyé. máqtemma mayái-wáyúkámá itái-yátááqá ítama ánatetama yeqti yirááti-wayukaraa aúranoe. ⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtibâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqábámá aúrapi araatákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqábámá aúrapi mûtûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa? ⁴² nôraq itaráq keráwáqti tibâkoqtabama maará kéteo. 'ketibâko, enaúrapike araatá-qtataaqa mamá paábaq yuwaa' kéteo keráwáqti túrapimma mûtûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáraq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqti túrapike mûtûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqti tibâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyé: "íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. móraiq umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóni aranókáa aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ániibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáabiq-annarakema wááeni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma

írâqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyâqnobake mamá páâq kéimanibo táí-nakomma táí-aimma áyâqnobake mamá páâq kéíye. mirán-áúyánámmá áyâqnoabaq ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

kayaq-áúyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ mórâgaraq waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráíye: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ mórâ-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minnâ min-nákómá miráuma mórâ-nakoma naammá ínena inikáá uráíye. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbâq yuwéna maranóbâq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráíye. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárainanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítíraiye. ⁴⁹ áâqibo mórâ-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miráráá umá mórâ-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráíye.

7

áâiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráíye. ² Arómani áâiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórâma mayái-náqá ákaraiye. mi-kawáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá ôriq umá ákâinapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puíné uráíye. ³ áñibo áâiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máíye-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráíye. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwâqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkái-nare. wemá wenamáárîq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráíye. naakóní waaqókáq itana áâiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboaa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ áñibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboaaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náápaamma matokáinakoni aménáápâq máunana mayaímá mayaa titaq kémayaune. áñibo kegáráqá áâiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápâq mááe. áñibo kemá mórâ-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. áñibo mórâ-waigoqtaba téq ‘emá maabâq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéíye. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáímá mayaa’ túnanama kanaaráq mi-máyáímá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánâaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkâapimma mórâma maamiránáqá itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁰ áñibo áâiq-i-kawaa-nakoma timáyíkâitata ye-káyúkámá yawuêqma naaópaq uréta aónaamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

11 pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. 12 mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókáq owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine. ánibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-íníkótê irááe. 13 uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníkóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráiyé. 14 ánibo Ítuma waaqókáq uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqa mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uráae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa." téna titana 15 mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átama tiráiyé. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. 16 miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: "ketáái aúkápimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéiyé." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínena iráiyé." téta tirááe. 17 maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-akapaq uréire kéena máqten-akapaq wéyáwé uráiyé.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyikaraiye.

18 máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. 19 ánibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyikáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: "naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téta tirááe. 20 mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: "Yóáanema nommá perai-nákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. 21 mi-kánááráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátama táí-aagomma watukáiyé. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. 22 Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yawéqma tiráiyé: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítuqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. 23 itáiq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

24 kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwááama yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? 25 keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoawaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. 26 miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. 27 min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: "kemá ketáama mamé kumíninaqa timákáanana áqnaabaq keráwáqtí túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye." téna kétiye. 28 kemá Ítuma

keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárimanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma máinaakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayái-wayúkágáráq Ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeema nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma Íráqôn-amma yiráátimma yinaaéema umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúnô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íma kéyaae. ketáámá ibiq-ímá kétunataa keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’

³³ ániibo Yóáanema nommá perái-náqá iráimma wemá aáwaqa awetá éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aíboq-nare’ téq tirááe.

³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itái-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itái-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aíne’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma aítaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena Ítáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma Ítaraiye. miráitana mi-kúmíq-íníkmá mórama Íráqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyé. ³⁸ ániibo min-íníkmá Ítuni anaaépaq aítaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ániibo kumari-íníkmá aqnugómá Ítuni aítaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkmá wen-aqnótáurake aqnumá Ítun aítaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni aítaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá Ítaraiye: “maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaarácq maamin-íníkmá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímíye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá Ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yawwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábáama yawwéqma íma kanaarácq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábáama paá awikamá-yikena iyúkaiye. ániibo yenákábíkémá náawawaq móneqa makáinakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yawwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá

itááne.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkonôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naupaqa yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkmá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníkmá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kéticoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémna ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma atíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqaqá kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-íníkmá wení taíbaq-kumiyaq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiyaq-yataaqa arekáká umá matuwáinanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiyaq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétéwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiyaq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-íníkmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtoraana-yataakoma emmá kúmiyaq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáapí waa.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímna-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wataama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² ániibo yaímna-noinimma naayóbáqá Ítuma waátama táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máatarini naayóbáqá min-íníkpíkéma abapaké kaayaqá waátama táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama káni Érótni naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwîqa Yóánaama min-íníkkáráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráiyé: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímna-anayukoma aapi kuqturáiyé. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ ániibo yaímna-anayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguráiyé. ⁷ yaímna-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. ániibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táíq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íraqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itái-áímmá ti-wálgóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itái-áíkmá áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamáárîq wemá yabíkái-marukoni

aúpáq-áikón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itaí-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wágóní áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itaí-áikóní áaimma

¹¹ maami waéqma itaí-áikóní áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama írena mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itaíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáne. miráuraamanibo min-áikómá íma ánûqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itaíq-itaiq kéowana mórama maqmá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá itátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-márábímá amuqá maraí-yátáákómá yúyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáigómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati iyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóní aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóní aménáápáqá atípáá aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaq kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “enanógaraq enábâqawaayugaraq máapaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógaraq ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi kégiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítumma ko awáatureta tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá

kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-íyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-íyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení íyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeíyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aibôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáíye.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaqa irááe. Kááiriri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópí-káárémá yuwéna mi-márúkákq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikákq iráíye. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtôma aneqá íma itokáíye. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátáma táí-aagomma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-táí-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókákq marabí aipaqa aguréna anókaqa ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráíye. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwîqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráíye: “ááíq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráíye. netuqyaamá táí-aagomma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaqa inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wáimaiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma timíniqtaaiibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókákqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaqa inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ániibo mi-táí-áágómá min-nákópíkémá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaqa uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókákq máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe. ³⁶ ániibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. ³⁷ ániibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatíq kээtaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópí-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagomma ayúwái-nakoma Ítukaqa inaa-inaa téna tiráíye: “kemá etê ónááq kéune.” téna tiráíye. miráimanibo Ítuma yauwéqma kетimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááríqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Îtuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórana Îtuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Îtuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ánibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíye. miráitana min-nákómá Îtuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Îtukaq inaatitana wení naaúpaq uráíye. ⁴³ Îtuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-íníkkómá inautámma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uráíye. miráitana móra-nakoma mi-kárímá íma kanaarác atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkkómá Îtuni anaaépake iréna amakaq Îtuni kúberai-unakoni aqtórác ayáámma ánékukaiye. miráitana páátákáá min-ínááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráíye. ⁴⁵ ánibo Îtuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráíye. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ánibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Îtuma tiráíye: “móra-waigoma tineq ayáámma ánékukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáúnama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráíye.” téna Îtuma tiráíye. ⁴⁷ min-íníkkómá mi-qtátááqá káonenama aúpác iyukaiye. miráitana wemá iyánáaq umárena Îtuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Îtun-aneq ayáámma noiqtatababi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráíye. ⁴⁸ ánibo Îtuma maará-timamikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí waa.” téna Îtuma tiráíye.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráíye. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráíye. ⁵⁰ áaqibo Îtuma min-áímmá itátuwena yauwéqma timá-amena tiráíye: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Îtuma tiráíye. ⁵¹ ánibo Îtuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Îtuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yêmitimma káwirena min-ínáárúgóní anóaboamma kéyiwirena umá kára umá yiwíqmena Îtuma utáíye. ⁵² ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáíye. wemá paá aúwaguraiye.” téna Îtuma tiráíye. ⁵³ ánibo mi-káyúkámá Îtumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Îtuma min-ínáárúgóní ayáákaq múte káyaqtorena tiráíye: “inaarúo, itóaao.” téna Îtuma tiráíye. ⁵⁵ ánibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Îtuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráíye. ⁵⁶ ánibo min-ínáárúgóní anóayaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Îtuma akoqnáá-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráíye.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyíkaraiye.

1 Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnaágaraq náápaaakaraq yímikaimma yemá waátáma mútúq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. 2 mikáké mi-káyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyíkaraiye. 3 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra nai-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. 4 ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa paá min-náúpáq máero. 5 ániibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaqa ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráiyé. 6 miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétima-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama ítaraiye.

7 kíni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáigóní watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yáimma-wayukama téta ‘Yóóanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. 8 káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama pááq iyé tirááe.” ániibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. 9 miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóóaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Ítumma aúrapí aónane uráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

10 Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ániibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaqa Beqtáirapaq urááe. 11 anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ániibo Ítuma kényimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba watáama timá yímikaiye. ániibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

12 aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. 13 miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamááríq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. 14 miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máero.” téna tiráiyé. 15 miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. 16 miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráiyé. ániibo minóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. 17 ániibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáiyae’ tiráiyé.

18 móra-taoqa Ítuma wenamá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráiyé. 19 ániibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uraiye kéte.” téta tewana 20 Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá kenamááríq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni Metáiyama yauwéqma tiwiraí-náqóne.” téna tiráiyé.

Ítuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráiyé.

21 mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaariye. 22 Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqá í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yin-aaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatáinana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé.

23 ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamááríq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaae waráino. 24 náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. 25 ítáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? 26 ániibo móra-nakoma keqtábágáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. 27 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéna Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítun áúgoma mamá aokaríq uráiyé.

28 min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá ténéna yiwíqme utáiyé. 29 nunamummá kétena máitana Ítun oíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtôgoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágariye. 30 ániibo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráiyae. 31 yenákámá tágama-yataakaraq kukéna máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puíníqtaba watáama tirááe. 32 Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagínéna urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati tágama-yataaqa aónaraane. 33 Mótetiyya Iráiyama Ítumma ayuwéta kóiyé. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná Iráqône. ketáámá kaumo-námmá ónúntataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. ániibo móra-namma Iráiyana naané.” téna Pítaama tiráiyé. ániibo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráiyé. 34 Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. 35 ániibo móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráiyé:

“maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áikómá tiráiyé. ³⁶ min-áikómá mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. ánibo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátáma máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ ánibo mi-káyúkábíkémá móra-nakoma anókaq wááqá yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ ánibo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqá kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágáregómá ôriq kéiyé. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiyé. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqtí tiyakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtéma máeraq keráwáqtí ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnáyaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráiyé.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áikóní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíq éta Ítumma min-áikóní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máiyó?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máiyó tirááe. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoqaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyan-iyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqtí aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqtí aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqtí aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráíye. miráitana Ítuma Yérútáárebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá Ítuma yarútaiye. ⁵² ániibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqtí namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguráye. ⁵⁶ ániibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíne innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráíye. ⁵⁸ ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muríanóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

⁵⁹ ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaaé waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaarácq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye. ⁶⁰ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma ítéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

⁶¹ ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaaé waránáá kéunamanibo emá kanaarácq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yímíqma máero timá yíkátuwero.” téna tiráíye. ⁶² ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átama wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaarácq íuwiniye.” téna Ítuma tiráíye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíne i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráíye. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópí ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóní aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayaí-wáyúkámá timáyíkinata wení aáwakaa ko mamá áíkuuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate wataama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo

móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópí yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. áníbo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa tíméta nommá tíméta íyamma naaro. mayairáq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ áníbo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ áníbo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqti waaqókáq maíye.’ timá yíméro. ¹⁰ áníbo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóní aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqti maa-márúkáké kaitógoma ketáái tibíkáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainai-kánáágómá keráwáqti táí-meyakaraq waaqókáq kéíye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. áníbo kemá keráwáqti márúkaq awaaméq-yátááríq únnaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátááríq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ áníbo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márúpaqa iyaabótuanoe.” téna min-áímmá Ítu tiráíye.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqti táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. áníbo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. áníbo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkáitaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyíkaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ áníbo Ítuma timá yímikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márúpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ ítáaro. kemá keráwáqá akoqnááma tímikaunaboq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógáráq áwáábíq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnááma uyátánoe. áníbo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqti

táama itáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqtí tíwîqa kágamaraibo minnýaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánáaráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnoqaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-márábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnýaba ‘tikáiyé’ kétune. emá maami-qtátááqá itái-yátááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoyike aamá íma itéta paá-wayukama kéyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamáa kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamáa káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae.

²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kîni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ániibo Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni wataáma agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kéyorautono?” ²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiyé: “mútûq arummá káme ení akoqnáágaraq arun-íyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamáárîq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárîq wenáwîqa mamá íraqôniq íyábá ákáitana timá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô máí-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáárebake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taitawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ániibo mi-kánáaráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóurayé. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábáq maréna kóurayé. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyé. ániibo wemmá aónaimma áyáqnoqaq aruqtabá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq wááéni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá

kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ áníbo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kóí-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ áníbo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqa Máriaae. áníbo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnáyabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áúyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba um-maa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyé. áníbo Máriaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. áníbo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáá timá tiráátiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráiyé. ² áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nunamummá ténéqa maará tero. keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé. emá yabíkáánna-yataaqa maabáq kumíno. ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábikáráqá enaúyánámmá waránátaae. ³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo. ⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao. miráuma otaa-qtátááríq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae. emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.” téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “áníbo keráwáqti aúkápíke móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo. ⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtááqqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyé. ⁷ áníbo naaúpaqo máitana yaqtabá

ko ítái-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítíme ítíwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma ító-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyé. ⁸ ánibo nòraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma ító-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétimatumune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-itaá ínanamá wemá ító éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ ánibo kemá keráwáqá kétimatumune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá tímíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítíkaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ánibo náawabi oqtaráq pagé-page tínanama Áánûqtuma oqtamá iyakaniye. ¹¹ keráwáqti aúkápikema móra-nakoni áanikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tínanama aboámá kanaaráq irakabayaammá amíníyô? ¹² ánibo áanikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tínnayaba kanaaráq aboámá áwáábíq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ánibo keráwáqá táí-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqti iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekákq nunamupí itáiyánama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta ‘Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ánibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átáma tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátáma kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkati yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá tímá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaa q uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaa q uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ánibo Tááqtaani waayúkama yaíkaa q umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátáma kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqti iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqti iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa íráiyé.

²¹ ítáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákóté ááíqa umá uyátenama min-nákóni tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá ítáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ ítáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minnâ wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

waátáma yauwéqma iráíye.

²⁴ Óqa waéqma itái-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ánibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqta abáá kéíye. mi-tái-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yauwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. ²⁵ ánibo mirá-timatuwena yauwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópi ya máqe-uraae. ánibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-uraipoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráíye.

amuqá marái-yátááqá mayái-ááíné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánááráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ánibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráíye: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráana-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraíye.” téna min-íníkmá tiráímanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánúqtun áama itéta anaaé waráíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráímanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yirááatenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yirááatenune. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánúqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa Áánúqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráíye. ³¹ anaaékaqa Áánúqtuma aarawaamá mamá keyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-íníkmá maa-márágóni aqtóráké wemá iréna Tórómónima wení itái-yátáákóni áaiqta taba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máíye. ³² Áánúqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ánibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráímanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráíye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóni aménáápárábi tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-náúpáqô kéyetama ómmá kamá tágaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. ánibo túrakoma íraqóniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ánibo túrakoma táíq umágínanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráíye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa nainéna uráiyé. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uraiye. ³⁸ ánibo mi-Pératí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáamma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiyé. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúrágá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráiyé. ánibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákárág arunóbákárágá íyaq tarôq kéiyó? ⁴¹ ánibo keráwáqtí táápepi wái-qtataqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kétikaitana waayúkama áíkuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráó-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkaraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágárág timá táwíq kéumatikaane.” téna tiráiyé. ⁴⁶ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqtí ummaa-ámáan-áímmá aarawaatí yímûraaq mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyáukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqtí títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkatuweq yeqtí mararaakaq íráqô-kuruma umáyíkaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itaí-yátáápíké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqtí yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáárágá Êboyaa Tékaráíyaama yíkakaane. Tékaráíyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárág waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkakaa-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutaí-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqoyuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ánibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánááráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérti-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auraiyábá atéráaro. Pérti-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máapaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tikamma kanaarác puínôqtabama ikatíqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaarác íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náapaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyaníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqti Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awiqa yaí-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrakaq ketíwíqa yéna ‘emá kennáé’ tíinna-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrakaq wemmá móraiq umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrakaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrakaq wemmá wakarakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánûqtuma mikúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóní kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náapaakaraq matokáiyakayukati yúrakaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tíinna-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibôqnaaboq urái-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá amínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaa umá kemmá tímíno.” téna tiráiyé. ¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yaináináqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqti oótamma mamá yaináináqá

awaaméqá umátíkaraiyo?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqti árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiyé. ¹⁶ ániibo Ítuma mórama waéqma itaí-áímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makáinakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyé. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyé’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyé. ‘kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁹ ániibo kemá keti-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuqyataápi mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aíbôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umáaraanama minnâ náawaq mayáníyô?’ téna tíniye. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqti máqte-qtataaqa yetábá maqma ayúmá kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

taíbaq-auyanamma itaí-áímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániibo keráwáqá keráwáqti túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawáaq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minnâ aáwaqa íma wáiyé. ániibo keráwáqti túma minnâ íma unáákáqtôma wáiyé. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá kaíkuyoe. yeqti aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa kényimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqti aúkaapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaarác wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá itáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kiráátí-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí káगतुवाae. ániibo mirá-námá-karáa-qtátááqá minnâ Áánûqtuma yaqnamma kényabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikác aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá keráwákárác yabítikaniye. keráwáqá keráwáqti itaíq-itaiq umá máiyataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá ‘nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo’ téqa netuq-túyánámmá íma itáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itaí-wáyúkámá mi-máqté-qtátááqá mayainôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayanéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqti túyánámmá Áánûqtuni aúyánákác mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqá íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqti oótanaa máqte-qtataaqa waayúkarag maráiyata meyaníq kéiyag minnárake móneqa matéria áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo móneq-unamma íma yararéna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áikuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaarág kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqá kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqti íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqti tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáigóní watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqti wáqtôma awarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqti kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. ániibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. ³⁷ ániibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá árainma kétima-timune. mi-kánáárágá uyátárai-nakoma yeqti kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtôma awarakáq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq tímáyikainata aáwaqa nai-yááréráq maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtábá túyánámmá ítama arútáaro. naakóní aboámá áqnáabaqa ‘moyá-káyúkámá yínóe’ téna kanaarág íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe. ⁴⁰ keráwákárágá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áraaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákatí waéqma itái-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “uyátárai-nako, maami waéqma itái-áimmaá kenamá ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?” téna Ítumma ítama aónaraiye. ⁴² ániibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: “náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayáirágá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkárág yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaarág aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá tímá ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaarág mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá keráwáqá árainma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataaqa min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. ‘ketí uyátárai-nakoma íma páátákáá yauwéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayái-wáyúkáwábi mayái-nóinímmá tebûqa kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-kawáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá tímá áminíq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákéna karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórama mayái-nákómá wení kawáá-nakóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraiipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸ áaqiibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq

ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa káména táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá ke-qnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ánibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Îtuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaaq íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kéténe. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá páaq ínimanibo minnáyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kéyaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ánibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-iya-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ánibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ánibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-íníkmá awaáikómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Îtuma tiráiyé.

móra-yataaqa páaq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Îtuma aarawaayábágaráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kété. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ánibo keráwáqá itáawana anómma uwááma yóráitaq keráwáqá maará kété. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánááráq-áwáámékáq íma aónama kárutaaq?

aamá ítama yainánéna ína-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamááríq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainaao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótéma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetéma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámíye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqti kanaamá ánataniye.” téna Îtuma waéqma itái-áípi yainái-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Îtumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátááríq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkkaiye mirá téta tirááe. ² ánibo Îtuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá máí-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétéma-timune. ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waéréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe.

⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yíkamtata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaao? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ánibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itái-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópí piki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna íráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayái-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píkí-yágóní arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóní anommá namá kánataiyé.’ tínana ⁸ ánibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráana-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana matáainaa. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóní ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánimanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mí-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itái-áípí tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yímikaiye. ¹¹ ánibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-ínikóní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-ínikóní arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae íréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ ánibo min-ínikómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuítana páátákáá min-ínikómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-ínikómá Áánûqtun-awíqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráq Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yímikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánô-kanaama wáiyé. ánibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayái-kánáábí yero. mí-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé. ¹⁵ ánibo Ítuma yawéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqtí purumaakaakóní naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-kárítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ánibo máqte-kayukama Ítuma íraqôníq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itái-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa nói-qtataakaanaq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópí uqmakáiyé. ánibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyé.

20 ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqma ténúnô? 21 wemá miráuma anómma aurái-yátááré. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-tapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyé. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiyé.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

22 Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kéyiraatena wataáama timá yímíqmena Yérútáarebaq wíne uráiyé. 23 ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: 24 “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

25 anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. 26 ániibo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá eté anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. 27 miráinana naakóní aanábónákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. 28 keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááitekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááríq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. 29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa náinoe. 30 ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéyekayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáarebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

31 é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóao. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe. 32 ániibo Ítuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumo-kánááráq ketí mayaímá mamá ánatane.’ 33 íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáarebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyé.

34 Ítuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútáare-wayukaa, Yérútáare-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyaabotuwaee.

taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kêtunamanibo minnáyabama keráwáqá íma kêtikaiye. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kêtima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyee. Áánûqtuo, íráqôniq umákaao.’” tínoe téna Ítuma tiráiyee.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Pérati-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyee. ániibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyee. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ániibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyee. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaráq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba urááe. miráitana Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena maará-tiráiyee: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqa uyátá-maqma anón-awíqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ániibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maíno’ tíniye. ániibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaeépaq kumánone. ¹⁰ miráinanana móra-nakoma aaramá iyaí-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaeépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íráqôn-abíqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa náiya-kayukati yúrikaq ení anón-awíqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa márúte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwíqa márúte yuwaína-nakoma Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyee.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqa mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáé. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqa yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení

aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nainô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae.” téna tiráiyé. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá amikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ánibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa naí-kánáámá páaq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaqa yokaa umáguraiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama ‘ítaa ónúne’ tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá móra-yomma meyanîq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.’ tiráiyé. ¹⁹ ánibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. ‘kemá tiyááka-purumakaamma meyanîq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.’ tiráiyé. ²⁰ ánibo káqo-nakoma maará-tiraiye. ‘kemá íbêq aaramá matáune. miráipoq kemá kanaaráq íonune.’ tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ánibo naaúpaq anón-nakoma áyámma umátuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráa-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.’ téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. ‘uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.’ téna tiráiyé. ²³ ánibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaqa íma nánóe.’ téna tíniye.” téna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tinnawaigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ “móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaaé íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq íyô? keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtáaq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá ‘kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune’ téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ánibo min-nákómá áqnáabaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ánibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. ‘maan-nákómá naammá ínena áaimma átámaraimanibo páátákáá í umá kánataiyé.’

tínóe. ³¹ Ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqá mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá Ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááíq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááíq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráíye. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá Ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqá íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqá mamá kaayoné ínóe. ³³ mórai q umá keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ úmá íráqô-qtataare. miráimanibo úmá ímo kaínataama náaraq onanataáwáq átêma íníyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itai taáqa wáinaqa aamá Ítáaro.” téna Ítuma tiráíye. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá Ítaraae. ² ániibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-típima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaaráq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ániibo wemá maará-timayiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá maráaro. ketí móra-tipi-típima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráá-kayukama yirukómá íráqôniq umá guraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá páaq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-íníkmá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-íníkmá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkágáráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ániibo maará-timayiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tîniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráíye.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

11 Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyápórátá yíkaraiye. 12 ánibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaaqa umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ánibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaaqa umá yímikaiye. 13 ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaqa ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. 14 miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá pááq uráiyé. ánibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. 15 miráitana mórama maa-márábí-nákókáq mayaimá ko matáiyé. ánibo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. 16 aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-iyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. 17 miráitana mikáq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitaq kemá maakáqá máeq táayabama kéune. 18 íbáqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ánibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. 19 íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.’ ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. 20 ánibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ánibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. 21 ánibo áanikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. ‘ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.’ tiráiyé. 22 aboámá wení mayai-wáyúkámá maará timá yímikaiye. ‘keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápikaraqa waatammá umákáaro. ánibo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. 23 keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. 24 ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.’ tiráiyé. ánibo mikáké áaimma átama yimuqá makááe. 25 ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-iyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmma kététa imá yarááe. 26 ánibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó?” téna ítama aónaraiye. 27 mayai-nákómá maará téna timá ámikaiye. ‘enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.’ téna timá ámikaiye. 28 miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. 29 miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayaimá miráuma mayai-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkate timuráamuq íkémarauene. ímiye. 30 miráimanibo enáanikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ánibo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.” téna tiráiyé. 31 aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye. ánibo ketí máqte-qtataaqa minná

ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiiye. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.' téna aboáma tiráiiye." téna waéqma itái-áípi Ítuma tiráiiye.

16

mayái-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq íréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. 'ení mayairáq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá móramara umátúwáiiye.' tirááe. ² ániibo min-nákómá mayairáq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. 'enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabi agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.' tiráiiye. ³ mi-káwáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiiye. 'kemá náaraq ónúno? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnááma íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itaúnaboqaq mi-qtátááriqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.' tiráiiye. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímíkai-kayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiiyo?' téna ítama aónaraiye. ⁶ ániibo min-nákómá tiráiiye. 'tiyááka-tiyaakae (100).' tiráiiye. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayao.' tiráiiye. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. ániibo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiiye. ániibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tiyáákámá (80) agayao.' tiráiiye. ⁸ mi-tái-káwáá-nákómá wenamááriq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiiye. maa-marábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. ániibo anaaékaqa móneqa mayái-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkákáq mú-tikaniye. ¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiiyanama náawaq kanaaráq umá Áánûqtuni óq-yataaqa kawáá ínô? ¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyô? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayaímá íma kanaaráq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táiq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáiq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiiye.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

14 Péрати-wayukama moneqtabama ôriq umá keyikaitataboata Ítumma aábê-aimma timá ákaraae. 15 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá waabá-káyúkátí yúrakaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tíwîqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrakaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiyé.

16 Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokáq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama keyikaitataboata mayánéta inaamu kéguyoe. 17 Ítáaro. aabayákáráq maa-márágáráq ánatani-waigoma ummaamá keyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma keyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

18 máqte-kayukama yínáaqa keyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá keyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá keyawaaqiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

19 naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awíqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. 20 ániibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókáq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. 21 min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áiqma namá tímûtanaae téna éwaine. ániibo iyákómá iréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. 22 anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagarogtamá máqe-uraiye. ániibo mí móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtamákaraae. 23 ániibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena aít-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqe-uraiye. 24 móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma timákénana ayáánaubíqa nopí márú yamátuwena timáábíraq maráinana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.’ tiráiyé. 25 miráitana Áabaraama maará-tiraiye. ‘ketáaniko,’ aákaq maraaao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Aráátaratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Aráátaratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápí máitaa emá aítá í-yátáápí máane. 26 óq-yataare. ketáágáráq keráwákáráqtí aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.’ téna Áabaraama tiráiyé. 27 ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. ‘miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Aráátaratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. 28 mibáq kemá móra-tiyaapaq ketibâtiwaayuma yíkaraune. ániibo Aráátaratima

akoqnaá-aimma yepímmá móma tíno. yegaráq maa áwáábiq-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaiyáábáé.' tiráiyé. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqma ítáaro.' téna Áabaraama tiráiyé. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaaráq íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.' tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma ítánoe.' téna Áabaraama tiráiyé." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itaí-áípí tiráiyé.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: "yaímma-yataakoma páaq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwámanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá tái-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma tái-aaimma mamá páaq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááríq umákéna abapaké kaayapáq enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikéna yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaa." téta tirááe. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: "keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá páaqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamááríq agíqme únópi koma karuyuwó.' tíyanama paá keráwáqtí táama warániye.

mayai-nákóní áaimma

⁷ ítáaro. keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipi-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.' téna tíníyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminiye. 'emá ketí aáwaqa yokaa umátíkare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.' téna tíniye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba 'tíkáiye'

tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Áánûqtuma máqte-mayaiyaba tiqtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaímá mamá ánataaraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááé: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaao.” téta tirááé. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yimikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqôniq umáguráiyé. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkápíke mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqôniq umágítana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óípake marabí aténa ‘tíkáiyé’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaaeo-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqte-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtunawíqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamáa káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraanna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapíkema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé.’ téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqtí aúkápi wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

²² ániibo wení iyápó-annama maará téna timá yimikaiye: “anaaékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tînômanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tînômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárénóbáq uyábékuráiyé. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánîq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááé. ²⁹ ániibo Arótima Tótômbaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógaráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena

kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaarácq naaúpaq uyábékena wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwino. ³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá itáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ánibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonao.’ titata kégopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikácq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá mái-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ánibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaarácq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikácq ayuwániye. ³⁵ ánibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ánibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikácq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainái-nákóqtábá tíwáqnaa íkáae téna ááyarai-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itái-aímmá timá yiménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainái-náqá máqe-uraiye. ánibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatíq uráiyé. ³ ánibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkácq máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkmá aamá ítama yainái-nákókácq iréna maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainao.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnaabaqa aamá ítama yainái-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraq íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkmá kemmá ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbô ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ánibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainái-tái-nákóní áama itáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní iyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-marábí-káyúkámá yirummá améta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyanaawaq yimónaniyo?” téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayaí-nákóni waéqma itaí-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itaí-áímmá Ítuma tiráiyé: ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nuna-mummá táyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ánibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq ‘tíkáiye’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ánibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq ‘tíkáiye’ kétune. ¹² máqte-totaaraq kaayaq táoqa aáwaqa aweté kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.’ téna tiráiyé. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayaí-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. ‘Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.’ téna tiráiyé. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayaí-nákómmá wení naaópaq yauwéqmene wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaqa íma arupú umá máqe-uraiye. itáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márûte yuwániye. náawabi wetábá wení áwîqa márûte yuwaína-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yauwíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyíkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánaipo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ánibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: “keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana mirárâá umá móra-nakoma pááqyan-iyaporaá íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaq makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ánibo Ítuma maará téna tiráiyé: “nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa íráqôniq kéiyé. ²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámma puyuwu. moyámmá íma mayaa. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo.” téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: “naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átama min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye.” téna tiráiyé. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: “emá móra-yataaqtaba aqtórârîq urááne. ení máqte-qtataaq waayúkama yímínata meyaníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma

ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóní aapi peránénama kammáa ainíkáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayányô?” téta tirááe. ²⁷ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaaráq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáaráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ánibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ánibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ánibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáaráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkóní áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókáq úitana mórama aúgaroq-nakoma aakóní áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgáróq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kénywana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ánibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-aúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ánibo Ítuma waaqókáq ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgáróq-náqá waaqókáq itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ánibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kétune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana paátákáá min-nákóní aúrakoma íraqôniq umágitana

aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ánibo aarawaamá minnáraq aónawaaeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma ² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwîqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayaí-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáiyé. ³ ánibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ánibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. ánibo wemá 'Ítuma maan-ákáq íniye' téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipeke Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ánibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téna tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkkaaq uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ánibo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne." téna tiráiyé. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: "íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé." téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérútáárebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínítana kétiye téna yúyánámmá ítaraae. ¹² ánibo Ítuma maará-tiraiye: "mórama anó-nakoma móra ayáqtáaq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkена móneqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyé. maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá maami-mónéqnápó mayaímá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.' téna tiráiyé. ¹⁴ miráitana wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama timáyikáawata anaaé waqmé urááe. ánibo yemá maará mó-tiraae. 'maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.' téna tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ánibo wé maará-tiraiye. 'naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.' téna tiráiyé. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayaímá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.' téna tiráiyé. ¹⁷ ánibo kínima maará-tiraiye. 'emá íraqô-mayai-napoa emá kateko-máyáímá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboaq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.' téna tiráiyé. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayaímá matéq

amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyé. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení móneqa tiyááka-wayukama maa wáiyé. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyé. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémaye q káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tókáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô?’ téna tiráiyé. ²⁴ mi-kínímá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokáin-nakomma áméro.’ téna tiráiyé. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyé.’ téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúrikaq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráiyé.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnaabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráiyé. ²⁹ ániibo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwîqa Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnaabaq urááye. ³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnára q kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótiráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótiráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yauwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téna Ítuma timá yímikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótiráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótiráá-kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uráiyé. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmaakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwîkaq kéitana Áánûqtuma íraqônig kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáiyé.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Péрати-wayukama mi-táíbbáq-wáyúkánóbáq máqeokake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máiyannama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma Yérútáárebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáiyee.

⁴¹ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáiyee. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqti taákoma kanaaráq íkétaiye. ⁴³ keráwáqá ítáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. ⁴⁴ keráwákáráq keráwáqti waayúkagaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma ítaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyee.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáiyee.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiyee. ⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiyee.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uráae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Ítun áama itáiyábbá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uráae.

20

yemá Ítuqtaba ‘náawaq náápaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq watáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáá timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná ⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráiyee. ⁵ ániibo yeíyáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiráae: “ketáá maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanatóámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye. ⁶ ániibo ketáá téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatatóámá máqte-kayukama keqtáá óqtatanapotaa tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-aaraq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá

íanonaraunataae.” téta tirááe. ⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itái-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áímmá timá yimikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáíye. ániibo min-nákómá wááéni-aramma uqma yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ anaaékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánáárqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráíye. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópíkén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráíye. ániibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúno? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráíye. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeíyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáa mayánúnatae.’ tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóní áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáíye. itáaro.

wááéni ara-tókóní aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóní aboámá iréna wááéni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráíye. ániibo waayúkama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-aainaq wáíyo?

‘maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa naakóní akoqnaá-abokaa kéíye.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbuyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itái-áímmá tiráíye. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaa.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánéta urááe. ²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáa kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma

ikatîq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákíti-moneqa aménúnataabi íyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá Ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwîkaraq waímma náawabiyo?” téna tiráíye. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe. ²⁵ ánnibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaqá kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaaráq Áánûqtumma áméro.” téna Ítuma tiráíye. ²⁶ miráitana Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yawwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma ítáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábákoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. ²⁹ itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráíye. ³⁰ anaaékaq ábákoma min-ínímmá matáíye. ³¹ anaaékaqa mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa móraiq umá pukuráíye. ániibo keqnáámmá móraiq umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá maténa iyápóma íma marakéna máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íníkógáráq pukuráíye. ³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá mataáne.” téta Ítumma ítama aónaraae. ³⁴ minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragáráq waagaráq íbêqa maa-kánááráqá mamá aaraukáqá káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. ³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitae. páaqyatabikemma iramô karáí-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ ³⁸ Mótetima wení anáábútááma pukowana maamin-áímmá Ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáán-aimma yirááti-wayukama maará téta yawwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo yemá ikatîq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yawwéqma yiwirái-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Pérati-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq aménáápáq yíkáanata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamáárîq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máiyoo?” téna Ítuma tiráiyee.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ániibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéréaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá keyikaiye. yemá téta waayúka álkuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráo-maaroo timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo náí-kánáaráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte. ⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyánîq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánáaráqá yemá anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

21

keqtoq-ínikómá Áánûqtukaq amuqá marakéna móneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama keyautena aónaimma móneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta móneqa maraí-yáwáápi móneqa má-makaae. ² ániibo Ítuma aónaimma mórama keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata móneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-ínikómá awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyee. ⁴ máqtemma maa-káyúkammá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-ínikómá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyánîq umá nání-moneqa íma matokáiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

“anó-monoq-namma táíq umáginíye.” téna Ítuma tiráiyee.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráiyee.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyee.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínáyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téna tirááe.

⁸ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyee.’ tínômanibo keráwáqá íma yinaaemma ko wáráaro. ⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aaíqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarác íma ikatíqa oro. miráí-qtataaqa áqnáabaq pááq

ínîmanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.
¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááiqá umáyikanoé. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááiqá ínoé. ¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márûma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anókarima mayánoé. ániibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqoqeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráimanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náúpáq mamá tikareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoé. yemá téta ketíwîqtaba mamá kîni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoé. ¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoé. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaaráq timá-yiminoé. ¹⁵ kemá kenamáárîq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itaí-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqti namuro-wáyúkámá kanaaráq íaratinoé. ¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqti móra-naegoma keráwáqti tibâqawaayuma keráwáqti aanábómá mamá keráwáqti namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tikamma keráwápikémá yaímma puínoé. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááginomanibo ¹⁸ keráwáqti tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tikamma puínoé. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtoraapoata keráwáqti túwaraimma paá mánoé.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata ááiq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaaráq mikáq aónéq márûqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoé. ²¹ mi-kánááráqá Yúria-marupaqa márâiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máiyakayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márûkoni aaumépaqa máiyakayukama ókaraq yauwéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayaí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokáq pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náamma kéyime-noinikaraq tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínatama mi-kánááráq Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma áyamma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkâapi móyikanoé. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igáríq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wíyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati íyákoma táíq kéinata ikatîq ínoé. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq ínena ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatîq kéiyana yúgbaaq ínata kekaa ínoé. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqti aakakémá yaráqme wéyáwé ínoé. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágararaq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yauwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itai-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma márítaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ móraiq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaqa kanaaraq keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéiyé.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánáaráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákaráq maa-márágáráq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaraq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákoraa umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaq pááq ína-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnáama timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaraq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraq Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáamma Óribêti-anuraq aúmá ko kéwaine. ³⁸ ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqá kótámaki-kanaama pááq ínéna uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnoqbaq pékaima óq-awíqá Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíkéné. ⁴ ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágáráq watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánáaráqá mórama tipi-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “itáakao. kenákámá anó-marupaq Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wíyana wemá ko peráinna-naupaq ko perááka. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyô? tiyé téka

timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa nai-yáárégáráq abíqtátágáráq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ánibo min-nákámá uréta Ítuma tiníq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqeuraae. ¹⁵ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tíkáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ánibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá ítáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq kaápuma maténa maará-tiraiye: “maa-kaápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa nai-yááréráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínáyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyó?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáraa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááríq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê móraiq íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyó? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayai-nákómá aáwaqa ikámmena máma amínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruyqta náapaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá móraiq umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa nai-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Îtuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Îtuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwo’ timá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáiq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaao.” téna Îtuma tiráiyé. ³³ ániibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, kemá etê ánná-naupaq ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Îtumma timá ámikaiye. ³⁴ ániibo Îtuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kêtímamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Îtumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Îtuma tiráiyé.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábiké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaapoana Îtuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánááráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Îtuma maará téna timá yímikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayáino. anón-unamma makénama paá mayáino. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama keyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayáino. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Îtuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “kínna kanaaráqíye.” téna tiráiyé.

Îtuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Îtuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna Îtuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino.” téna tiráiyé. ⁴¹ mikáké Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaaao. áaqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.” téna Îtuma nunamupí tiráiyé. ⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Îtumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Îtuma áúnobaq maqmá aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kêtítana áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí iyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ániibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera

keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nuna-mummá tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááé. min-náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábikénápóana wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. ⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/ môqnané kéono?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraaé: “uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?” téta tirááé. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-náqá ikákéna ayáánurapake aáqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ Ítuma minná aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámma íráqôníq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqté anó-monoq-naupaq máqé uráunamanibo kemmá íma tínêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna ‘kemá Ítumma íaonaraune’ tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááé. ániibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqé-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqé-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Ítute máqé-uraiye.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníkkô, kemá Ítumma íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “árainé. maan-nákómá Ítute máqé-uraine. wemá Kááriribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámmô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yawwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawwáq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááé. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awááguraae.

káánítôre-wayukati yúrikaq Ítuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma ánikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minná kemúne.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqa nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyapúke min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrikaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átáma aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráeowayukati kíninabono?” téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kéténe.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóni otaa-qtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé. ⁵ áaqiibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-akupaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqa urááe. Kááiriri-akupake áaimma átárena mirán-ááímmá tarôq umáena maa iráiyé.” téta tirááe.

yemá Êrôtini aúrikaq Ítumma aamá ítama yaíkaae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááiribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráiyé. ⁷ ániibo Pááíratima Ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Êrôtima yabíkáin-akupakenapoana Ítumma timákáitana Êrôtinopaq uráiyé. mi-kánáaráqá Êrôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Êrôtima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráine. Êrôtima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátáárîq ínaq aónanaae tiráiyé. ⁹ miráitana Êrôtima máqte-qtataqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Êrôtimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Êrôtigaraq wení áái-q-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íraqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráiyé. ¹² naayóbáqá Êrôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

13 Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áíkutaee. 14 ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqtí túrakaq wemmá ítama aónaraune. ániibo ítáaro. keráwáqá aamá ítama yáínáa-waigoni áaimma maaminákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. 15 Érótigaraqa miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráíye. ítáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. 16 miráinaq kemá tebûqa ámítuweq timákáanana wíniye. 17 miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánááráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. 18 ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. 19 Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaqa ákáraane. 20 ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yimikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo 21 yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápaa. kaapaq-yátáq ikámma aráápaa.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. 22 ániibo kaumobáq Pááíratima timá yimikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáíyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráíye. 23 miráimanibo yemá uyátá-maqa akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. 24 miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye. 25 min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

26 yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaqa wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaáe waqmé uráíye.

27 taíbaq-wayukama Ítuni anaáe waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. 28 miráitana Ítuma waaréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Yérútáábake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yaráaro. paá keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráaro. 29 ítáaro. anaáekaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráíya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma

ákáraiymma anaamoq-nóínímmá

iyápóma náámma ímo kámiya-noinimma

yemá yimuqá maránóe tiráíne.’

30 mi-kánááráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. 31 íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaáekaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakarataqaraq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóni áwîqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkáq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátáárîq o-wáigóni áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtôma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárîq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ ááiq-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókáq iréta ikaa-q-wááení-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “árainma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamáárîq áwáqnaa uwo.” téta tiráae. ³⁸ aqnókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyé: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamáárîq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áimmá ítátuwena maará téna awááquráiyé: “emá wetê mórai q umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuni áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúyé. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátáárîq íuraiyé.” téna tiráiyé. ⁴² min-nákómá keqnaámmá Ítumma timá ámikaiyé: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá ke-qtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyé. ⁴³ ániibo Ítuma yawwéqma timá ámikaiyé: “kemá árainma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa keti-makaq mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma pukuráiyé.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyé. ⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaqa abíkúmaraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóîq uráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyé: “ketiboó, kemá ketí taama enayáápi kémarauene.” kétena Ítuma pukáiyé. ⁴⁷ ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena Áánûqtuni áwîqa múte yauyéna maará-tiraiyé: “árainé. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyé. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq kéyabiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóínikáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íraqômma arupú-napoana káánítore-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayánîqtaba ítama aónaraiyé.

⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábaráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múríánóbáqá anmón-oqtamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákáraapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múríánóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naaopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagaráae.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónamma óqtamma muríákóní ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. ³ ániibo yemá mi-múríánóbáqá kumábéketa aónamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae. ⁴ yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtôrakemma aakáá kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímmá ikatîq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itarâq paá máina-koqtaba abáá kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá itáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaiyata yemá ikámma kaapaq-yátâq ímaraiyana kaumokánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá itátuweta ⁹ yemá muríánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá titaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríaaama Yêmitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóiníkarâq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muríánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamáárîq yimakaq iréna yenákátê yagaróqtamá uráiyé. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq íaonaraaye. ¹⁷ ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá

amáguraiye. ¹⁸ ánibo móra-nakoni áwîqa Kariópaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráiyé. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá Ítuma aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráiyé. wemá Áánûqtuni amunénápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrikaqa akoqnáa-aimma tiréna akoqnáa-mayaima maténa kéiyé. ²⁰ ánibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ánibo kámááni-wayukama ikámôwana púitata yemá kaapaq-yátáq níri amá iyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ánibo móra-aikaraq wáiyé. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumo-kánááráqá pááq kéiyé. ²² ánibo íbêqa keqtáábiké yaímma-noinimma Ítuni anaaé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni aráaq-auma íaonaraae. ánibo yemá yauwéqma iréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunatatata kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyé tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ánibo keqtáábiké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ánibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéiyé. ²⁶ minná yauwéqma tiwirái-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaaékaqa wení tágama-yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyé. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraaye: “emá kerátátê mááo. aabaúma kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaaékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqeuraiye. ánibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ánibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ánibo maará-tiraaye: “kerátámá aapaq kényuyana wemá watáama kétima-timenarata agamatá-kánnáábikén-áimma áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íraqôniq uráiyé.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ánibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraine. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uráie.
³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatîq urááe.
³⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaa? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyáama yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa ayáátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aítuqa níri-abuma yiráátiraiye.
⁴¹ yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna ítuma yimónaraiye. ⁴² ánibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa ke-qtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráie. ⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráie. ‘Metáiyama yauwéqma yiwirái-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yauwéqma itó-iniye.’ ⁴⁷ ánibo áwîqtabama máqten-annawayukabi kétéyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráie.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáie.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráie. wení ayáamma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Ítuma waaroqá kéyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáie. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebac yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtataaqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataaqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáiye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáiye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye.

Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane

téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata

wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áitábá iráíye.

⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye. ⁹ árai-

tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni

áraitama tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma

aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá keyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae. ¹³ yeráwáqá maqíkaraimma

naaerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati

yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabíké íma

marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiye.

mararáq kukéna watáíye.

ketááráqá kukéna watáíye.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye.

maaminnâ tágama-yataaqa kaayóné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá wáitana

ááqibo maami-káayóné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáiye.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgaraq

yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-

uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma

yaaguyaqmé keyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq

kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéiye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáane tiráíye.

¹⁶ min-áúgáráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kítimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráíye.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráíye. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máíye. wenamáa kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtabámá paá tiráátiraiye.

Yóáane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama timáyíkaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóáane wemá paá tiráíye: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráíye. ²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááíya máano?” téta ítaraae. Yóáane tiráíye: “ímiye” tiráíye. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóáane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráíye. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóáane wetábá téna Áítáiyani watáama yauwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq ketaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Írááíya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóáane timá yímikaiye: “paá nokaráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkáapimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma Ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóaq wení aítuq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáane Bétanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa pááq uráíye.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráíye: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakaa-naqa máíye. wemá maa-márábí-kúmîq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáíye.” ³⁰ wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kényune.” téna Yóáane tiráíye. ³¹ Yóáane óqa tiráíye: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo

miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe. ³² Yóáane ókaraq tiráiyee: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráiyee. ³³ aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokaráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikáiyee. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniyee.’ tena ³⁴ kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyee.’” téna Yóáane tiráiyee.

Îtuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóáane wenanaae warááya-nakarata maéta ³⁶ áánibo Îtuma paá ureíre kítata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyee: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyee. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá itaarayapoata Îtumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Îtuma waéqma yimónaraayee. maa-kááyáqá Îtuma ítama aónaraiyee: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikáiyee. aanibo yenákámá tirááiyee: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyee.) ³⁹ Îtuma tiráiyee: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyee. miráimanibo yenáká iréta Îtugaraqa minókáámá máqe-uraayee aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyee. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaraipoana Îtuma anaaéma wakáiyee wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikáiyee téna “Metáíya kerátámá aónaraayee” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá máinaqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Îtukaqa uráiyee. Îtuma wemmá aónarena tiráiyee: “emá Tááímonio, Yóáanen ániko, ení aúgen-awíqa Tépati wániyee.” téna tiráiyee. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyee. ⁴³ aabáyaama Kááriri-marupaqa Îtuma uínéna kéena kóuráiyee. Píripima aónarena timá ámikáiyee: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Píripi Beqtáirapake kéiyee. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeqtí márûkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripi Nataániomma aónarena timá ámikáiyee: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nakáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Îtuma Yótêbi wení ánikoma Náátárêtibake máiyee.” Píripi téna tiráiyee. ⁴⁶ Nataánio íkétamma maará wemá tiráiyee: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íraqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyee. Píripi timá ámikáiyee: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyee. ⁴⁷ Îtunopaga Nataánio kéena Îtuma káonaiyee.wemmá káonena Îtuma abarokáqá tiráiyee: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyee.” téna Îtuma Nataánioqtabama mirá-tiraiyee. ⁴⁸ Nataánio ítama aónaraiyee: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyee. ááqibo Îtuma tiráiyee: “Píripi emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiyee.” téna tiráiyee. (mi-tágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Nataánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni ánikoma máane. Ítiráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyee. ⁵⁰ Îtuma yawéqma tiráiyee: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnýabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Îtuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyee: “árainee. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyee.

2

Îtuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Káárir-marukaq kéoe. pááqya márûkon-awiqá Kéinabare. Îtuma wenanóama mibáq máqe-uráye. ² Îtuma wení iyápó-annagaraqa min-ínikóní waayúkagaraq awaikóní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Îtuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguráye.” wenanóama titana ⁴ Îtuma yauwêqma tiráye: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráye.” téna tiráye. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Îtuqtabama tiráye. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uráae. Ítiráaeo-wayukati nommá perái-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uráae. móra-mora óqta-tawebima móraiqa-moraiqa umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáye (113 aríta). ⁷ Îtuma tiráye: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráye. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógiqma ótaqa makááe. ⁸ Îtuma óq-aimma tiráye: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uráae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaráye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaráye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaráae. iyakánéta on-ínikóní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiye: “máqte-kayukama íraqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íraqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráye. ¹¹ maa-qtátááqô Îtuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Îtuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Káárir-marukaqa mirá-uráye. Îtuma wení iyápó-annama Îtuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Îtuma Káperanabaqa kóye.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Îtuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uráae.

anó-monoq-naupake (tépo) Îtuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Îtuma Yérútáárebaqa utáye. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima máama meyámmá maránéta iráawana Îtuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Îtuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakáráqá tipi-típigaraqa pípéban umáguráae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámaráá-kayukama Îtuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráye: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráro!” téna Îtuma timá yímikaiye. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-naútábámá tirupi irá kamáguráye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Îtumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama

aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyē. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaarác ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 kar-itimaatimá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyē. ²² anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-uraitaoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtuqtaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamáárîq yaímma-wayukati táí-yaiqtabama ítaraipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarác ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaarác ínóne.” téna Níkótímati tiráiyē. ³ Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyē: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íanonaiye.” Ítuma mirá téna tiráiyē. ⁴ Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago ááyaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóni ááyaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakáníyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. ⁵ Ítuma móragaraq tiráiyē: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokárác Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyó té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyē. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá páác íníyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyē: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketái táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyē. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwíqa Waayúkagon-Araqune kemá. ¹⁴ kaqmáápaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama irakabayaamá káonaawana

yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyē. móraiq umá Waayúkagon-Araaqa múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaaē. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyē. miraráá umá Waayúkagon-Araaqa múte yauwínoē. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiyē. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabikayukayatabama áamáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiyē. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoē. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoē. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoē. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiyē. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyē. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiyē. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiyē. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiyē. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiyē. ómmá anómma marabí tágaguraiyē. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kéyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiyē. yeráwáqtí yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiyē. ²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiyē. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiyē. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniyē. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáígómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiyē.” téna Ítuma tiráiyē. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúriamarukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiyē. waayúkama nommá peráiyábá kéyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááéowayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tirááē: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaa-non-abapaqa mimóra-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yauwéqma tiráiyē: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáníbo.” Yóáane téna tiráiyē: ²⁸ “keráwáqá kenamáárîq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ itáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiyē. miraráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaqa ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáiyē. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiyē. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyenama ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiyē. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaqa mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máiyē.’ yíyaqnoabaqa maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móra-

nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni wataáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnobaq aati-aatimá ógigma wáíye. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákena máqte-qtataaqa wení akoqnaáraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúríabake kóíye.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-íyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúríabake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote wataá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráíye. pááqya márûkon-awíqa Tékemabaq waaqókáq mí-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáíye. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánaámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyanîq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráíye. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráíye. ⁹ ááqibo maamin-íníkmá yauwéqma tiráíye: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráíye: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnaá umá máí-nomma améno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráíye: “anóko, maanómá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáíye. ááqibo ení tawemá íma wáíye. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-íníkmá mirá téna tiráíye. ¹³ Ítuma waéqma itaí-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómá naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnaá umá máí-nomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métimá yubáma piri-piri téna kumíniye. máqtemma matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá máí-yataaqa mataápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráíye. ¹⁵ maamin-íníkmá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnaámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráíye. ¹⁶ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. ¹⁷ maamin-íníkmá tiráíye: “ketiwaikómá íma máíye.” Ítuma akoqnaá umá tiráíye: “áraine. enawaikómá íma máíye kétene. ¹⁸ áraimma kétune. emá móra-tiyaapaq-naqa mataánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máíye. áraiqtabama paá yaímma emá kétene. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráíye. maamin-íníkmá

yauwéqma timá ámikaiye: ¹⁹ “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amuné-náqá máane. maannâ aónanaa únnae. ²⁰ itaao! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nuna-mummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kétee. ‘Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé. ²¹ Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itaao! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. ²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kétee. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. ²³ mi-kánámá yíniye. árainma mi-kánámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. ²⁴ Áánûqtu wenamááríq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamáa maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mûtûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraq nuna-mummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ maamin-ínikómá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitapoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-ínikótê watáá-wataa kétitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápike móra-nakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê watáá kéteno?” mirá téna móra-nakoma Ítiraiye. ²⁸ miráitana min-ínikómá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbakáráq íbêkaraq kéunayataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-ínikómá téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Ítuma miraráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátikárai-nakoni aúyánámmá waránáare waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itaí-áímmá tiráiyé: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóní arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyoye. ³⁷ tiráama áraíne ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-aráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-arákáqtábá ôriq umá mayaímá mataáwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mi-kátáagóní áaimma abarokáq Ítiraiye. mirá-uraiye. ánayumma wení watáama wáiyé. waayúkama yókáá mááe. móra-

nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma weni iyápó-annabike Íraqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínikóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínikó tiráiyee: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-ínikó timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma weni watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-ínikómmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraine wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyee.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamáárîq tiráiyee: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyee.” téna tiráiyee. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtabá yimuráámuq marákáraae. yeráwáqá yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááriribaqa yauweré iráiyee. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkáiye. móra-ano-naqa Kápéranabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriábake Kááriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyee: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyee: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyee. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyee: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráiyee. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyee. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuráiyee. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata weni kaqtó-wayukama aapaq wenáitaatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máiyee.” téta tirááe. ⁵² min-iyápógóni aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma weni kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiye. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyee. ááqibo Yúriábake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyee.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyee. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáká wenáwíqa Batétara waaqókáká tipí-típigoni oqtaráqá wáiyee. mi-nókááyún áwáabaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uráiyee. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yípaq atááe. yaímma yúrama karoparáiyee. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguráiyee. tébakaq-wayukama yíyíyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana weni áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápí ítaraae. ⁴ yúyánápiké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire

uráiyē. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tíyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uráiyē. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááríq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyē. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráiyē. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagai-yúpáámá wáqe-uráiyē. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagai-yúpááraré!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá yímkaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónarae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónarae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraao! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima mataáne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímkaiye: “min-nákómá wenamááríq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímkaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááríq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqmá ikamínéta abáá-uráae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímkaiye: “ketiboó, íbêqa mayaí kémayaitaqa miráipoana mayaímá mimóráiq umá kémayaune.” téna tiráiyē. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyē. min-áíkmá mamá wekáráq Áánûqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yauwéqma tiráiyē: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamááríq máqte-qtataaqa íma íné imíye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiyē. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwîqa múte kéyayuwana miráuma mórai q umá aboán áwîkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awiqa múte íkéyayuwana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwîkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá

kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyeye. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyeye. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta únoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íraqô-qtataariqo uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariqo uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamá kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tikái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama keyainaunana ketí yaináuna-yataakoma arupú kéiyeye.” téna tiráiyeye. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyeye: “keráwáqá kemmá kenamáárîq áraimmo timá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kététaqtae ketáá kéitaunatae. kenamá ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perái-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiyeye. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqe-uraiipoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kéténe. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópí timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáímô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaaó téna timátíkáitaq íráune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóíkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkárái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyeye. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áípi ketáaiqtaba kétéyeye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá keyorautopoqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá keyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráímmá íma yíniye. ⁴⁰ okaraq-okaraq timá yímíkaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa íréq maamin-áúwáráímmá mayáitááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtabámá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqti táaimma káoneqa Áánûqtuni akái-yátááqá tirupi íma wáiyeye. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé keyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáan uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqti tíwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaaó Móteti wenamá keráwáqti túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima

tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyē. ⁴⁷ agatáimma tirummô ikámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiyē.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébí meran-ábápáq uráiyē. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááē. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiyē. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa kéyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítareboana paá Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripi yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamáta móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyē. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaaqaraqa matokáiyē” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaraq íniye.” téna Áánaru tiráiyē. ¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íraqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyē. ¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráiyē. ¹² yeráwáqá kanaaraq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítma aíkuyoro yaímma páabaq iyúwáaro.” téna tiráiyē. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kamáágúq-únámá aítuma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááē: “árainē. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyē.” téna tirááē. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiyē. wemmá awíqmeta koma yeráwáqtí anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétewana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyē. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Kááririnokayukaq kukááē. ¹⁷ nopí-káárébí utéta aqtamá Kápéranabaq wínéta urááē. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtôpaqa íraiqtaba aaqá ékáiyē. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyē. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatîq urááē. ²⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatîq íoro!” téna tiráiyē. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárébí auwiránéta urááē. kéowana ááqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááē. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nopí-káárébímmô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaanaapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma móratiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbiriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááē. ²⁴ maa-taígání-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Kápéranabaqa nopí-káárébí maréta Ítumma abáá ineta urááē.

Îtuma tirukóní-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

25 “aanibo yeráwáqô Îtummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae. 26 Îtuma yauwéqma tiráiyee: “árimma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únnayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímúqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqti aáwaqune.

27 keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétékaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwîqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Îtuma tiráiyee. 28 Îtumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Îtumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaraq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Îtumma ítama aónaraae. 29 Îtuma yauwéqma tiráiyee: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtabá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Îtuma tiráiyee. 30 waayúkama timá ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? 31 ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyee.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. 32 miráitana Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árimma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. 33 aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqti yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Îtuma tiráiyee. 34 waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe. 35 Îtuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawanaawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. 36 kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. 37 máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. 38 ketúyánákáq tikáinaiq íonaaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kukémayaune. 39 timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyee. máqte-qtataaqa tímimma móra íyuanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. 40 ketibon-aúyánákó mirá kéiyee. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Îtuma tiráiyee. 41 Îtuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. 42 maan-áímmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Îtuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétéiyee?” mi-káyúkámá téta tirááe. 43 Îtuma yetí yúyánámmá ítátuvena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyee. 44 óq-aimma Îtuma tiráiyee: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô

móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma iyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánataiyupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamá ketibommá aónaraiye. ⁴⁷⁻⁴⁸ áraimma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqmáapaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnna minnâ ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáe téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma timínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naægáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náiyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma náí-yátááqá wáiyé. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí máiyataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títaubikotaa kaqmáapaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Kápéranabaqa monoq-náupáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyiyé. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáíyanamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwaimarupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné iné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé. ⁶⁴ aanibo keráwáqtí aúkápimma yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minnâ ketibomá móra-naqa íma tímákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné iné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakáninnaqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetéma ókaraqa

uréire urááe. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸ Tááímoni Pítaa maará téna timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáa kéitaunatae.” téna Pítaa tiráiyé. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yawwéqma timá yímikena tiráiyé: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárîq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kêtikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyé.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamá tiyáákagaraqa kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqa íkéitaae.

¹ anaaékaq Ítuma Kááririri aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráiyé. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúriabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráae mi-kánáámá waaqókárîq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápó-annama mibáq emô mayána-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúriabaqa wao. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátáárîqô ínema máqte-kayukati yúrakaq itó-ure mirá kénata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraine. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaaémma íwakaae. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráiyé. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye. ⁷ maa-márábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqtí táigoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸ keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáíbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriribaq wemá máqe-uráiyé.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyé. miráipoana waayúkama wemmá íaonano. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kêtewata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kêtewata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyé.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiyé.” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “kemô kêtiraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiyé. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketáaq maqmawa kêtuno téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáúyánápíkén-áímmô

ténama aanábógó wenáwîqa mûte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení wataáama árain-aine. aanibo wataáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nôraq itaráq kemmá tíkaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aaikon-aimma kéteno?” téta tirááe. ²¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoe. ²² maamináyaba Mótetima áumo karáí-ááímmá tímikaine. áraíne. mín-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mûtûq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá týamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aimma arútárain-ayataaqtaba ítama yainááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraíne. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama káyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárîqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraíne. timátíkái-nakon aúyánápíké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraíne. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánékukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkápikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá máuna-marupaqa íma kanaarácq uínoe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayó-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íaonanunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráíyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kétébaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaarácq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áíkon áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá máí-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itai-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyé: “móra náawa-naawabi non-áámô akáina-naqa ayuwáíyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá náino. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna tiráiyé. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kéiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáíyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáíyaraatati wé miráuma Káárirí-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáíyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiyé.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkaa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kéetamanibo ááqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Péрати-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéiyó? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábiké uyátárai-monoq-wayukabi Péрати-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápiké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáa yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyé. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautíq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Káárirí-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá kéyataiye.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óríbêti-anuraq utáiyé. ² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itai-wáyúkágáráq Péрати-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá kéyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamoríqa kéena aaraukáqá mamá kéyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyé. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-ittaa urááe. aanibo wé itó-urena

timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-ínikómá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyé. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyé. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítuma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-ínikógárq máqe-uráiyé. wemá Ítun aúbáq ító-uma máitana ¹⁰ Ítuma ító-urena min-ínikómá timá ámikaiye: “maan-ínikô, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyé. ¹¹ min-ínikómá tiráiyé: “anó-nako, móra íma máiyé.” téna tiráiyé. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-ínikómá timá ámikaiye.

Ítuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráiyé: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá mái-omma kémayena kumayuqnoábq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Pérati-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamáárîq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárîq ketáyaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáyaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama keyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamáa máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemô móra-yataaqa keyainaunama árain-aaimma keyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árain-aime. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamáárîq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágárq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yawwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa keyiraatena waaqókáq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. wení kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégonaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamáárîq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamáárîqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nóraq inábiyo wé tiráiyé ‘kemó kóuna-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?’ ” téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauene. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegárq Áánûqtute mórabi máune. árainma keráwáqá

keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkaráq puínoe.” téna Ítuma tiráíye. ²⁵ yé timá ámikaae: “ááqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minná áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá árainma kėtiye.” téna Ítuma tiráíye. ²⁷ aboáqtábá kétitata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímin-aimma kétune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá keté máíye. máqte-qtataariq únnyaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráíye. ³⁰ wemá aamô kétitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítíráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráíye: “keráwáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtorewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máíye. ááqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máíye. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboaq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaarâq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô timátimuna-yataaqa íma kémáíyeq kemmá tîkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miraíno.” téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítíráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máíye.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayáiné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tîkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabol” téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyaporaá íma máunatae. Áánûqtu wenamáa ketibotáá máíye.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake íréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápíkémá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³ nôraq itarâq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaarâq ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkón aboámá máíye. ⁴⁵ ááqibo

kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá ketime. ⁴⁶kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitaao? ⁴⁷náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoaga íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáamá árain-aimma kêtunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹Ítuma yauwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwîqa múte kéyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹kemá ketíwîqa íma múte yauyónáa kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. árainma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵²anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴nôraq inábiyo? ketibotáa Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataaqiye. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyéna minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹Ítuma uréire kéena mórana aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. ²⁻³máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóáq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráíyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye. ímiye. maami-qtátááqá Áánûqtuni maiyáíógómá abarokáq maan-nákókáq pááq íniye. ⁴íbêqa aabaúma wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye. ⁵kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma

timátuwena ⁶ Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákátena wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnaakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikaiye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaiye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráiyé.

⁸ áaqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraga áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqíye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yauwéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwíqá kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátikátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá áaqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyó?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyé. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôniq uráiyó?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaaq umá kaayaq-ánnáe urááe. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiyé.

¹⁸ áaqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkámataboata anóboyuma yááyareta ítama yimónaraae: ¹⁹ “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaaráq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yauwéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye. ²¹ áaqibo wé náaraq umá aúramma kanaaráq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamááriq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáabaq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáiyae tinná-naqa monoq-náúpáké watuwánúnatae.” ²³ minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekáq ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta

yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awiqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tiráae. ²⁵ minnýabo min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo kemá íma íturaune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaaráq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ittaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itaráq keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákáráráq kétékaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yauwéqma tiráiyé. ²⁸ yé wemmá aá awáágureta tiráae: “emáaq wení iyápó-annama mááne. áaqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráiyó? ketáá íaonaraunatae.” téta tiráae. ³⁰ min-nákómá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéiyó íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaaráq mirá-iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaaráq íniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴ yé akoqnáá umá tiráae: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáaraa íbêqa ketáá kétéraa-tennatabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê wataá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awiqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-márábí kemá árain-aiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaíyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. áaqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé. ⁴⁰ yaímma Péрати-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraq íneq oné. áaqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyé: “áraimma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyé. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwiqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé

waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnaabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé ikewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-ainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnaámmá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnaabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayaí-wáyúkáé. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyé. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma óqiqma yiménáae téq iráune.” téna tiráiyé.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqá aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama keyimonaunata kemmá kétimonaae. ¹⁵ mórai q umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa keyimune. ¹⁶ ketí óq-tipi-tipima íma maami-tíqnoákémíbo minnágaraq kemá áqnaabaq kéweq yiwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma keyimune. minnágon-aiiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamááríq ketí aúwaraimma keyimune. kemá ketí akoqnaárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnaárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnaámmá yaíkaa q umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyé. nóraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérutáarebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóní oqtamá itaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tóromóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa

kémayaunama ketáaiqtaba kětiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipí-típi-annama máepoaqa íma tirummá ketime. ²⁷ máqtemma ketí tipí-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyimine. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáá pikema yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nôi-qtataarabi ketibomô tímîmma minnâ mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáá pikema yemmá kanaaráq iyabítuwaniye. ³⁰ ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyé. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma tímá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nôi-mayiyabawaq óqtatamma iyaabóma tókaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyé. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma tímá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayiyabata óqtatanapo ikamónáta kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtæ.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá tímá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnáama íma kanaaráq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kětikena maa-márábí tímátikaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mi-máyáigómá tirummá kámera anaaékaq ítama arutánoe minnâ ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma tímá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáá pike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa írááe. íréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba tímá áraimma tiráiyé.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráiyé.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáiyé. minákón-áwîqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máriáa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáiyé. ² wemá mi Máriáa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakaraininikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáiyé. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráiyé. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráiyé: “wení karímá puí-kárímá íma wáiyé. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá pááq ínena kéipoana minnâ Waayúkagon-Araakon-awiqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábáma kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráátarati karí máyáiyé-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúríabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítíráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpáráq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararîq kéitanaboana yauwéqma tiráiyé: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma aítauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítuqa yuraránoe.” téna tiráiyé. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráiyé. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráiyé. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana kétiyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Aráátarati pukuráiyé’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémarauene. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráiyé. ¹⁶ Tó mááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “méwiyataa wegáráq ko púyonataao!” Tó mááti téna tiráiyé.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráiyé. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáarebaqa waaqókáq Béquanibaqa (3 km) wáiyé. miráuma íma ayáqtáákaqa wáiyé. paá awaarakáqiyé. ¹⁹ ááqibo Ítíráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáqá Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákáti yíyaqa mamá íraqóniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítatuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténanama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq itó-iniye.” téna tiráiyé. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keíto-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike itói-aaimma paá máí-auwarakaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriaa ko ááyaraiye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyé. ³⁰ Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítíráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqóniq émáa-kayukama aónamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa

téta waqmé kukááe. ³² Máriaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaq aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyé. ³³ Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítíráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyé.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámikaae: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiyé. ³⁶ miráipoata Ítíráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárírarakaiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráiyé. muriánôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiye. ³⁹ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóní ámánaakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqte-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyé.” téna Máátaa tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwááwana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: “ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémarakaune. ⁴² áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáae téq kêtune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kêtune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyaraiye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyaraiye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenayáámma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórabi umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útûyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóíno.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnáyaba taíganaimma Ítíráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta yekáyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwîqa Táánítarani maará téta tirááe: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyé. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awíqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitao? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimmá minná kanaaráqiyé. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráiyé. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátíráqá máqte-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítíráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráiyé. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáiyé. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama

mamá mórabi áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyeye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiyeye. kaqmáápaq waaqókákq móra-marukon-awiqa Íparama mibáqá weni iyápó-annate máqe-uráiyeye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama pááq inéna uráiyeye. Ítuma Béqtanibaq uráiyeye. mi-márúkákq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikákq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uráiyeye. ³ Máriaa anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráiyeye. ⁴ weni iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráiyeye: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma keyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tiyááká-tiyááká-óqtámmá (300) wáiyeye. ááqibo meyámmá matáunarakaatati mi-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráiyeye. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamááriq moyámmá mayáinayaba tiráiyeye. wemá mónekaq yabíkéna wenamááriq máyáinapoana wemá tiráiyeye. ⁷ miráitana Ítuma tiráiyeye: “wemmá min-íníkkómmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráiyeye.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótamaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta ítaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínéna kéiyeye-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbekáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, otáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikákq anómma yabíqyikai-naqa (kíni)

Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéiyé. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyé. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáíno! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéiyé. naatéq-ótiráákákóní ámûraaq máena kéiyé.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Arááataratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nôrabi i-náikaráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnáyaba Péрати-wayukama yeiyáá téite urááe: “káonaao? ketáataa íma ítánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Péрати-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáarebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. ²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráiyé. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “mi-kánaámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétimatimune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waraíno! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikáínáqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwîqa múte yawwíniye.” téna tiráiyé. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwîkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyé: “kemá tágama-yataaga ketíwîkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áíkkómá tiráiyé. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétewata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake ke-qtábá ítiraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ ááqibo aarawaamá yawwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa

miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máíyo?” téta ítama aónarae. ³⁵ mirá téna Ítuma tímá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire Ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráíye. Ítuma min-áímmá tímátuwenama yemmá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrikaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íámikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kényiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráíne: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráíye. ³⁹ maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráíne: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqtí yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráíne. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiyoana weqtábá wenáaimma tiráíye.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pérati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamáárîq yeráwáqtábá yetíwîqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráíye: “náawabi arummá kétémenama kenamáa kekáqá íma arummá kétéimibo ketibomá tímátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétéimonenama wemmá ketibomá tímátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá tíménama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kényainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ke-túyánápíkén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá tímátíkái-nakoma wenamáárîq tímá tímín-aimma kétéunaboqa máqten-aimma kétéma-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní wataáama aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó tímá tímín-aimma kéténe.” téna Ítuma tiráíye.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráíye.

1 kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáiq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyé.

2 Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutarurîq webó-náqá aúrakaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana³ Ítuma ítaraiye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboqa yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa nai-yáárérâq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikâq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráiyé. ⁵ kâqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyé.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítâa tiráiyé: “uyátáraana-nako, ketítâuraq tete umátikane kéono?” téna Pítâa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁸ Pítâa akoqnáá-aimma abarokâq tiráiyé: “emá íma ketítâuqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo kemô enaítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Pítâa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketítâuqa wenamáa ítete é mútûq tiyáánaa tiqnókárâq tete umátikaa!” téna Pítâa timá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikâq tiráiyé: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítuqa tete íno. mútûq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyé: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtorai-wáqtómá mamá aqména yauwéqma yaarerâq umáena tiráiyé: “kemô umátikauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraíne. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títauqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá keráwápíké kâqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. wenaítuq-wenaituqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimórâiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraíne. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamá i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikâq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánûqtuni agamatá-katáámá áraíne téq kéyiraatune. min-ágámátá-katáágó kétiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenaítagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániye.’ ” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé: ¹⁹ “mi-qtátááqá páaq íné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá páaq ínaqa keráwáqá mikâq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekárâq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyé: “áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.”

téna Ítuma tiráiyé. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápi náawaqtaba kétiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítaaraqa agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááiimoni Pítaa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kétiyaa wekáq itaao’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áména minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkена Yúqtaati Tááiimoni Itikáariotini ánikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Ítuma timá ámikaiye: “nôrabi ínema páátákáá mirá-owo!” téna tiráiyé. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati móneketima matóráiqtaba kétiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyanîq uwo kėti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiye.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyé: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyao! kemá keráwáqté pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá mórai q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákáráq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únnaiq umá máero. ³⁵ akai-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma tiráiyé Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááiimoni Pítaa tiráiyé: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kouna-marupaqa íbêqa emá íma kanaaráq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaaráq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábáé téaq áqa puiné kéono? kemá akoqnaá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámaraq ááqibo kekákáráq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyé. ímo wárainaqá kemá keráwáqtábá wágáábaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. ³ kemó kówéqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá

óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákáráq mánoe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aamma keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáa íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaaráq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kétimoneqa ketibokáráqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaaráq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nôraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiyé. minnýyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketáaq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiyé. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnaa aónaraabo minnýyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama mórai q umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonôpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá Ítama aónaanana wemá káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyé. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta képoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonaae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboq keráwákáráq miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰ mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegáráq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboq kemá kenamáárîq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ²² Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyé. ²³ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegáráq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma

aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íaraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátikarai-nakonopake kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa kéyainaraq íma ikatíqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yauwéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyé. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirummá timínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaarác uyátá-maqma yokáiyé. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá timónainoe. minná ketibonôpaqa ôriq umá kékaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokék mirá kéune. itó-orol! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Ítuma tiráiyé.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámiye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarác-ámámá ayáama tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyánîqtaba mirá kéiyé. ³ ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárác kekác íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaarác íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo máinanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí máinaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kékaiye. ketí tikái-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akai-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikái-yátáápi máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápí ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tikáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma

ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akái-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyie. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe. ¹⁵ mayai-nákómá wemá mayaímô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kéitaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamááriq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátíkaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyaiq umá máraiñana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itaiyanama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyie.

máqtemma maa-márábi-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábi-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá iyikaitata anaaékaq keráwáqtábá ikéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayúkamo máraiýatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábiké tíkáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákárâq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq keíteta miráinoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárîq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaarâq aúpâq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárâq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamáa yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárâq paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí árainmma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáa umá tíwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákárâq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyie: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-náúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokárâq kekárâq ítimonaraapoata mi-qtátáárîq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímitukaiqtaae téq mikâq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyie.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyē: “áqnaabaqa keráwáqtē máqe-uraunaboaq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa koune. miráitana keráwápíkē móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétémonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétéunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétéma-timune. kemá kónanama íráqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainá-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minná áqnaabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétémpoata maami-kúmiq-yátáákóní táigon-aaqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kouñaboaq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainá-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únmananibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamááríq wenááq-maqma ítinibo paá ítáin-aimma tínana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yawwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiyē. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétéma-timiqtáae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyē. ‘ketibonôpaq kouñaboaq kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aaqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyataboaboaq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiyē: “árainma kétéma-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-marábi-káyúkámá yimuq-yatááqá mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatááqá mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyē. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aíqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétémonaanana keráwáqtí tíyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápíkē ímatuwaniye. ²³ mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainma kétéma-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbákáráq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-

yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taíganimma waéqma itaí-áípi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itaí-áípi timá-timenupo paá ketiboqtábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamáárîq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwîkaq itáíyaqa ketibokáq 'ítatikanune' téq kêtune. keráwáqá keqtábámá tíkáitababoq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune." Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: "mi aónaao! íbêqa waéqma itaí-áímmá íkétépo paá abarokáq kêtene. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba ítareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa 'Áánûqtunopake kukááne' téqtaa ekáq tirummá kámunatae." téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: "íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá ketimeyo? ³² ítáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máíye. ³³ kaayoné-yatááqá mayaigáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráíye: "ketiboó, íbêqa kanaamá páaq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. ² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma kanaaráq yimíniye." téna Ítuma tiráíye. ³ matúq-matuq umá mái-auwaraimma miráuma wáíye. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá timákaanana kukáíye. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráíye: "mayáí mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnáyababoq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma páaq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yatááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwîkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kíteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráíye. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqe-uraune. enôpake yúnaa enamáárîq timátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kêtune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. móraiq umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá timéta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétibóo, emá enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwîpi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka

kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímoraiq ígáae téq kétune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákoqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráiyé. ¹³ íbêqa enôpaq keyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatananibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá íyámma umáyíkaraae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémá íma yiwíqma paabaq yuwaa’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá mórai q umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáiyé. ¹⁸ kemá maa-márábímmô timátíkaráaniq umá yeráwáqá mórai q umá maa-márábí timáyíkarane. ¹⁹ keráwáqtábáé téq kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákáráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyé.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kêtimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyé: “yenamáa yeráwáqtábá íma maaminúnámummá kêtimayikaupo áaqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kêtimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunai q umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakora umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakora umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá móraibí íráqôn-aiiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma páaq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-ketíboó, maa-márábí-káyúkámá emá íma aónaraabo kemá emá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkaraane’ téta íbêqa kêtimonaae. ²⁶ enáwîkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma keqtábá tíkái-qtataaqa yokáánama yeráwápí maínaq kegáráq yeráwápí mánune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyé.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáapi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáá wení iyápo-annate mitómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáapimmo Ítumma ma ayuwaí-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ áaqibo Yúqtaati áaiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáaraa-monoq-wayukabikekaraq Pérati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyé. áaiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamá irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq páaq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókáq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa

kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráiyē: “kemúne.” téna tiráiyē. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtē itó-uma máqe-uráiyē. ⁶ Ítuma “kemúne” kētítata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yināépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiyē: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiyē: “kemá timá tímítukaune. minnâ kemíyē. ááqibo kenamá kemmá kētibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiyē. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráiyē: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráiyē.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma paáq kéiyē.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aáq aqtómá káratukaiyē. maami-máyái-nákôn áwîqa Máarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítaamma timá ámikaiyē: “mi-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánánobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiyē. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-kárítímáátíráqá máqe-uráiyē. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minnâ kanaaráqiyē. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoē.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyē.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaaé waqméta urááiyē. yenákábiké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiyē. yenákábiké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááiyē. ¹⁶ ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráiyē. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiyē: “egáráq min-nákóni iyápó-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráiyē: “kemá ímiyē.” téna tiráiyē. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtē ya itó-uma máena iramá káánuráiyē. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yirááti-yataaqtababi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiyē. ²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna timá ámikaiyē: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē. ²²⁻²³ mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiyē: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq tímáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma timá ámikaiyē: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-kayukama tímá yíminata ítáaro. ááqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiyē. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati tímákáitana uráiyē. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni

Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yauwéqma tiráiyē: “kemá ímiye.” téna wakákáiyē. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárarammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyē.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiyē.

²⁸ aaqá iráraitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááē. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaarácq ínanoe. ²⁹ miráipoana Pááíratini kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiyē: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraa?” Pááíratini ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraaē: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únatae.” téta tirááē. ³¹ áaqibo Pááíratini timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aamma aúmakaan-aipi wemmá yaináaro!” Pááíratini téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááē: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaímá íma wáiyē.” téta tirááē. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma árainma páácq inéna kéiyē. ³³ Pááíratini kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékena Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keqtábámá enamááríraq enáácq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbárácq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyē. ³⁵ Pááíratini yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáaraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaaē. emá nóraq uráánatabiyo?” téna Pááíratini Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa ketinaaémma wáráa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. áaqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁷ Pááíratini tiráiyē: “emá anómma yabíkáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “emá keqtábá anómma yabíkáána-nare kétene. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténáácq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaaē.” téna Ítuma tiráiyē. ³⁸ minnýaba Pááíratini yauwéqma tiráiyē: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááíratini tiráiyē.

mirá-timatuwena Pááíratini keqnáammá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyē: “kemá otaammá kutáin-aimma wepímmá íkáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aimma yokáapoq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááíratini tiráiyē. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaaē: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaae.” téta áayaqtaa umá tirááē. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákana moyámmá maténa i-náqíyē.

19

¹ miráitana Pááíratini timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikaaē. ² áái-q-wayukama áwáábíq-annama kárama atoyumá aqnókácq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááē: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’

máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááirati kumá yáubarena timá yímikaiye: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboaq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááirati timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábiq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááirati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.” téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááirati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáiyé.” téna Pááirati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéye.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááirati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguráiyé.

⁹ Pááirati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááirati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáiyé.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááirati Ítumma ayuwáínana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóínaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamááríq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááirati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-nakóní abíqtáráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááirati maraq máqe-uráiyé. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámíye. miráuma abauógómá aúkáa-makaaq itana (12:00) Pááirati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááirati tiráiyé. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraao!” téta tewana Pááirati akáyáámá timá wíráabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááirati Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamááríq kaapaq-yámá aqména uráiyé. ááqibo móra-anugon-awiqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrác kóuráiyé. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórakótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq

kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááirati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-áúbágómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáiyé. ²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááirati Ítiráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraq agatáiyé. ²¹ miráitata uyátáraa-monoq-wayukama Pááiratimma timá ámikaae: “ ‘Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkáuna-naqune tiráiyé’ té agayaa!” téta tewana ²² Pááirati yauwéqma tiráiyé: “kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune.” téna tiráiyé.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtôma mamá yakáqma kaayaqté-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. ²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminnâ íma yakaráiyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbáq Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná

“ketí unáákáqtôma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”

téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uráae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátágóní waaqókáqá wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa Máriaa Kárópatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uráae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aaragô, enánima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamiye.” téna titana mikáké min-íyápó-ánnábíké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyé: “kemmá nonáá kêtikaiye.” téna tiráiyé. mirá kêtimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uráiyé. ²⁹ tawebímmá wááeni-nokaraq waaqókáq wáqe-uráiyé. aináákáá-qtátááqnápó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááeni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyé: “maaminnâ ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyé.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “arááq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa nai-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátáráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááéó-wáyúkámá Pááiratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tirááe. ³² Pááirati ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ ááqibo Ítukaq iréta aónamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike

móra-nakoma wení waqotáánápó Îtun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naegáráq aumé kukáiyé. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áimmô timá minná áraimma tiráiyé. kemmá timónai-nakoma wenamáárîq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe.

³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyé:

“Íma móra wenayááqtáma akatínoe.”

Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyé. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétéiyé:

“waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.”

min-áikómá mirá téna tiráiyé.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Îtun aúma mamé mó uqtamákeinayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Îtun anaaé wáráinaqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uráiyé. Pááíratima kanaaráq mayániye téna titana Yótêbi Îtun-auma mamé kóuráiyé. ³⁹ Níkótímaatigaraq Îtumma ko aónainena nokáámma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaráqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyé. taiganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyé. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Îtumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Îtun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnapógáráq múqmûma útúyuweta ákûq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Îtuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uráiyé. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáykaima wáqe-uráiyé. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Îtumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákaráye.

20

Îtumma uqtamákaráa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá iráqma tágaraítana Máriaa Máátarini Îtumma uqtamákaráa-muriamma waípaq iráiyé. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yauwéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábíké Îtuma ôriq éna ákáinakonopaq uréna timá yímikáiyé: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaráa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaráae.” téna timá yímikáiyé.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Îtuma ôriq éna ákáinakote mikáq yuwéta uqtamákaráa-muriamma waípaq urááye. ⁴ yenákámá móraiq-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuvena uqtamákaráa-muriakaaq wenókáá iráiyé. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Îtumma útúyakaq-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítaa iréna uqtamákaráa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyakaq-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyakaq-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaq-qtataakote wáqe-uráibo aokaq wenamáárîq útúma wáqe-uráiyé. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-íyápó-ánnábíké-nákómá mi-múríánóbáqá kumábékena “Îtuma pukáipike itó-uma kóuráiyé” téna wemá arummá ámikáiyé.

⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráine. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muriánôtaq itó-uma máena ibiqá yakáiyé. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Ítuni aúma wáqe-uraikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-uraikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-uraikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyé: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-ínikómá yauwéqma tiráiyé: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaraiye. ¹⁵ Ítuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétéyaa téna aúyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-ínikó timá ámikaiye. ¹⁶ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tiráátinaqa tíkáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Ítuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! áaqibo ketibâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogáráq keráwáqá keqtibogáráq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yímikaiye.

Ítumma weni iyápó-annama aónaraae.

¹⁹ mimórá-Totáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirááo téna tiráiyé; “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaraq arautakáráq yirááténa itata weni iyápó-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-marábímô timátíkárainiq umá keráwáqá móraiq umá maa-marábí kétéimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. áaqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tóamáti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tóamáti maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqá íguyeq tiyáamma watáán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tóamáti timá yímikaiye. ²⁶ áaqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa

mááwana Tó mááti mikáq yetê máqe-uráye. máqten-oqtama umá akoqnáa-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráye: “kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tó máátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbêkakemma arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tó máátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tó mááti yauwéqma tiráye: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tó mááti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kêtimoneboaa arummá kêtimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kêtimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráye.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrikaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táíbiriati-nokayukaq Ítuma wenamaariq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminnâ náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítaa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Kááririri-marupakene Yéberi áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítaa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá etê ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúnayataaqa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti kúqômma nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákáí-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-wáqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máipaq uráye. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébi íréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqá noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káárébi uréna taíbaq (153) anónoyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuraiye.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra weni iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma iréna yammá máma yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákarag yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena weni iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yawwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yawwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétékaiye.” Pítaa téna timá ámitana Ítuma yawwéqma tiráiyé: “miráínaama ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááae. náakarabi ónááae ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráumakatuweta ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaae’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yawwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraa.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákáinaqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma ítama aónaitana ²² Ítuma yawwéqma tiráiyé: “ááqibo paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraa.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-íyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá máraining mi-kánááraq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráre.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáiyé. wemó tiráimma árain-aain-aimma ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana
mútûq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaráq
íraqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráíye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnaábímmá wataama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. ² naayóbáké áaimma átarena íbêq-kanaaraq Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma káyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáíye. ³ naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aú-aiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa naí-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá ‘tíménúne’ téna timá akoqnáá tiráíne. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: “kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye.” téna Îtuma tiráíne. ⁶ ánibo mi-kánááráqqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqeuraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: “uyátáraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?” téta yemá tirááe. ⁷ ánibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: “maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápi kéitana wenamáa mi-qtátááqtábámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnááma mayánoe. ánibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Îtuma aboání márûpaq utáíye.

⁹ Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání márûpaq Îtuma utáíye. mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáíye. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Îtuma aboání márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqeuraae. yenákmá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ “keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miraráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe.” téta yenákmá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta ‘Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye’ tirááe.

¹² miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire urááe. ¹³ ánibo yemá uréta naayóbáqá máqeuraa-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqeuraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe

uráa-yuti yíwîqa Pítaae. Yóóane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tóamáatie. Paatááromiyue. Máátiyue. anibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. anibo Tááímonima káámááni-ayubike karuwaaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye. ¹⁴ maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq urááe. anibo yaímma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. ¹⁵ mi-kánááráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáráa-kayukati yúrakaq móra-aimma tiráiyue. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. ¹⁶ Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketíâqawaayuo, itáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaino. tiráimma íbêqa abarokáq kéiyue. ¹⁷ Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiyue.” téna Pítaama mirá-tiraiye. ¹⁸ maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaamónéqnápó maramá meyanîq uráine. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine. ¹⁹ minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama itaraane. miráitata min-áúkápáqtábámá yeqtí yáabikemma Aaketááma miráuma ‘naae-márábáré’ kéte. ²⁰ anibo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. anibo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaino.’ téna kétiye. ²¹ miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiyá-kayukabike aónama awiránúnatae. ²² naayóbáqá Yóóanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Ítuma mayaímá áaimma átáma maténa aqtórâq itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê wataama tíniye.” tená Pítaama tiráiyue. ²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwîqa Máátáiyatie. ²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnobaqa kanaarâq káonaane. maa-kááyáq-nákábikémmá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráatiyo. ²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayairâq mayániye. wemá mórana ení iyápó-annabi mániye. anibo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpâq kói-nakoni mayairâq mayániye.” téna nunamupí tirááe. ²⁶ mi máka-nakoratama kanaarâq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kêteta yátama maqamá akátémma Áánûqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyue. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyue.

¹ Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágárâq tiyááka-kanaaraq (áwîqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áíkutaee. anibo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ anibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókâq kukáiyue. ⁴ anibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógigme uráiyue. mi táoqa yeráwáqa áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

5 mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. 6 maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áíkutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. 7 ánibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe. 8 náaraq iyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” téta tirááe. 9 ketáá máqtemma miráuma Páátiya-wayukama Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama 10 Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama 11 ketáámá káqo-káqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. 12 máqte-kayukama iyánáaq umá ánatarahamanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaarácq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tiráámanibo 13 yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráíye.

14 miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaq máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóni áaimma keráwáqá ítama arútáaro. 15 keráwáqá túyánámmá itáama keqtááyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaarácq (9 kirokíraq) kéuyawiye. 16 miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine. 17 Áánûqtu tiráíne.

‘aqtó-kánáámá waaqókárîq kéinaqa ketí Aágoni akoqnááma yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtaanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqti awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

18 mi-kánááráqá ketí mayái-mákónábi mayái-íníkkómmá ketí Aágoni akoqnááma yiménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

19 kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-marábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaegógárácq iragárácq úmukaraq wánoe. 20 uyátárai-nakoni anó-kanaama íma páaq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

21 mi-kánááráqá náayubi uyátárai-nakon áwîkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráíye.

22 Pítaama ókaraq tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá itáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timena kéune. 23 wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákarácq amuné-áíkarácq tarôq itaq keráwáqá kenamáárîq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamáárîq auyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápkaraq

maréna keráwáqá áamáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé. ²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aiqa éna puí-yátáápike mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye. ²⁵ Tébitima min-nákóqtábá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémarauana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiráino.

²⁸ matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboaa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine. ²⁹ ketíbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima pútata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyé. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama ‘enánnábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiyé. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqta ketáámá aónareqtaa kêtunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyé. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtaábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwáníqtaba amuné-áipí tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrákaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tiráae. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq

keráwáqtí iyápógaraq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama ítáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá ítáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqé-uraae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaíkááe. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata móneqa matááe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq urááe.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwîqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta ‘íráqôniq kéoe’ tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítauqa táíq urái-naqa íráqôniq uráiyé.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítauqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákárainé. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá ‘íráqôn-auramma aónaiye’ téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkaraq inaa-inaa tiráiyé. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráiyé: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráiyé. ⁵ ániibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáiyé. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyé: “kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwîkaq emá ító-uma aammá waao.” téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma ító-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyé. ⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaaé waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwîqa múte yaútaiye. ⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ¹⁰ miráitata

aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiyé.

¹¹ maami áitauqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tórómónini naamátûpare’ tenn-áúkápáq uyaatéta yama áikutaae. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtabámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnáágarag aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaii Áánûqtuma wení mayaí-iyápógón áwíqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómmá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaae má umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôniq umá yaináí-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kétimitaka maami itái-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqti túrakaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyé.

¹⁷ áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. ¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkati yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tiráane. keráwáqá mirá kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraíyana Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²⁰ miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkati yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqti tîbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéitera q keráwáqtabá tîna-yataakoni anaaé wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyana Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táamuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkati iyápó-annama mááe. keráwáqti tináábútáabi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna

Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábí-káyúkámá kemá yemmá íráqôniq umáyikanune.’ tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íráqôniq kéomatikena keráwáqtí táí-aaipike mamá waétikanena íráine.” téna Pítaama tiráiyee.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kétéyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náúpáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe. ² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyee. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrakaq aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áíkutaee. ⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákáráq yeqti móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áíkutaee. ⁷ mi-kááyáq-iyápórátámá yemá yeqti yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwîkarabi akoqnááraraq maami-qtátááq tarôq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráiyee: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íráqôniq uráiyoy’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqtí túbáq itó-uma mái-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwîkaq atóbama íráqôniq kéiyee. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayai-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtábá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúrâq kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwîkarapi akoqnááraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatîqa éta akoqnáá umá watáama tiráiyee. miráitata monoq-káánítôre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe: ¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunatabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa

tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánatarapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwîqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ánibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwîkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqtí táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárîq yainai-wáyúkaráá umá máeqa timá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka Ítarauyatabama íma kanaaráq paatí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áímmá téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miraitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatîq urááe. ánibo anó-monoq-wayukama maamim-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ²² ánibo aítuqa táíq uráimma mamá íráqônîq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uráie.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áímma máma timá-yimikaaye. ²⁴ ánibo yemá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamáárîq wíyôkaraq maragáráq únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. ²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayai-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma Ítaraa-kayukaraa umá kéitao? ²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráie.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínima Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápíké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáamma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áikuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama ‘kennáe’ téna tiráibo máqte-qtataaqa minná ‘máqte-kayukati minnáe’ téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápíkémhá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráíye. miráitata máqtemma yeráwáqti marawábi naammá waayúkarraq maráawata meyáníq urááe. minnárake moneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá moneqa matéta aqtóráriq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqe-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-árááré’. ³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkarraq máraitata meyáníq urááe. minnárake moneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatiyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké moneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ánibo Pítaama maará téna tiráíye: “Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnobaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamááríq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo moneqa maténa ennámíbo monekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráíye. ⁵ ánibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráíye. miráitata min-áímmá itáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení aráaq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qtarabi abarokáq immá íma itarena min-náúpáqá utáíye. ⁸ ánibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémhá moneqa káginnewaq enawaikótêma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kinnamiye.” téna tiráíye. ⁹ ánibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq máanapoata yemá ekáráq maméta mó-uqtanoe.” téna tiráíye. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáíye.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyé.

¹² timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéokayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátüpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaae. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaimma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaae. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá karí-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-karí-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútááremarukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áíkutaae. mi-káyúkámá yemá karí-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápí máí-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-karí-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátútiq-wayukaboata tímáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata tímáyíkarai-wayukama kárún-aaimma tímáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaae. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóní oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá pááq uráiyó?” téta tirááe. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyé. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tíkaminooqtaae téta ikatíq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaaq aamá tíyábá íma ikatíqa urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yíkarawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye:

“ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtabámá ‘Îtun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqti wataágoma Yérútááre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Îtumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Îtumma kaapaq-yátáq ikámma puyôwana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Îtuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máiyé. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá kéyimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméirioma tiráiyé.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámáan-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae. ániibo Kaméirio tiráiyé: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna ³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráiyé. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Káárirí-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáramma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqyikanoe. aúqyikaneqo éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráiyé.

iyápó-annama Îtun áwîkaq otaammá kégyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq ‘Îtun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáiyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aiqa í-yátááqá Îtun áwîkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma yemmá Îtun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaiqtaba yemá yimuqá makááe. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áikuyikareta Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata urááe.

1 mi-túpáamá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe. 2 miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. 3 miráinaq tîbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápíkémá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrakaaq yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq itaí-yátáákógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yetí mayaímá ketáámá yiménúnatae. 4 miráinata ketáámá kenamáárîqtaa nunamummá kêtetaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. 5 ánibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itaíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. 6 miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyááma yínêkuyeta nunamummá timá yíkaraae. 7 miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

8 Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáágararaq ógikaitana máqte-kayukati yúrakaaq taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye. 9 miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítiabakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itaí-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. 10 miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itaí-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaaráq íma uyátáraae. 11 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwîkaraq timá táwîq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe. 12 ánibo yeráwáqá mirá téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá atáráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrakaaq urááe. 13 miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtabagaraq timá táíq kéíye. 14 ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. ‘Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawîq íniye.’ téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. 15 miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini

óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikorraa uráíye.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrakaq watáama tiráíye.

¹ ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráíye. ² ánibo Tíbenima yauwéqma tiráíye: “ketíbâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekác kukáine. ³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waao’ téna Áánûqtuma tiráíye. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana íráine. ⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áabaraama wemá iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítímáátígóní (400) aúkáapi mamá táwîq umáyikanoe. ⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá minóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekác nunamummá má-tinoe.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ánibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karaí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááítekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá aúma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááítekima Yáakobomma aboaé. ánibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma keyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibaq-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaqa kóuraamanibo Áánûqtuma paá wetê máqe-uraiye. ¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápíké mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtíbibaqa kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtíbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokác itana Íqtíbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawánîq urááe. ¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtíbi-marabaq aáwaqa wáíye ten-áímmá ítátuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnábariq umá meyánîq íneta kukáane. ¹³ ánibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtíbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaaútááma timá yímikaiye. ‘kemá keqtíbâkoma Yótêbimune.’ téna kétima-yimitana Íqtíbi-marupake-kinima Péromma timá-amena ‘ketiwaaútááe’ téna

wegáráq Yótêbini yimónaraiye. ¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaaútááti aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tíyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáae téna yáayaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukurááne. ¹⁶ miráitana Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukurááe. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyíkaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyaníq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyíkaraae.

¹⁷ ánibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráiye. Ítíráaeo-wayukama Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uráae. ¹⁸ ánibo Íqtîbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráiye. ²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákáraiye. miráitana min-iyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumowíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náámma ámikaiye. ²¹ ánibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye. ²² ánibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itaí-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayairákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uráaiye.

²³ ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítíráaeo-wayukama ko yimónanena uráiye. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórama Íqtîbi-marupake-nakoma Ítíráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítíráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma pukáiyé. ²⁵ Mótetima aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááama amínana yauwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá itánóaa téna Móteti timánibo Ítíráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá itaraae. ²⁶ móra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítíráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiye. ²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá ítama yaináí-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo? ²⁸ énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiye. ²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míria-marabaq ko máqe-uráaiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkaraiye.

³⁰ ánibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáiyé. ³¹ miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá netuq-áúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna uráiye. ánibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye. ³² ‘kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááítekgaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráiye. miráitana Mótetima ikatîq éna aqtete

kéena ókaraq min-írágómmá íma aónariye. ³³ ánibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá aítauq-anaamma ayúqtuwao. mi-máraráqá emá aítauqa yáánama kemá máunaboana aokaq márámíye. ³⁴ ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áímmá kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaao. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.’ téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye. ³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yauwéqma yiwiráí-nákáá umá timákáitana uráíye. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnáama ámikaiye. ³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikaráqá waayúka íma máa-kaqmaaparaqa miráuma kaayaqté-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíye. ³⁷ ánibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrankanimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráíye. ³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áíkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áímmá aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. ³⁹ miráimanibo mi-kánááráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá ítaraane. ⁴⁰ miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraane. ‘Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq ónúntatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.’ téta tirááe. ⁴¹ ánibo mi-kánááráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmakáákón áráaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umaráakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe. ⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaemma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wáí-qtataaqa aabaúráqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráíye. ‘keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayaqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmaápaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqtúráá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébírônibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.’

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine. ⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe

uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maami-námmá ‘miráuma uwo’ téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine. ⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuata kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúrakaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma kéwareta yeráwáqti maramá mataáne. mi-kanáaráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaráq iráiyé. ⁴⁶ ániibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima ‘Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune’ téna nunamupí ítama aónaraiyé. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráine. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémaiyé. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ ‘uyátárai-nakoma maará-tiraiyé.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ániibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?

téna Áánûqtu tiráine. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine. ⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqti tíyaqnoharabi túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórai q umá keráwáqti tináábútááraa kéoe. ⁵² áraimma naayóbáqá ketítáubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqti tináábútááma íma mamá táíq umáyíkáranabiyo? áraimma mórama ímiyé. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ániibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáiyé. ⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaemma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráiyé.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáiyé.

⁵⁴ ániibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiyé. ⁵⁶ ániibo Tíbenima maará-tiraiyé: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaaq aónáúnnaama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiyé.” téna Tíbenima tiráiyé. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqti yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ániibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákáae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqti kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóní amakaq makáámma min-nákón áwíqa Tóroe. ⁵⁹ ániibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyé: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaa.” téna tiráiyé. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará

tiráiye: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráiye.

8

Îtun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiye. ániibo mi-kánááráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Îtun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Îtuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ániibo Tóroma Îtun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkariye. ⁴ miráitata Îtun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábímmá yemá átê-wataama Îtuqtaba timá yímikaae. ⁵ ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Îtuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítaiuqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnáyaba wení waaqókáq ya áíkuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá pááq uráiye. ⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kítitata ¹⁰ akoqnáá umá kítiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáágaraq kukáiyé.” téna yemá tirááe. ¹¹ ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kítiteta máqten awaaméq-yátááqá tarôq kítitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima íréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Îtuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni áwîqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánááráqá aarawaamá min-áímmá ítáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ániibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kítitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaqa tarôq kítitana wemá káonena iyánáaq uráiyé.

¹⁴ ániibo Îtuni timáyíkarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá ítáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íráqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Îtukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákámá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Îtun áwîkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyé. ¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nuna-mummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuoyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe.

miráitana Tááímonima yaímma mónéqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnaámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánékuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónékake meyaníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaaráq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áúyanámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnoabaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnaá kéiyé.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétéyanawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráiyé.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnaá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíópiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákák uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyé. ániibo min-ákáqá Ítíópiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíópiawayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónékaq kawáá uráiyé. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáígóní waaqókák waa.” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókák uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni wataáma naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áíkóní áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaaráq keté uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye: “yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráiyé.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?”

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráiyé. ³⁴ ániibo mi-kawáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá

náawaqtabaq tiráiyô? wetábáq tirái káqo-nakoqtabaq tiráiyô?” téna tiráiyé. ³⁵ ániibo máqtemma maamin-áikómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. ³⁶ ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaao! nommá maa wáiyé. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Píripima tiráiyé: “emá kanaaráq enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráiyé. miráitana min-nákómá yawwéqma tiráiyé: “kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma ánikoe.” téna tiráiyé. ³⁸ ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ániibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuraiye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuraiye. ⁴⁰ ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwíqa Ááqtaátiq iráiyé. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímkaiye. anaaékaqa Tétaría-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

¹ Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráiyé. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana ² aúba-wannaabi Ítíráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwaretá min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyé.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁴ ániibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráiyé: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiyé. ⁵ ániibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyé: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyé. ⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ániibo watáama kítitata yeráwáqá ítaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. ⁸ ániibo Tóroma itó-urena aúramma karáráimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. ⁹ ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánááráqá wemá aáwáabi nommá íma naráiyé.

¹⁰ ániibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyatima tiráiyé: “uyátaráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyé. ¹¹ ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq waa. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kétébo aónao. min-nákón

áwîqa Tóroe. ¹² ánibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq irena ayáamma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íráqôniq itana káonaiye. min-nákóní áwîqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹³ ánibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátaráana-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake keyikamena mamá táwîq umáyíkaraiye. téta tirááe. ¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwîqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá waa. min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamááríq wemmá ketíwíkake aú-aiqa ummaayátáákáráq mayánîq-qtataqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáamma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbâkoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamááríq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq keyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagitana máqte-qtataqa aónaraiye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni wataáama kétima-yimena ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awiqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwena íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínímma wemá maamin-náqíye.” téta tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna ‘Ítuma keqtaáí kúmiq-yataapike kétéwirenataa-naqa wenamáa akoqnáá-naqa máiyé’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uraae. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awírakatuweta ánnaraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwena kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáraimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwîqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq

uréna Tóroni wataáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá wataáama timá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni wataáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátárai-nakoqtaba wení wataáama timá yímikaiye. ²⁹ ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínônaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáriaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánáaráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá iráqôniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá iráqôniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama keyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wayúkámá yimónanena uráíye. ³³ ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Iníatie. wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítimáátímá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráíye. ³⁴ ánibo Pítaama min-nákoqtábá tiráíye: “Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípááma mamá arutaa.” téna Pítaa tiráíye. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwîqa Táábitaae. ánibo káqon-awiqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwîqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa keyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráíye. ³⁷ mi-kánáaráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe. ³⁸ ánibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye. ³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráíye. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá keyareta Pítaamma aráátiraae. ⁴⁰ ánibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-ínikóní arááq-auma káonena tiráíye: “Táábitaa, emá itóaa.” téna tiráíye. ánibo min-ínikómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínímmá áwáqnaa umá ayáátoqmema keqtoq-nóinímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana

min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáiq-itaiq urááe. ⁴³ ánibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwîqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráíye. ánibo min-náqá Tááímonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétaría-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwîqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aiiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ánibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq uráíye. ³ ánibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráíye: “Koníriatio.” téna tiráíye. ⁴ ánibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráíye: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráíye. ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýyaba Áánûqtu kéitaiye. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwabaq máíye.” téna tiráíye. ⁷⁻⁸ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakaratagaraq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáiq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanaipimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóní ámûraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kítitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráíye. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anótabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye. ¹² miráitana mi-tábáráábégóní arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá irakabayaanábi numagáráqá mipímmá ógikaiye. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráíye. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráíye: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáái íma kénaunatae.” téna tiráíye. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráíye; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráíye. ¹⁶ ánibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yauwéqma aabayápáq kóuraiye.

¹⁷ ánibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini márûq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae. ¹⁸ ánibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwîqa

Tááímoni Pítaama keráwáqtê máíyo?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê waao. emá íma netuq-áúyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye. ²¹ ánibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráíye. ²² ánibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ánibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórana Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéíye.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwiqma yíkáitata wetê watúwáawana aabáya-aabayaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae. ²⁴ ánibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayaapimma yeráwáqá Tétária-marupaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwiqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe. ²⁵ ánibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáíye. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráíye: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráíye. ²⁷ ánibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áíkuma mináúpáqá máqe-uraawana aónaraiye. ²⁸ ánibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá ítaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráíye. ²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtôpaq iráune. ánibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq itaráq kemmá táayaawaraq keráwáqtôpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráíye.

³⁰ ánibo Koníriatima tiráíye: “kekáq móra-yataaqa pááq uráimma íbêqa kaumokánáámá kéyawíye. mi táoqa nunamummá-tí-kánááráqá aabaúgómá karáákáq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana páátákáá mórana-koma ketimakaq yama itó-uraiye. ánibo min-nákóní unáákáqtôrakemma tágama wayá-tábáráábéráá uráíye. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiye. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awiqa Pítaae. ánibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máíye.’ téna min-nákómá tiráíye. ³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íráqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áíkuma Áánûqtun aúraqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráíye.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráíye.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráíye: “árimma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráiq kéumayikaiye. ³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta wenaúraqa arupú-aaimma tarôq oyúma yemmá Áánûqtu kéyiwiraiye.

³⁶ Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kítitana keqtaámá kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaraane. ³⁷ Yóóanema áaimma átáma wení watáama kétena Kááririri-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúría-aukapaq wéyáwé uráiyé. ³⁸ Ítuma Náátárêtibakenaqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápq máa-kayukama mamá íráqóniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábáqáq keráwáqá ítaraae. ³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé. ⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. ⁴¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma keqtaá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae. ⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero’ tiráiyé. ‘Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yaináináqá máiyé tero’ tiráiyé. ⁴³ miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uraiye. ‘máqtemma náayuwabi wekáq itáiq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.’ téta agatááne.” téna Pítaama tiráiyé.

íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áímmá máena kítitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá ítáa-kayukabi kukáiyé. ⁴⁵ miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁶ miráitata yeráwáqá ítamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awiqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráiyé: ⁴⁷ “ketáaráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraiyábámá náawaq kanaaráq yemmá aammá aúnikaniyo? ⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awikaq monoq-nómmá péráaro.” kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uraiye.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáá-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágáráq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane. ⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyé:

5 “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kéitana mórama tabarááberaa-qatataakoma weni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyé. 6 miráitaq kemá mi-tábáráábébí aónáunama taíbaq waí-wáámmá iraakabayaakáá-kákógáráq abááq-númágógáráq mipí ógikaiye. 7 miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyé. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo 8 kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune. 9 ániibo móragaraq aabayápáké móra wataágoma tiráiyé. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánúqtuma naí-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyé. 10 miráitana maami-qtátáákómá kaumobáq pááq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma aabayápáq utáiyé. 11 ániibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyíkáitata yekáyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókáq ya máqe-uraae. 12 miráitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqté waaoo.’ titaq kéunata yaímma túbâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá keté yagaroqtamá yewaqtaa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae. 13 ániibo Koníriati wemá tiráiyé naayóbáqá Áánúqtuni kaqtó-nakoma weni naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa weni áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. 14 maamin-náqá Pítaa wemá iréna weni wataáama kétena Áánúqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé. Koníriatimma wemá timá ámikaiye. 15 miráitaq kemá áaimma átáma Áánúqtun áama tén-ááqa mikáq Áánúqtuni Aokaq-Áágómá yekáq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtáaráq kukáiniq uráiyé. 16 miráitaq kemá uyátárai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá nonúrápí péqtikaraipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiyé. 17 miráitaqtaa naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnáama tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánúqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánúqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyé. 18 ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánúqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “árimma íbêqa Áánúqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

19 naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta wataáama Áánúqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áiqma Áánúqtun áama timá yímikaae. 20 ániibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba Ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. 21 miráitana Áánúqtuma weni akoqnáama keyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

22 miráitana maamin-áíkmá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútááre-
aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq

timákáawana uráíye. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánúqtuma íráqôniq umáyímkai-kayukama kéyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímkaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama itáaro.” téna tiráíye. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánúqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánáaráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

²⁵ ánibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráíye. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ánibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnábariq umá “Káríqton-annae” téta yiwíqá yarááe. ²⁷ mi-kánáaráqá yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáárebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwîqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráíye: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráíye. (ánibo móra-naqa áwîqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráíye.) ²⁹ miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqtí yíbâqawaayuma yimínéta urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma képuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánáaráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. ² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye. ³ miráitana Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokae. ánibo mi-kánáaráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánáaráqá yeráwáqtí kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánáaráqá mirá urááe. ⁴ miráitana mi-kánáaráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érôtima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érôtima tiráíye. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaq ákarae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánúqtuba áwáqnaa ikáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Érôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aúma watáíye. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitana yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. ⁷ páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraíye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábûkaq ikámma awáuturena tiráíye:

“emá páátákáá ítóaa.” téna kítitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturáaye. ⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítuq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaaé waraao.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaaé waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye. ¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaq-óqtáráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamáárîq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq uráaye. maré kéoyana mikáké Áánûqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “árainma íbêqa Áánûqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érôtini ayáápikekaraq Ítiráao-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápíkémá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtabá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awiqa Mááki wení anóani naaúpaq uráiyé. ániibo min-náúpáqá taíbaq-wayukama áíkuma máeta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kítitana mórama mayaí-ínimmá Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyé. ¹⁴ ániibo min-ínikómá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yauwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-ínikómá akoqnáá umá árain-aimma kítitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyé. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááe. ¹⁷ ániibo Pítaama wení ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánûqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiraiye: “keráwáqá maamin-áímmá Yêmitigaraq tébakaq kétébâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááe. ¹⁹ miráitana Érôtima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érôtima tiráiyé.

miráitana anaaékaqa Érôtima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uraiye.

Érôtima pukuráiyé.

²⁰ Érôtima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabí yorupamá Érôtimma aónaneta urááe. ániibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Érôtini naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwîqa Paráátatae. wekáq min-áímmá yemá timáméwana wemá Érôtimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqqtí aáwaqa Érôtimma yabíkáin-aukapake meyánîq kéeta poata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kético Áánûqturaan-aimma kético.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtónakoma Áánûqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráíye.

²⁵ ánibo Páánabaatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútááre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awiqa Máákima awíqmeta yenáqkte Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tóroma timáyikáawata Áánûqtuba waayúkaraq mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama áíkutaee. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkagáráq máqe-uraamma yeráwáqti yíwîqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awiqa Abuqtákóe. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábârawaaogaraq Tórogarare. ² mikánáaráqá Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa aweté-ureta nunamummá tirááe. ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye. ³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáamma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ánibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káarébi utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye. ⁵ ánibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ánibo mi-márúkáqá mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteni i-nákómá wenáwîqa Baa-Ítue. wení káqon-awiqa Karíki-aipimma Érimatie. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwîqa Téglá-Póruma wení aanábó-náqíye. ánibo min-ánó-káwáá-náqá Téglá-Póruma wemá aá ítarinaqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tîn-náqá Érimatima wenáaiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwîq kéonana maami-kááyáq-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye. ⁹ ánibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapi karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna

Póroma kêtítana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíria-marabaq mayaímá matááye.

¹³ ánibo Pórogoraq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye. ¹⁴ miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ánibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqté yagaroqtamá maraq máqe-uraae. ¹⁵ ánibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítátuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatikaq kéyitata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma íraqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráíye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá itáaro. ¹⁷ wenamá Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe. ánibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbíbake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ánibo yeráwáqá kaaqmáápaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánûqtuma íraqôniq umá yíwáqnaa uráíye. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánûqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ánibo mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yaináí-wáyúkámá yíkaraawata yeqtí kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaaráq iráíye. ²¹ ánibo mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. ²² ánibo Áánûqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwîqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma íraqôniq kéíye. miráipoana wemá kanaaráq kemô tenna-máyáímá mayániye.’ téna Áánûqtu tiráíye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá akoqnáá uráíne. ‘anaaeékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokáq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápíké mamá paá umáyíkaniye.’ tiráíne. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikaiye. ²⁴ ánibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokáq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kêtima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’

téna tiráine. ²⁵ miráitana Yóóane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo ítáaro. móra-naqa ketinaae yínîn-nakomma kemá íraqô-naqa íma máunaboq kanaaráq wení aítuq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráiyé.

²⁶ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtuqaq nunamummá kéte-kayukao, keqtááyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápíké atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráiyé. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráiyé. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe. ²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muríanóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ánibo Ítuma íma pukáikanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááriri-marupakemma Yérútáárebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánuqtuma keqtáá yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráiyé. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraq kemá enabomá káuraune.’

tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yawéqma aúma íma kabiránîqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.’

tiráiyé. ³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áípímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiyé.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ánibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aítubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiyé. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiyé.

³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámáan-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna tíniye. ⁴⁰ miráinaq keráwáqá

atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán áraraq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtabá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáíq-itaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tímekao.” téta yeráwáqá tirááe.

⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íraqô-qtataapi paá máero tiráie.

⁴⁴ ániibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áíkutaee. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabi káíkuyowata yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: “áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áíkmá mamá tinaaeqpaq keyuwama minná keráwáqá kenamáárîq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe. ániibo keráwáqá itáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráie.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awîqa múte keyuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaaráq uráie. ⁵⁰ ániibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwîq umáyiketa yeráwáqtí márûpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ ániibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aaipike nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáánîq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íraqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta

taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá keyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake keyitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áíqma áíkuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwîq urái-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama marákáraipoana wemá kanaarác aammá íma uréire uráíye. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni wataama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaarác itó-uma uréire íniye’ téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo.” téna kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráíye. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqá yábikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketáárác kukáaye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútie téta keyamameta ániibo wataama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe. ¹³ yeráwáqá maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmakáámá mi-márúkóní kurubín-óqtárác itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráíye. ¹⁴ ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákátí unáákáqtôma yarácma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ “maakáyúkáo, nôraq itarác keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqte móraiq umá maa-márábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwîqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákárác maragarác únókárác máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkárác nópikárác tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqtí yúyánákác máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa keyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqá yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá

kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq umáyikaiyaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaíyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márûte yukáae. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáíye. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráíye: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áíkuyo-kayukati aúkápikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kététa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáaria-marabaq kukááye. ²⁶ ániibo Aatáariabakemma yenákámá únópí-káárébi Áátioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kététa Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá áíkuyikaraaye. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áíkuma watáama tirááe.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámáan-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma káráraiyanama kanaaráq Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. ² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kéiteta yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta áíkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe.

miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waéraiye téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqôniq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá káyimoneta miráo-maarao timáyíkaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá wataama timá yímikaaye. ⁵ ánibo yaímma Pérti-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqtaba yeqtí yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáraaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketíbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnáyaba keráwáqá ítaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnobaqa káonenaboana yíyaqnobaqa íráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá káyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá káyimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokariq imá kéiyé. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitaq yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq ítaráq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaarácq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miraráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² Pítaa wemá mirá téna kéitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapi karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákáq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ánibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá ítáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábikémmá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq uráiyé. ¹⁵ minnáyaba naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráiyé.

anaaékaqá kemá yauwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítíma aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamáárîq maamin-áímmá aúyánápi téna tiráiyé.”

19 miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tiráiyé: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. 20 minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí maníkáq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwîq kéomayiketa miraráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma waí-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyé: 21 “ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyé.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtae-wayukama timáyíkaraae.

22 miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkápimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaga íráqôn-ano-wayukae. 23 maamin-áúbámá yetê mamé urááe:

“ketáámá keqtíbâqawaayutaama timáyíkarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtae-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kêtunatae. 24 yaímma-wayukama keqtáábikémmá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtáábikémmá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigónîq kéoe. 25 miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábikémmá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkái-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. 26 yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayáirákémmá puíyóyaqtabama íma ikatîqa kéoye. 27 miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táératí yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamááríq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. 28 ánibo keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kêtimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaayátááqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. 29 ítáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma náinoe. waí-wáákóní naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íráqônîq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. 30 miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. 31 ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makáae. 32 miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtáákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáa umáyíkaraae. 33 miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetíbâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyíkaraae. 34 miráimanibo Táératí wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye. 35 Póroyaa

Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íraqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéino téna tiráiyé. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyé. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráiyé. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórai q uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaa q urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópi-káárébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tirítiabakaraq kéwena Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyé.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyé. ániibo mí-márúkákáqá mórama Ítun-anna-naqa máqte-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni áanikoe. min-íní kómá Ítukaq itáiq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaq íraqôniq uráiyé. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyé. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtabae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyé. ⁴ ániibo yeráwáqá anómárupaq kéweta naayóbáqá Káriqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta ‘keráwáqá maamin-áímmá wáráaro’ téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káriqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáiq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááre.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkápimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéna kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mí-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyé: “emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtaá tíwáqnaa uwo.” téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mí-káyúkábí átê-wataama mó-timayimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káriqton-annama aúkáiye.

11 ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárebí kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáatarati-marabaq uréna káqon-aabayanaapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. 12 ánibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. 13 ánibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máapaqa móranokoni áwabaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímmanoinimma yemá mórabi áíkuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá wataá-wataa tiráunatae. 14 ánibo mi-nóinípikémmá móra-inikoni áwíqa Aríriaae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaráábémá yakáqma anókayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íraqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. 15 ánibo min-ínikómá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-ínikómá maarátiraiye: “kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaráq máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtaá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táératima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

16 móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ánibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyé. anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtaba kítitana min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. 17 min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyé: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtaá kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba wataama kétima-timetatae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyé. 18 máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá itáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyé: “Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike tiwiránî-nakon áwíkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóao.” téna kétitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye. 19 ánibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táératimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq uráae. 20 mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainai-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoye.” téta yemá tiráae. 21 miráitata yenákámá keqtaáyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá aammá áúkaiye.” téta tiráae. 22 ánibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táératini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebûqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebûqa yímikaae. 23 miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkareta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tiráae. 24 ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákoqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-náúpáq máqe-uraaye.

25 nokáámma Póroyaa Táératima Áánûqtukaq nunamummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. 26 mirá kítana páátákáá anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati iyáápikeama akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye.

27 miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabítiréna wenamáárîq wení ánûwaramma araráánéna uráiyé. 28 mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamáárîq enaúma íma mamá táwîq uwo. ketáá máqtemma kanaarâq máunatae.” téna Póroma tiráiyé. 29 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma íkatîq kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aigá ya atákuraiye. 30 ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráiyé. 31 ániibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógarâq móraiq oro.” téta tirááye. 32 miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. 33 mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yímîqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógárâq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. 34 miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegárâq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

35 aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yaináí-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyikénata kóotao’ téta máma timá ámikaae. 36 miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yaináí-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. 37 Arómani-wayukati ámáan-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábíkémhá árain-aimma íma ítama yaíkkae. ímiye. aarawaatí yúrikaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpárâq timátikanetaq kéoo? áraimma ímira-inoe. yenamáárîq iréta kekárátámá mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráiyé. 38 ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yaináí-wáyúkárâq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítamma Arómani-nakaboata ôriq umá íkatîq urááe. 39 miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe. 40 miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríríani naaúpaq urááye. mibâq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáikaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

1 Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémhá maréta Tetarónáikaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. 2 miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáqá kaumo-Tábáátígóní aúkapiimma wemá yeráwáqtê yagaróqtamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. 3 ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna

itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé. ⁴ miráitana mi-káyúkábikémmá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaaé wakááé. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaaé kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwîq kéiteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnoqaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kététa Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúraqaq yiwíqmeta yinéta urááé. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááé: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááé. ⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámán-aimma kárateta tirááé: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kéte.” téta tirááé. ⁸ aarawaagaráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááé. ⁹ miráitata Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkágáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyanîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyáq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táératí yenákámá Péríabaq mayaímá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokáamma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Péríabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákámá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye. ¹¹ ániibo Ítiráaeo-wayukama Péríabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqôniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááé. ániibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááé. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagaráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétimayimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawîq umáyikaraae. ¹⁴ mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ ániibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá móma Táératiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo Póroma Táératiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nuna-mummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwîq uráiyé. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq

Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnaá umá wataáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áíkutaawana yeráwáqtí yúrakaq agarokáq wataáama tiráíye. ¹⁸ ániibo yaímma yeqtí yirááti-wayukama yetí tugarukón áwîqa Epikúriayaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tinákómá nóin-ainaq ténénaq kéíyo?” téta kétewata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóní wataáama kéíye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgenaimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa itáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa ketáá itáúnama aokaríq kéíye. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa itáano.” téta tirááe. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

²² ániibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Ériáápagatiq wenáwîqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqtí maníkókáq akoqnaá umá nunamummá kétewaq káonaune. ²³ miráitaka kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqtí maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráámanibo íbêqa kemá min-nákóní wataáama kétima-timune. ²⁴ ániibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamáa wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápike umáráan-naupaqa íma kémaiye. ²⁵ ániibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtóráríq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamááríq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aama kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáráíye. miráitana wenamááríq yeráwáqtí máe-kanaama maréna yeráwáqtí máa-maruqa kéyimena uráíye. ²⁷ ániibo Áánûqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kéetama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máíye.

²⁸ ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqtí aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. ²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi aúyánápíké tarôq umákáráíye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnáyaba yaináí-áímmá íma tiráíne. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqtí táí-aaipeke waéráaro.’ téna kéíye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqtí yáaiqtaba aamá ítama yainánín-naqa awíkaipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáípeke mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráíye.

³² yeráwáqá ítáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna ító-urain-aimma Póroma kítitata yaímma-wayukama yeráwáqá kítiteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kétinaqtaa anaaékaqa ítáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ ánibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwîqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwîqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayaímá matáíye.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráíye. ² ánibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwîqa Akíra wení márûqa Pááqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwîqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwîqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráíye. ³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ánibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá ító-uma yeqtí watáama tirááe.

⁵ ánibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kítiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá ító-urena abikáké kaitôma popoq umátuwena wemá tiráíye: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqtí minnáe. ánibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ánibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwîqa Títíá Yátati ánibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kítitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókáq wáqe-uráíye. ⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póronaama kítiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kítiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ánibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikáíye: “Póro, emá íma ikatíq íeáq maamin-áímmá iyuwaa. emá paá tíq-tiq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwîq umákaniye. ánibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráíye. ¹¹ ánibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwîqá Akááíya íbêqa káqon-awiqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááiqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ánibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá

Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwîq kéiyee.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Kááριο wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqtí tíwîkaraq yaímma keráwáqtí táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaínáano.” téna aamá ítaama yaináí-nákómá tiráiyee. ¹⁶ mirá téna aamá itaí-nákómá wemá maami-káyúkámá yaináí-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwîqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yaináí-márúkóní waaqókáq tebûqa ámikaae. aamá ítama yaináí-náqá Kááριο wemá minnýaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráiyee.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaq netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íraqôniq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíriamarabaq uráiyee. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtmá Pórogaraq urááe. ániibo áqnáabaqa Tékariabaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitata yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márûkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqté ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráamanibo Póroma yeráwáqtí yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyee: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátíkáinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yauwéqma kúmîtaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ániibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íraqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yauwéqma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyee.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-kaqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íraqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awíqa Aapóro wení márûqa Érékáánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráiyee. ániibo min-nákómá wemá íraqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétéwiraiqtaba ítarena wení arukómá íraqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waraíqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma ítaraiye. ²⁶ ániibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá íraqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaqa wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaqa Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaqa Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mí-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení

írâqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráíye. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘áramma Ítuma keqtaái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáa umá Ítíraaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yúkáiye.

19

Póroma Ipítiani q mayaímá matáíye.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqe-uraimma mi-kánáaráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráíye. ániibo mi-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itai q kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kítitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáíye téta íma timá tímewaqtáa kétéámá íma Ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráíye: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kítitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ániibo Póro wemá tiráíye: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráíye: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ániibo ketinaaémo yínîn-nakoqtaba itáíq-itai q inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráíne. ⁵ maamin-áímmá kítiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kítitata yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiye. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. ⁷ ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáre (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítíraaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumowiyókóní arupimmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtáa timá yímikáiye. ⁹ ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kítiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwíq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-naupa q uráamma mi-naakón áwíqa Tiráánati-naupa q yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtáa téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro wemá kaayaq-karítímáátímá máena miráráá kítiteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítíraaeo-wayukagara q yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagara q yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráíye. ¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumítábaráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémarawana yeráwáqtí karígómá kánataitata yeráwápíkémá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuráiye. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítíraaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqtí mayaímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uráiye. miráitata yaímma Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáírâq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíka q akoqnáa-aimma kítitaqta q ketáá kéitaunataama min-náqá Ítun-awika q paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá

maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye. ¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwápí táí-aagoma mái-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa yeráwáqtí unáákáqtôma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ániibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáíye yeráwáqá uyátárai-nakon áwîqa múte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrikaq iréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqtí wannaamá máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma mónéqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráíye. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráíye.

Ipítiani-marupaq anón-aaíqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútaárebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.

²³ mi-kánááráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááiqa urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqtí maníq-íníkóní aman-náópáq téna makáíye. miráitana mi-máyáíráké mónéqa maténa yaímma wení mayaí-wáyúkámá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráíye: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái mónéqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamáa íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ániibo Póroni watáágoma ketáái mónéqa mayaí-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétémanibo Póroma maamin-íníkóní áwîqa mamá táíq kéíye.” téna Timítarima tiráíye.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá ítáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máíye.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Áárítáakatima min-nákámá Pórogaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrikaq páátákáá yiwíqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrikaq wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá

wemmá yáqtokaae. ³¹ ánibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrakaqa wíno.” téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aaíqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?” téta paá aíbôqnaaboq urááe. ³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ánibo aarawaamá aónamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kítitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maniqa máíye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayaí-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráíye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkkómá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá keyábiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paatí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkkómá timá táíq íuraaye. ³⁸ ánibo Timítarigaraq yaímma wení mayai-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéiyana anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe. ³⁹ ánibo keráwápímmá móra-wataama wárainaq keráwáqá máqte-kayukama áíkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráíye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayaí-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráíye.

¹ anaaékaqa maamin-áíkkómá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye. ² ánibo wemá min-áúkkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna ³ mi-márúkkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-uraiye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kítata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráíye. ⁴ ánibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráíye. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ánibo Káeatima Tébe-marabakeraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae. ⁵ mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. ⁶ ánibo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátamakitaqtaa kemá Arúkegararaq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqté yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

7 Tóqtaagoni áqnaabaq-kanaaraqa ketááma aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyé. 8 mi yanaa-náúpáqá ketáá áíkuma máeqtaa watáá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. 9 miráitana mórama maabunákóni áwíqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motôqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúmmá waguré máqena yanaa-nákóni motôqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitata yemá kukéta aónamma wemá pukuráiyé. 10 ánibo Póroma kukéna ámûraaq áyabaa uréna tiráiyé: “keráwáqá íma túyánámmá itáaro. wemá íma pukáibo paá máiyé.” téna tiráiyé. 11 ánibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iraráitana Póroma iyuwéna kóuráiyé. 12 miráitata yemá mi-mábú-náqá íraqóniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

13 Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’ téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. 14 mikákémmá Póromma awíqmetae ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. 15 mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. 16 ánibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaráiyé. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáárebaq ya-kánáámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítianiq monoq-náúpáq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikáiyé.

17 Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe. 18 ánibo yemá wenôpaq keyewana wemá maará téna timá yímikáiyé: “keráwáqá kenamááríq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnaabaqa máqe-uraune. 19 miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémayeq kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyé. 20 miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. 21 miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqti tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq keyuwaq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. 22 keráwáqá itáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítaraune. 23 ánibo kemá kímora-yataaqtaba ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikáiyé. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikáiyé. 24 miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikáimayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

25 miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqti aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-tímikaune. miráimanibo kemá

itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe. ²⁶⁻²⁷ ániibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatîqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqá aúkáapikemma wemá aúyokinimma minná íma kennámíye. ²⁸ ániibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqábá yekáq yabíéro téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápo meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimáárîq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ ániibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abááq-iyákóráá umá keráwáqá aúkáapi iréta keráwáqá itáíq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táíq umátikanoe. ³⁰ ániibo yaímma keráwáqá kímá keráwáqá waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumokárítímáátígóni arupimmá wágáawabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnáyaba kemá tiqnumá kéyaitaq maamin-áímmá kétune. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení wataágoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá timíniye. ³³ ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túranannama káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónarae. kemá kenamáárîq ketiyáápike mayaímá kémayaunana móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq keté yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá itáaro. 'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráíye.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráíye. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakááe. ³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáárebaq uráíye.

¹ ketáámá timá íraqôniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaannapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wínena kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ániibo ketáámá Táíparatibaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae. ⁴ ániibo mi-márúkáqá ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqá yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-annawayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáárebaq íma wíno téta tirááe. ⁵ ániibo ketáámá yeráwáqá máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqá aara iyápógaraq maréta keyewaqtaa

máqtemma únón áwábaq ya álkuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íráqôniq umátíkáawataa ketáámá únópí-káárébi kóunataa yeráwáqá maréta yeqtí naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ánibo ketáámá únópí-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái túbâqawaaraa-kayukama timá íráqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayairáq yíwáqnaa min-áúkápáq urááne. ⁹ miráitata min-nákóni kaayaqté-kaayaqte-noinaaruma wení ayáámúmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni wataama amuné-wáyúkáráá umá tirááe. ¹⁰ ánibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa wení ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiyé. ¹² ánibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. ¹³ ánibo Póro wemá maará téna tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá táwíqa kéoo? kemá íma ánnáma mayaiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwíkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye. ¹⁴ ánibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaaráq uyátárai-nakoni aúyánákáq mi-qtátááqá abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. ¹⁶ miráitata yaímma Káriqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma ketíbâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkaae. ¹⁸ ánibo aabáyanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káriqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. ¹⁹ ánibo Póro wemá íráqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyé.

²⁰ yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taígani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá amáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini amáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá Ítaraapoqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²³ ánibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqté-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáan-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. ²⁴ ánibo

emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqa mi-káyúkágárâq mirá kéumayikewaqa yemmá meyámmá Áánûqtukaqa amí-wámmá yímínatawaqa yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áíné” téta kéteta eqtábámá “árainma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta maníkóní amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámmá ánûwamma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yataero.” téta agatááe. ²⁶ ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraqa nói-tupaawaqa yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaqa óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaqa-yúpáámá yanáan-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaqa máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaqa ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtaá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaqa uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tirááe. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmenaqa aokaqa-mónóq-náúpáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uráae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaqa kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaqa aúyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae. ³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraqa íma Póromma ikákaae. ³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaqa íréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétewana yaímma-wayukama káqon-aimma kétewana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áíkóní áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq urááe. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuráae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tirááe.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaqa uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtîbibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmaápaqa waayukáma íma máa-marabaqa uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaqa kéune.”

téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kítitana Póro wemá min-nákóní oqtaráq itó-uma ayáámma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímkaiye:

22

¹ “ketíbâqawaayuo, ketibôutao, kemá watáama ténááq kéupo keráwáqá ítáaro. keráwáqá kemmá yaináné kéoe.” téna Póroma tiráíye. ² miráitata yeráwáqá ítáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kítitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma Ítaraae. ³ ániibo Póro wemá tiráíye: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma káureq Kaméírioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráaniq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama keyíkameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkarane. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama ‘áraine’ téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráíye.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápiké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráíye. ⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráíye. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqa kéono?’ tiráíye. ⁸ ániibo kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ téq kétunana wemá yauwéqma tiráíye. ‘kemá Ítuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwíqa kéone.’ tiráíye. ⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúnô?’ kétunana uyátárai-naqa Ítuma tiráíye. ‘emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiye.’ téna wemá tiráíye. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkákáq móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Áánánáiyatie. wemá íraqôniq umá ketáái amáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá ‘íraqô-nare’ téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq iréna maará-tiraiye. ‘Tóro, ketíbâko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.’ téna kítitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráíye. ‘ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkema wení áaimma aónaika. téna wenamááriq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráina emá maamin-áimma kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwíqa kéyananawaqa ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.’ téna wemá tiráíye.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

17-18 ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórana kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáúnana wemá timá tímikaiye. ‘páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaa. emá maami-márúqáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.’ téna tiráíye. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, kemá kenamáárîq máqtemma monoq-náúpaq uréire kéeq enáama kéita-kayukama keyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá timónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tirái-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.’ téq kêtunana wemá tiráíye. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waa. téna Ítuma timá tímikaiye.” téna Póroma tiráíye. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: “wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúqáqá íma mániye.” téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa keyuweta mé móyuweo téta obamá apákama yukáae. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?” téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa qéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. ²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kítitana Póro wemá “owé” téna tiráíye. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráíye: “kemá anó-moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráíye: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqe-uraune.” téna tiráíye. ²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kítitana kawáá-nákómá ikatíq uráíye.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrakaq uráíye.

³⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?” téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrakaq uráíye.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapi karákéna tiráíye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni aúrakaqa íraqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá ikémayaune.” téna tiráíye. ² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákáae. ³ miráitana Póro wemá tiráíye: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamáárîq makaq ámáan-aimma kéware. aamá keyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa keyuraraae.” téna tiráíye. ⁴ miráitata

yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táíq kéumakaane.” téta yemá tirááe. ⁵ ánibo Póro wemá tiráíye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máíyo? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táíq umákaao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráíye.

⁶ ánibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráíye. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni áanikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráíye. ⁷ Póro wemá mirá téna kítitata yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíq tirááe. ⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétéwatamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. ⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétéyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ánibo yeráwáqá anókariq umá unítíq kététa Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yaráráawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáykáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq kóuraae. ¹¹ ánibo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íraqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútaárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitata yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínégtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqtaa ketáámá aapaq yabíkéqtaa ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ánibo Póromma ámánaakoni áanikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráíye: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráíye. ¹⁸ ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráíye: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.”

téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráíye. ¹⁹ ánibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráíye: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómmá ítama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráíye: “Íríráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrakaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunataae.” ²¹ tiráámanibo emá yeqtí yáama íma itaa. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.’ ” téna tiráíye. ²² ánibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráíye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráíye.

²³ ánibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ánibo kaumo-wáyúkagáráq tiyáákama oóti ámûraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétaría-marabaq oro. ²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amiyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáíye:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. ²⁷ Ítíráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna ketíqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítíráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. ²⁸ miráitaq kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrakaq uráune. ²⁹ ánibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqti ámán-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uráae. ³⁰ miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrakaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáíye.

³¹ miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátíparááti-marukaq ko watéta ³² ánibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yawwéqmeta yeqtí-naopaq kéywata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétaría-marabaq urááe. ³³ mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámata Póromma awíqmeta wení aúrakaq urááe. ³⁴ ánibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kétitana Póro wemá tiráíye: “kemá Tirítia-marabakena” téna kétitana ³⁵ ánibo anó-kawaa-nakoma tiráíye: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma awíqmeta Éróhini kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítíráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaráae.

1 anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránîn-naqa áwíqa Tetúрати yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. 2 ániibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana keyitana Tetúрати wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyee:

“anó-nako, emá keqtáá íráqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááiqa íma kéeqtaa ení aúyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyee. 3 miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íráqôniq kéeqtaa timuqá kémaraunatae. 4 miráimanibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. 5 maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqa kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkápimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnáabariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwî kéumayikaiye. 6 miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. 7 miráimanibo ááiqa i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítiati wemá íréna maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuraiye. 8 miráitana Arítiati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraaiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘áraine’ tíya emá aónanone.” téna Tetúрати wemá tiráiyee. 9 máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “áraine” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyee.

10 ániibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyee:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama keyainanaq kemá akoqnáá umá yauwéqma tenúne. 11 ániibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránááq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá keyataiyee. 12 miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwîqa íma uráune. ímiye. 13 ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaráq abarokáq yirááti-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráiyee: 14 “miráimanibo kemá móra-yataqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi máráa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áiné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune. 15 miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq keune.

16 ániibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúrikaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

17 ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaróqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yauwéqma ketí márûkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamáq iréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune. 18 ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taíbaq-wayukama ketê íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye. 19 miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama

Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaurakaq irétawaq ókaraq yeqtí wataama ítáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrakaqa itó-uraunata otaa-qtátáárîq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yauwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ ” téna Póroma tiráiyé.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píriki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téna anó-kamaani-naqa Píriki wemá tiráiyé. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Póromma awîqma ánná-naupaq móma ákáreraq ako-qnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téna tiráiyé.

Píriki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píriki wegáráq wení ánáakoni áwîqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabikeninimiye. miráitana Píriki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá iréna Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye. ²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-íyábágáráq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píriki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píriki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá máma tinoópo emá kóaa.” téna timákaraiye. ²⁶ miráitana Píriki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uráiyé.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Pírikini-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa mainna-kanaaraqa Píriki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uráiyé.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yauwéqma Yérútáarebaq uráiyé. ² miráitata uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta urááe. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáarebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: “Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwéqma ónúne.” téna wemá tiráiyé. ⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráiyé.

⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáarebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqté maéna wemá Tétaría-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yaináí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáarebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámán-aimma íma mamá táwîqa kéeq yeráwáqtí

monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráiyé. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyé. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyé: “Íbêqa kemá maami-náúpáq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni Íráqôn ámán-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaaq-tátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tíkamma puí-yátáárîq uráanatama minná kanaaráq tíkaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqtí yiyáápi yimínîqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáiyé. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúrakaaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyé. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekáq wínóne.” téna tiráiyé.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyé.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaqa ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyé: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáráimma wemá íbêqa paá máiyé. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiráráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aíqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq keyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainái-náúpáq káqon-aabayaanapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqtí monoq-nááqtábá kététa mórama pukurái-naqa wenáwîqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyé’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa keyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyé.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyé: “kemá kenamáárîq maamin-nákón áama itánáaq kéune.” téna kététa Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaanapimma kíni Aagarípa wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtôma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áikuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániibo Péqtati wemá tiráiyé: “kíni Aagarípao, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétária-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá

wemá paá íma mánibo ikámínana puíno' téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnna wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puínî-qtataaqa íma wáitana wemá wenamááriq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.' téna kétitaq kemá 'wekácq wakúyakaanana wíniye.' tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboq keráwáqá wenáama kítaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqtabá kanaaráq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye." tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráíye.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrikaq watáama tiráíye.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráíye: "Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo." téna kétitana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-uraae. Póro mirá téna: ² "anó-kawaa-naqa Aagarípao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténááq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íráqôniq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaqa uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaaráq ketáaimma timá-aminetama minná kanaaráq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóní áaimma uyátáraiye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóní áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáíq-itaiq kéune. ⁷ ániibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabikáana-nako, kemá itáíq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tînô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááriqqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwîqa mamá táíq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnááama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náúpáq uréq ánnáma kéyimeq Ítuni anaaémo wáráan-aimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráíye.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágááma

aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táíq kéumayikaanaboa emá enamáárîq aú-aiqa mayánóne.’ téna min-áíkkómá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. ‘uyátaráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. ‘kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîqa kéone.’ téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq iráunapoaq kemá emmá awírána emá ketí mayái-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kêtímayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákána Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnáyaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápkémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápkemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyíkánata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.’ téna Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyé.

Póroma wení mayáigón áaimma tiráiyé.

¹⁹ ániibo emá anómma yabíkán-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáarebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kêtima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-áaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnáyaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tókamineta urááe. ²² ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-áaimma kêtupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.’ téta yeráwáqá tirááe.” téna Póroma tiráiyé.

²⁴ Póro wemá mirá téna kêtítana Péqtati wemá tiráiyé: “Póro! emá aíbôqnaaboq kéone! emá ení taíbaq itái-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboq kéiyé.” téna Péqtati tiráiyé. ²⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: “anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kêtune. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtábámá káone kéite uráánaq minnáyabama kemá íma ikatîqa éq watáama kêtunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiyé. ²⁷ anómma yabíkána-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá ítáunama emá yetáama itáíq-itaiq kéone.” téna Póroma tiráiyé. ²⁸ ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: “emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?” téna tiráiyé. ²⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaarácq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kêtune. egárácq yaímma-wayukama keráwáqá maamin-áímmá kêtuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaé waqmá

ketê móraiq umá kêtikaiye. miráiyana maamin-ánnábí keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kétitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae. ³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráiyee.” téta tirááe. ³² ánibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye’ téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna Aagarípaa kínima wé tiráiyee.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyee.

¹ ánibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraqa anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwîqa Yúriati wení ayáápi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-náre. ² ánibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórama Áátaráámítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ánibo móra-naqa áwîqa Ááritáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtamá ketáátê iráiyee. ³ ánibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íráqôniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye. ⁴ ánibo ketáámá Tááíranapakemba únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwîq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóní aúkáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ánibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ánibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíne kêtana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébi máa yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatíq keyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáá mamá táíq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ánibo mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá maraí-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ánibo netuqyaa-túpáámá keyataitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánáámá yátamakitata mimórá-kánáámá uwáágoma ôriq umá keyorena únókómá yeráwáqá mamá táíq uráiyee. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye: ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyee. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéokayukati yáama kêtina Póron-aama íma ítaraiye. ¹² ánibo min-áúkápáqá únópi-káárémá maraí-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íráqôniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítibaqa únópi-káárémá maraí-márúqá uwáá keyorai-kanaama íráqôniq uráitata yeráwáqá mibáq wínetá urááe.

únópímmá anón-uwaama yokáiyé.

¹³ anaaékaqa uwáágoma mamá pááqyaniq kéitata yeráwáqá yúyánámmá ítáaniq umá únópí-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta urááé. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópí-káárébi maréta pááqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwááma áwiqa anón-uwaama yokáiyé. ¹⁵ miráitana min-úwáágómá únópí-káárémá mamá táíq kéitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópí-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópí-káárémá yáqtorai-yataaqa yabitiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópí-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabarááberaqtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóní ámûraaqa mayaqména uréire uráiyé. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaq únókógáráqá keqtaámá tiwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááé. ¹⁹ ánibo óq-taoqa yeráwáqá iyáápiemma únópí-káárémá mamá íráqóniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááé. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaraunataamibo “táíq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

²¹ ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqá aúkáapi itó-urena tiráiyé: “keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma ítáaro. keráwápikekémá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópí-káárémá wenamá aúyoraniye. ²³ ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáíq-itaiq kéunana nokáámma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyé. ²⁴ ‘Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrakaq koma itóáao. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópí-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.’ téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tinná-yataaqa kanaaráq tarôq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópí-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráiyé.

²⁷ ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyataitata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópí-káárébi mayaímá mayáa-kayukama yúyánámmá ítáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraae. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópí yúwáawana kúmimma waaqókáríq uráiyé. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópí yúwáawana kúmimma waaqókáríq éna kegébaraq kukáiyé. ²⁹ ánibo únópí-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatíqa urááé. miráitata yeráwáqá páátákáá únópí-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóní ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-mareta máiyana aabaúmá utaíkáae téta yeráwáqá nunamummá tirááé. ³⁰ miráitata únópí-káárébi mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópí-káárégóní aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq

yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaímma i-wáyúkágáráq timá yímikaiye: “maamin-únópi-káárébi máyaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaqa minná máqtemma keráwáqá táwîq ínoe.” téna Póroma tiráiyé. ³² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóní ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna watáama tiráiyé: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyoqetaa aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye.” ³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí yúrikaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráiyé. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqtí iyakoma íraqóniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtae ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqte-uraunatae. ³⁸ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébi kémá aáwaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táiq uráiyé.

³⁹ aabaúma utamá kégaitata únópi-káárébi máyaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqóniq umá únópi-káárégóní márûqa wáitana íraqóniq umá kegébama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóní ámûraaq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátaráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégareta ániibo taabarábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóní kegébabaq uráiyé. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóní kegébanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráiyé. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóní ayáremma mamá táwîq uráiyé.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímmananna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaq yubáména únókóní kegébabaq urááe. ⁴⁴ ániibo yaímmananna-wayukama únópi-káárégóní yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébabaq urááe. miráitaqtae máqte-kayukama íraqóniq umá máqte-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqte-uraiye.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóní kegébabaq íréqtae ketáá itáunama mi-márúkón áwîqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íraqóniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íraráqá keqtáá tiwíqma tikawaqtae máqte-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-ír-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-ír-áákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónamma maamin-ír-áákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “árimma maamin-nákómá wemá yaímmananna-wayukama únópi yíkamtata pukáawana ketáái

maníkómá íraqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma keyuwena paá máqe-uraiye. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá ítaráae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwîqa Púbiria wemá keqtáámá mamá íraqôniq umátíkáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáámma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kítata mi-márúkákémmá netuqyaammá kari-wáyúkámá yeráwáqá keyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá íraqôniq umá tíwáqnaa kétata ániibo yaímma-yataaqa keqtáá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráiyé.

¹¹ ániibo mi-márúkáq ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Érékáánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáq ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtama uráunatae. miráitana únópi-káárégóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti maníkóni ábárawaao-aanikoratati yimammá tarôq umákáawana wáqe-uraiye. ¹² ániibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá iréqtaa mi-márúkáqá kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútûma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióriqbaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkáqá yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimonaunata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqtê maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtááyábámá keye téta kétéwata yemá máqtemma maréta mi-márúkáq áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq iréta keqtáámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá keyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyé.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo ketáama Arómuq yayamá keyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaqa máinana móra i-nákómá wekáqá yabíkáiye.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá keyaitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáárebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáapi kemmá tíkaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aaimma íma wáqe-uraiye. miráitaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yáinánóe. téq kemá tiráunamanibo keti-wayukama

yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ánibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéíye.” téna Póroma tiráíye. ²¹ ánibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ánibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq urááe. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ánibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtabágáráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ánibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márûpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átárena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétagená Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráíye. miráitana wemá Mótetini ámán-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áíkmá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kétitana yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitana yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútarae. ²⁵ miráitana yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnaabaqa maará téna tiráíye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááítáiyani óyaukaq tiráíne.

²⁶ ‘emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo. keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkétaitataboata yúyánámmá íkéitae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráíne. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aaíqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma tiwiránî-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ánibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenatataa yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kétitana Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

³⁰ ánibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimmá móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq kéyewanama wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani

Îtun **anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáiyé.**

Póroni mayaígón áaimma

¹ kemá Póro mayaí-nákómá Îtu Káríqtoni mayaírá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráiyé. ³ maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike páaq uráiyé. maa-márabi-káyúkúrämmá páaq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánuqtun áanikoma máqe-uraiye. ⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. ⁵ kemá Póroma Îtumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kétémitaq Îtumma wekák kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Îtu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáraa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákáikayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráiyé.

⁸ áqnáabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itaí-yátááqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamáárîq ítaraimma árain-aíne. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétéimayimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáiyé. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kéténe. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitáq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétékaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kéyune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itaí-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáíq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá íkáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaeao-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Îtuqtaba ketí aqtábááma wáiyé. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq mikátáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánáaq kéitáq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá ikéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaaráq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq kéiyee. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaéma kéumamepoana Áánûqtuni áyámma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyee. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. ²¹ Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiyee” ítiraae. ²² “itái-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waiwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekáq iraayutáúmá mamá téta uyátamaqma “íráqô-qtataare” téta yúyánápí tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááríq yetáaimma kéwarae. yeráwáqtí yikáí-yátáákó yabititata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááqá urááe. ²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. árainma waíno.

²⁶ otaa-qtátááqá oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamááríq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógárq aaraukáq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwarae. ²⁷ mimóráíq umá waamá aaraukáq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba keyikaiqtataboata yirunóbáqá iraráá karáiyee. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqmá kéitaae. kebó-yátááqá kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátâ-aaimma aráágayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqa í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aaimma tí-ááímmá ³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba iyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápíké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate. ³¹ áá íma itái-wáyúkáá yeqtí anóna-anon-aaimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae.

³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta waraí-yátááqtábá kényikaiye.

2

Áánûqtuni yainai-yátááqá kanaa kéiyé.

¹ ketí aanábô, óq-wayukama kényainao? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáanamaniibo yemô oníq umá emá móraiq kée miráuma enamáárlq yawááq kéone. ² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátáárlq o-káyúkámá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiyé. ³ ááqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináanaiq umá móraiq umá emá enamáárlq kényainaane. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánáplmmá kéteno? ⁴ aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwaí-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánáplmmá pááqya-qtataariq kéteno? enáimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaay-oné-yátááqá emmá kanaaráq uíniye. ⁵ enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yainai-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyamma í-yátáákáráq yainai-í-yátáákáráq pááq ínaama ení yainai-yátááqá íbêqa anókariq kéone. ⁶ máqte-kayukama aókáq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniye. ⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwíqa uí-yátáákáráq paá matúq-matuq umá maí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá maí-yataaqa Áánûqtu yimíniye. ⁸ yaímma-wayukama yenamáárlq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbáq kéyuwaapoata yemmá Áánûqtuma moyáqá yéna áyamma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. ⁹ máqte-kayukama waátâ-yataariq uráiyanaama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkaraq mayánoe. ¹⁰ ááqibo máqtemma arupú-amma waráiyanaama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwíqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánûqtu yimíniye. ¹¹ máqte-kayukama Áánûqtu mimorárlq umá yainániye.

¹² Mótetini ámáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini ámáama Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuiyanaama ámáan-ainapo yainániye. ¹³ ámáan-aimma paá kéiteta Áánûqtuma “íráqô-kayukae” téna íkétimanibo ámáan-aimma waráiyanaama Áánûqtun-aurakaq íráqô-kayukama mamá aúqyikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimaniibo yeqtí yúyánáplké téta yaímma-taoqa Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakááe. miráitata yenamáárlq yeqtí ámáan-aikaaq mááe. ¹⁵ Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa agamá kémaraiye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémaraitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikaiye. ¹⁶ Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq kétunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Kárlqtoni óyapike máqte-kayukati aúpáq-yááimmmá mamá yainániye.

Ítíráaeo-wayukaraq ámáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítíráaeo-naqune té kétima-timene. Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma aúyánápl kéwarema Ítíráaeo-nakoma máiyé. emá Áánûqtuqtabama

weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá ítaraane. ámáan-aimma yoráuma ítaraanabooa arupú-amma ítaraane. ¹⁹ yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbáq máa-kayukati ókáán umá máema ²⁰ áá íma ítaraa-kayukagaraq iyápógaraq yeqtí yirááti-naqa máema ámáan-aipi mútûq itaí-yátáákáráq árain-aikaraq ítama arútarema ²¹ waayúkama keyiraatenamanibo nóraq itááq irááténnaiq umá enamááriqa ímira-keono? emá “moyámmá ímáýáaro” abarokáq kétémanibo emá moyámmá kémayaane. ²² emá “aaraukáqá íyataaero” abarokáq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma keyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ ámáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigo-qtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétémonetaboata Áánûqtuni áwîqa yamá akáyáámmá kétee.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama íraqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu keyimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáan-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq árainma Ítiráaeo-naquramma máiyó? náawaq aúma káratainaqa árainma máiyó? Ítiráaeo-naqa paá amegaarác-áúmá íma máiyé. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánûqtun Aágoni mayaimá wáitanamanibo ámáan-aikake íma pááq kéiyé. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaimá wáitana wenáwîqa maa-márábí-káyúkátí yúrikaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwîqa anómma wáiyé.

3

tái-yaaikoma íraqôn-aimma íma yawááq-iniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íraqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaarác wáiyé. Áánûqtuma wení wataáma Ítiráaeo-wayukama áqnábaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánûqtun-aimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma ítáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá
kateko umá yiráátiniye.
emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááriq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táíqoma timínîqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaarác yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínata nôraq ínata “kúmiq-nare” tínô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátáárîq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni Íráqô-qtataaqa pááq íniye.” téta yaímma-wayukama waktéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

árainma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítíráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáábi máqtemma móraiq umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“árainma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako Íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

árainma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máíkáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-áímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá irakabayaakóní waátâikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikaa-áímmá ógiqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaaq kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-áímmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqibo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miraráá umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítíráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátááqá máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá máíye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokáq uráíye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáíye. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááré. máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekák yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítíráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáínáí-wátáámá tirááe. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtórárîq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ánibo Ítuma pukáipoana wení naegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paabaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkaraq katekoíq ínôqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táígoma íyimikaimibo ²⁶ íbêqa waayúkaraq katekoíq ínôqtabama kényiraatiye. waayúkama

máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqykaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá ámínayaba kateko-yátááqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaarácq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. ²⁹ Áánûqtu Ítíráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máiyó? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyó? owé. máiyé. ³⁰ Áánûqtu wenamáa mimóráé. Ítíráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoîq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoîq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétéyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboqtae ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaqa kéyiraateqtae waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-naré” tiráiyé.

¹ miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátááqtábá kateko-náqá íma aúrákaraipoana aúma mamé kanaarácq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétéye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánápí itáíq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyé.” téna kétéye. ⁴ móra-nakoma wení mayairáqtábá ápêqa matáibo íma paá ámikaiye. ⁵ áaqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtábámá ímibo paá itáíq-itai q umá yabi-í-yátááqtábámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. ⁶ minnáyaba Ítíráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayaiyábámá íbáqyuwena ôri q umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráine:

⁷ “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôri q umá kémaraae.

⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbi q íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôri q umá kémaraiye!”

Tébiti mirá téna íbí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítíráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápínáq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétéye tiráunai q umátae ketáa kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itai q umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itai q umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-katéko-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itai q umá yabíkáipoana matáiyé. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yi boaráá-náqá aúkaiye. yeráwáqá wekáa umá Áánûqtukaq itáíq-itai q umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaarácq mayánéta wenáraaqa aúkáae. ¹² mimóráíq umá yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma káratae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karaí-ááímmá

wáqe-uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá móraiq umá yabíkáapoata yeq̄tibó máíye.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. áamáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uraiye. áamáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq pááq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ áamáan-aimma Áánûqtuni áyámma mamé kumínibo áamáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáíye. miráipoana Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni iráqô-qtataapike kanaaráq paá yímiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq Áabarakaa-kayukama áamáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéiye: “netuqyaa-márúpáq táíгани-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétéiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máíye. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma pááq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni iráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma pááq owáníq kétéiye. min-iráqó-qtátááqtábá awé únnátaama arummá aména anaaékaq taíгани-marupake-kayukati yiboámá pááq uráíye. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétéiye: “epíké-ánnámá taíгани pááq yínoe.” téna kétéiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáínakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq móraiq uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auráníqtaba yáqtoqma akoqnáá uráíye. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráíye. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógíqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiye” tiráíye. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamáa weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáípíke itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keq̄tááyábágáráqtábá itáíye. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáíye. ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáípíke itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itaiq umá yabíqma kateko umá máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqaa tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni iráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá

tiwíqmenataa uráiyē. mipí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémarauatae. íráqô-qtataqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémarauatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaayátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akaí-yátááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyē. ⁶ mi kenamááríq tíwáqnaa í-yátááqtábátáá kanaaráq íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráiyē. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq umá kéyáiyē. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqtááyátábá pukáiyē. keqtááyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwaínaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáá tiwirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma ínîqtataboana oyaaq-yátáápí kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtíkaraiqtae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábí mamá uráitana maami-kúmiq-yátáápike puí-yátááqá mamá pááq uráiyē. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráiyē. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráipoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uráiyē. ááqibo mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uráitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáikáiyē. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaaráq itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uráae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-uráae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyē.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uráiyē. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa tímitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtababoata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoní íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoní íráqô-qtataanapo uyátá-maqma mirá-uráiyē. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímîqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yímî-qtataaqa taígani-kúmiq-yataakon anaaéma yaináí-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiyē. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoní íráqô-qtataaqa ôriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákáráq tímínaqtaa mayéqtaama mi-

káyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátíkaraiqtataboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá máiyataaqa kéyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama itarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. móraiq umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyie. ²¹ mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá máiyataakaq keqtaámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kétiwiraiqtae.

6

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá máiyataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáinaiq umátaa ketáá mánuno? ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránatae. ⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utái-máiqnóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá miraráa onanataá miráuma tirupí yaímma mórabí pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtaáyábá pukaípíke wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa móraiq umá aúgemma máiyataaqa ketáá mayánatae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae. ⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábíke paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káríqtogaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa ⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáípíke itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóní akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáiyie. ¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá máiyataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapíke nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáiniq umá kúmiq-yataapíke nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabí íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqtí tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáápíke itó-onikaa umá nôrabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááqí oí-yátááqtabá keráwáqá máqtemma kenamááríq Áánûqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni

akoqnáabi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqnáabi kaqtó-wayukama mánatae.

15 abô Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. 16 áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq “wenanaae kéwaraunatae” téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáakó kétiwiraiye. aammá itai-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáakó kétiwiraiye. 17 naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma itareta yirummá amîqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánûqtukaq kemá “tíkaiye” kêtune. 18 kúmiq-yataapike paá umáyíkaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayaráae. 19 waayúkati yúyánámmá kéwareq kêtune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá máero.

20 kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtábá itaraae. 21 aanibo mi-qtátáaríq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiye. íráqô-qtataaqa mipíké matáánô? mi-qtátáákómá aqtóraríq ínata puínoe. 22 ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqtí mái-yataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye. 23 kúmiq-yataakoni anónnáma timínîmma puí-yátáaré. ááqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáíye.

7

aaraukátí watáae.

1 ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténáaq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. 2 ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaaé waráiyábá téna paá umákaniye. 3 mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kėtiye. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye. 4 ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáíye. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtábá pukuráíye. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá mááe.

wennámá ketáá máunaboqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. 5 ketúgoni akaí-yátááqá waréqtaama ámáan-aiqtaboana ketáái kebó-yátáákómá páaq uráíye. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá páaq uráíye. 6 ááqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtíkaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áíkáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

7 minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táí-yataaqa wáíyo? aaqáo. ááqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íaonanune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá egaa-áiyábá íma

itánúne. ⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama egaa-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyé. ⁹ ámáan-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátiraitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike mái-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóní aammá mamá pááq uráiyé. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tíkamitararaq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwî-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kêtiraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááimná wáiyé.

¹⁴ ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátááríq únna-waigon áaimma íetikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. ¹⁷ miráimanibo maami ítíkái-qtataaqa kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyé. íráqô-qtataariq íyábá kêtikaimanibo íma kanaaráq mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqa tíkáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

²¹ miráráa umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekáq wáiyé. ²² ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kêtikaiye. ²³⁻²⁴ Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápí wáitana kêtikaimanibo ketúgoni kágon-aimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiqa kéoyé. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíloq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tíwíqme kéuwimanibo náawa maamin-áái-qátáápi kéké tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánûqtukaq “tíkáiyé” kétune Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timínîqtaae.

¹ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tíwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyíkaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyíkaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtááráá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna timákaraiye. naayón-ámáan-áikó kanaaráq ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyé. waayúkati

áaimma aqnúnîq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba keqtaábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtaábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráá umá wenáanima keqtaábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ túgoma ákáinaiq umá túyanámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá pááq íniye. ááqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá máí-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq pááq íyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyanámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápí paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képutana Aágoma keráwápí paá máí-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá máí-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma waráí-yátááqá íma wáíye. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuyomanibo Aánapo ketúgon áaimma waráí-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máíye. Áánûqtun Aágogaraq wenáanimaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaqa káutikaitaqtaa ááyeqtaa: “apáo, ketiboó!” téqtaa kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kétéye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máunaboanataa wemá waaroqá timátikainaqtaa wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtaa mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabí Ítuni aú-aíqa uráí-qtataaqa yaímma mayéqtaa Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtaa íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa keqtaábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa pááq íniipoana ketáái tú-tíqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginíye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigaé íkétamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumínîqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa pááq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáái kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagíkáráq yumá aaragómá

iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqta karagiqyá kéyeqta awé kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqta ketááráq mûtûq pááq umá ánataniye. ²⁴ kuminîqtatabata kéiteqtaa íráqô-qtataaqtaba awétáá uráunaboqta ketáámá atóbaraunatae. awé únnai-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íaonanoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabata awé kéonanataa kuminîqtaba kéiteqtaa paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtaae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabata nunamupí ítama káonatikaiqtaae. áyaqa kétimenataa keqtaáyábá ayaqtaá-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama itáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq itana yiwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikora umá máiyana wenáanikoma áqnáabaq yiwaaómá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúqyikena wení tágama-yataaqa yeréwáqtê yáíkkaaq uráiyee.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyee.

³¹ mi-qtátááqtabá kéiteta ókaraq nóine kanaaráq tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápáq Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaaráq máno? ³² wenamáárîq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtaáyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tíminka umá máqte-qtataaqa ókaraq paá timínîqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtabá Áánûqtu wenamáárîq tiráiyee: “yigaé-yátááqá íma wáiyee.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móra-nakoma yemmá kanaaráq yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataaqa atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyee. mibáq wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá kanaaráq yáíkkaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqa tí-yátááqá ááíqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá kanaaráq íma yáíkkaaq umátikaniqtaae. ³⁶ miráuma agamatán-áípi téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtabá ketáái puí-yátááqá waaqókáq kéiyee.

típi-típi ikámónikaa umá ketáá móraiq kéumatikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq keqtaáyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akaí-yátááqá máqtemma ketáámá íma kanaaráq maqtuwániye. puí-yátáárabi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábíké anónarabi íbêqa paá wai-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapáq-yátáárabi aménáápáq-yátáárabi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akaí-yátáákáráq ketáágáráq yenákatí aúkápimma máqte-qtataakoma matúq-matuq

umá íma kanaaráq yainániye. maami akaí-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtokaq tímikaiqtaae.

9

Póro Ítíráaeo-wayukama áyámma umáyíkaraiye.

¹ watáama túnnama áraíne. kemá Ítu Káríqtonaboaq yaqaroqtamá kaaqaarí-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaiqtaq kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáíye. anómma tú-tíqa kéíye. ketí Ítíráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéíye. ³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí túbâqawaama yíwáqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe. ⁴ yemmá Áánûqtu yíwíkai-kayukama wenáanimaqa aúqyíkена wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekáq nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabítie. Ítu Káríqto mimórá-ánnábíké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máíye. matúq-matuq umá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. miráuma paá wáino!

Áánûqtu wení aaraawaamá yíwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma yíwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ móraiq umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma tímá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkaraq mánoe.” téna tímá ámikaiye. ⁸ paá marákárainai-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabítie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima ánikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánákoma tímá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáráaq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraíni ánikoma máqe-uraiye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyáq-íyápóbíké wetábá ákáiímma móra awíkaiye. mayaíyábá íawikaibo paá wetábá ákáiímma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu tímá ámikaiye: “áqnáekoma anaaékoni kaqtónaqa mániye.” téna Áánûqtu tímá ámiqtuwaitana anaaékaq min-íyápórátámá máqyíkaraiye. yenákmá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyaraiye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áípi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yainái-yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma tímá ámikaiye: “móranaqoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráíye. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqtábá íma wáimanibo Áánûqtuni akaí-yátááqtábáe. ¹⁷ agamatán-áípi Áánûqtuma Péromma (kíni) tímá ámikaiye: “ketí akoqnááma aónéta ketíwíqa máqte-marabaq itaígáae téq

emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyámma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtaae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akaí-yátááqtábá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ ááqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaaráq waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umárái-waigoma mirá téna íkétiye: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátíkaraano?” téna íkétiye. ²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íraqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyé. Áánûqtu wení áyámma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyé. miráinata máqte-kayukama wení akoqnááama aónanoe. mi-káyúkámá áyámma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyé. nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtaábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyé. keqtaáyábá wení áyaqa tiráátiraitana íraqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááráq atítaiye. áyaqa yiráátí-kayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáyíkaraiye. ²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraiibo Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá mín-áúbábí Otía mirá téna kétiye:

“móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpáq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibáq íbêqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yerawáqtábámá mirá tinoé.”

téna Otía-aubabi kétiye. ²⁷ Áítáíya naayóbáqá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama paá taíganímma miráuma nópíké-gébáráá uráámanibo yerawápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma páátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáíya tiráiyé. ²⁹ minnáyataba naayóbáqá Áítáíya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana mái-yataama Tótômabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá pááq ónúntae.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaaráq kateko-ámmá íaonaraae. ³² nôraq itatáq yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íraqô-qtataariq kéowana kateko-ákáq mayíkáitata máqé-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-ianama kateko-ákáq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítaiqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áipí aukákáan-oqtaba kétiye:

“aónaaro! Tááíoni-marupaq aukái-óqtámá makáune. maamin-ótákáq yítaiqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq ínná-nakoma ítama táíq íiniye.”
mirá téna agamatán-áipí kétiye.

10

Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákáq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítíráaeo-wayukayatabama ôriq umá kêtikaitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune. ² kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááríq awíqma waranáta urááe. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápáqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq iréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááríq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyé: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáiyé. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétéiyé: “íma enamáaraq maará té ítiyo ‘Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaaráq umawíqme kumíníyô? ⁷ aménáápáq puí-márúpáq náawaq kanaaráq kuména Ítu Káríqtoma múte yawíníyô?” mirá té maami-néglí-nááglí-wátáámá túyánápí íma waino. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétéiyé. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétéiyé: “Áánûqtuni watáama ení waaqókáq máena enóyaukakaraq enarupi wáiyé.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokáq kêtunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káríqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtaa. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áípí kétéiyé: “náawabi wekáq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaeráq íma mayakánoe.” téna kétéiyé. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáiyé. Áánûqtun-aurakaq Ítíráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama móraiq kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekáq nunamupí wanáwîqa yáíyanama wení íraqô-qtataakoma yimíniye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétéiyé: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwîqa ááyaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áípí kétéiyé.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaráq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áípí mirá téna kétéiyé: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé kéyewanaboana yítauq-aagoma abô íraqôniq kéiyé!” téna agamatán-áípí mirá kétéiyé.

Ítíráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátaráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine. ¹⁷ miráuma

mi-kátáábíké kéiteta itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyé. Ítu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyé.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. áraine. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áikó kétiye:

“yeráwáqtí yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqtí watáagoma kótámaqma maragóni aqtóráqá uráiyé.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamááríq áqnáabariq umá yauwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmma ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tíyamma ínoe.”

téna Móteti min-áikaq tiráine. ²⁰ Áítáiya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune.”

téna Áítáiya tiráine. ²¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyáamma arúqtukaune.” téna Áítáiya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyó? aaqáo ímiye. kemá kenamááríq Ítiráaeo-wayukabike Béqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. ² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine: ³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náupáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tíkamineta kéoe.” Iráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá mááe. kaaqaarimáníkokáq wénáwíqá Béoma wekáq yiraayutáúmma íma atéta nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa mimóráiq kéiyé. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq ínáyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aíbôriq urááe.

⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye.

paá íbêkaraq yúranapo íma kanaarác aónama arutéta yaáqnapo íma kanaarác ítama kárutaae.”

téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye:

“anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro. yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.” téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráyanama pááqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráiyee. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama pááqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máianama Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkarraq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkánatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miraráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aurániye. mimórái q umá yaagóni ánûqo Áánûqtukaq améq oweqa mütúq-yagoma amagaráq wennámiye. ¹⁷ itáaro. uqmatán-óribetí-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abáaq-óribetí-yágóni amamá ayáama arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abáaqá óribetí-yaraa umá máae. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamó ayáátuwaa-kayukama pááqyan-awiqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánûkoma íyaqtokaibo ánûkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ áaqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítiráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyee. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? ²² mikáq Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéna immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. áaqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyee. áaqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéianama keráwáqtábágaráq wemá áwáábíqa kániye. ²³ áaqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéianama Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátáaqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéna keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá

máeta ayáátukaan-amama mimórá-yáráq yauwéqmena áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráápaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá tímá-timenune. minná Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánuûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágón anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itai-yátááqá Ítaraunatae” téq títábámá ókaraq mirá ítigaae. ²⁶ máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”

téna agamatán-áipí kétiye. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnáabaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímîmma matááe. ³¹ mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe. ³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámán-aimma aráta-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá móraiq umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátááqá mórama arááti-nakoma ítima-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itai-yátááqá yirááti-nakoma waqmá Ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq Ítaraao? náayuwaq kanaaráq aráátino?

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?”

téna kétiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq uráiyé. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá mááe. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqtí túma aiqta-táúráá umá wekáq áméro. keráwáqtí túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyábá wáiyé. karáwáqtí túyánámmá túgoni akaí-yátááqá

paá áméro. keráwáqá weqtábá kanamáárîq timuqá marakéq agamá amé-
wao-qtataakaa umá wekácq paá áméro. ániibo wemá keráwáqá miráumatikena
wemá keráwáqtábá mirá téna tíniye: “minná íráqône.” téna tíniye. Áánûqtuma
paá-wayuka íma máipoaqtaa wekácq mirá-onatae. minnáma keráwáqtí árai-
monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomanibo Áánûqtu
keráwáqtí túyánámmá waeráino. keráwáqtí táimma waéqma Áánûqtuqtaba
aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaráq itánoe.
aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá
kémaraí-qtataaqtabagaraq mútûq páácq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe.
mi itaí-yátááqtábámá kímora-amma wenamáa wáimma minná Áánûqtu
túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá
móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero!
ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqtí
yáqtorai-yataaqa móra-mora tímímma minnáyaba ítama arútáaro. ⁴ itáaro.
mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-
mayaima wáiyie. ⁵ mimóráíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo
yegárácq-kegaraqtaa Ítu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá
máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata
Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtaa
kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma
waabá-káyúkátí yúrikaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama
yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ániibo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-
yátááqá wáinana minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba
yiráátíno. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna
wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa
umá yaináino. káqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá
umá mayaímá mayaíno. óq-nakoma waayúkararaq kaayoné-yátááqá yímikenama
minnáyaba amuqá maraíno.

⁹ itáaro. keráwáqtí tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátâ-
yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro. ¹⁰ tirukaké
káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káríqto uráiniq umá keráwáqá
tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqtí káqowa-kaqowan-aama
yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá
itéraq timuqá maqyíkáaro. ¹¹ keráwáqtí mayaiyábámá akoqnáá umá maiyéraq
piruq nááruq íma oro. akaí-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó
umá áméro. ¹² keráwáqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro.
awéké kuí-yátááqtábámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-
tíq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáá íyaqa keráwáqtí
oótamma yeráwáqté yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqtí oqtamá íyikaaro!
¹⁴ náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma
mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqôniq umáyikaa.” téraq
tero. ¹⁵ yimuqá maraíya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-
yutema yagaroqtamá ibiqá yaráaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá
yíméro. kaayoné umá yíméro. keráwáqtí túma íma mamá úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táíq
umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqôniq í-yátááqtábá
túyánákácq máráaro. ¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayoné-yátáápí wenáú-kenaun

umá maqmá aónaaro. ¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táíq umátikainaqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáígoní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye: “anónnáma yauwéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétéye.”

téna agamatá-kánnáábí kétéye. ²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tinnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama kényainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókák iráama káíq-kaiq iníkáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétéye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yíkáitata mááe. ² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamáárîq yainai-yátááqá mamá abarokák ínoe. ³ otaa-qtátáárîq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kényana yemá karáwáqá tikaq káruinoe. ⁴ yemmá Áánûqtuni mayai-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátáárîq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáárake táí-yataariq kanaarác umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayai-wáyúkábóata Áánûqtuni áyámma otaa-qtátáárîq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyámma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aáimma táákitima meyáníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqtí kanaarác o-máíyáama Áánûqtuni mayaimá kémaiyaee. ⁷ keráwáqtí aqtábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyáníq oro. waabáq-táákítigáraq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámân-nakoma ámáan-aikoni anaáé kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábááma éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. ⁹ ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwo. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáíye. minná: “enamáárîq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáíye. ¹⁰ náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áíkáraq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

¹¹ nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoaq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókák káiye. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókák awaararîq káiye. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiránî-kanaagoma aaqá íráqma tágainikaa umá waaqókárîq káiye.

kumayuq-yátáápíké-qtátááríq únna-yataaqa yuwánátae. ániibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naiyábá kumari-yátááqtábámá námō-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Ítu Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arumma ámînnarabi íámînarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénáae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqa íkénáae. ³ kéqo-keq-yataaqa nainákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awiqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéiye ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení mayaímá akoqnáá umá mayáinanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamá tíniye. miráinanana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáíye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráíq kéiye” kéte. móra-mora-wayukama itáíq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéiye. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéiye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéiye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téna kénaiye. ániibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nainákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéena Áánûqtukaq “tíkáiye” téna íkenaiye. ⁷ ketáá kenamáayababoaqtaa íma paá máetaa kenamáayababoaqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-nakoqtabataa képuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma “keráwáqtí uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare. ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukayaba timá táíq kéumayikao? nôraq itaráq tîbâqawaaraa-nakomma pááqyan-awiqa kéyamameyo? ketáágáráq máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.
‘kemá paá máeq áraimma kétune.

máqte-kayukama ketúbáq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue’ tinoe.”
agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táíq umayikáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbáqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma

maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae. ¹⁴ Ítu Káríqtote yagaroqtaráunaboq kéitaune. wenamááríq máqte-qtataakoma íma táíq kéíye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táíq kéí-qtataare” ténama wetábá áraimma táíq kéíye. ¹⁵ mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káríqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táíq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyáaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá timátíkáaro. ¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq iyábá íma wáíye. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikaráq kaayoné-yátáákárq amuq-yatáákárq minnáyaba wáíye. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtatae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káríqtokaq kaqtó kénana miraráá umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaa-naré” tínoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yíwáqnaa umá akoqnáá umá itáíq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae. ²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nôrabi uráiyataaqa íma yawítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yátáaré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákómá móra-nakoma néna wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kénama minná otaammá kéguiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqá nérabi aíbôq-nomma nérabi mamá kégokeq-yataariq o-wáígómá mamá tíbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqtábá itáíq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtábá nói-tuyananaabi itáamma Áánûqtu wenamá itáino. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá íma yawááq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáígómá wenamááríq yawááq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákómá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáápike íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáíq-itaiq kéuna-yutaama itáíq-itaiq í-yátááqtábá aqnúnîq kéo-kayukama yíwáqnaa ónátae. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yíwáqnaa éqtaa keqtáá tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yíwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáá ínoe. ³ Ítu Káríqtoma wenamááríq paá wetábá amuqá maranî-qtataariq íuraine. ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuqtaba kétiye:

“keráwákáq yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tikakaiye.”

téna kétiye. ⁴ naayóbáq aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq-kanaaraqa keqtáá kétiraatiqtaae. Áánûqtuma wení aokaq-áúbábíkémá keqtáámá umá tíqtaaiq kéitaqtaa ketáámá tú pukáipaq awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáqti yáqtorai-yataakoni áaimma keráwáqá tíwáqnaa kéinaq keqtábá kákaina máqtemma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq maréq kanaaráq mánoe. miráuma Ítu Káríqtoma keqtáámá miráigaae téna tirááqtiraiqtaae. ⁶ mirá éqa máqtemma keráwáqá móra-toyaukaq maréq Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni aboámá wenáwîqa kanaaráq múte yauwínoe.

átê-wataama Yéqtaaeo-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáqá íráqôniq umátíkáiniq umá móraiq umá móra-mora-yuma mamá íráqôniq umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáqá múte yauwínoe. ⁸ Ítuma minnáyaba Ítiráaeo-kayukati kaqtó-naqa aúkaiye.

miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq abarokáq pááq uráíye. ⁹ ókaraq Ítuma kaqtó-naqa aúkáimma Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awiqa wení paru-yátáákóqtábá kanaaráq múte yauwínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye:

“maaminnáyaba kemá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáíye’ tenúne. ibí enáwîqa múte yauyónúne.”

téna ¹⁰ keqnáámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni waayúkate timuqá máráaro.”

téna ¹¹ ókaraq maará kétiye:

“Yéqtaaeo-wayukao, keráwáqá máqtemma uyátárai-nakoni áwîqa múte yaúyóro. máqte-kayukao, wenáwîqa múte yaúyóro.”

téna kétiye. ¹² ánibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá wenáwîqa Áítáiyama wemá tiráine:

“Yétin-annabike móra-naqa pááq éna minnáyaba pááq ínimma Yéqtaaeo-wayukaraq yabíqyikaniye.

miráinata Yéqtaaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.”

téna tiráine. ¹³ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq itáíq-itaiq urááe. Áánûqtu tirunóbáqá mamá mirá kéumatikaipoaq keráwáqá íkáonaamanibo kanaaráq paá awé ínoe. Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéyana amuq-yatáákáráq kaay-oné-yatáákáráq wemá timíno. Aokaq-Áágóni akoqnáárake keráwáqá Ítuqtaba ôriq umá kêtikainaq awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáímá

¹⁴ ketíbâqawaayuo, kemá kéitaunama keráwáqá íráqô-qtataakaraq itaí-yatáákáráq keráwápímmá ógiqma wáipoaq keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba móra-mora-yuma kanaaráq wenarááté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáqtôpaq agayáunama akoqnáá umá tiráune. kemmá maami-máyáímá Áánûqtu tímikaitapoaq miráuma timá taákaq kéune. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq-naqa aútíkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama timá-yimuna-naqune. Yéqtaaeo-wayukama min-áímmá kéiteta miraráá umá Áánûqtukaq amí-yatáákáá kénatama yeqtí yúgaraq yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mi-máyáímá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq ínîqtaba timuqá kémarane. ¹⁸ paá Ítu Káríqtoma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayáinápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáárebake Irírkamabaq mútûq átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. ²⁰ ánibo Ítu Káríqtoni áwîqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-yimiyaba kêtikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yímikaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

²¹ minnáyaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:

“yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma

yemá aónanoe.

yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma

yemá ítama arutánoe.”

téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayaígómá keráwáqtôpaq íyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo maan-áúkápáqá ketí mayaímá ókaraq íma wáiyé. ayáqtáá-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá kétékaiye. ²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ániibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kétémonaiyaq kemá keráwáqtê pááqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaarâq timátíkâiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamáárîq Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq márâa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimíneta kéowaq kéune. ²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtábááraq kéyime. ániibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike yemmá kéyainaapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítíráaeo-wayukagaraq yaináaro. ²⁸ ániibo kemá ketí mayaímá maakâq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áíkumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketíbâqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaga keráwáqá akoqnáá umá nunamummá timátíkâaro téq keráwákâq inaa kétune. kemá Ítu Káríqtoni áwîkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nunumummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tiqa í-yátááqá íma mayánúne. nunamummá kétéyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nôrabi únnayaba yikániye. ³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákárâq ógiqma keráwáqtôpaq iréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16*miráo-maarao-aimma*

¹ ketáái tímanaaga Píbima wení wataama timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiyé. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkâiniq umá keráwáqá wemmá awírâaro. yáimma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyé. ³ Ítu Káríqtoqtaba keté mayaímá mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapoaq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tíkâiyé” kétéunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tíkâiyé” kéte. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tikáin-aanabo-naqa Ipáineti wemá áqnaábâriq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtokaq arummá ámikâi-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶⁻⁷ Máríaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkâapimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro.

Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápaqe-nakarataama yenákámá móra-taoqa ketê yagaroqtamá ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqôniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Aaparíati wemá uyátárai-nakoqtaba kemmá tikáin-aanabonapoq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba ketê móra-mayai-naqa ketí aanábó-náqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aiqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápaqe Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Taraipínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tikái-ketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáítaq yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árûbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá aúyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátíkaraiipoq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Êmitigaraq Paataróbaatigaraq Êmaatigaraq yaímma ketíbâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áíkutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámánaakogaraq Orípatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê áíkutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tibâqawaaraa umá wenayáá-kenayaamma yiméq tótó umáyíkáaro. máqtemma kéqokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áíkutaakayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

¹⁷ ketíbâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaíkaa qígáae téta tíya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá awígíloq íyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirá-káyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqtí yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaimma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqtaq tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaqa aónaigaae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kétune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqtí títaukoni aménáápáq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápaqe Ítiráaeo-wayukama keráwáqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káeatini naaúpaq kémaiynana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káeati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu

Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóní aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétimatininata Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá mái-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpáq makáine. ²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokáq uráiyé. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpáq-wátáámá máqte-kayukabi túnatataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamáa áá ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni
timáyíkarain-naqa watáa kítitana Tóqtani agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auraiyábá kákaitana tááyaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunamummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnáyaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnáyaba kemá wekák “tíkáiye” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákáq mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráítaq íbêqa keráwáqá minnáyaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaarác minnáyaba timá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokác uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokác ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma makáiyé. ⁹ minnáyaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹ maará téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq áái-q-aimma keráwáqtí aúkápimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnáyaba timuqá kémarau. kemá paá kaayaq-nákámá Káripugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarác tíniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taákaq kéune. ¹⁷ miráimanibo Îtuma kemmá íma timátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátíkaraiye. kemá mibác keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Îtuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá

Áánûqtuni akoqnaágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítikinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kétunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnaágoni awaaméré.” téqtaa kétunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnaááyábá maará kétiye:

“kemá itaí-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune. minnámo itaí-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítaí-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itaí-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itaí-yátááqá káonaunanataama waayúkati itaí-yátáákómá paátataakaa kéiye. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itaí-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqâ kémariye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itaíq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-wátáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itaí-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkkómá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnaáagaraq itaí-yátáákóní awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétemanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánááráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayáinô? paá arekákq umá-yuma keráwápíkémhá waayúkati yúrikaqa itaí-wáyúkámá máqte-uraae. paá arekákq umá-yuma keráwápíkémhá keráwáqtí keqtiboní akoqnaáama matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémhá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itaí-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnaáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá keyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnaá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaerákq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiyé. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itaí-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe.

³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtaunataama min-áúwaráímmá Áánûqtuma keqtaá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtaá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtaáyábá íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkaiye. Ítuma keqtaámá Áánûqtuqtaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minnáyababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnaá-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtaá umátíkáiqtatabataa wenaúma manéna uíno.”
téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnaabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtaáyábá aúpáq yokaa umátíkaraiqtatabataa arupú umá timá tímikaune. watáama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítíkaraimanibo paá Ítu Káriqtoma keqtaáyábá pukáiqtaba ítaraune. paá minnáyaba wenamá kemá túyánámmá itaiyábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama tágaawataanapo keráwáqá yabiténááq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáiq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá yeqtaama itáiq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.

⁶ itai-yátáákómmá itáiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itai-yátááqtábá téite oníkáá umá íma móraiq kéiye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itai-yátáákóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itai-yátááqtábátáá túnna minná Áánûqtunopakene. itai-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtaáráq yáikaq íyábá tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tiráae. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:
“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wáae.

waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáie.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnaánapo maami-qtátááqá keqtaámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wáiq-tataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamá wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboaqtae Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama

tágareqtaa óq-wayukama kényiraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokáq kétunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmîmma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéie. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáánapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq yainánoe. ¹⁶ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamáárîq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq timá tímikaune. keráwáqá aráábi-iyapora uráamma ²⁻³ keráwáqtí aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamáama naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápkémmá íbêkaraq waayúkaariqti watáama keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq “kamáama naawai-kánáámá íaukaae” téq kétune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kéumayikeq kéowana keráwáqtí túgoma ákainaiq kéowana keráwáqtí táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe. ⁴ keráwápkémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áikuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyo? náawaq Póroma máiyo? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái watáanapo Ítu Káríqtoma itáiq-itaiq iyábá keráwáqá tíwáqnaa kéie. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópí ánayu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ánayu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómna káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómna káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémmá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemmá íráqôniq umátíkaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémmá káqo-wama mitáyama kéie. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uraiya-yuma

atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamáárîq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama iétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtaámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámma ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ánibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miraráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miraráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginie. wemá wenamáárîq yawarâpaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaanikaa umá yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ánibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá árainmma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekárâq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá naammá máápoana wemá miraráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápíkémá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóní áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémareraq wenôpake itái-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tókáaro. ¹⁹ árainmma maa-márábí-káyúkátí itái-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení wataama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”

téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataqtaba ommá áqa kétémiye. ²² kemá Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa íyábámá Áánûqtuma keqtaámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa íyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqtí minnáe. ²³ ánibo keráwáqá Ítu Káríqtoma máawana ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye.

Áánûqtuma wení aúpáq-aráín-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkarai karataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi timámîniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkaráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenámáárîq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemmá kéyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yíkaí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ ítáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóni áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa matáapoq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa matáunatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainma mi-kánáaráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrakaqa keqtáámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkátí yúrakaq keqtáá tíkamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétéwatama keqtááyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúníq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábáúráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítayuyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémá ketáámá aáwaqa meyáníq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táíq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tíqa kétémeqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámûraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaawaqtae.

¹⁴ ketí tíkáin-iyapo-annao, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaeráq matikáíkóníq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígóníq umá

kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqtí tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq iyábá kímora máiye. Ítuqtaba átê-wataama táyábá timá tíkaraipoaq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqa máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkápíke-nare. ániibo wemá Ítuqtaq itáíq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tikáiniyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minná yaímma keráwápíkémhá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqyakanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aapíke waeréraq kaay-onéraq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqtí aúkápimma “anómma kúmiqyataaqa wáiyé” tirááe. mi-kúmíq-yátáákómá itáíq-itaiq ikéo-kayukati kúmíkoma anómma uyátáraiye. min-áíkómá mirá-uraiye. keráwápíkémhá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkápimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áimma tínô? keráwáqtí tirummá innayaba tiguaeyábá awaútuweraq máero. keráwáqtí aúkápíkemma mi-kúmíq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááimhá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtukane. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqté yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáábi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumínî-kanaaraqa min-nákóni arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áimhá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqma yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táígoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táígómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waráiyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táiyiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íraqóniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóni áaimma maará kéiyé. ketáámá naayón-ááimhá táíqokaraq áyámma í-yátáákáráq paábaq

yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íraqôkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaiyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miraráá-káyúkámá mirán-ááikaráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéiyé. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtoqaraq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaiyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá ínaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áíkutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayaímiye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áíkutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yimáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtoqaraq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-táí-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ánibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábi-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq ítaraao? miráinaq mí pááqyan-otaaqtabama kenamááríq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtupake kaqtó-wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítaraao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainai-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkápikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkápimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkápikemma kímora mirá-nákómá itai-yátáákáráq íyaq máiyó? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainai-nákókáq awíqme kéomanibo yainai-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tibâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewaq minnáyaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tibâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápíkémá náayuwabi mirá kéo-yuma íraqô-qtataakoma

Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáíya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgáráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma tímá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápkémmá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkена Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútíkaraiye. ániibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútíkaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááríqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiqtaae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraímanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ániibo ketáái túgoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmqá ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáípike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma tímíníqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkoní aúgote yagaroqtaimmá wemá min-íníkotê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa ítaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabí agamatán-áíkmá kétiye:

“kaayaq-wáígórátámá mamá mimóráma auráyóye.”
téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíkmá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááríq keráwáqtí túgoqtaba íma wáímanibo kebó-yátááríq í-ááíkmá keráwáqtí túgoqtaba wáíye. ¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtae ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyáníq uráíye. mónekakemma íma meyáníq uráímanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyáníq uráíye. keráwáqá wení naaenápó meyáníq uráíye. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá itaapoq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ánibo aaragógáráq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. móraiq umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógáráqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárainakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakao. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náápaamma mamá yabiyéka aqnúnîq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukárîq íuraa-yugaraq ketoq-nóiníqtábágáráqá maará kêtune. minná aarukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aarukárîq oro. aarukárîqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aarukárîq uráa-yuyabama maará kêtune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikariye. ¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq yauwéqmeta kéoe. móraiq umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáiq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. ¹³ móraiq umá aaragómá Ítukaq itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáiq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. móraiq umá aaragó íma itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáiq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. mórabi yagaroqtamá máiyana keráwáqti iyápógaraq kanaaráq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokarîq umá kanaaráq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokarîq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena inaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqte máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtoqaq itáiq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaqa keráwáqte máetama anaaékaq yemá Ítu

Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokarîq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukárîq íyaq uráánanabiyo? minnýaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áíkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá mórai q umá maíno. ¹⁹ yúmo karai-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama warai-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráá umá paá umáginiiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máiiye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaimá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ ketibâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máiyanaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aaraukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápké itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yataboq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketibâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aaraukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéiiye. mórai q umá inaarúgómá aaraukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiiye. miráimanibo itáaro. aaraukárîq o-káyúkábímmá taigani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máraro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamááriq uyátárai-nakoni aúyánákóní aménáápáq máraro. ³⁰ Áánûqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma ³¹ meyánîq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóráaro. abo maa-máramá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aaraukárîq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókaráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokarîq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá

aaraukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kêtune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kêtune. keráwáqtábá maaráigaae téq kêtune. maannâ keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápíkémhá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tíkáin-inaarugokaqa íráqôniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaíno. wemô min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáin-inaarugomma íma mayénama wegáráq íráqôniq kéieye. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákáin-inaaruma ímayakaimma minnáyaba túyánápí kêtune: “mirán-ááikómá itai-yátáákómá uyátá-maqma wáieye.” téq túyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginiye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-ínikómá aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápímmá kêtune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máieye.” téq túyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amiyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáieye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítaraua-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtábá itaiyanama min-ítái-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáá íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáá umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma kéyimonena íráqôniq kéumayikaiye.

⁴ minnáyaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amiyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáá umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáá umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáá-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáá íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráieye. ánibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káriqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráieye. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtábá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáá-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémhá ayáqtáá-kanaama

yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénétama yemmá yigae kêtata netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákáráq ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake taróq o-qtátáákómmá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómmá naanataámá keqtáámá íraqônirabi táigoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maamináyaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tíbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáíq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kénina netuq-áúyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tíniye. ¹¹ maamirá-qtátááq abarokáq ínama keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itaí-yátáákómmá wení aúyánámmá yabitimá kényawaaq owana mamá wemmá agae kéiyé. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tíbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketíbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana keráwáqtí túwaraikoni áaimma waékáiyé. ² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnáyaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egáráq Páánabatigaraqa nôraq ítanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kénawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yawwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata itáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáíq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayairákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáímá yuwáyúye.” mirá téq yawwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ itáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómmá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqma kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómmá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.” téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyoy? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiyayuma yópiké aáwaqa máyáaro.

11 waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtí aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. 12-14 mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wai-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamáárîq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-ma qma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama wai-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqôni q ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqôni q umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaémma waraíbíkémá mamá paábaq tiyuwánoe. 15 íbêqa keráwáqá minnáyaba ítáae. minnáyababoq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba tímá-timenunama anó-qtatapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétékaiye.

16 waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

17 miráimanibo Áánûqtuma wakútikaraini q kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-ma qma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma tímíniye. 18 nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqôni q kéiyé. ápêqa keráwápíké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápíké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

19 kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamáárîq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auraiyábá kétékaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtoq yabitimáe wíyábá mirá kéune. 20 Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitíyábá kétékaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqé-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtoq yabitíyábá kétékaitapoaq kemá móragaraq min-ámáán-áíkoní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. 21 íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáán-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáán-áíkoní amenáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabitíyábá kétékaitapoaq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. 22 aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabitíyábá kétékaitapoaq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. 23 maami-máqte-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáíq-itai q kéowanama kemmá íráqôni q kéumatikaiye.

²⁴ itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqma káonaamanibo kímora-nakoma uyátena amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miraráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yatááqá ikéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaarácq mayánîmanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqma káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaíyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá ikémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokácq timá-yimeqa kemá kenamáárîq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

¹ tîbâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétikaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yatááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóni aménáápácq kéweta urááe. ániibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógárácq únónápógárácq yemmá péqyikaraaye. ³ ániibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ániibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtaamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yeté iráiyé. min-óqtákóni áaimma minná Ítu Káríqtoe. ⁵ miráimanibo taíganimma mi-káyúkábíkémá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibácq kokoq éna aayá-márábácq puqyíkaraine. yeqtí aráácq-yugoma mi-márárácq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áímmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékárácq tarócq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakárácq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétiye: “waayúkama omácq-ááwákácq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáánîq éta yimuqá makááe.”

téna kétiye. ⁸ yeqtí kebó-yatááqtábábóata nóinaq páácq uráiyó? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yatááqtábá yemá makácqma aónaawana yeráwákácq nóinaq páácq uráiyó? irakabayaakómá yúputata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárûn-narûn-aimma tewanamá yekácq nóinawaq páácq uráiyó? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtábá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

itáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápíkémá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egárácq kúmiq-yataariq kanaarácq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátîniq umá íma makatîniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaaó. wemá wenamáárîq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaarácq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye.

ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoaq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “Íraqôniqtaa umátikaao” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ itáaro. Áánûqtuma keqtáá íraqôniq umátíkaiqtaba wekák “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naaegógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ árainma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnáyabama kétagao? abo Ítíraaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááréráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kéteta miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakák amên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq nunamummá mimórái q umá kétunatae. ímiye. minnámô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraiq umá amaqá yekák yímemma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo itáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakák nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókák kéyime. ániibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaroq-taiyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-káápúbiké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráqá íma nánátae. ²² uyátárai-nakoma keqtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétikaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáa kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóni aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íraqôniq íkéiyé. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáa umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá aúyikaiyaba kétikaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtábá íraqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íraqôniq umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqá aáwaqa meyánîq í-márúkák maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáiq-itaiq kéokayukama eqtábá téta: “emá keté aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áúyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókák amên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táiq íniye íkétune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá timámî-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áúyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umá gurepoaq nôraq itaráq óq-nakoni aúyánákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yauwéqma timá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánûqtukaq amaqá naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaaro. móra-waigoma wení itáiq-itaiq í-yátááqá aqnúnîq ínna-waigoma aúyánápí téna “minnáma táigoniq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa

kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maraíyábá maqpmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqôniq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqôniq kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíránata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóbamayikaniqtaba kétikaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémaraune. ³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá máíye. minnágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaaq keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkárâq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéíye. min-ááíkoní áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kêtiraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkárâq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq umárainma wení aqnóqtábá agaemá kéíye. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní náápaakon aménáápáq kémaiye téna kêtiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwáino. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóní náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóiníkáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. ⁷ Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máíye. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máíye.

⁸ Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráíye. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráíye. ⁹ ánibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máíye. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ánibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaarâq aónanoe. ¹¹ áaqibo maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéíye. ¹² maamin-áímmá áraíne. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqti aúkápimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo aaragóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáíyo? maannáyaba Áánûqtuma

wemmá ayáqtáaq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawáaq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma íragóniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aíne. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táígoniq kéíye. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamáárîq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. minókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáíye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanaawaq wemá yawwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeyábágáráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáíqómá kúmiq-yataariq kéíye. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáárîq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaa. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawáaq-umakaniniq kéíye. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárîqtaa arútaraanayabataa maqmá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáá mamá arupú ínîqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágáráq íma yawáaq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaaráq awé ínénama wení naaúpaqa

uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáiq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataaqa Tááqtaama yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaigáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyó? itáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyé.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama kéyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímímma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyé. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe. ⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtumá mirá kéiyé. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kéumayikena mirá kéiyé. ⁸ yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá kéyimena óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itai-yátááqá kéyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. ¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipe watáama kanaaráq kéte. ániibo óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnáama ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá itáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyé. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ániibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráá aúkáunatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayaí kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umáqureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá itáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáiyé. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.”

ténaq mirá-tiniyo? Ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáíye. ¹⁷ Ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ánibo máqten-augoma aáarakanaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaae téna makáíye. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnoókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkétéye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kêtunatae: “aqnúñiq in-áúkápáre.” téqtaa kêtunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miráráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kêtunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaq yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááíqa íkéomanibo yemá paá weníkawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgáráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe wataáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe wataáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minná arummá amí-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kêtunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéíteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênna minná kemá paátataakaanare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênna minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yíménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo

káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máíye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte kéyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégautiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi áraimma arummá yimî-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéíye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéíye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéíye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke watáama tí-ákóqnáágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itái-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkaráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itái-yátááqá mútûq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginíye. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tiréq pááqyan-noiyapoma yúyánámmá itáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgenauwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo míkánáaráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máraaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkémá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáíye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayáiyábá tikáino. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá tímínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráqa tí-ákóqnááyábá tikáino. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétewanaboana yeqtí yáagoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéíye. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama tímá táгаа-yuma mí-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mí-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakî kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama tímá wemá paá wenamááríq wetábá mamá akoqnáá kéíye. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq tímá tágainnama wemá Ítuqtaba áíkuyo-kayukama mamá akoqnáá

kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipeke watáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kéténana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipeke watáama timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. paá yaímma itái-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqtí táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁷ itáaro. kaapáúmna yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmna tínô? ⁸ móraiq umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miraráá kéiyé. keqtáagoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkómá paá uwáá kényokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétéma-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama timíyábá ôriq umá kétékainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápíkémhá óq-aipike watáama kéténaqa min-áímmá waerái-ákoqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárabi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétémanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyé.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa ketí tirun-iyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-iyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoé. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-iyápógáráq waayúkama íma itáiyen-aipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yawwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma wáino” tínô? ¹⁷ keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemhá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipeke watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiye” kéténnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kéténe. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqtaa wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqôniq kéiyé. ²⁰ ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábíkémhá kétéiyé:

“kemá óq-aipikemna namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoé.”
téna uyátárai-nakoma kétéiyé. téna yainánîqtaba kétéiyé.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanataámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéiyé. ²³ áqnáabaqa kékén-áímmá timá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá

táoga óqain-oqaipe áíkuma watáama kétéyanama maará-qtátááqá kanaaráq páaq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tîniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni watáama abarokákq tîyanama wemá ítama kétégena wení kúmiqtaba wenamáárîq wetábá maqmqá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áúyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óípi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tîniye. keráwáqtábámá téna “árainma Áánûqtuma yetê máíye” tîniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íraqôn-amaan-aíne. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyéni náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámîqtaba tinnawabi náawabi óq-aípe watáama kéténa kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqte-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáyíkáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápkémmá yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama tînéqa paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tîno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tîna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸ miráinana mórama min-áíkoní áaimmo kanaaráq waeránîn-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaq ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápkémmá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómá tîno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátínanama watáamo tîna-nakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tîno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tîno-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágárâq tîyábá akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akáí-yátááqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéíye. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítíráao-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókákq ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma ítareqa íkéwarae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwarae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma áónáino. kemá uyátárai-nakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma itáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétéma-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tîyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama tînéta kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú ino. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbâqawaayuo, min-áté-watáámá Ítuqtaba keráwáqá tímá tímikaunama taákaq makéq yáqtokae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéiyana

Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéiyé. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqôniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uraiye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráiyé. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páatákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áikutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqmá aónaraunaboq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq iráqô-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni iráqô-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá timátíkarai-naqune. min-iráqô-qtatáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni iráqô-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáiyé. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiyé. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq uráae.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kêtunatae. miráitaq keráwápíké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéiyanaama Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ánibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kêtunatabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéiyanaama Ítu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáiyé. ¹⁸ Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtaáyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáiyé. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoqtaa ketáámá képuyunataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnaágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaaráq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoqtaa ketáámá képuyunataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtaámá mamá

itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ániibo wení yauwéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáapike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tînana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánáaráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá pááq íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kîni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minná puíyé. ániibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánûqtuni wataáama agamatá-kánáábímmá kétiye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqton aítauq aménáápáqá makáiyé.”

téna kétiye. Áánûqtu wenamá Ítu Káríqtoni náápaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náápaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaqa ánikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ániibo máqte-qtataakoma Ítuni náápaakon aménáápáqá wáinana ánikoma wenamá aboámá Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá pááq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketíbâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákáq nôrawabi umátíkaiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tîkamineta maqmá káonae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábîq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábî-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónúnaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóîq umá ureire kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq íníyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonae. itáaro. keráwáqá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnáyaba keráwáqá káonae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánûqtuma min-ánáyúkómmá matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma keyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráíq kéiyé. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáiyé. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyé. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábî wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyé. ⁴¹ aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyé.

⁴² mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ánayukaa kéiyé. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ arááq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. arááq-auma marabí máráamma akoqnááma íwáimanibo itó-

urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqtamáráa-waigoma amakóráá kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiyé. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéiyé. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánûqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéiyé. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kėtiye:

“áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánûqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káríqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pááq uráiyé. ⁴⁶ min-áúwáráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiyé. min-áúwáráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráiyé. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánûqtuni márûpake iráiyé. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ánibo wemmá mararáké Áánûqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánûqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánûqtuni márûpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánûqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógáráq naaegáráq Áánûqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpáq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái túgoma íma puínîmanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnááqtakaa yiníq ínana kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aqtó-kánááráqá werôqa yínaqtaa ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaaráq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwáráíkmá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánááráqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokáq pááq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kėtiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáiyé. ánibo ámán-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokáq awíqme kéin-aikoma keqtáámá kéyainaiye. ⁵⁷ ááqibo miráipoaqtaa Áánûqtukaq “tíkáiyé” kéteqtaa wenáwíqa múte yauyónatae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma timákaraitaqtaa íbêqa ketáámá puí-ákóqnáágóní aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátíkáaro. uyátárainakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqti mayáirákémmá íráqôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa móneqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuqtaba mórabi áíkuma máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupaíyábá yiráátunnata kéyorupae. keráwákáráq mórai q umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti meyápíké yaímma akáma paábaq kémaraiyan-awaataq

yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraq ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqti náápaamma matááe téraq timáyikaiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyikáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtabá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémmá keráwáqtôpaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqtêma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mûtûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqtê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq kóonune. ⁷ kemá yénúnnaa keráwáqtê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtê yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayaiyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaiyábá kéyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqóniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaímá kémayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápí timákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yínîqtaba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko timónaikaee téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyé. miráipoana wemá kanaaraq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yatááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yatááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa iyábámá akoqnáá umá mayaímmá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ániibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétimatumune. minná mirá-káyúkágáráq yetê kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta timónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá timónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá yemmá keyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miraráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Êtia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áikutaa-yuma keráwáqtábá miráo-maara-aimma kétimatikaee. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maara-aimma kétimatikaee. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tibâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maara-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tibâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-watáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íraqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ ketí kaayoné-yatáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. ²⁴ missing?
kemá Póroe.

Τόqtanima agatáie.

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kítitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnáyaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwîkaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtaámá kétimenataa wemá keqtaámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtaámá timakakí kéumatikaitaqaaboaqtaae ketáámá mórai q umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai q umá kémayaunataamanibo wegáráq keqtaámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai q umá waayúkama keqtaámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtaáráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáiq-itai q umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtae paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtaáráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtae kéune. mi-tútíqtábámá ketáái akoqnáama kanaaráq íureqtaaboaqtae túyánápímmá “puyónúnatae” téqtae tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtae “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtae tiráunataamanibo maará téqtae ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamáárîq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqma aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma keyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtaámá puí-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtaae. ániibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá kataámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtaáyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtaámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáiyanaama netuq-wáyúkágáráq “tíkáiyé” wekáq anaaékaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnáyaba ketirunóbáqtáá íráqôni q kéiyé. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá itaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kêtunaboaqtae keráwáqá ítama kanaaráq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagae. uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba

timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.

¹⁵ keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétékaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémá yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miraráá-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mí-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétéiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq pááq kéiye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awiqa múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena ²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóe. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minná árain-aine. ²⁴ keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá ikétikaiqtae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránômma keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétékaiqtaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboaq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba ikétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá ikétikaiye. minnýabama naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímaráanaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyae. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétékaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kétékaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqtí aúkápikemma mí-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káutikaiqtae. ⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáiyae. ⁷ íbêqa wení

kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aíttaaiq oro. keráwáqá weni kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyana weni agaeyábámá wemá puíníyô? ⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqamá timónaraune. kemá itánáaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ániibo keráwáqá mirá-uráae. ¹⁰ miráinaq íbêqa weni kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq weni kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqábá ítáimma kemá weni kúmiqtabama kėtiwikaune. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. ¹³ miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyô? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. Ítu Káríqtoqqaq yagaroqqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáíkaa kúnatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiyé. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáiq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kúnataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kúnatae. ¹⁶ itáiq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kúnataamanibo íma itáiq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kúnatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yaímma óq-wayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayaíyábá káyikaiye. mirákómmá ketáámá íkúnatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtaae. ketáá wenaúrikaq kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtaá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aaikaraq kétunatae.

3

¹ ketáámá kenamááríqtaa ketáái tíwíqa múte kéyayunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aiiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtáá íkeunatae. ² keráwáqá kenamááríq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. ³ keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa Áánûqtuma weni Aokaq-Áágóni akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtababoaqtaa maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kúnatae. ⁵ nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamááríqtaa mirá kúnataamanibo Áánûqtu wenamá weni kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaiqtaae. ⁶ wemá wenamá akoqnááma kétimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa weni aúgen-anona-anon-aimma kétima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áíkmá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiyé. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiye. keráwáqá káonae. ámáan-aimma

agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtæe.

⁷ ókáráq Áánûqtunopake Mótetini áamáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkaráq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaaráq aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóni mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ ítáaro. anómma tágama-yataakaraq áamáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáán-áikóni tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini áamáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatíqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráiyé. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miraráámmá ketáámá ikéunatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uræe. ¹⁵ íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéiyé. áamáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoma wenamá mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mi-tábaráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitæe.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtáá máiyé. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áipiké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóipikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma kéyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqóniq kéumatikaitaqtaaboqtaa ketáámá maa-máyáímá wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá ikéunatae. ² mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá ikéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama ikéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaíyábágáráq Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígæe téq kétune. ³ min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawááq uráinikaa umá yawááq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéiyé. miráuma yemá min-ókómá min-áipiké yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ánibo Tááqtaama maa-márábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoma tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ánibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóræe. ⁵ waabá-káyúkátí yúrakaa

Ítu Káríqtoqtaba kêtunatae. ketábátáámá ikêtunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaímá kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráíye: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkáimma Áánûqtuni ókómá kêtagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkítaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái tógoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtaáyábá keqtaáyôpakemma ikéíye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tíqa matáunamanibo keqtaámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtaámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtaáyôpakemma Áánûqtuma íma keqtaá tiyúkaíqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq kéyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá Áánûqtuni watáagoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq iyábámá mórai q kéíye. maará kétéíye: “kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétéíye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kêtunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtaágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtaágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-iyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéíye. ¹⁷ áraimma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kêtunatae. ¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái tógoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéíye. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námmá waayúka ímá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túráqtáá

máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaíkáae téqtaa kétunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônanataama ketáái tirun-iyápógómá óq-tuwaratitaa mayánîmanibo ⁴ íbêqa maa-túrácq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kétikaitaqtaa anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-iyápógóqtábátáá íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kétikaiqtae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnýaba ketáámá timuqá kémaraunatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoaqtaa mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaaráq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainé” téqtaa kéitaunatae. ⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqôniq umátikaniqtae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-márábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekáq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káríqtoni yainái-ábíqtátágóní aúbáq itó-onunatae. mi-kánáaráqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiiqtaba maa-túrácqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiiqtaba maa-túrácqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáá-yáínái-kánáámá yínîpoaqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárácq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunataabiyo? ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yawwéqma timá-yimigaae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakaaq íráqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqôniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémmô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kéunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáárîq yetábá mamá íráqôniq iyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá puítana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtáráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aiiqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení

arunóbáqá mamá aúgeniq kéumakaiye. wení naayón-ááílkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqté-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekáq yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákáraiye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama íma agayániye. ánibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátíkaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá ketaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá maará kėtiye:

“íráqô-kanaaraqa keráwáqtí táama ítaraune. mi-kánááraq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiráiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá kėtiye. ítáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kėtiye. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kėtiye.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátááríq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayáiyábámá téta “yemá aamma kárabaae” téta íma kanaaráq tínoe.

⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maráikáae téqtaa kétunatae. ketáámá tú-tíqa kémayeqtaa ummaa-yátáákáráq matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kétumetataa ánná-naupaq tiwíqma tíkaraaqtae. taígani-kayukama áikuteta keqtáámá íyámma umátikaraaqtae. ketáámá kamáa káeqtaa taígani-nokaamma túmá íma waéqtaa taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákáráq akoqnáágaraq tímikaiqtae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aiikoma iyebóráá uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááíkaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtááyábá íráqôn-aimma kéteta yaímma-taoqa táí-aimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tíwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tigaeráq tíkaraaqtae. ketáámá árain-aimmo kétunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áiné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tíwíqa ítaretamanibo keqtááyábámá

téta “yeqti yíwîqa íma wáíye” téta tirááe. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráámanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atíkarqaamanibo ketáámá íma tíkamma pukáaqtae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémarauatae. móneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaraunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káríqtokaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtaá kéwiye. ¹² ketáái tîbâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtae umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqti tiyáámma keqtaáyôpaq árúqtuweraq ketáámá keráwáqtábá tirummá tímúnnaiqtae umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtae kétunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayaímá mayaíyábámá íma maqmqá aónaaro. íraqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarác yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárácá mimóráíq íma íyóye. ¹⁵ mórai q umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákác maraíyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámî-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarác anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamáárîq naayóbácá agamatá-kánnáábímmá tîráine: “kemá yeqti yirunóbácá maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tîráine:

yeqti aúkápikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tî-wíránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa auránoe.”

téna Áánûqtuma tîráine.

7

¹ ketí tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tîráimma keqtaáráq anómma timá ako-qnáá umákain-aimma tímikaiqtae. miráipoaqtae ketáámá ketáái túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónôpakemma waeránátae. Áánûqtuma wetábá íkatîqtae únna-naqa máimma weqtábá aokarîq umá máiyabaae téqtae ketáámá mánatae.

² móragaraq kétima-timunatae. keráwáqti tiyáámma keqtaáyôpaq yaíkáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtae tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaerác mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákác kétimeq maamin-áímmá naayóbácá timá tímikaunnae. ketáágárác keráwákárácá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákác áíkuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqti túma mamá kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémarauene.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaarác aagaráíye. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá

wáqe-uráiyē. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokáq kéitana tirunóbátáámá ikatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéiyē. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráiyē. ⁷ wemá íma paá yi-wáígómá mirá-urabo wení watáagoma keráwáqtábá ti-wáígómá kemmá umá tíqtaaiq uráiyē. wemá keqtáá timá tímîmma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikáiyē. mi-kúmíq-yátááqá abarokáq pááq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá tímikáiqtaae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétimá-timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmíqtábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnýabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráqône. pááqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwáiyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirummá í-yátáákómá íma ayáqtáá-kanaaraqa wáqe-uráiyē. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémaraune. nôraq itaráq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá márâaqtatabiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáatababoq kemá timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá íma mamá táiq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq í-wáígómá waayúkama keqtáámá tirummá mamá kéwaeraiyē. mirái-waigoma Áánûqtuma keqtáámá kanaarâq tíwáqnaa íniyē. minnýabama ketáámá timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-márábí-káyúkárâá umá tiruqtábátáá onnamá minnâgoma keqtáámá tikamma puínîqtaae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtababoana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nói-qtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkâáe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánâaq kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tíyamma umá yíkarâae. keráwáqá kemmá tímónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikâae. miráuma minnâgoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewaiyē.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutái-waigoqtaba agatáupo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtáá tirummá tímikaaqtaae. ¹³ minnýabama ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraitaqtaa ketáágárâqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkéitaiyē. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráiyē. ¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq uréq tikaq múte ákarâae téna kétiyē. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

¹ ketáái tibâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áíkuyo-yuraq miráiqtaba timá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayâae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma

makáawata itaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyē. ³ yeqtí oótapikemma taíbaq káyime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáúnataama yemá aqtórárîq o-qtátáákárâq káyime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq umá káyime. ⁴ árainma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtáárâq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taíbaqo yímemma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamáárîq yetábá uyátárai-nakomma ámîqtuweta mikákémmá yenamáárîq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kêtimonenama keráwápíkémmá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áíkaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá mamá ánataikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukarâq káyime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqtí íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kêtewana keráwáqtí itaí-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímêqtaboq arútái-qtataariq ínêq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápké uyátá-maqma yimígáae téqtaa kêtunatae.

⁸ minnáyaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakâq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma káyimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makâqma kêtimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímîmma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkaiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínêq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiyē. miráitaq íbêqa maará kêtune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataaraqtabama taákaq máráro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaarâq keráwáqá yimínô? mûtûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mûtûq yímemma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráunayataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kêtune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mûtûq yimínêtama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamáárîq aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaiyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kėtiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama áábátákárîq íkétana
min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá
kémaiyaie.

téna mirá kėtiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá tímí-náqá aúrâkaraiye. minnáyaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémarauene. ¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kêtunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tîbâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibáq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtítataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóíkaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wiyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaíyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa íneta aóneta Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbbáq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaaráq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaqtaa maami-kááyáq-nákátê yagaroqtamá wínîmma káqomma móra-naqa ketáámá kêtímakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa iyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa iyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbárawaama keráwáqá tíwáqnaa iyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá tîbâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnnataama minná “árainé” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq yíwáqnaa iyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínêq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tîbâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaatiraqa yíwáqnaa íneta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínêq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa iyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumowáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánnoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyana keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tîbâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íráqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyana Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínêq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánîmanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínêqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtatabi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtatabi o-wáíqómá uyátá-maqma

timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábi mirá téna kétiye: “wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watuq kéiye.”

téna Áánûqtutaba kétiye.

¹⁰ waéqma itái-áímmá ítáaro. ányumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ányumma kámiye. mikáké ányumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miraráá umá Áánûqtuma keráwákáráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yímíqma kanaaráq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kerawáqti amí-yátááqá yemmá yímênatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqti amí-yátááqnápó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqti amí-yátááqtábámá yeqti yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqti amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá kéyimiyaatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tíkáiye” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yínéta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétémeta keráwáqtábá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtábámá wekáq “tíkáiye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétéma-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétéma-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétéma-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétéma. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaaráq kéitaune. ániibo yaímma keráwápíkémmá téta keqtaáyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráamma min-áímmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááiqa kéowaqtaama ketáámá ááiqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táigo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéiye. ketáámá unítíq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áíkáráq kéywarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyaráimma ketáámá kéywarapaunatae. máqte-tuyanamma yatâmma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqti yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kétémanibo wemá tiníq íma o-yúmá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqti túrakaqa nóí-qtataarabi abarokáq uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maráino. ketáágáráqá Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemmá Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq maráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá

kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéiyé” tinnama minná íma árain-aimma kéiyé. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéiyé” téta keqtábá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatááníq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátániq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááríq yeqtí ámáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámáan-ainapo ketábátáá kenamááríq maqmá káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náapaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma keráwápi mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq innama aónanaqtaa kéunatae. ániibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé íyábátáá keqtáámá kétéikaiqtae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtae. ániibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awiqqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ániibo íbêqa aráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aine” tínoe. ² minnáe. waagómá anáakoqtaba kárún-aimma timákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétékaitaq kemá kárún-aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamáa wenná máiyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagarogtaréna awaikókáq áqnáabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yatáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaiyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaiqtaa íma tiráibo wemá óq-aimma kéiyé. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtaa kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqtí taákoma agaro kéiyé. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá timátíkaraiqtae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune. ⁶ kemá íraqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétéunamanibo itái-yatááqá ketáámá

kémayaunaqtaa keráwáqá máqtemma minnýaba ítama kétagaa. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétima-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoq minnýaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqti túma múte mamé kéuyune. minnýabama kemá otaanáq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-káqo-marabaq mórabi áíkuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake tîbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá timéq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áikón áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune. ¹² miráimanibo kemá keráwáqtôpakemma móneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê mórariq kéiyé” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyíkarái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyíkarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnýabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrikaqa mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá waayúkati yúrikaqa tímáyíkaraa-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tiráámanibo keráwáqti túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náapaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqti aúkáapikemma mi-négínáágí-nákómá wetábá taíbaq-aimma ôriq umá kétiye miraráa umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááríqo í-yatabama yeqtí yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoq ketáagaraq itáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtábá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqti túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqti tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqtí yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakoraa umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítíráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítíráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áábaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íraqôniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnýaba ánná-naupaq máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebûqa yimí-ánnárakékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboq kemá kanaaráq minnýabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebûqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnýaba túma mamé uí-áikómá neginaagí kéimanibo

24 káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo taíganimma (39) túma yurákáae. 25-26 káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tikakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópí-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmaápaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágáráq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae. 27 kemá ketí mayaimá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. 28 máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítaraune. 29 yeráwápíké yaímma-yuma aqnúníq kéowaqa yeráwáqtábábóaq kegáráq aqnúníq kéune. ánibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá keyikaawanama minnýabama kemmá týamma kéiye. 30-33 Tamáátikati-marupaqa anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá timáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

1 ketí náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtábágáráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágáráq tenúne. 2 kímora-naqa Ítun anaaé kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiye. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-iyápóáq utáiyo? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqte-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. 3 ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe urárani íyaq wenaúgaraq máqe uráraniyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íraqô-marukaq utáiye. 4 mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewáníq uráiye. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. 5 miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamááríq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúníq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. 6 kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. áaqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nōrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma keyiraatiye. kemá ketí árain-aaikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aaikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiye” téta tínomanibo min-áímmá íma áraine.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areríyagoni áwáyaakoraa kéiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtónakoma kemmá tebûqa tímínikaa kéiyé. kemmá mamá aménáápáq tíkáitaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaíkáae téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yauwéqma tímá tímikaiye: “wenamáa ketí íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnaágoma emmá íráqôniq umákaitana akoqnaá pááq kéiyé.” téna yauwéqma tímá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnayabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnaágoma kemmá yaútûma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémarauone. kemá yikárarán-áímmá kémaye q tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táiq kéumatikaae. taíbaq áwáábîq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríqtoqtaboq itó-uma akoqnaá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémarauone. kemá aqnúnîq únnama mikákémmá mi-kánáaráq kemá akoqnaá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-tímáyikárái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma árainmma tímáyikarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aupakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímónaraunapoq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyó? kemá keráwáqá íráqôniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáráq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa tíméq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí móneqtabama kemmá íma kétikaiye. ímiye. Ítukaq itáiq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétikaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá tíménúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauone. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaaráq tímínô?

¹⁶ yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “áraine. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámmá íma matáiyé. áaqibo wemá aúyánákáráq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaíqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq tímáyikaunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ánibo kemá óqa túbâqawaaraa-naqa tímákaunana wetê yagaroqtamá uráiyé. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáiyó? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókáq-Áágóní anaaé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráiq kéiyé.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqti túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ánibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tíkáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa iyábá mirá kéuye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqti tááikoma kemmá tíkáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaq máeraq ónúñô? minnýaba kemá netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqti aúkápimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq týamma í-yátáákáráq aúyababa í-ááíkáráq tikararán-áíkáráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqti yíwíqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónúñô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápíkémá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqti kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaga kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáríq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúmá mikáq máiya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapáríq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tíkaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma tínaraq itánaae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqte-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáárakemma móragaraq wemá paá máiyé. ketáámá Ítuma aqnúníq uráiniq umá mórai q umá aqnúníq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáárake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááríq maqmá aónaaro. maaminnýataba abáá umá aónaaro. minná itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma áraimma keqti tirunóbáqá máiyé téraq kéitaao? weqtábá keráwáqá ímo ítareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnýaba ketáámá nunamummá kétunatae. ⁸ ketáámá kenamááríq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá timuqá kémaraunataamanibo ketáámá aqnúníq únnayabagaraqtaa timuqá kémaraunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútûq mamá íraqóniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kétunatae. ¹⁰ minnýaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaqo ko yamá kéonanama keráwáqti táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígóníq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá iyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímkaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatane. keráwáqá mútûq íráqôniq umá auráiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ánibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikera q miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kêtimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akaí-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing?

kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Îtun anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq Karétia-marabaq mórabi áíkuyo-yubaq Póroma agatáiyé.

¹ kemá Póroma Îtuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráqá tááyaraiye. ² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áíkuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtaao. ⁴ Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyanîq uráiyé. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aapike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uráiyé. ⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awíqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma wáino.

⁶ keráwáqô, miráonaiiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Îtu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiyé. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq náaeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama timá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tinná átê-wataagoma minnâgogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma móraiq innama minnâ kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno. ⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kêtunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama timá-timína-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtapoaq maamin-áímmá kêtune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu Káríqtoni mayái-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-áté-wátáámá keráwáqá naayóbáq timá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráiyé. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káríqtoma wenamáárîq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbáqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minnâ keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáítaq Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áíkuyo-kayukama mamá táíq umáyíkarane. ¹⁴ ketimatoq áa-yuti aúkápimma kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayaiyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtae-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. ¹⁷ kemmá uyátéta áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq

uráunamiye. ¹⁸ anaaékaqa kaumo-kárítimáátimá yáwitaq Pítaate watáama ténááq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo wetê tiyááka umá móra-titaupaqa-kanaama máqe-uraunamiye. ¹⁹ timáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamáa aónaraune. ²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. ²¹ anaaékaqa Tíria-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye. ²² miráimanibo Yúriabaqa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóikaqa ítimonaraae. ²³ yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. ²⁴ minnâyaba yemá Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páanabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. ² Áánûqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-áté-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minnâ kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áikuyikareq yemmá káyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaane: “maami-máyáímá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tînô?” téq ítama káonaune. ³ Tááítati ketê mái-naqa Karíkibakenare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta móra-yuyanakaq íma makááe. ⁴ itáaro. yaímma-wayukama ketáái tîbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáári-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétiyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaroqtánaae téta írááe. ⁵ ketáámá yemmá yíkáníq íkéunatae. miráitaqtae átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kényaqtoraunatae. ⁶ ániibo mórama anón-iwiqa wáíye tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama minnâyaba paátataare kétune. Áánûqtuma waayúkagoni áwîqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. árainma ímiye. ⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátíkaraiye. ⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabi mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqnáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaao” téna kemmá timátíkaraiye. ⁹ Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokariq umá mayaímá tímimma aónaraae. miráitata yemá Páanabatite kekárátámá iyáamma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtae móra-tiyakaq makáunatae. minnâ yemá Ítiráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaíyaqtae ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô itáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kétékaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune. ¹² naayóbáqá Yêmitima timáyíkái-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráíye. miráimanibo mi-káyúkámô kényemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraiye. miráimanibo yúma kárátae-kayukati yáaqa íkátaiye. minnâ yúma íkáratae-kayukagaraq yúma kárátae-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³ tébakaq Ítiráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana

Páanabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkáráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. ¹⁴ kemá yemmá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúrikaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakoraa uráne. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítíráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. ¹⁵ áraine. ketáámá Ítíráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítíráaeo-kayukati áamáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítukaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. áamáan-aimma paá wáráaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboaqtaa minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? áraimma ímiye. ¹⁸ itáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini áamáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-áamáan-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-áammá íarutain-ane. ¹⁹ Mótetini áamáan-aikoma kemá aúwaraimma íma tímikaitapoq yawítítukaune. mútûq-amaan-aimma kemá íma kanaaráq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini áamáan-aikoma téna “puínóne” kétiye. miráitana áamáan-aikoma keqtáá tíkamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétimitaae. ketí aúpáq-áímmá itáaro. minná ²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma áamáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máiye. min-náqá Póroe te-náqá íma máiye. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráiye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráiye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáiyé. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráiye. ²¹ Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. áamáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaaráq Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túrikaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? áamáan-aimma wáráaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³ nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóni áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa áamáan-aikaraq pui-yátáákáráq íyaq yauwéqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwápí ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nôraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyó? keráwáqá áamáan-aikoni mayaímá

máyaaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaaé wáraaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráínaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaeao-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine: “epíkémá máqte-marabaq-wayukama íráqôniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákaraine. móraiq umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámáan-aikoni aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáan-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútûq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnapó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámáan-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtbámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma Íwarenana min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénama wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare.” téna kétiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaeao-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiye. minnáyaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráamma keráwáqtpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráiye.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábíké íma yaímma mayaíno. ¹⁶ Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiye. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe”

tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtoe. ¹⁷ ketáagon áaimma maará-uráiyē. mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánááráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuraiye. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiyē. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiyē. ¹⁸ ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtaámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáan-áínápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtaámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyō? wemá maará-uráiyē. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátingenataa mirá-uráiyē. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáan-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáan-áímmá maa-márábí iráiyē. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáan-áíkmá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyōpaq iráiyē. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uráiyē. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikáiyē. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtaámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniyē. ²² ámáan-aikoma keqtaámá kékén-áímmá kétimatimiqtaae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaráiyē. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnáyaba kétiye. miráipoaqtae ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaráiyē. ánibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma iráiyē. mi-wágóni anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máiyē. ²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqnpó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araqa keráwáqá mááe. ²⁷ Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perái-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqte-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráíq umá mááe. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. iyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uráiyē. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti

yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. ³ ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áikóní aménáápáq máqe-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áikóní aménáápáké ayúqyikanena kukáiyé. miráuraipoaqtaa ketáámá kanaaráq Áánûqtun-araaqa mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnoqaq min-Áágómá maará kétéye: “apááô, ketiboó” téna tirupiké kétéye. ⁷ miráitaq keráwáqá ókaraq mayái-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóní aménáápáq máqe-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wiyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaa? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá ketime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayaígómá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kéténe. ¹² ketibâtiwaayuo, kemá keráwáqáq inaa-inaa kéténe. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtíkaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtíkaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqáqí mayaígóní ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaémma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamááríq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátíkaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqáqí timuqô marái-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqáqí íráqôn-aaíqtaba kéténe. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kétékaipoaq keráwáqáqí túramma kubíqma kemmá timínóaa kéténe. ¹⁶ nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboqaq kemá keráwáqáqí namurowáq aúkáúnô? ¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétéma-timeta keráwáqáqí timíqmí kéó. kemmá kétéweqtatuweq yeqtí yinaae waraígáae téta kéoe. ¹⁸ íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa íyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ániibo ketáá mórabí ímo máeqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kétéye. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqáqí tíyaqnoqaq wenáaimma pááq umá ánataniye. ²⁰ tirunô kemá keráwáqáqí íma máune. kemá keráwáqáqí káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqáqí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitauene.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaa? ²² agamatá-kánnáábí minnáyaba kétéye. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma

áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikomo marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákárain. ániibo káqon-inikomo marákárainimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákárain. ²⁴ waéqma itái-áímmá mi-kátáágóní áaimma wáiyé. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táínai-anubake iráiyé. min-áikáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré. ²⁵ Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérútáárebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. ²⁶ ániibo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré. ²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóinímmá timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraiipoaq timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétiye. ²⁸ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááítekimma Térain áanikote mórai q kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtabaobaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. ²⁹ Égaani áanikoma aaraukák-ááikákémô marákárainimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma mamá táiq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákárain. minnáyaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáiyé. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáiq-itaiq iyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráiyó? maará kétiye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq paábaq watuwaao.

áwîq-inikoni áanikoma wenamá min-ínikóní máqte-qtataaqa mayániye.”

téna kétiye. ³¹ tîbâtiwaayuo, mórai q umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. íniibo ketáámá Ítuni waayúkatakaama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáan-áipíké ayúqtíkaraiqtaae. ayúqtíkarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétiye. miráitana keráwáqqtí ayúqtíkarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² itáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqqtí túma karáiyana kanaaráq Ítu Káríqtoma íma kanaaráq tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátááipíké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóní akoqnááake ketáá Ítukaq itáiq-itaiq

umá yáqtoraanataa Áánûqtuma keqtaáyábá “kateko-wáyúkááé” tîníqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karaí-ááíkáráq aúma íma karaí-ááíkáráq minná paátaare. ániibo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnaabaqa Ítukaq itáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánûqtuma keráwáqá táayaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aaimma íma wáíye. ⁹ itáaro. yemá maará kété: “pááqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayaí-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miraráá umá móra-nakoma keráwáqatí túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwíqa kemá íma itaraunamanibo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê mórabi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqatí túyánákómá ketí tiráátúnna-yataaqaq yawéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítunnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaa? kemá abarokáq téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqatí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamáárîq keráwáqatí tíváa-kakamma ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketíbâtiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtae téna táayaraiye. ke-qtáá ayúqtíkaraipoaq keráwáqatí tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtíkaraipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamáárîq tirummá oníkáá éraq mórariq umá keráwáqatí timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáíye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááíq éqa kanaaraq keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mûtûq áíkuyo-kayukama máqtemma táíq umáginoe. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ániibo keráwáqá mirá éqa kanaaraq keráwáqatí túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááíkómá Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroíq kéoye. miráonae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóní anaaémo waréqa keráwáqá ámán-aikoni aménáápáq íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéíye. kebó-yátááqá táí-aaimma waátâ-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nunamummá tí-ááímmá kété. uwaatagáán-ááímmá aá awáágî-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taíbaq aíbôq-nomma naí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnaámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uwínoe. ²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéíye. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íraqóniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiq umá kéyaqtoranatae. káqo-yuma tikaq múte keyikaunatae. ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoranatae. min-íraqó-qtátááqatábámá aammá aúmatan-aimma íma wáíye. ²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akaí-yátááqáq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkéwarae.

25 ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáiyē. min-Áókáq-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. 26 ketáái tíwîqa íma múte yawíyataa ketáái tîbâqawaayuma iyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

1 ketîbâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákáráq makáqma aónaiyabae. 2 keráwáqá keráwáqti tîbâqawaayuma ummaa-yátááqtábá kammáa kaíyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. 3 ánibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáiyē” tînimanibo wenáwîqa íma wáitana wetábá wenamáárîq kaaqaari kétiye. 4 ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqma aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniq itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. 5 máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqti mayaímá iyááqtá kumá máyáaro.

6 móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake aráati-nakomma áwáqnaa umá amíno.

7 keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaaráq íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. 8 itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánáágómá miraráa kéiyē. abo móra-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá warénama wení aqtó-kánááráqá puí-yátááqá mayániye. ánibo móra-nakoma Aokaq-Áágóní akaí-yátááqá warénama aqtó-kánááráqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. 9 miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waráiyábámá íma tîbôkariq ónátae. minnáyaba íma tîbô kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae. 10 miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaaráq ketáámá máqte-kayukaraq íráqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtîbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaaba áqnáabariq miraráa umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

11 kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. 12 mi-káyúkámá keráwáqti túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáiq-itaiq umá wáránataama minnáyaba tú-tiqa iyábááé téta yemá íkéyikaiye. 13 miráitata yemá keráwáqti túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaaráq yíwîqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae. 14 aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoaq wenáwîqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakorraa umá túyánápí wáiyē. kemá maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakorraa kéune. 15 aúma karái-ááikáráq aúma íkarai-aikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. 16 minnáyaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áikómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yetê máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate

waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama káyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayái-náqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Ipítiani**-marupaq **Póroma** **agatá**iye.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáíyan-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáíyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmimma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minná wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyé.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátíkaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyé.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwîqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyé.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqó-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaaráq aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náapaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáíyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáíyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyé.

¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áíkmá kanaaráq pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyíkaraiye.

14 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnýaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwîqa yaaguyabínoe.

15 miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma itareq 16 minnýaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa 17 kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amíyátábá kétune. mirámô inaqtama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnýaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune. 18 maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnýabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye. 19 Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáíye. wení anó-akoqnaama kémayena 20 mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáiyamma pukaípíke atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráye.

21 Metáiyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máíye. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

22 Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáíye. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekáqô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

23 maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye.

maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káríqtoma ógikaae.

2

1 keráwáqá íma Ítíráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrakaq pukáa-wayukaraa umá máqe-uraae. 2 naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánámmá Tááqtaama yabitiráíye. 3 naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítíráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo tógoma iqtábáé téqtaa miráráá uráunatae. tógoma wenápáqá koyágu-yayagu umá táwî-aimma pááq uráunatae. miráiqtaba Áánûqtuma keqtaáyábáqáráq aatáá tiwááguraiqtaae. 4 ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtaáyábá ôrikaa umá kákaiye.

5 ketáái kúmiqtababoana anónná táwî-meyamma mamé yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnýabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. ítáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtábábóana íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae.

6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiraín-náqá Ítute min-nákámá keqtaáyábá naayóbáqá tirááye:

“anaaékaq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráíye.

7 miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yiráaráómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiraí-náqá Ítuma keqtaámá timénataa tiráátiniye.

8 keráwáqá wemmá itáíq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqti kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápi kégaráq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayaíraké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. 9 Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápi “ketáái táaimma uyátáraiye” téta yetúma múte yauwínômanibo

10 Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtae íbêqa mayánatae.

11 túyánámmá itáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

12 taákaq máráaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáíyanopake nékaq máqe-uráae. máqte-kayukama yeqtí aúkáapike Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma tímáyíkaraimanibo keráwáqá mi-kánáaráqá Áánûqtuni tímú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma káyainaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-uráae. 13 miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabitibaq Áánûqtuni waaqókáq irááe.

14 mirá téqtae kétunatae.

Ítu Káriqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áíkuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqti aúkáapimma naayóbáqá kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkáiye.

15 wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna pááq uráíye.

16 kaapaq-yátáq wenaúma keqtaáyábá tíména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqti kaayoné-yátááqá aúkáiye.

17 wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtaábí maména tímikaiqtae.

18 Ítu Káríqtoma keqtaábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

19 miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtaáráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

20 naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káríqtoe. 21 Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtaá máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. 22 Ítuma keráwáqá anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánómónóq-náúpáq kémaiye.

3

1 kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtaábábóana Ítu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. 2 é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímikaitaba tíwáqnaa ónúne. 3 paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. 4 min-áúbámá yoraúma itéq kemô áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

5 naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtaábá íma ítaraane. miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

6 min-áté-áimmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtaáráá umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe.

7 Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtaáyábá umátíkarain-aimma kêtune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye. 8 kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápíké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaq minnáyaba timuqá kémarauene. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái wataáyaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae.

9 Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtaábá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye. naayóbáqá maamin-áúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare. 10 miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq náápaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaaé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itaí-yátááqá kéyiraatiye. 11 maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayairáké mamá pááq kéiyé.

12 íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáráanna-wayukataama Áánûqtute wataá-wataa kanaaráq tenanataá Áánûqtu keqtaámá ítátikaniqtaae.

13 abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútíq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá amuqá matikániye.

14 ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-áúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. 15 máqten-annama maa-márábíkaráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwîqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye.

16 Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíyaqa akoqnáá umátikeq minnáyaba nunamupí keráwáqtábá kêtune. 17 Ítumma itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnáyabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akai-yátáápáqá wiqmá kumíniye.

18 Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyáténa mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnáyábá ítama tágaigaae téq nunamupí kêtune. 19 ketáámá wení akai-yátááqtábámá íma ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtábá nunamupí kêtune.

20 Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákoqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

21 ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tíkáiye” téqtaa wenáwîqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyayunatae. áre.

4

1 kemá Póroma waayúkati yúrakaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéiyáq kemá minnáyaba tikaíkáae téqa kêtune. 2 abo íma otaa-káyúkáráá aúráaro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro. 3 keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aménáápáqá paá máero. 4 ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae.

kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnayabataa Áánûqtu tááyaraiye. 5 kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórai q umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae. 6 ketáámá mimórá-kétíbótáá máiye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máiye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máiye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnáágomma ketáái mayaíbí yemá káona. 7 Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôriq umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtaae. 8 Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kėtiye:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkaraq amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kėtiye. 9 abo wemá meyábáq utáiye. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. 10 min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiye. wení náápaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiye.

11 wemá wenamááríq téna “keráwápíké yaímmama timáyíkarai-kayukama máiyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máiyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúrakaq itó-uma máeta átê-wataama tînô-kayukama máiyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama máiyata ínoe.”

téna tiráiyē. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáē. Ítu Káríqtoqaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnaá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyánataa Áánûqtuma keqtaámá wenáanikomma aónayaba tiráátiyiye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtabá yirááti-wayukati watáagoma tiwáqnaa ínîqtaae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áíkuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtaámá timátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waéránátae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtae Ítuni akaí-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtae ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáá íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiyē. máqten-aayapaq yabíkēna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaíyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbêqa akoqnaá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiyē. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááē. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawi-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnáyaba íma yígaaebí kémaraae. ²⁰ maamirá-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqti naayón-ááímmá keráwáqti túgoma ákáin-aaikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aaikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoē. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqti táaimma aokarîq umá kateko umá Áánûqtun-aaikorraa umá waíno. ²⁵ miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóni waayúkaboqtae wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtae tennatao. ²⁶ abo keráwáqá tíyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmmá íma kupékainaqa

²⁷ abo tíyámmo íq-ia kéiyamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqti aúkápíke móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayáino. wení ápéqtaba kamáa káena mayái kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiyakayukama yemmá kanaaráq yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyaupíke táwî-aimma íma yuwákéraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma tíyana keráwáqti táagoma yemmá íráqôniq umáyikaniye. ³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqti matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákáráq mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqti tiwiráiyátáákómmá káraapaiye. ³¹ táwî-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma aayaqtaá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma itáaro. ³² anónna-anonna umá íráqôniq oro. anónna-anonna tíyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwîkaq Áánûqtuma keráwáqti

otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miraráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáaika umá keráwáqtí táaimma mamá pááq oro. ²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáá tirááténa ákainiq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íráqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqatabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkápimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túranannama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráíya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkáiye” tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máraaro. maa-káyúkama kebó-yátáárîq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwirái-nákómá yabíkái-marupaqa íráqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemma anaaépariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwí-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyámma mayánoe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábikémmá máero. ⁸ naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákáráq táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápí ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro. ⁹ ókómmá máqten íráqôn-aikaraq arupú-aikaraq árain-aikaraq abarokáq mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nói-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáayaba kemá tiguaeyô kêtune. ¹³ ópí maami-táwí-yátááqá aónama kétageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráá umá koínanama ókómó anónaraq wení márûqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá timíniye.”

téna Áítáíya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itai-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwî-táwî oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábágáráq umátikena i-qtátááqtábá íbí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunamummá íbí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá tóyaupikemma

kaapáúpikekaraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwîkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéiteraqa keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero. ²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáiq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miraráá umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá aqnókáá umá máíye. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáqá mááe. miraráá umá ánáakoma wenawaikóní náápaakoni amenáápáq máíye.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráíye. miraráá umá keráwáqá yiwaiqmááqa keráwáqtí tínaaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokariq umáyíkaraiye.

yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrikaq kanaaráq itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaigómá kááraa-kaaraa íena íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokariq éta máqten-otaakaraq íma wainna miraráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwaiqmááqa yeráwáqtí yúyaba yíkáiniq umá móraiq umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íraqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaaqa máunatae.

³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáíye. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káríqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miraráá umá keráwápike móra-mora-nakoma wetábá ákainikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaíno.

6

¹ iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáíye. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámán-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

³ “miraráá íyana máqte-qtataakoma íraqôniq umáqtikainaq maa-marábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyamma í-yátáapí aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tiráátinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguiyamma yemmá

tái-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqti kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqamá wáráaro. keráwáqá Ítu Káríqtoqaq mayái kémayeraq miraráá umá keráwáqti kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá íráqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íráqô-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakái-máyáimá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáimá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. íráqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraíne. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraíne. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqti mayái-wáyúkáyábámá móraiq oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqti uyátárai-nakaraq keráwáqti uyátárai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áúyánákáq kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqti tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqti akoqnáama uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáarake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitiné ínnayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaaráq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqti náapaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátáma ketúrapike íma kanaaráq káonetaa yetê ááíqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaaráq kobérániye. ¹⁵ maami íráqô-kataama kaayoné-yátááqtábá áítauqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqti weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqti uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráín-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqti tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtábágáráq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timíníqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboaq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái

írâqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayáíráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéiyé. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timinyé.
²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqtí tíyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákárâq akáí-yátáákárâq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kêtune. keráwáqtábá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kêtune. ²⁴ keráwáqá keráwáqtí akáí-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtokaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Píripai**-marupaq **Póro**garaq **Tí**motite **án**ná-naupaq **Aróm**ubaq **agatáá**ye.

¹ maa-páátímá Póro garaq Tí motite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Ká ríqtóni kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Ká ríqtokaq itá íq-itaiq kéoyubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyú kámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

² Áánûqtuma ketíbotáámá uyátárai-naqa Îtu Ká ríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqa ⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémaraune. ⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoqaq kemá timuqá kémaraune. ⁶ ánibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Ká ríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aikoma mútûq pááq umá ánataniye. ⁷ kemá aati-aatímá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnna arútáiniq kéiyé. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaaq kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboqaq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. ⁸ Áánûqtuma ketáama ítáimma áraine. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Ká ríqtóni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kêtune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétikaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kêtune. nóinawabi íráqóniq éna nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kêtune. ¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáiyana Îtu Ká ríqtoma yauwéqma kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. ¹¹ ímiye. keráwáqá wenamáa Îtu Ká ríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnápó keráwáqá ógiranoe. min-íráqó-qtátááqá keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwîqa múte kéyauyunatae.

¹² ketíbbáqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kêtune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráiyé. ¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Ká ríqtóni kaqtónapoqaq ánná-naupaq máune. ¹⁴ kemá ánná-naupaq máunataboata taíganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtukaq itá íq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráiyé. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kéteta ikatíq íkéoe.

15 yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa mayaiyábá káyikaitataboata Ítuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Ítuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte. 16 Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mí-máyáímá tímikaitata yemá minnýaba kététaboata yeqtí yirukaké kéte. 17 mikáqó-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama tímínôqtabama yimuqá kémaraae. 18 ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake min-áté-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémaraune. 19 owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyee. mirái-qtataaqtababoq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

20 uyátárai-nakoni mayaimá mayaiyábámá kemá tigaemá iyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétékaiye. 21 ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. 22 kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyee. Ítu Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaiyábá wáiyee. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? 23 kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkáapimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétékaiye. mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye. 24 miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône. 25 kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye. minnýatababoq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákaráq uyátá-maqma anóniq íniye. 26 miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétémonaqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awiqa kanaaráq múte yawwínoe.

27 íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aiiqtaba itánúne. itáíq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóráráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. 28 keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá tímónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátáanimma wemá Áánûqtue. 29 Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekáq itáíq-itaiq kéowana Ítuqtababoq tú-tiqa mayaiyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye. 30 keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááíqa kéoye. miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaq kemá ááíqa paá íq-iq kéune.

2

1 keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akaí-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyoo? wení Aágomma aanabóráá umá kémayaa? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma káyimeo? 2 mirámô kéeqa kemá maará téq

keráwákáq inaa kètune. máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tíkái-yátáápí yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáíye” téraq tero. ⁴ kenamááríq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote mórai q kéíye. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamááríq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráíye. ⁹ miráimanibo wemá aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe. ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá ikatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéíye.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba watáama kétimayimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítáanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti íníyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne. ¹⁸ keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyônayabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kètune. ¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarác kétimatinena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰ maakáqá wemá wenamá ketí tíyaqa káyainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹ tébakaq-wayukama paá yenamááríq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáímá Ítu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyánámmá kéitaae. ²² Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéíye. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa íníkaa umá ketê mayaímá kémayaiye.

23 ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaaqá kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. 24 ániibo kegáráq keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétékaiye.

25 keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana iréna íráqôniq umá kemmá kawáá umátikaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa ínkaa umá kemmá tíwáqnaa uráiyé. wemá keté mayaimá kémayena keté yagaroqtamá Áánûqtuni wataama téna ááiqá uráiyé. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yawwéqma timákanaa kéune. 26 wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá kari kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áuyánámmá ítaraiye. 27 áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiyé. miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. 28 miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq timákáanana yawwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétékaiye. keráwáqá wemmá káoneqa timuqá kémaraiyanama mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. 29 uyátárai-nakoqtaba tîbâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitatima inîq o-yúmá tikaq múte yíkáaro. 30 wemá mayaimá Ítu Káriqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyé. áqnáabaqa wenaúma aúgugu íyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé. keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaarácq tíwáqnaa owánîq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyé.

3

1 ketîbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnáiyabama íma tîbô kégaiye. ániibo min-áikómá keráwáqá íráqôniq kéumatikaiye.

2 kékén-áimmá kétima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqma káonaae. 3 ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtaámá wení Aokaq-Áágómá tímikaiqtataboanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóni akoqnaarakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. miráitaqtae Ítu Káriqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma karai-yátáákómá keqtaáráqá paátataakaa kéiyé. 4 náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma kárataa-tuyababoana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. 5 ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqá kemá Ítíráaeo-naqa máqe-uraune. inaaunáupáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárataane. ániibo kemá Péqtiamanini ánnábike-naqune. ketítaubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Péрати-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. 6 ámáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnáiyababoaq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqma aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íráqôniq kanaarácq umáyikaniyaa-awaataq kemá íráqôn-naqa máqe-uraune.

7 miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá “íráqô-qtataare” téq ítarauamanibo íbêqa Ítu Káriqtoqtaboaq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kétune. 8 mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare”

kétunamanibo Ìtu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtabá wenamáa “anó-qtataare” kètune. min-nákóqtabámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ìtu Káríqtomma wenamáa matéq ⁹ wetê yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íráqô-mayainapo kateko ónúnayaba maqmqá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ìtu Káríqtokaq itáíq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraibo Áánûqtu keqtaámá Ìtu Káríqtokaq itáíq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtáae. ¹⁰ íbêqa kemá Ìtu Káríqtote áqnáabariq umá yagaroqtánááq kéune. min-ákóqnááqómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnááqóqtabá itánááq kéune. Ìtuni aú-aiqa yáíkaa umá mayánááq kéune. ániibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ániibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq íkètune. ímibo Ìtu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááímmá ketábá mayánaae téq maqmqá aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ìtuqtaba uyaatimá uyátáraune” téq íma kètune. ímibo maami-mórá-yátááqtabá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánaae téq únnama ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtabá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtaama kuyúnna koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtaámá “umma máyáaro” téna Ìtuqtabama tááyaraiqtáae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ìtuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtae íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wiq ónátaae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áímmá tímá tímikaunama íbêqa tiqnumá kéyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ìtu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ìtuma yeqtabámá kaapaq-yátáq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtaama kéyuwaae. ¹⁹ yemá yawítígino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtabámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-márábí-qtátáákáq áatuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyee. keqtaá atóbatikanin-naqa uyátárai-naqa Ìtu Káríqtoma kumíníqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimórá-ákóqnááráké máqte-qtataaqa wení náápaakoni aménáápáqá kémaraiye.

4

¹ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tikáin-aanaboma máawaq keráwáqá tímónaiyabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtabámá amuq-yatááqá mááe. ketí tikáin-aanabo-wayukao, Ìtuqtaq itáíq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

² Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaao. ³ ketíbârawaao, egáráq mi-kááyáq-ínikórátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáímá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáímá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayaímá matáunatae. ánibo máqtemma yeqtíwîqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáíye.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtí kaayoné-ááímmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máíye. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánûqtukaq nunamumma kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimameraq “tíkáiye” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kéitaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqtí túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itái-yátáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaaráq itánúnatae. ⁸ ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-wátááe. min-aráí-qtátáákáráq mi múte yauwí-yátáákáráq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íráqôniq i-qtátáákáráq Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabíkáae ti-qtátáákáráqá mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. ⁹ mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. wataarake keráwáqá kétiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátíkaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uráiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaaráq timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótannaqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma marétabi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnayabama kéitaune. ¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnááma kétimiqtababoaq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáá umá kanaaráq mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miraráá umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma tímíniye. ánibo minnáyaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparoráítatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímítáq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uráiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá tímíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétimayikaune. ²² tîbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni

waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ánibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kétimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroq-tamá waíno.
kemá Póroma
Tímotigarare.

Koráátiani

Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Koráá**tai-marupaq **Pó**roma **ánná**-naupaq **má**ena **watá**ama **két**itana **Tí**moti **agatá**iye.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tîbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái tîbâqawaayuma yemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení Íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kéteka “tíkáiye” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá itaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtoqtaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-watáámá Îtuqtaba matáamma minná Íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínîtaq itaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-Íráqô-meyámmá wení márûpaq tíkaraiye. ⁶ maamin-áté-watáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiye. minná Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama itaraae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtoqtaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiye. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itái-yátáákáraraq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaarácq mánoe. ániibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá Íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá Íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaaq ínôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátíkaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaaq ínoe. ¹³ abo wemá keqtaámá kumayukóni akoqnáábikemma tiwíqmenataa wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápácq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení áanikoma keqtaámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaarácq aónanunataamanibo Îtu Káríqtoma wemá wekáá kéiye. ítáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Îtu Káríqtomma tarôq

umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyē. ¹⁶ Ítu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyē. ketáámá mi-qtátááqá kanaarâq káoneqtaa íma kanaarâq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyē. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráiyē. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba taróq uráiyē. ¹⁷ miráitana Ítuma máqte-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyē. ániibo máqte-qtataaqa wení akoqnáánapo yáqtoqma yagarogtaráiyē. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama áíkuyoyuraqa Ítuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááē. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máiyē. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. ¹⁹ miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaae téna tiráiyē. ²⁰ ániibo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraq yaúwéqma mamá wenôpaqta káiyē. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátâq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkápimma kaayoné-yatááqá mamé iráiyē. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráine.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí táí-tuyanakakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqte-uraaē. ²² miráimanibo íbêqa wení áanikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráiyē. wemá keráwáqtábá miráurairopaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokarîq éq wenáurakaqa tigeemá íma wáinaq wenôpaq kanaarâq wínoē. ²³ miráimanibo keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abáumma ánûqa yamá akoqnáá umátíkaraiqaq máaro. min-írâqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. maamin-áté-wátáámá máqte-marabaq kétima-yimewaqa kemá Póroma min-áté-wátááqóqtábá kaqtó-naqa aúkáune.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémarauē. Ítu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá mórâiq umá kémayauē. wení waayúkama yemá mórâbi áíkuyo-yuma yemá wenaúma mááē. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórâbi áíkuyoyuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútíkaraiyē. maami-máyáímá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiyē. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátíkaraiyē. ²⁶ abo maamin-áímmá kétimayimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpâq-áúyánámmá aúyôqmakaimma itánoē. miráimanibo íbêqa min-áúpâq-áúyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaarâq abarokáq káonaē. ²⁷ maami tágama aúpâq-áúyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiyē. maannáē. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáíkâaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqta ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbâq kétunataē. ketáámá kékén-áímmá kéteqtaa Áánûqtunopake itáí-yátáákárâq káyiraatunataē. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mútûq abarokâq umá ánataikaaē téqtaa mirá kéunataē. ²⁹ maaminnáyaba kemá mayaímá kémayauē.

Îtu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnaáráké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnaá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Áréórátía-marupaqa tîbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóíkaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnaá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áíkuigaae téq kétune. ánibo Îtu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnaá ígáae téq kétune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá ítátuwaigaae téq kétune. min-áúpáq-áúyánámmá minná Îtu Káríqtoma wenamáárîq wemíye. ³ Îtuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítîq-áímmá téta yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íraqônîq kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnaá umá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune. ⁶ keráwáqá áqnaabaqa Îtu Káríqtomma keráwáqtí uyátárainaa awíkeq mimóráíq urááníq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnaá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaq yáqtoqma akoqnaá uréraq Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Îtu Káríqtopi yaráamma yaákáma yúwáaro. mi-kááqáárí-áíkómá paá waayúkati yúyánápíké kéíye. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógáráq kényiraate. Îtu Káríqtonopakemma íma kéíye. ⁹ maanáyaba ítáaro. Áánûqtuni mútûq-aaikoma Îtu Káríqtopi wáíye. ¹⁰ ánibo Áánûqtuma mútûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Îtu Káríqtote yagaroqtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Îtu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Îtu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Îtu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnaágoma kanaarácq ínitaq itáíq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uráíye. naayóbáqá keráwáqá Ítíráaeo-wayukama íma máepoag keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uráae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Îtu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ánibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá arátunnayabataama íma yorauténa yukáíye. ketáái aqtábááma wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtábááma ánatagiye” tiráíye. ¹⁵ wemá tái-wakoni kawáá-wákará máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáíye. Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq

pukéna maami-tái-ákóqnaámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnaágóní kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq iyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánááráqá naíyábábi aagaí-kánáágóní ámáan-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéíye. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náápaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkáráq nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkápikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápikén-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamáa ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mútûq-augoma akoqnaáma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áíkuyo-yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnaárake min-áúgómá akoqnaá umá pááq kéíye.

²⁰ miráitana keráwáqtí naayón-ákómá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-ákógáráq pukáíye. íbêqa maa-márágóní tái-wakoni akoqnaábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaq nôraq itaráq keráwáqtí táaimma ayúwáawanawaq maa-márábí-káyúkátí yáaikoraama kéíyo? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaao? ²² maami-qtátááqómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áíkmá paá waayúkati ámáan-aine. ²³ mirán-ámáán-áíkmá waayúkati yúrakaqa íráqôniq kéíye. miráitana maamin-ámáán-áímmô waráiyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íráqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. áaqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akai-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áíkmá ketáá íma kanaarácq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebûqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtaboq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibácq wemá Áánûqtuni ayáánurapaq náápaan-abitataraq maraq máíye. ² paá maa-márábí wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibácq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqtí naayón-áíkmá pukitana keráwáqtí aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpácq wáíye. ⁴ keráwáqtí árai-tuwaraimma Ítu Káríqtomiye. ánibo wemá kumínaqa kéréwáqá wetê yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miraráa-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá tái-tuyanamma itái-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwî-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayáiyábá tikaí-yátááqá mirá-tíkái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátááqómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá aí-yátááqómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá teníkáá kéíye. ⁶ máqtemma mirá-qtátáárîq

o-wáigómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. tíyamma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqté-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá miráuma aútún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aaimma mamá kúbekaae. maamin-áúgennáqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taibariq umá kéiteq uyátá-maqma íráqôniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéíye. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráao-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtaboabaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraq yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáíq-itaiq o-yútí yirunóbáqá wemá máíye.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ánibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwîqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyikáaro. ¹³ keráwáqtí aúkápimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kényimeqa íráqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mimórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimórá-túráá umá mayaímá máyáaro. ánibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu Káríqtoni watáagoma ayuwáiyana waq keráwáqtí tirunóbáq waíno. morá-mora-yuma Áánûqtuni itái-yátáákókaráq yiráátero. ánibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watábike imá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá ibí tero. Áánûqtuma nôrawabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tíkáíye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá Áánûqtukaq “tíkáíye” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóínínô, keqtiwaiqmááti yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukárîq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyikáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaíyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayaí-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétémonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqti mayaígómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íraqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqti máqte-mayaima íraqôniq umá mayánômma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamáárîq weqtábá mayaímá íraqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íraqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqti árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayaímá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama móraiq umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqti mayaí-wáyúkámá arupú umá yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqti kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. ³ keqtááyábágaráq nunamummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayababoaq maakáqá kemá ánná-naupaq máune. keráwáqá nunamummá kétéyanawaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ánibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnayaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqti táaikoma Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itaí-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqti táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaga keráwáqá yemmá yawwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáímá kémayena wení mayaímá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétémakauene. wemá keqtááyábá keráwáqá kétéma-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kéténe. ⁹ káqo-naqa Onetímatima timákáanana wetê yagaroqtamá wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqti márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq páaq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Áárítáákatima wemá ketê ánná-naupaq máena keráwáqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétéma-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maarao-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqti naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maarao-aimma kétéma-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqti márûpake-nakoma miráo-maarao-aimma kétéma-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéiye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá

kétiye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágáráq Ítuni waayúkama Áréórátía-marupakaraq Áíráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaimá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiyé.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tîbâqawaaraa-kayukama Áréórátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóní naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káíkuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwayiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáiq-itaiq kéo-yuma Áréórátía-marupaq áíkuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáárîq maannâ kágayaune. miráo-maarao-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.
kemá Póroma
Tímotigarare.

1 Tetaróniani Îtun **anaaé ké**waraa-yubaq **Tetarónáí**kaq **Pó**roma **Tá**ératima **Tí**motima **yetô**pake

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáíkaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamá weni íráqô-qtataaqa weni kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwîqa yamá kêtima-tikaunatae. ³ keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboaqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwîqa kéyaunatae. ⁴ tîbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwîkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. ⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aimma íma timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamáárîq káonaae. ⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. ⁷ miráitaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq timáeta urááe. ⁸ aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtórâa-qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáíkaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáíye. ⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá íráqôniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaaé warái-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matááe. ¹⁰ weni áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínîtaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnýaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamá Áánûqtuni áyamma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaiqtaa.

2

¹ ketîbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. ² Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáíkaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráíye. ³ ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáíye. káqo-kayukama íma makaténáqtaa uráunatae. ⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aimma ketáá kêtunatae. keqtáá maqmá aónatuwenaboana weni átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaa. Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamáárîq ketáái

tíyaqnoabaq káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiyé. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwíqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraíne. ketáámá Ítu Káríqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáa uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umatíkarauatae. ⁸ ketáa keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáa tíkariqtaae. ⁹ ketíbâqawaayuo, ketáa kamáa káeqtaa mayaítáa matáunama íyaq táakaq makááo? wágáagaraq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtabá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáa maúna-aimma aónaraae. íraqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáa umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáa umatíkarauatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááriq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáa timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiyé” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáamma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémaraiye. ¹⁴ ketíbâqawaayuo, mórai q umá keráwákáq páaq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaraq Yúríabaq páaq urááe. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táiq umáyíkaraaniq umá mórai q umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátárai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtaámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroîq kéumaketa máqte-kayukama namuroîq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáa keráwápíké paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámmá itáiq-itaiq kéeta keqnáámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónáaq únmananibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamáa ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémarauaboata íbêkaraq anaaékaraq uyátárai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóaqtaa ketáama weganokanoq éqtaa timuqá kémarauatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáa kéitaqa ayáqtáa-kanaama awé iyábá ôriq umá ummaa kéyai-poataa ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae.

ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tíbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae. ³ miráiyana keráwápíkemmá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaiq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq uráae. ⁵ ayáqtáá-kanaama kanaaráq awé íonune. miráitaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráiyae. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtááyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá timónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá timónanaqtaa kúnatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaayátáárábi ketáái tíqa í-yátáárábi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtorapoataa íbêqa paá máeqtaa kanaaráq agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaaráq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae. ¹⁰ wágááqaraq nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqábá ókaraq kanaaráq tiráatenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wíyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá timúnnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kêtikaiqtae. anaaékaqa uyátárainaq Ítuma wení aokaq-wáyúkágáráq kumínô-kanaaraq keráwáqá Áánûqtun aúrakaq arupú umáginoe.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtáábíké matéq keráwáqá min-ákáq kémaaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokarîq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqôniq umá aokarîq umá aaramô máyaaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. ⁶ keráwáqtí tíbâtiwaraamma aaramá mayaíyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtáá tááyaraimma

ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétémiye.

⁹ Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamáárîq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tîbâqawaaraayuo, uyátamaqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketíyáápike mayaímá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamáárîq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá ítáaro. mánoqtaba túyánámmá ítáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketîbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kétéunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáíyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá íinoe. ¹⁴ Ítuma pukéna keqnáámmá ító-uraitaqtaa minnáyaba kéitaunatae. mórai q umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekáq yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétéma-timunatae. uyátárai-nakoma yauwéqma ínî-kanaaraqa ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe. ¹⁶ Áánûqtuni weróq-anabike áama kétéinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq tînana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa ító-inoe. ¹⁷ ániibo ketáámá mi-kánááráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae. ¹⁸ maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

¹ tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapoaqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. ² uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa iníkáá umá kumíniye. ³ waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tînómanibo mi-kánááráqá páátákáá anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaaráq kóinoe. ⁴ áaqibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánáaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa íyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokáámma yúmá wagí-kánááráqá yaímma káqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboaqtaa ítama táganatae. ketáái itáiq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákáráq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtaae. minnáyaba ketáámá

yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma wení áyámma í-yátáápíkémhá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápíké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyé. pukáipoaqtaa ketáágáráq ípuyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketíbâqawaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqtí aúkápikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraiyo yeqtí yiménáápáq máero. ¹³ yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkápiké iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáyíkáaro. ¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaraayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tikáiyé” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyaráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyíkáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyíkáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokarîq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tigae-yátááqá íma mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-íyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraímma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyíkáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqô-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaq ketibotáámá Áánûqtukaq ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátáaqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tîbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáie” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáa mirá únnaataama minná keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéieye. ⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrakaqa kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápí máeq keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqá mamá táiq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáa kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráatiraiye. wemá ketáái arupú-aimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruptaba keráwáqá tú-tiqa í-yátáaqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátáaqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátáaqá mamá paábaq kéyuwena aagai-yátáaqá keráwákaráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátárai-naqa Ítukaraq wení akoqnáa-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánáaráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuptaba íma itéta uyátárai-naqa Ítuqtaaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátárai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánáaráqá Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumíní-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáiq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwákaráq mi-káyúkátí aúkápimma mánoqtaaba minná keráwáqá ketáái táama itáiq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaaráq wení akoqnáama keráwápímmá íráqô-qtataaqtaaba túyánámmá itánôqtaaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaa?

2

¹ tibáqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áíkuyonunatae. tîbâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yaímma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumínî-kanaama áqa pááq uráiyé” kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma íma ítáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráiyé téta aúbama keqtááyábá agatááe” tíyaqa min-áímmá íma ítáaro. ³ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroîq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínîmanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroîq umákema miráinana wemá wenamáárîq wenáwîqa múte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaa? ⁶ maami yínî-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq i-qtátááqá keráwáqá káonaae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááíqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq íni-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá iréna mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámáan-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááíkákémmá wemá netuqyaammá akoqnáa-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áíkoní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainánî-kanaaraq wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tîbâqawaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kétimitaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma itáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá tááyaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátunnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaaé wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá

Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamáa wení íráqô-qtataaqnapo ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéiyé. miráitana wemá keqtáá itáíq-itaiq umá mái-yataaqa tíwáqnaa kéitaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqôniq ínîqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ániibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aaimma tínoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kénana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqtí aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa uíno. ² miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keqtáámá ôriq umá táí-aaimma tarôq o-káyúkátí iyáápikemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaaráq keráwáqá yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítíniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétéagaitaata ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaaráq mirá kéopoaq anaáékakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqtáámá kétéikaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayaínôqtaba keqtáámá kétéikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kétune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itáiyábá anaáémo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íráqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqté yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuq íuraunatae. ⁸ ániibo ketáámá mórana keráwáqtí tiyáápikemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaímá mayáíq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórana ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náápaamma anóniq wáiyé. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaaráq keráwáqtópake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqté yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-tímikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa náníye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaaráq yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma tarôq íyábámá íma tîbôma kaíno. ¹⁴ ánibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itaí-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáái túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama týaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémaraune. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq iyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáie.

¹⁻² kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátíkarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqó-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátíkarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáiq-itaiq í-yátááqá yáíkaa kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéie. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákáráq yeqtí kaayoné-yátáákáráq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro. ⁴emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaaráq aónanunatae. ketáá wekáq áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakáráq íma wáie. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáie. ⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. ⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áíkkómá íma kétagaae. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áíkkómá íma kétagaae.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. ⁹ taákaq máraaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráie. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma képuweta ¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragáráq waagógáráq iyápógaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráie. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegáráq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráie. ¹¹ arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tíkáae téna tímikaiye. min-áté-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáie.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekáq “tíkáie” kétune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémarane. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánááráqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikaraiye. itáiq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmqá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnna minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq

yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwánîqtaba maa-márábímmá kukáíye. kúmiq-wayukati aúkáapikemma kemá mú mikákáá táwî-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnayaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mútûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe. ¹⁷ Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamá maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekáq mááye. miráuma waíno.

¹⁸ Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kêtune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómíye. ¹⁹ itáíq-itaiq umá máiyataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. ²⁰ Áíménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáíye” téraq káqo-yuyaba tero. ² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúraakaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe. ⁵ kímora maníkáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áíkuyikaimma minná wenamá Ítu Káríqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukáíye. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéíye. ⁷ minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kêtupo árain-aimma kêtune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáíq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kêtune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraigaae téq kêtune. ¹⁰ min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune.

yemá paá yaákareta máero. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaaékaqa Íbimma tarôq uráiyé. ¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámán-aimma arátaiyé. ¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánaae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwirániyé.

3

¹ kemá túnna-aimma minná árain-aine. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maraíno. táwî-aaikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá itaíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wáyúkámá yíwîqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa maíno. ³ wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyamma umáyikena wenamáárîq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa aúyánámmá íma maraíno. ⁴ wení aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaráqa náaraq umá kanaaráq káwáá ínáyô? ⁶ miráuma aúgemma áaimma átáma itáiq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uiyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawáaq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáiq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginíyé.

⁸ móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáá umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúraqaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaíyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaráq maínoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwî-aaikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. ¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaíyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáágaraq tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. ¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiyé. matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáiq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáiyé. minná ¹⁷ maa-marábí-káyúkámá wemmá

wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma
 ánateta weqtábá tirááe.
 waayúkama wekáq itáíq-itaiq urááne.
 anaaékaqa Áánûqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáíye.

4

¹ Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápkémmá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóní anaaé waréta waátágoma yiráátinnaiq ínoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéíye. maami-kááqáári-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútônika umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanika kéíye. ³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamíye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-ááwáqá naiyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minná íráqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tero. ⁵ Áánûqtuni watáama yorauté wekáq nunamummá tígógáráq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokariq umá íráqômma káuqyikaiye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínoe. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaa. Áánûqtun-aaimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá ínônnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáíq-itaiq kéoyuma áqnábariq umá kémaiyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tínômanibo emá Áánûqtun-aamma waráíyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma kéyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá kéyorautewaq kététa-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámikai-qtataaqnapo emá mayai mayao. ¹⁵ minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kénana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itáíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkágáráq enábâkokaa umá mirá-

umayikaa. ² aaragókáráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóínímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóínímmá wení iyápóabi wení aráaráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yiráaráókáráq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáamma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkmá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá ítái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéiyé. ⁷ min-nóínímmá maamin-áímmá timá yímínatawaq anaaé warétama íráqôniq umá mánœ. ⁸ ánibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáiq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itáiq-itaiq íma kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa máiyé.

⁹ yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkmá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínîqtaba wenáwîqa agayaa. min-íníkmá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno. ¹⁰ wení iyápó-annama íráqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqokeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awiqa agayaa.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwîqa íagayaa. yeqtí yúyánákmá ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta Ítu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itáiq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-aúgé-kétóq-nóínímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtábá timáeta kéeneta naaúqtaba-naauqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewain-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátáákáráq áaiq-yataaqa páaq íniye. ¹⁴ miráitana minná íráqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétude. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóínímmá itáiq-itaiq í-yátáápíkémá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwarae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkmá naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáiq-itaiq kéenama ketoq-íníkmá yabíqma íraqôniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwarae-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkmá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íraqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ánibo “mayaí-nákmá wení meyámmá meyánîq oro.” téna kétiye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákmá aúbi maráinaama wenáama íma itaa. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaa. ²⁰ ánibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrikaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Îtugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúrakaqa emá maamin-ámáán-áímmá waraíkáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba móraiq kéiye. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaiyábá aneqá ayáánaipo ánekuyuwo. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama weté yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánaámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa ínîqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokáq kéiye. ²⁵ móraiq umá yaímma íraqô-mayaigoma abarokáq wáiyé. ániibo yaímma íraqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maaminágogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómmá múte yikaq ákáaro. miráianama móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táíq ínoe. ² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwî-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq Ítuqtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yúmá wekáq mayaí máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayairáq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni watáagote móraiq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabí íma Ítuqtaba itáíq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkétaiye. wemá paá áyan-aiqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áíkmá paá “móneqa ôriq umá mayaí ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá áíkuiyataba íma akáinanama monoq-áíkmá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánaaráqá ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraiyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-áíbóq-yátááqtábágáráq áwáábiq-yataaqtabagaraq kéyikainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáraa-yuma yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiye.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápíkémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayairáq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaiq umá máí-yataaqa yáqtoqma

akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáiyee. minnáyataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqôn-anonnama mayaínônama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánááráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkáae téna emmá ááyaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíátí-Páíratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamáa máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamáa íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnáágararaq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónékoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaaqa keqtáa mamá timuqá maraí-yátááqá kétémiqtaae. ¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaaqa mayánômma minná min-áúwáráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataagaraq kaaqaari-áíkáráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itái-yátáaré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

anaaēkaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáye.

¹ kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátikarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma keqtaámá timá akoqnáá umátikaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémarauune” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekácq nunamupí “tíkáiye” kéteq eqtábágárácq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétikaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatanune. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnama móraiq umá Yúnitima enanógaraq Aróitima enaráárógárácq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ániibo mi-kánáárácq kemá tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtaámá mamá ikatíq í-yátááríq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtaámá akoqnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtaámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únnayabataa íma tiwíkaitaaibo wemá wenamááríq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá íma abarokácq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtaáyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóni akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráátiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma timátikaraiye. ¹² miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaarácq wemá kawáá kéinana Ítuma kumíní-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kényime Ítuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákárácq tíyaqa amí-yátáákárácq Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kényeye. ¹⁴ minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máiye. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqó-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étia-marupake-kayukama yemá yinaaémma umátíkaraae. ¹⁶ uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápi matíkaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá íréna kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya timónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátíkaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápi ké yainaíno.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnna emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá itáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaráq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. ⁴ abo áaiq-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyé. minnáyaba wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiyé. ⁵ itaao. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaaráq íma uyaatimá uyáténa amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma itaao. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópíké mayáino. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaao. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba aúyánápi mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayatababoata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátî-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káríqtoma yeráwákáráq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maanná árain-aíne.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama
wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama
anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaémma
umá áménanataama
wegáráq móraiq umá keqtáámá anaaémma
umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq
paábaq awétátuwanipoana
ketáámá kúmiq-yataariq únnataama
wemá itáiq-itaiq umá akoqnáá-naqa
paá kémaiye.

¹⁴ maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá áaiq-aimma ítero. mirámô o-wáígómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye. ¹⁵ ení mayairákémmá Áánûqtumma mamá amuqá marakáígónîq umá maqmá aónaao. mayai-nákómá wení mayaiyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tiníkáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráatiyo. ¹⁶ emá aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma

wáin-aipikemma nékaq mááo. ¹⁷ aibôq-aikoma náomma kamá anóniq iníkáá kéiyé. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aibôq-aimma yiráátéyamma Áiménéiyatíyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. ¹⁸ yenákáamá árain-amma yuwéta yaímma itáíq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiyé. ¹⁹ miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnaá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ániibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.

²⁰ itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ániibo yaímma íráqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. ²¹ miraráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáímá kanaaráq amínana mayániye. ²² aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóíq umá mááo. ²³ miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áíkmá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéiyé. ²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqômma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. ²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? ²⁶ naayóbáqá Tááqtaama yemmá waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

¹ aákaq maraao. aqtó-kánáaráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. ² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta ³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááríq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábíqa kéta ááíqa ínoe. íráqôniq í-yátábámá ítama táíq kéeta ⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábíq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááríq o-yútí naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaaráq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emmá timá-amune-yuma yemá árain-

aiqtaba íma káyikaiye. yeráwáqti yúyánákómá táiq kéitata Áánûqtukaqa itáiq-itaiq í-yátáápíkémá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáiq-itaiq kéunaa emá kétimone. mórai q umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá káyimune. emá kemmá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwîgoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútíqá í-yátááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mórabi katekoîq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táiq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamáárîq yetábágárâq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emmá aráátiraunataa ítaraane. minnáyaba paá máeq itáiq-itaiq umá akoqnáá uwo. emmá aráátiraa-yuyabama emá káyumonaane. ¹⁵ minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkkómá emmá itai-yátááqá kanaarâq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq íyanama mín-itái-yátáákkómá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áíkkómá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtae. íma arupú-yataakoqtabama kanaarâq kétiraatenaa waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoîq ínôqtaba yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkkómá Áánûqtuni mayaí-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtaárâq yabi íniipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. ² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúrikaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtórâro. íráqômma watáa te-wái-kánááwábi táikanaarakaraqa paá átê-wataama abarokâq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaao. miráinaawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewa q kaayoné umá yiráátíyo. ³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqti yúyánákómá ínnaiq káyata káqo-kaqo-yiraatiwayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamáárîqâ yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewa q átê-wataama waabá-káyúkátí yúrikaq timá-yimiyô. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayaí-nákóqtábá mayaíkáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókárîq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákkáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tikamiyaq puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba íráqôn-aiqa uráune. mín-ááíkkómá ánatagitaq kemá wekáq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. mín-ámúq-yátááqá minná Áánûqtun-abaq katekoîq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yainái-nákómá mín-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegárâq tébakaq-wayukama wemá kumínîqtaba ôriq umá káyikaitata awé o-yúmá yekárâq íráqô-meyamma timínîqtae.

⁹ emá ketôpaq páátákáá yínônayaba maqma aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-márábí-qtátááqtábá auyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaq

kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. ¹¹ Arúke wenamá ketê máíye. emá Máákimma ko awíqme etê yekaa. miráinana wemá mayaímá áwáqnaa umá kanaaraq mayániye. ¹² kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaq timákaunana kóuraiye. ¹³ emó keyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagaráq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnýatabama kemmá ôriq umá kêtikaiye.

¹⁴ Érékáánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táíq umátíkaraiye. uyátárai-nakoma minnýaba táí-meyamma anónnama amíniye. ¹⁵ emá enamáárîq min-nákóqtábámá atéqma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

¹⁶ áqnáabaq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yawwéqma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráamanibo Áánûqtu minnýaba yemmá táwî-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kêtune. ¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoqnáa umátíkaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrikaqa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaaraq timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá wítikéna uyátárai-nakoma kawáá umátíkaraiye. ¹⁸ móraiq umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkена wení yabíkái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwîqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kêtimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaq Irááqtima máqe-uraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoqa kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq iráune.

²¹ yaugiqá íurainaraq emá ketôpaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kêtimakaa.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Tááítati itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kítitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátíkarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátíkaraiye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemma árainai-aqtaba kéiteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-aráín-áiné. minnýaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. ³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yawwéqma tiwiraíyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétaao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú ikáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraíkáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-kawáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma maráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawî-aiiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaaráq íma maráiyán-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaiyábá kawáá kéiyé. minnýaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma náino. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itáino. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akáino. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá maíno. ⁹ wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yirááti-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaaráq aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táibaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnýaba kemá tirummá kéiyé. yemá paá-aimma kététa káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karai-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógaráq aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá keyawarapaae. móneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáín-áikáráq kététa keyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá tawî-wayuka maéta píruq náaruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná árainiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa.

14 yaímma Ítíráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápíkén-ámáán-áímmá yemmá íma iyúwénata wáráaro. 15 mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúrakaqa íráqôniq umá abarokáq kéíye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúmá yeqtí yúyánákómá miráuma waátáaraa kéíye. yeqtí yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá íyátábámá íkéitaae. 16 yemá téta “Áánûqtuqtaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqí yáagoma paá kaaqaari-áíné. táwî-aaikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaarácq íkéoe.

2

1 Tááítatio, emá arupú ina-yataaqtaba yiráátiyo. 2 anónuqma-wayukama timá yímînatawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímînatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímînatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraro.

3 araaqná-noinikaraq timá yímînatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnágómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata 4 yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqtí iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero. 5 yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq íyábá yiráátero. yeqtí yúgomma yáqtoraro. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqtí iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné íyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátáárîqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

6 móraiq umá emá awaayatí-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímînatawaq yeqtí yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqtí yúraqa akoqnááma mamá yabíyéro. yeqtí yúgoma kanaarácq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro. 7 Tááítatio, emá enamáárîq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokáq waínaa karuwaaq uwo. 8 ení watáama arupú umá áraimma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaarácq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení watáagoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

9 mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqtí kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. 10 yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóní anaaemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

11 Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yíwíqma paábaq yínîqtaba Ítumma timákaraiye. 12 Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráaiye. ketáái tógoma akáina-yataaqa warái-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakácq maa-márábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama kéwaraunatae. 13 íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá

keqtaá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtaá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokáq íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamáárîq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráiyee. wemá miráuraiqtaba keqtaámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtaa Áánûqtuqtabama kanaaráq aokarîq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáa wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínônnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. ² timá yímînatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítîq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maaráráa uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akai-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwî-yataaqa pááq iyátábámá tíkaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtaámá ítama táíq umátikaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táíq umáyikaraunatae. ⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákómá keqtaáyôpaq irááyamma ⁵ Áánûqtuma keqtaámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátáárîq únnayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápíké keqtaá yauwéqma tiwíkaiqtaae. keqtaá tete umátíkáaraqnaraa umá ketáái kúmiqa paábaq matukáiyee. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtaá yauwéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtaámá ôriq umá tímikaiqtaae. ⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqnapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúrikaq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitabaoqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. ⁹ timá yímînatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwîqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámán-aiqtabama unítîq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi keyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórenana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameya q wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miráráa í-nákómá wení auyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônnayaba maqmá aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámán-amma ítarai-nakaraq

Aapóroqaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímînatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiq umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wáiyuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáiq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Pírímoni yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Póroqaraq Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq wataama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kénaunata minnýyaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayauye. emá mórai q umá kerátáqtê mayaímá kémayaane. ² kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq áíkuyo-kayukama miráo-maara-aimma kétima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááiqqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. ³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqti kaayoné-yátááqá yeqti íráqô-qtataakaraq tímíno.

⁴ Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kêtune. ⁵ emá uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá keyimenaq minnýyaba timuqá kémarakaune. ⁶ ení itáiq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kêtune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáiq-itaiq o-yúmá yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaaráq ónúntaae. ⁷ owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnýyaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá ámê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kéumatikaiye.

⁸ kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoq kemá kanaaráq eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq ikáae kêtune. ⁹ kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kêtunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayao maanná mayao íma tímákanune. kemá paá eqtábá kêtikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune. ¹⁰ abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. ¹¹ naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaúrakaaq máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaúrakakaraq íráqôniq kéiyé. kanaaráq emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéiyé.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibáq máunaboa emá kanaaráq íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kémarakaunana wemá maakáq máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnýyaba ení márûqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaaráre ítirenabimma kemá Onetímatimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáá-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma tímákanana enôpaq kéwiye.

¹⁵ áraíne. naayóbáqá Onetímatima emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaaráq aati-aatimá etê

mániye. ¹⁶ Onetímatima wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqiye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraanaqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánîmanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnáyaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá wainakama Onetímatimma yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaiq umá yauwéqma awiránóne. ¹⁸ ánibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááriq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne. ¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamááriq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnáyaba taákaq maránúnô? ²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárainakoqtabama uwo. minnáyaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa. ²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. ²² ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikaina q iréq emmá yakáoneq eté mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá keté ánnábi máíye. ²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá keté kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru aúbama Ítiráaeo-wayukama Ítukaq itáiq-itaiq kéo-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana
wenáanikoma wenáuyawaare.
Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana
wení watáagoma akoqnáá kéitana
mútûq máá-marabima wení akoqnáágoni
aménáápáqá wáiyé.
kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa
wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni
ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwîkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyé. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwîqa anaaépaq mááé. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.
íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá pááq urááne.
kemá enaboúne.
emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.

⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áipí wé tiráiyé:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama
wení márûpake wekáq
yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena
marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá
ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa
watúq-watuq kéiyé.
ení maa-mará yabíqma
íráqôniq umá kémaene.

⁹ íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo
táwíqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma
mú mikákáá uyátárai-nakoma
íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá

emá mamá múma
 anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”
 téna tiráiyé. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:
 “uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama
 maa-mará tarôq umá
 wíyômma enayáápike tarôq umákaane.
¹¹ wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
 táwítawaa umáginibo
 emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.
 wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
 naayón-únáákáqtôraa umágínana
¹² unáákáqtôma yatánáátá umágínikaa
 waéqma ínóne. ááqibo
 emá íma waéqma miráinonamanibo
 matúq-matuq umá paá mánoe.”
 mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma
 mórama wé téna timá ámikaiyo?
 “emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
 abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
 ení aménáápáqá maránúne.”
 Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte
 kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo
 yabiyína-waigo yiwiránî-kayukama yemma yíwáqnaa ínena kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwiránîqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma ítáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá
 kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq
 kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama
 ímo ítáina-nakoabi ímo waráína-waigoma wení ápéqa mamá táigoma umákena
 páaq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwirániqtaama íma yáqtoqma
 ketáái táigon-anonnama kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátárai-
 nakoma wenamáárîq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwirániqtaba
 wenáama itáíya-kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae. yeráwáqá
 timónamataa áraine tíyana ⁴ Áánûqtuma anó-maiyaigokaraq timónamataa
 áraine tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá páaq uráitana
 Áánûqtuma ákaimma wení Aágoma yaímma aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máíye.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa
 túnnayaba “yabiyéro” ítima yímikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma
 Tébiti ibí mirá téna:
 “o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq
 aúyánápímmá kéitaano?
 waayúka-araaqtaba nóina téaq
 weqtábámá kényabi eno?
⁷ pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
 Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
 yinaaépaq makááne.
 emá anómma tágama-yataaqa káme.

waagónáwîqa múte kéyauyone.

⁸ emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiráiye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-márábí yabíkáiye.

⁹ ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtababoana

Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye.

¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátááqá tarôq uráiye. wemá taígani-kayukama yiwîqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yiwîqme

wí-yátááqá mútûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yauwéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamáa waayúkama Áánûqtunopaqa

yabíkáa-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráe.

miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnáyaba íma agaé kéiye. ¹² agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áiqma kuqtááyan-aukaapimma

enáwîqa múte yaúma ibí tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana

wé tiwîqma mamá aakaq tikániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-iyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq

naegáráq máapoana Ítuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikka umá

paá máqe-uraimma puínéna uráiye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-umaqtuwanune téna aúgaraq naegáráq kukáiye. Tááqtaani akoqnáarake

aarawaamá pukáae. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatááqá puí-yataaqtaba umáyikaraiye.

¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo

Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéiye. ¹⁷ minnágon áaimma máqte-qtataakoma

mórai q umá wenaúnabakaa uráiye. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye.

wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. ¹⁸ wemá wenamáárîq

makáténa aîq-yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Mótetin-awîqa uyátáraiye.

¹ Ítu Káriqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamáa ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna tímákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe uí-yátááqá matáunanataa minnáyaba tímákaraiye.

² wemá kanaaráq aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu mi-máyáiyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti

miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine. ³ Itáaro. awaaméq-áiné. anón-awiqá naammô umárainá-waigoma áwîqa mú mikáq uyátá-maqma naakóni áwîre. mimórai q umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wááti tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamá máqte-qtataaqa paá tarôq uráie. ⁵ abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uráie. wemá Áánûqtuni mayaí-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráie. ⁶ ááqibo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakáq yabíkáie. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiya-wayukama íma agai-yátááqá mayánoe.

⁷ Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkáq

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq wemmá makáqma urááe.

⁹ mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátímá (40 karitimaatiráqá) keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

¹⁰ miráipona kemá tiyámma kéitaq tiráune

‘yeráwáqô itáa-yuyanamma aati-aatimá táwî-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’ téq tiráune.

¹¹ kemá ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna ‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápíké íma arummá táwîgoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá máina-nakoma máqtemma káonena waéqma wekáq íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáie. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtae. aqtó-kánááráqá Ítuma tiwiránaqtaa Ítu Káríqtote yagaroqtamá mánunatae. ¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro.

keqnáámmá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”

téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtîbibake iráiyuma yeráwáqá itaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye.

kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo araté-kayukayaba tiráie. ¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune

yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnýaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaímô mayánôqtae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-áráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtae Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaaráq uráiyé. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáyábá wemá tiráiyé:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráiyé. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu

wení mayaímá yáqtorena aagaráiyé.”

téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye:

“yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaararé” titata uyábéqma wetê kanaaráq aagaráranoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama pááq éna mi-kánááyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyaraiye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-kárítímáátíráqá Áánûqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama
keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa
íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráiyé. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagaíraq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtae ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma wení mayaíyábá Áánûqtuma wení mayaíyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtae íma yeráwákáá táwîq umágéqtae íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtae akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

¹² Áánûqtuni watáama aágaraq akoqnáágaraq máiyé. púráámá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóni aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóni aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéiyé. máqte-qtataaqa abarokáq wenamáa abarokáq pááq

kéiye. maami-kátáágómá tinikáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokáq mirá-inoe.

Îtuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaqtaba ketáá téqtaa tirumma améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Îtuma Áánûqtumma ánikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtábá umátikaninakaa máiye. wemá makáqma keqtáaráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiyé. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónátae. wetêma anómma íráqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá kéonanataa tímíniqtae. miráipoaqtáa akoqnáá umá timuq-yatáápike wenamaqtáá wení anómma íráqô-qtataaqaq ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Îtuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé timákena wení mayaímá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyíkaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wáyúkágáráq áá íitai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamááríq aqnú-qtátááríq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamááríq wenáwîqa múte kéyayenama íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráiyé.

⁵ maamiráitana Îtuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna timá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyé:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyé. ⁷ naayóbáqá Îtuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Îtuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyé. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménááqpáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamummá ítaraiye. ⁸ Îtuma Áánûqtun ánikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekáq mútûq mamá pááq uráiyé. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwirániqtaba máena wenanaae waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyé.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Îtuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye.

¹² íbêqa keráwáqá kanaaráá máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá

kenamááríq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqñáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³móra-waimo náamma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwî-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq itániye. ¹⁴akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwî-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikáráq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátáaqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqñáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. ítáaro. móra-nakoma naakóní ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiyee. ábômma ayáánaiq umáraa mayaípíkémhá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtábámá maamirá-qtátááqtábámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaaráre” tínaqtaama ko yokaa ónúntaae. yaímwayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábagurae. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikáiyee. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yínîqtaba ítaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqtí mayaíbikémhá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq íinoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaqyátáq abarokáq ikákaanikaa kéopoana wení aagai-yátááqá móragaraq uíniye.

⁷ ítáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá kéyitana íráqôniq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyee. Áánûqtu mararáq íráqôniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábîq-yataakaraqo námagaraakaraqo wáinanama íma íráqô-marama wáiyee. Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaaráríq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqtí íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe. ¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraq arupú-yataariq kéiyee. wemá keráwáqtí íráqôn-aiqtabama íma awimmá kániye. keráwáqtí wemmá amí-yátáápkémhá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí karuwaaq-yátáákáráq ítáíq-itaiq í-yátáákáráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyana keráwáqá awé kéo-qtataakoma áraimma abarokáq íniye. ¹² keráwáqá kaúbîq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itai-wáyúkáráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaaráq ónátae.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá timá ámikáiyee. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu

wenamáárîq wenáwîqa yamá akoqnáá umá tiráiyē. miráitana Áánûqtu maamin-aráin-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna timá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyē.

¹⁶ móra-nakoma árainma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqma uyátárai-nakonin áwîqtaba kétiye. kémaiynama min-áíkkómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áíkkáráq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráiyē.

¹⁸ mi-kááyáq-áíkkómmá íma kanaaráq waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq wetê uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áíkkómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókkárîq immá kéiteqtaa kéyaqtoraunatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkkaa miraráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-íyáppómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúppáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráiníkkaa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnábáriq umá uyábékaiye. Merékítarekiraa umá pááq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merékítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹ Merékítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yawwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merékítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merékítareki tiyáákkabikemma móra ámikaiye. Merékítareki wenáwîqa kaayaq-ááíné. mórama kateko-yátáákkóní anó-nakoni káqon-awîqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákkóní anó-naqa wáiyē. ³ Merékítarekini anóaboagaraq iyáppó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puínî-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máiyē.

⁴ aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merékítarekima áapike máyáimma tiyáákkabike mórama ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákkabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí amáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máráráké-káyúkkábíké yemá áwíkaamanibo yeráwákkáráq Áabaraani iyáppó-annama mááe. ⁶ Merékítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá ámikai-nakoma wépíké maténa Merékítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnnáma ketáámá itaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáíniq umá máiyē. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákkabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merékítareki móra tiyáákkabike matáiyē.

weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá máiiye. ⁹ maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáiiye kêtunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráiiye. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráiiye.

aúqe anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyíkaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayai máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábíkémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máiiye. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uráiiye. abo Mótetima wení wataábi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba Ítiraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máiiye.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéiiye. ¹⁶ ámáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráiiye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétiye. ¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútááwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútááwaniq máqte-qtataaqa mûtúq pááq iyábá íma kanaaráq uráiiye. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íraqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókáq ketáámá kanaaráq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáiiye. ²¹ Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu tímá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kêtunama ketúyánápíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna tímá ámikaiye. ²² miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máiiye. ²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaimá paá íma máqe-uraae. ²⁴ áaqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaimá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae. ²⁵ Áánûqtunopaq keyewana Ítuma tíwáqnaa kéiiye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókáq Ítun áwîkaq iyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq itáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máiiye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae. Ítuma kateko-yátááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáiiye. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwîqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáiye. ²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uráiiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. áaqibo Ítuma íma

mirá kéiyé. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaraq kéyuwaunatae. ²⁸ naayóbáqá Mótetini ámán-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáraq kateko-yátááqtábá mûtûq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtábá wegáraq mûtûq pááq uráimma matúq-matuq umá máiyé.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

¹ minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéiyé. min-arái-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. ² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta wáíwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáraq amíni-qtataqa mirá íno. ⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. ⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataqa tarôq umá anuraqá aráátúnna-amamma emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mí-máyáíqómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátaraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkapi-naqa máiyé. min-ánóná-ánón-áíqómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áíqómá uyátaraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-aráín-áímmá uyátaraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátaraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnaábáq-áímmá arútágitana ókaraq arain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiyé. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yatááqá pááq owana minnáyaba óqa tiráiyé: “uyátarai-nakoma kêtune.

‘ítáaro! mí-kánáá pááq ínaq
aúgemma anóná-anon-aimma
Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq
téite ónúnatae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote
Íqtîbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma
yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite
únna-aiqtaa íma wániye.
maami anóná-anon-aiqtabama
yeráwáqá íma matúq-matuq umá
íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana
yemmá íyimonaraune.’ ”

téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatáinana aúgemma anóná-anon-aimma Ítiráaeo-wayukate téite ónúnatae:
 “ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama
 yeqtí yúyánápí agamaránúne.
 kéq kenamá yeqtí maníkómá máenata
 yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.
 máqtemma kemmá yeqtúyánápí
 ítama ánatatuwanoe.
¹¹ miráipoana yeráwápíké móra-nakoma
 íma móra-mora-naqa mamá arááatinimanibo
 íma móra-mora aúnbakaq mamá téna
 ‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá ítaao.’
 téna ítiniye.
 máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq
 kemmá akoqnáá umá timónanoe.
¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá
 móragaraq íma ítánúne.
 yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimmune.”
 téna Áánûqtu tiráiyé. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-
 aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana
 pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waiwaakoni naaebíké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyé. ámáan-aikoma monoq-ámáán-
 áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyé. ² anón-owa-
 namma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí
 aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae.
 mimórá aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe
 min-áráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkápimma
 wáqe-uraiye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae”
 téta tirááe. ⁴ mipí ákûq-umumma í-yáárégáráq Áánûqtuni anóná-anon-
 aimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mûtûq-aayapa yawááq umá
 ánáákumakae. kêtibi kaumo-yátááqá wáqe-uraae. minnâ íráqô-kaapaa-
 taapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoma
 wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti agatáiyé.
⁵ ketímûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma ámûraaqa
 kúmiqa paá umáyíkaraiapaqa yai káqmareta móra-mora umá máqe-uraae. maami-
 káqá mûtûq-aaimma íma timá ámiqma ánataraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-
 náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberae. ⁷ mú mikákáá
 anó-monoq-nakoma wenamá naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye. máqte-
 karitimaatima kímora-yupaa wemá uyábékéna naaégáráq maména maami
 amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení
 kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mûtûq yokaa ínôqtaba Áánûqtuni Aágoma
 kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígáráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq
 íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá
 maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minnâ káqo-kaqo-kamma ikámma

Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta iyábámá paá ámáamma wááe. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaaékaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiyé.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiyé. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. méme-naeegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yauwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiránîqtaae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ ááqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyé. Ítu Káríqto táiyataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnáama ámikaipoana Ítuma wenaúmá Áánûqtukaq amí-yátááqá mûtûq páaq umá mái-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunnama wáitana minnáyaba wení naaegómá ketirutáá kéiyé. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáá kéiyé.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenôpake páaq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matúq-matuq umá mái-waaroqa akoqnáá umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá páaq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ Ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi amínénama wanaabí kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-kánnáámá yorautí-yátáárîq ínoe. paá máinanama íma páaq ínîmanibo anaaékaq wemá puínana mamá páaq íniye. ¹⁸ miraráá umá paá-naeegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá páaq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákaae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma tímá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákû-ayaunapogaraq tipi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyikaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyé: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáá íniye.” téna Móteti tiráiyé. ²¹ mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataaqaq popoq uráiyé. ²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamáárîqa ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyé. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáá itánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa

wenamáárîq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtaáyábá itó-uma máíye. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógárâq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. ááqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaaraq-kánáábí ánatai-kanaama aqtórâríq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámíkâae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámíkâae téna yímikaiye. marabí yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá márai yana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaarâq maqtukááe.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóní mayaímá íma ánataraiye. mórai q umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoe. ² aaqáo. ámáákoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaéyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánataginoe. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéíye. ⁴ mémegoni naaegógárâq purumakaakóní naaegógárâq kúmiqa íma kanaarâq maqtuwánoe. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye: “emmá amí-wámmá agayái-yáárérâq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá íkákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánai q ónááq minnáyaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma miraráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráíye: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayái-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayái-yáárérâq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá íkákaiye.” téna tiráíye. ááqibo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráíye. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánai q ónááq minnáyaba kukáune.” téna tiráíye. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráíye. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnáyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáíye.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaarâq maqtukáíye.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaíyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaarâq

kúmiqa maqtukáiyē. ¹² ááqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íráqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqeuraiye. ¹³ mibáqá wé awé umá mainana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítauqa aménáápáqá yíkaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiyē:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana aúgemma anóná-anon-arain-aimma yeráwáqtê maránúne. minnáe. ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama yeqtí yúyánápí agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráiyē. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráiyē. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúntae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aúgenamma matúq-matuq umá máiyataba mamá pááq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyē. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kéyabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa árainmma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. aúyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáíq-itaiq umá yabi ínipoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnáyabataa ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa iyábá íráqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabí yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókáíq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq pááq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwáníqtaba íma wáiyē. ²⁷ maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yaináí-yátááíq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq amáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáímô tétamo móra-nakoma amáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe. móra-nakoma Mótetini amáamma mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma márúte aménáápáq yuwáinatama wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye. Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama áanikoni naeagómá maan-nákóní táwî-kumiqa

matukáitana
wemá iténa “pááqyan-awíqa yéna
anón-awíqa íkéyaiye” mirá téna
maamirán-áúyánáná kéitaiyo?
Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá
wemá timá agaebí mayákaraiyo?
maaminnáyaba túyánápi máraaro.
móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa
anómma anónnáma mayánímanibo
maamin-nákóní anómma uyátá-maqma
táígon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa
yimí-yátááqá ketí mayaímá wáíye. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma
yiménúne.” téna tiráíye: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna
tiráíye. paá máí-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama ³¹ minnáyaba ikatíqa ôriq umá
ónátae.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá itáaro! mi táoqa
Áánûqtuni ókómmá túyánápi tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-
tiqtaba urááe. ³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapi mamá itó-umatiketa táwî-
aimma timátiketa mamá táíq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê
mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-
naupaq máíya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa
matúq-matuq umá máí-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma
maa-márábí wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqmá máqe-uraae. ³⁵ abo ikatíq
íoro! anaaékaq anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataaqa
minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaékaq
wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-
wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.

paátákáá kumíniye.

³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq
yúyánákáráq yiméta mánoe.
ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo
tinaaémo umátimetama
yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.”

téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye. ³⁹ ketáámá aamá íma itáa-kayukaraa
umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáíq-itai q umá
yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itai q umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-
qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únnayaba íkáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé
kéunatae. ² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana
Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye.

³ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-
márágáráq wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa káonauna-
yataaqa kanaaráq itaa aónéwauna-yataaqnapo tarôq uráíye.

Éboyaa Ínokiyyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqnaqó Êbo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Êbo wení amí-yátáákómá Kááinani amí-yátáákómmá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkáiqtataboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Êbo wení kateko-ááiqtábámá wení Áánûqtu wenamáárîq amuqá marákaraiye. Êbo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápi mayaiágae. minnáe. Áánûqtuma árainma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápi mayaiágae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba páaq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkáiipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare tarôq uráiyé. únópi-káarébi wemá wení aara-íyápótê uyábereta anónomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá Nóaa wenamá máipoana maa-márábi-káyúkámá iyuwéna yawáaq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkáq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnaá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqa ko máqe-uraiye. mikáq kárágáaqa máqe-uraiye. Ááitekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnaá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámûraaq-aaikaraq matúq-matuq umá ámûraaq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqna kagéna iyápóma íma kanaaráq marákáawaniq énanibo Áánûqtu akoqnaá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkaiye. ¹² anónuqma kágípíke min-íyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama páaq uráamma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq pukuráae. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnaá umá timá yímikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo páaq ínîqtaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápi téta: “kárágáaqa ya máunatae. páaqya-kanaama maa-márábi kémaunatae.” téta yúyánápi tirááe. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqtí árai-maruqtaba abáái-q-abaiq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yawuwéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ áaqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta

Áánûqtuni márûkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

17-18 naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

19 aúyánápí téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

20 Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana anaaékaqo páaq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

21 mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire íyátaráq aagebéna Áánûqtukaq taígani íraqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiyé” timá yíkaraiye.

22 Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtîbiki yéta tiráiyé. miráúwo-maraauwo-aimma wení ayáátámma náarabi uqmá utáníqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana tiráine.

Móteti

23 Mótetimo kaumo-wíyópí páaq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónááyamma kínná íraqôn-iyapoma máqe-uráipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-íyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabí-í-yátáákáráq máqe-uráaye.

24 Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóní anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenáanini ítígáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáákómá anómma aúkaiye. 25 wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráq abáá éna awaaraq-yúpáámô amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye.

26 aúyánápí ítama Metáíyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtîbi-marabi-qtataaqa íraqómma wáqe-uráiyé. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

27 wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápóana Móteti Íqtîbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyáamma umákáiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamáárîq aonarenaboana uráiyé. 28 naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabí-í-yátáápí tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq iráqma-taoqa Ítiráao-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokog umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaaé waqmá ommá Íqtíbi-wayukama aqtánáae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráao-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáá póana Yériko-tiqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráao-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yetê íkakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutioniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyooqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáíye.

³³ taígani-marukaq ááíqa éta yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáá póana ááíqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa

wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma

yemá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta

waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.

yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo

yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.

akoqnáa umá kárágáaq-wayukati ááíq-wayukama

uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáá póana yaímma aaramá yeqtí pukáá-kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe.

Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta íkoinopoata yúyánápí téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá

kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtáánápó yigaibamá ábákaa q urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-marábí káyúkaráá íuraae.

kaqmáapakaraq anubakarác uréire kéeta

muriánóbákárác kekoq anóbákárác

mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráíyô! ááqibo Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma timá

yímikaitata yemá ímataae. ⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtaáyábámá mamá pááq uráipoana maami itaí-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágáráq mútûq pááq umá ánataginoe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáíye.

12

Ítuma túyánámmá amétaa miráráá ketáá ónátae.

¹ ketáá nôraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá keqtaábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana kúmiqogaraq yáqtoqma yatítinaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. ² Ítu Káríqtoq túraqta karáqma arupú umá minnáyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákáráq Ítuma máíye. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá íyéna aúyánápi ítaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máíye.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtae.

³ ítáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámíkaamanibo Ítuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkáiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúnîq éra íma yuwaaro! ⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqtí naeagómá íma kukáiye. ⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikaráô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaqa maaminnáyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,

uyátárai-nakoma táígoniq umátikena

yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba

íma komá yamátuwe kóaa!

⁶ aúyánákáq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náayubi táígoniq uráamma

mamá arútáyikena

yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaqa tebûqa yíminiye.”

téna tiráíye. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtôpaq yíno. keráwáqtí tú-tíqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máíye. ⁹ ítáaro! ketáái marabí-kétíbótáá ketáámá táígoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtae yeqtíwîqa múte kéyauyunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá máí-yataaqa kémayaunatae. ¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqtí marabí-kétíbótáá táígoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íraqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtaáyátábá akáinana yainánipoana wemá keqtaámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae. ¹¹ ketibotáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtae mi-kánáaráqá

timuqá íkémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátæ.

¹² keráwáqtí tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqtí tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátagina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminnâ íyoreq uyátárai-nakoma íma kanaaráq aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaa-q-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubiyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé iréna wení áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyánîq uráíye. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámma ítáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáráimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaaraq matáíye.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaæ. aokaq-ánúbóata waayúkama íanekuinoe. Tááíoni-anubaq iragáráq kumayukómá aabutámma auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákáráq ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya áíkutaæ. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itaí-yááqá yawíkáiye. ²⁰ móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móranakobi wáíwaakoma min-ánúráq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráíye. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karáæ. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráíye: “kegáráq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráíye. íbêqa miraráá íyábá íma yagáikuyoe.

²² ááqibo ítáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áíkutaæ. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáarebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnýaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápiké ya áíkutaæ. ²³ Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepáq yorupamá áíkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yaináí-náqá wenôpaqa ya áíkuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áíkutaæ. ²⁴ Ítuma aúkáapinaqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tiráí-nakoma wenôpaqa ya áíkuteta wení naægómá popoq umá naaeráq ya áíkutaæ. Ítuma wení naægón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naægómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tínná-nako tínn-aimma íkéite-keite íoro, min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá

Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá

íkéite-ikeite umá máeta íbekuraæ.

miráitata móra aamá tínná-nakoma

Áánûqtuni márûpake tínn-aimma íkéite-ikeite umá

uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráíye. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráíye. ²⁷ kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtæ. minná paá

máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánîmanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

28-29 aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnáyaba “tíkáiye” tenúnatae. “tíkáiye” Áánûqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánîmma miraráá máíye. abo wenáwîqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoqaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. ² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamirámá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma miráinoe. ³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkápikaa máéra yemá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkápikaa máéra túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áúkáqá máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkáqô yainéta íyamma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awíqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamááriq yimuq-yatáápi máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. ⁵ missing? ⁶ ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nôraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnáyaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo yauwéqma túyánámmá itera yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yatááqá mimórai q umá oro. ⁸ énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máíye. ⁹ ókon-okomma yirááti-yataakaraq káqo-kayukati yirááti-yataakaraq kateko-ápiké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaqnapo uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéíye.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááréráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waiwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqe-uraimma mamá uyábékene kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waiwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráuraaniq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápó waayúkati kúmiqa maqtukáíye.

13 wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. 14 ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáíye. Áánûqtuni kateko-márúqá yínîqtaba awé umá máunatae. 15 aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwîqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Ítun áwîkaq tóyaupike “tíkáíye” ténátae. 16 íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

17 keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráípoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáíye. keráwáqá waráíyanama yimuq-yatáápi yabítikanoe. íma waráiyana tirummá iyéta iyabitikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

18 keqtaáyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yatááqá tíkainaiq ónúnatae. 19 mi-qtatááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

20 ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yatááqtábá Áánûqtu máena 21 máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtábá iyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtaábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtoqaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáíye. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aíne.

22 ketúnabaro, maamin-áípíké akoqnáama mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtáaq-aubae. 23 kemá timá-timena kéune. ketáái tîbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama ketê máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

24 keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkarae. 25 Áánûqtuma we-namáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqté waíno!

Yêmiti

¹ min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketíbâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqti tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnáyaba áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqti íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. ⁵ keráwápíké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáinana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqma keráwáqá máqtemma timínéna kéiyé. ⁶ keráwáqá minnáyabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tínômanibo paá wekák tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekárááq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe. ⁷ miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtaba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekák kémaraiipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwîqa mé kumínanama minnáyabama anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púinikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye. ¹¹ aabaúmmá kéutena aaqá kégautowana áapepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama we-narukómá íráqôniq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtabá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: “mi-káyúkámá keqtábá yíkáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiyé. ¹³ yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráiyé:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwî-auyanakoma wemmá keyabitiye. ¹⁵ táwî-yuyanakoma yemmá yabitínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiyé. aabaúgógáráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma keyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáiyé. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

19 tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máraaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá wataáyaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnaabaqa túyánápi itéq tero. íma páátákáá tíyamma oro. 20 keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. 21 keráwáqtí táwî-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi máraín-aimma wáraaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá awiráinana ípuiniye.

22 keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tinnaiq oro. 23 náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópíké wenóíqa aónainikaa íniye. 24 wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. 25 aá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íraqô-kaapore. maamirán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaee. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kéetama yimuqá kémaraae.

26 móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kétiye. 27 arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-íníkaráq iyápógaraq yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aiiqtaba nékaq máero.

2

1 ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íraqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaémma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe. 2 itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íraqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa 3 máka-nakama mórai íraqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íraqón-ábíqtátaráq maráq mááo” itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. 4 keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápi kéké táwî-aaimma kéyainaae.

5 ketíbâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íraqô-meyamma yiménúne” téna tiráiyé. wení yabíkái-marupaq yeqtí yíwîqa máikaee téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáa umá timá yímikaiye. 6 miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. 7 yemá Ítu Káríqtoni íraqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

8 keráwáre maamin-ámáán-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáraaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráa tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. 9 keráwáqá oótamma makáiya-kayukama yetíwîqa múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwîqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. 10 náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá otaammá kéguye. 11 Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna

tiráiye. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéiye. kímora áamáan-aimma íma waráanayataboaba Áánûqtun áamáan-aimma emá akátaane. ¹² min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áímmá timátikainaqtaa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqtí máqten-aimma tiyakaraq máqte-qtataariq o-karáq min-ámáán-áímmá wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áímmá keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápíkémá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápíké mirá-umatikaniye.

¹⁴ túbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorauatae.” téqtaa kêtunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tinîq ítaa únnama ketáái watáama íma arupú-áiné. ¹⁵ yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtôaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa ¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawáaq umá kokoq í-únákáqtó kúberera íraqôniq umá aáwaaq naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmó kétemma íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁷ keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéiye. keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye. ¹⁸ yaímma keráwáqá tэта “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayáanaq kemá káqo-kayukayaba íraqô-qtataariq kéune” tэта tinoe. kemá Yêmitima yawwéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íraqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. ¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamá árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimóra-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. ²⁰ aíbôq-wayukao, keráwáqá kêtimonauone. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéiye. ²¹ maamin-kátáámá taákaq máraaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miraráá uráiqtaboana Áánûqtun-aurakaq arupú uráíye. ²² keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtaboana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráíye. Áabaraama wemá minnýaba uráiqtaboaaqtaa ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráíye.” téqtaa kétaunatae. ²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraiipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye. ²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorauone” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-naré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré.

²⁵ móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiníqtábá wenáwíqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkkómá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkkómá yíwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkkómá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá

Yótuani timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúká*ye. ²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain-*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémhá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye. ² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá itaa arútáanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyauipi akoqnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wínna-ayapaq ketáá yabi tenanataá min-ánón-ótímá wikáae téqtaa kéunatae. ⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwááma kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wínna-ayapaq wikáae téna miráitana kéwiye. ⁵ móraiq umá amáábíyataba wáíye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketútaa múte kéyauíye. miráipoaq keráwápíkémhá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. itáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaaráq kamá iqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma iraráá kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaaráq tíniye. timáábígotaama táí-aimma kétitanama máqte-tugotaa táwíq umákenna ketáái íráqôn-aaimma mamá táwí-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaaráq awíma kaayoné umáyikanoe. numagaráq abááq-wákáráq taíwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaaráq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtááráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráíye. ¹⁰ mimórá-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraq táwí-aikaraq kêtunataamanibo miráráátáá únnataama táwí-aaine. ¹¹ ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógáráq únókógáráq mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámhá káyubiye. móraiq umá mimórá tóyáúpíké íráqôn-aikaraq táwí-aikaraq kêtunataamanibo táwí-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápíkémhá yirááti-wayukama íma aúráaro.

¹³ móra itái-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaaráq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaímá íráqôniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnoabaqa táí-tiyamma kémaraao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áiné. ¹⁵ maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. ¹⁶ waayúkama yetíwíqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kêtetama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwí-aaimma pááq íniye. ¹⁷ miráimanibo itái-yátááqá Áánûqtunopakemmma minnáe. mútûqa íráqôniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-ítái-yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama

Íráqôniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itai-yátáákómá miraráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégaráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáé.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatimá ááíqá kéíye. ² keráwáqá maami-qtátááqtábá kétékaimanibo íma kanaaráq mayánôpoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqá kéoe. itáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamáa keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-marábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-marábí-qtátááqá kétékaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aine. ⁶ miráimanibo Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake péqmarena paábaq uyaa timáginíye. ⁸ Áánûqtunopaq waaqókáq íyanama wemá keráwáqtôpaq waaqókáq yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro. ¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

¹¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, keíyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwî-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwî-aimma weqtábá tinnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye. ¹² itáaro. Áánûqtuma wenamáa ámáan-aimma kétémitaamanibo keráwáqá kenamááríq keqtí ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamáa kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tîbâqawaaraa-kayukama yaínáaro. ¹³ keráwáqá maan-áíkáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntaae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntaae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá páaq ónúntaae.” maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nôi-qtataaraq aabáyaama páaq ínimma íma ítaraae. keráwáqtí túwaraimma konnákóráá umá páaqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáínaiq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará

éqta ónúntae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqtí túma múte kéyauyeq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maíyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ ítáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéíye.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama ítáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totíqa maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqtí ótamma kabiréna unáákáqtôma kawaanogómá kégarainana ³ akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqtábá tiráátinoqtaae írámmô árainikaan-aiqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtôpaqa yíniye. kenamá keráwáqtí taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqtí yópímmô mayáimá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqtí táwî-aiqtaba kéte. yeráwáqtí ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye. ⁵ maa-márábí keráwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayái matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama timáyíkáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtíbâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá iyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kéíye.

⁹ keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yaináinaq tigeayábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yainái-náqá waaqókáq kéyena yokaa umá yaberániye. ¹⁰ keqtíbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwîkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáápí awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq umáyíkaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaémma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúráitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráíye. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéíye.

¹² ketíbâqawaayuo, ítáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágón áwîkaraq káqo-kaqo-qtataakon áwîkaraq yamá keráwáqtí akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwîkaq kéteqa túyánápí kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápíké móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápí máenama nunamummá tíno. keráwápíké móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwîqa múte ibí timá yauyíno. ¹⁴ keráwápíké móra-nakoma karímô kémayenama itáíq-itaiq o-yútí kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kétimaketa matawémma uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe. ¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárí-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye.

miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá pááq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé. ¹⁷ Iráíya paá keqtáaráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-márábí kaumo-kárítímáátígáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáámmá yópiké aáwaqa utaráiye.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwápiké móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáíq-itaiq umá maína-nakoma yawwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aipike waéqma ayuwáinana mi-kúmíq-nákóní arun-íyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Ítu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-nakoma kítitana Táératima agatáiyé.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápíké keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátikaraiqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení íráqô-qtatakakekaraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánuqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkáiye” kêtunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa yínîqtaba kanaarác awé ónúntae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtababoaqtaa ketáámá miráuma kanaarác akoqnáá umá awé ónúntae. ⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtaae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúnîq éna ínî-qtataaqa wáiyé. ⁵ wení akoqnáágaraq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yauwéqma kumíniye. mi-kánáágóní aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiránîqtaae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnýyaba timuqá kanaarác maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. ⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqtí íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiyé. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamáárîq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. ibêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekác itáíq-itaiq kéoe. miráiqtpoaq keráwáqá timuq-yatáákáké kétaqaae. ániibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaarác móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtababoaq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaq timínîqtaae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtaámá tiwirányô téta yemá abáá íq-íq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápí wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ánibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aiqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaq mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqti kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá kéyikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqti túyánápímmá íráqôn-aaíqtaba yokaa oro. kamuqá kéiteraqa máero. Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíní-kanaaraq Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínîmma minnáyaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. mi-tíkái-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá tááyarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokarîq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqti táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokarîq oro. ¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétiye: “kemá aokarîq kéunaboq keráwáqá aokarîq umá máero.”

téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáabi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráámanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá kéyainaitana minnáyabama móra-waigoma íma wení aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqti naa márûkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqti táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqti títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqti aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyánîq uréna maamin-áqnún-ámáán-áíkóní aménáápákémmá keráwáqá tiwíkáiye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáráráq keráwáqá meyánîq uráíyo? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyánîq uráíye. tipí-tipí-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máránikaa umá Ítuma miráráá umá máqe-uraiye.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánaáráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráíye. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uraiye. ²¹ Ítu Káríqtotababoq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá itáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqá ámikaiye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá máí-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe. ²² keráwáqá

Ítu Káritomma anaaé wakáaqtaboana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá pááq uráiyie. keráwáqtí tirun-íyápógóní abumá íma wáiyie. íbêqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama áraimma kanaaraq tirummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórakémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero. ²³ ítáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááe. min-áúwaráíkómá íma waayúkagoni ánayukakemma pááq uráiyie. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráiyie. ánibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ minnýyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“máqte-kayukama ókáraákáá kéoe.

ánibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.

ókómá aayámmá kamágitana

ókóní arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáiyie.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káútôro. ² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba táa yánímma minná Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyanoana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqtí tirun-íyápógómá íma puíniye. ³ minnýyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yatáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káríqtoni aúrakaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máiyie. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá aúyárakáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaawaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokariq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtatááqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uraiqtaboana Áánûqtuma keráwáqtí amí-yatááqtábá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémarauene.

min-íráqón-óqtámmá matáunama

wenámûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama

wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyatábá kétiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yuma weqtábá téta “áraimma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábí kėtiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta wenámûraq naamma kéoe.”

téna ókaraq kėtiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámiye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”

téna kėtiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtábá mirá-umatikaitaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqtí waátágoni kumayu-ááikáké tááyama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákkómá íma matáamanibo íbêqa wení paru-yátáákkómá kémayaae.

¹¹ tikái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráa umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátáákkóní anaaé waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akaí-yátáákkógáráq yeqtí yirun-íyápógógáráq ááiqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkátí aúkápimma máeqa íraqôn-aaimma wáráaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yainái-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqtí íraqôn-aaiqtaba Áánûqtukaq “tikáiyé” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáráaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama wáráaro.

anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íraqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwíqa múte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyanaama keráwáqtí íraqôn-aikoma min-áíbóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátááríq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaíyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábíqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tiqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tiqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íraqóniq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tiqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íraqóniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá

arutáiyáqtaba tú-tiqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tiqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamáárîq keráwáqtabá aú-aiqa paá matáimma keráwáqti awaaméqá wemá máiyee. ánibo wemá keráwáqtabá wenanaae waraígáae téna kétiye. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma íráiyee. ²³ yemá wemmá anón-aimma téna agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yainai-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyee. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mútûq kateko iyábá ákaraiye.

ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqti aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqti tirun-iyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3

¹ keráwáqá aaraukárîq uréna-iniko, keráwáqti tiwaikóní náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqôn-aimma káonena anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáiq-itaiq ínáyô? enáaikoma áraimma íráqôniq kéinaamma enáaiqtaba tiyábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakáiyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaarirímá íma umátóráaro. ayáqtáa-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íráqôniq kéeq tiyáápimma waatammá kéeq anón-oqtan-awíqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaarirímá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamáárîq keqti tirunóbáqtabá konaarirímá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónáarírígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máeta weqtábá kamuqá itáyamikaae. mirá o-wáíqómá yemmá mamá waayúkati yúrikaqa íráqôniq umáyíkaraiye. ⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóní yinaae wakááe. Térima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukárîq uráanoinimma keráwáqti táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémayeq ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámûmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukárîq uráiya-kayukama keráwáqti tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqti yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá máí-yuwaraikaraq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqti tínaaqmaaqá íma múte tikaq yikáiyanaama keráwáqti nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íniye.

⁸ maamin-áqtó-áikaráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirumma káyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tíyaqa káyimero. ánibo keqtíwîqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táíq kéumatikaiyaqa

anónnáma yemmá mamá táíq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétimaitikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íráqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéiyánama Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kėtiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama

tái-aimma íma téna
wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aimma tarôq í-yátáápikémmá waeréna
íráqôn-aimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna
wemá min-ámmá waqména uwíq-uwiq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma
arútáiniq o-yúma kéyimonena
minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo
táwí-aimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna
áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”
téna kėtiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táíq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboqaq tú-tiqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqtábá ítama timónáiyaq yemmá timá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqti íráqôn-aiqtaba kaaqaari-áímmá týamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayái-yátáaqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aíqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yauwéqma Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwíníqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgenauwaraimma matáiyé.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáaráqá Nóaama únópi-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqtí kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgítata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukuráae.

²¹ min-nókómá minná Ítuqtaba nommá peraígóni amané. ketáámá Ítuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kéyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaranikaa umá keqtáámá Ítuma mamá kátobamatikaiqtaae. Ítuqtaba nommá peraímá paá túma tete íyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni

áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá iyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Ítu Káríqtoma pukáipike itá-uraiqtababoana Ítuqtaba nommá peraígómá keqtaámá mamá kanaaráq atóbamatikaniqtaae. ²² íbêqa Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyee. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náapaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kéyabiyikaiye.

4

¹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá aú-aiqa matáiyee. miráinaq keráwákáraraq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraaqtababoq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnaágoma keráwáqá íma kéuyataiyee. ² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqtí túgoni akai-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátááríq keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq-nokakemma aíbôriq urááe. keráwáqá aábêguyee kéeq aíbôq-nomma taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráa-qtátáákáqá nuna-mummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe. ⁴ íbêqa Ítukaq íma itáíq-itaiq kéoyutema keráwáqá yeráwáqtí táí-aiqtaba yagaroqtaiyábámá íma kêtikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq kéumayikaae. miraítata yemá keráwáqá anón-aimma kêtimatiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqtí táwí-aiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yaináníqtaba yokaa kéiyee. ⁶ miraítanaboana Ítu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama tímá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá móraiq umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu Káríqtoma yeqtôpaq kukéna tímá yímikaiye. miráuraiqtaba yemá kanaaráq mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá móraiq umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaaráq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ántai-kanaagoma aqtóríq kéiyee. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá itáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaaráq tíq-tiq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq máráaro. keráwáqá áqnáabariq umá miráiyaqtaba keráwáqtí otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmeraq keráwáqtí naaúpaq kéweraq minnáyaba timuqá máráaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárakémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro. ¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbáq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnaárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnaá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyee. miráuma waíno.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráa kégena keráwáqá maqmá timónaraimma minnáyaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yiníqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánôqtaba timuqá máráaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ógiranoe.

14 keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáráaqtababoaqta waayúkama keráwáqtábá timá táiq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye. 15 ketáama maannáyaba íma wáiyee. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. 16 miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoaq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnáyabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwîqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kétimiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwîqa múte yaúyóro.

17 Áánûqtuma maa-márábí-káyúkámá yainai-kánáaráqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainai-yátáákómá ke-qtááráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáiq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq páaq ínío? minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikanimma íma oyaaq kéimanibo mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta Áánûqtukaq itáiq-itaiq íma kéo-yuraqa nói-qtataaraq páaq ínío?” téna kétéye. 18 missing?

19 miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtababoaq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamááríq tarôq umátíkarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyee.

5

1 Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraqa kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ánibo wemá yauwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáikaaq umá mayánúne. 2 Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnáyaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáímá mayánômanibo karuwaaq umá máyáaro. 3 kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá móraiq oro. 4 miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íraqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóní áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

5 maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwîqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtó-naqa máaro. minnáyaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“mi-káyúkámá yeqtíwîqa yanaa múte yaúyo-yuma Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo mi-káyúkámá yeqtíwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá Áánûqtuma wení íraqô-qtataakomma kéyimiye.” téna kétéye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamááríq Áánûqtuni akoqnáá-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqtí taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera q yokaa oro. áwáábíq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma náníq-qtataqtaba abáá inikáá umá keráwáqtí namuro-náqá Tááqtaama mirá kéiyé. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáíq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáá kéera q wemmá awéqtátuwaaro. taáka q maráaro. Ítuqtaba keráwáqtí túbâqawaayuma mimórá-yú-áíqá í-yátááqá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqátábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáá umátikena abaúmma ánûqa yamatikaniye. wemá keráwáqá mamá mútûq íráqôni q umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáíkaa q ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. ¹¹ Áánûqtuka q máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwááráq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá ketí tima-túbáqáwáámíyé. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaai q ínîqtaba keráwáqtôpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétiye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírônika-maruka q máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráíq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyááma wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno.
kemá Pítaaé.

2 Pítaa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáíye.

¹ kemá Tááímoni Pítaa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimóra itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtataboapta ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íraqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kêtune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itai-yátáápike kéíye.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááraké ketáámá weqtábá aokarîq umá mánatae túnnataama kétimiqtaae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtáámá tímikaiqtaae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabítiráíye. ⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akai-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékáráq tímikaiqtaae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataaqaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ánibo keráwáqtí itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí túgoma íraqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokarîq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ánibo mirá kéeraq káqoyugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anoniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íraqóniq kéumayikaiyana keráwáqtí íraqôn-aaikoma arammá íma abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéíye. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqtí íraqón-ainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqtí uínô-kanaama pááq ínana keráwáqá kanaaráq paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-íye.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma matáaqtaba kéyaqtoraaanibo ¹³ kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránáae téq túyánámmá kéitaune.

14 kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma timá tímikaiye. 15 miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágyaunama kemá púyônaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.

16 ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba wení akoqnaáyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkmá áraimma pááq ínîn-aine. ketáámá kenamááríq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae. 17 ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáiyee. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamá tikái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémarauene.” téna aagómá tiráiyee. 18 ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúráqá wetê mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márûpake timmá Ítaraunatae. 19 maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa Ítareqtaaboqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnaá umá itáiq-itaiq kéunatae. yeqtí yáayabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéiyee. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautíq-yorautiq kéiyanaawaqa iraqtáiraqtama nokáapaq áwáarara kai-kíyókógáráq tirunóbáqá kamá táganiye. 20 áaqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye. 21 mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápíkémá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápíké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

1 Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágáráq máqe-uraane. móraiq umá keráwáqti aúkáapimma kaaqaari-yíráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áínápó yemá keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayáníq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. 2 miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táiq ínoe. 3 mi-káyúkámá keráwáqti móneqtaba kéyikainataboata yeqtí yúyánápíké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

4 itáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyanaawaataq yainai-kánáámá kumíniye. 5 mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegáráq Áánûqtuni yainai-yátáápíkémá íma yubíqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táiq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

6 anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma iranápó yawarapatukaine. waayúkati táí-aiiqtaboana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena kéyiraatiye. 7 mi-kánááráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátáárîq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyíkaraine. 8 min-íráqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwî-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. 9 miráimanibo uyátárai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútûraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. 10 áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqáári-yiráátí-wáyúkámá íma ikatîqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatîq kéoe. 11 kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yiráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatîq kéoe. 12 maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyee. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma ítáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoe. 13 yemá yeqtí táí-aiiqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqtê yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétémwata keráwáqtí aáwakaqtabama táwî-aaimma óq-waayukama kéte. 14 yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaarác yimuqa yaráiyee. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. 15 yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúnénáqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama moneqa mayéwaine. 16 minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápíké wataama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá ámínanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwaíno” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine. 17 miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínákáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. 18 yemá yeqtí táí-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqma aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae. 19 yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkagomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma

yíkaimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káríqtomma kéitetaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéema kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáiyee. minná “iyákómá yeqtí múmá yauwéqma kéiyee. ániibo pógoma nommá pétuwetama yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.” téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3

¹ ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kéténe. ániibo ketáái uyátárai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kéténe. ² missing?

³ áqnáabaqa maannáyaba taákaq máraaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnaá umákaimma íyabiyo? náakaraq máiyó? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma móraiq umá wáiyee.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétéitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma kéyikaiye. nokáké maramá tarôq umáráitana maragómá nopíké utaráiye. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yaináí-kánáyábá awé kéiyee. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápatuwainata.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. ítáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéiyee. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéiyee.

⁹ uyátárai-nakoma wení timá akoqnaá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ániibo wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téna yiwé kéiyee. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiyee.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yaináí-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyana-awaataq kumíniye. mi-kánááráqá wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wiyókágáráq wíyôkogaraq iramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-marábí wáimma iramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq ínáyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq

máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaígómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyômma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wíyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginoe. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápi máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaiyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro. ¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú púkáipaq awé kéiyé. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itái-yátáápi kémá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yauwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéiyé. yaímma-aama íma ítáa-kayukama yemá Ítukaq itáiq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamááriq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmma ánûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero. ¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itái-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma waíno. kemá Pítaae.

1 Yóáane

1 Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uraiye. ketáá wenáama ítareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáiyee. 2 maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê máqena wanamááríq kumma tiráátiraiqtaae. 3 miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa ítarauna-yataaqa tímá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórátúyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae. 4 keráwáqtí timuq-yataákómá mútúq pááq íniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. 5 ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uraiye. Áánûqtuma ómmá máiyee. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yátááqá wáiyee. 6 abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémarauunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae. 7 aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yáátáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naagómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtaá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 8 “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyee” tennatáámá minná kenamááríqtaa ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-kaunananata árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiyee. 9 ketáá Áánûqtuma paá tímá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 10 Áánûqtu maará kétiye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétiye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaari-náre” téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2

1 pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq ígaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínîn-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamá íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yátáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínîn-naqa máiyee. 2 kenamá ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiyee. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyee. 3 Áánûqtuni ámán-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainma kanaarác aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. 4 móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá ikéwaiye. 5 ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akaí-yátááqá ógiqma pááq umá wániye. 6 móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma

máqe-urainikaa móraiq umá maíno. ⁷ tíkái-kayukao, kemá maan-ámáán-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminnâ naayón-ámáán-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-áúgén-ámáán-áímmá árainmma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápí mirá kéiye. kumayuq-yátáákómá kéyatamakitana ókómá keráwápí ógiqma páaq umá wáipoana mirárará umá maamin-ámáán-áímmá aúgema wáiyie. minná árain-okoma íbêqa kétagaiye. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóní aapí kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma arummá amî-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máiyie. ¹⁰ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóní-aapi kémaitana wemá waayúkama otaa-qtátáárîq íkéumayikaiye. ¹¹ ááqibo wení ábâkoraa-naqa Ítu Káríqtoni aanábómá áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. ¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. ¹³ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaaq Ítu Káríqtomma wemmá káonaapoaaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuiboákaao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáapoaaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoaaq keráwáqtôpaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káríqtomma wemmá aónaraapoaaq keráwátôpaq kemá agatáune. maabuiboákaao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táígo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágárâq ítikaino. móra-nakoma maa-márábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááqá arupimmá íma wáiyie. ¹⁶ wenaúgon amuq-yatáákárâq aúrananna aí-yátáákárâq aweké kuí-yátáákárâq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábíké-qtátááré. ¹⁷ máqtemma maa-márágóní waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákárâq maa-márágóní waayúkagaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káríqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánáárâq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánáárâq íye. ¹⁹ Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtáárâá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtáágárâq móra-yuyanakaq marétaraatati ketáátê máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaaq máqte-qtataaqa árainmma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoaaq íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoaaq kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaarâq pááq kéiye. ²² nááwaq kaaqaari-náqá máiyó? “Ítuma íma Káríqtoma máiyie” téna aboáqtábágárâq áanikoqtabagaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káríqtoni webó-naré. ²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá wetê máiyie. ²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápíkarâq mánoe. ²⁵ Ítu Káríqto timá akoqnáá umá tiráiyie. “matúq-matuq umá máí-auwaraimma timínénataa keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaae.

kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápí ku máipoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiyee. kaaqaari-áímmá íma wáiyee. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiya wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae iéqtaa kanaaráq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiyee. kateko-yátáákón áaimma máiyee. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkaraíye.

3

Áánûqtun-araabitie.

¹ keqtááyábá akaí-yátááqá abó “íráqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma íkaonaapoata maa-márábí-káyúkámá ketáágáráq ítimonaraaqtae. ² tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabititaa máunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá kámeta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq ikatéta nékaq mááe. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiyee. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkaimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáínayataba kukáiyee. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyee. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáínayataba kukáiyee. ⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba ikéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áímmá áqnáabake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nôraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táígoni itana ábâkoni mayaígómá íráqôniq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketíbâqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráá-kayukama keqtáámá kétékaipoaqtaa

aónaraunataama tirun-íyápómá puí-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá mái-auwaraiqiqa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yátáápí paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma kéumakenama aúyánápi ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminnâ nónabi akai-yátáákón áaiqtaba tiráatiraiqtaae. Ítu Káríqtoma keqtaáyábáé téna pukáiyee. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaaráq puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqtabá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íámikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatîq íena itó-uma akoqnáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamááriq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnýabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarinaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaaráq itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanatóámá nói-qtataaqtababi itána-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae. ²³ maaminnâ wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikárátá kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtaábí kémai íyabiyo” téna kétiraatiqtaae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tikaí-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikáráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipíké táí-aimma kéiyee. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyee” ténama wemá Áánûqtunopake kéiyee. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake íirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéiyee. minnýaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máiyee. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenaráabiti mááe. keráwápi mái-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóni waayúkamoee. maa-márágóni waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóni waayúkama kéitaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu

matíkaraiipoaqtaa wenáráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkárí-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráítaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágóráq-narábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

⁷ tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéiyee. náawabi káqowaqtaba ákain-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí timákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáiyee. ¹⁰ ketáá káonaunatae. árainmma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá árainmma akaí-yátááqá wáiyee. minná wemá wenáanimma timákáitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kéumatikaiqtaae. maaminná árainmma akaí-yátááqá wáqeuraiye. ¹¹ tíkái-kayukao, Áánûqtummo miraráá umá kákaina mórai q umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanataámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yáátáá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá kémaiye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma timákáitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáiyee. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópí Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máiyee. ¹⁶ ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máiyee. miráipoana náawabi akaí-yátáápí kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtuma wepí kémaiye. ¹⁷ yainái-yúpááráq onanataámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábíkaráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae. ¹⁸ akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatîq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma íkatîq-yataaqa wárainanama agaegóní anónnáma táí-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatîq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiyee. ¹⁹ áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraiipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaaráq tikaíkáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétékaiye” kétenamanibo wemá ábâkora-naqa áyámma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétéiyee. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaaráq akániyo? íniye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtuqtaba kákainanama wenanaae wáráa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu timákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkáríiyee. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkárí-kayukagaraq kéyikaiye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá

Áánûqtuqtaba tikáinaqtaa wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenáraabitiyabataa tikaíkáae. ³ ketáá Áánûqtuqtabataa tikáinaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáan-áimma íma ummaa kéyaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkárai-kayukama maa-márábí-qtátááqá kanaaráqá márúte ibáq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábí-qtátááqá uyátá-maqama kétimiqtáae. ⁵ náawaq maa-márábí-qtátááqá kanaaráq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábí-qtátááqá uyátewae kéiyee.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokáq kétiye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokaráq naaegaráqtábá iráiyee. wenamáa noqtábá íraibo nokaráq naae-yátábágáráq iráiyee. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétiye. áaqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. ⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwáqá Aokaq-Áágógáráq nokaráq naaegógáráq wááe. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórá-yúyánákáq makéta kéte. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. áaqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráan-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áimma Áánûqtuma timátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyee. ¹⁰ maamin-áimma Áánûqtuma timátukaimma máqtemma Ítumma arummá ámê-kayukabi wáiyee. náawabi Áánûqtu tin-áikáq íma arummá aménama Áánûqtuqtaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áimma arummá íámíqmena kéuiye. ¹¹ áaqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uráiyee. matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwaráimma áanikopi wáiyee. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwáqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá ámê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá mái-auwaraimma árainma ítareq matáapoaq keráwáqtábá agatáune. ¹⁴ wenáúyánákáq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi itáananataama ketáá árainma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtaa ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqa kétimiqtáae. ¹⁶ ábâkoraa-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matuq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwáqá Áánûqtukaq itáiyana matúq-matuq umá puí-yátáápíkemmá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. áaqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. áaqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkárai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiyee. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaaráq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun árábititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-márábí-qtátáákáráq Táí-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ áaqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi

máunatae. maaminnâ árain-Aanuqtugaraq maaminnâ árain-auwaraimma matúq-
matuq umá mái-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq
máero.
kemá Yóáane.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna kényikaiye. ² maami árain-aimma keqtaábí wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtaábí watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íráqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtaábí wáiro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánátae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémaraune. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tíkáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátae. ⁶ akaí-yátáákómá mirá kéiyé. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránátae. mimórá-ámáán-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtaá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kététa yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnáyabataa mayaímá matáunaboqaq íráqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá timínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni aráati-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maraano téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaq únnamanibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamáárîq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétimatikaae. áqa kínnae. kemá Yóáane.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kêtikaiye. ² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kêtakaa kemá aónaraunama enarun-iyápógómá íráqôniq kéiyé. ³ yaímma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune. ⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo ítaraanata uréire kéiyana kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá írágôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiyé. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatamanibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamáárîq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegárâq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wárâa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúrakaqa “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kéiyé. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kêtiba wemá táí-aimma keqtábá kétena Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wayúkábiké kéwaqtuwaiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainma aati-aatimá íkaonaae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúrakaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kêtiraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtábá kêtunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae. ¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únmananibo íma kenamáárîq kemá wannabí agayánúne. ¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákárâq mi-qtátáátábá mórabi máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayone-yatááqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábórâq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayai-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yáayarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápi kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtôpaq ókaraq-okaraq pááq íniye. minnýaba ôriq umá keráwáqtábá kétikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtôpaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáá kéunamanibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnýaba yáqtoqma akoqnáá ígáae téq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. minná ⁴ yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaímma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraamanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítíráae-wayukama Íqtíbibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marûpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótômabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétégaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkáma máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnobaqa yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaímma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaaqtabama pááqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-auma náawaq mayáníyô téta minnýaba tirááye. ááqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráíye. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikaa umá káonaae. ánibo mirán-ááíkkómá yemmá mamá táíq

kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayaínóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. ¹² aanábómá álkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata anannayátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá umá mááe. yeqtí wataágoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyái-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí wataágoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anóniyaraa kémetaitana yeqtí otaa-qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámûraq mayaq-mayaq iníkáá umá mááe. ánibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma keyiraate. yeqtí márûqa anó-kumayuqnoabaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánóe.

táí-meyamma yemá mayánóe.

¹⁴ Ênôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkáté kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena táí-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí táí-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma táí-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma táí-meyamma yiména táí-aimma téta Áánûqtumma timá táíq uráapoana anónnáma táí-meyamma yimíniye.” téna Ênôkima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kététa káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqtí táí-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmíq kéeta yemmá yikáiqтатаaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káriqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá táí-yataaqtaba keyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqtí yúgoni akái-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáágaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá máí-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Áánûqtuni akái-yátááqá máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwíráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí unáákáqtôma námô ainíkáá kéobo minnáyaba yeqtí unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awíqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátíkarainaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamáa ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayaíráké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwîqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraqa anaaékakaraqa aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uráie. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráie. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayái-wáyúkámá keqtaámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtaáyábá ítama arutaígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáanekaq kukáie. kemá Ítuni mayáinápóana wemá watáama timá tímikaiye. ² ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétégaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “árainé” kétune. ³ náayubi yoraútína-nakoma itáiya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tínna éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá miráiniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáie.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Ètia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máie. naayóbákáráqá máqe-uráie. anaaékaraq wemá paá maéna wení íraqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náapaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íraqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. ⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tîn-náqíie. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urainaqiye. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máie. wemá keqtaáyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáie. ⁶ wemá miráurái-waigoma keqtaámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátíkáráiqtaae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. ⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéie. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtaámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. ⁸ Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaemma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaraq paá máie. wemá máqten-akoqnaama matokáie.

Yóáanema Waayúkaqon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tîbâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtê yagaroqtamá ummaayátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwîqa Páátamoti tíkarae. ¹⁰ uyátárainakoni kanaarqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáukoraa táayaraiye. ¹¹ min-áikómá mirá tiráie: “máqte-qtataaqa aónáánama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwaa. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáérabakaraq Tááritibakaraq

Pírérépiabakaraq Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwaaó.” téna tiráíye. ¹² abo náawa kétéyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. ¹³ ániibo kemá aónáúnama mi-táárégóni aúkápimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkápimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútû makaiye. ¹⁴ aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráíye. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye. ¹⁵ ániibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráíye. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráíye. ¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáíye. ániibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráíye. ániibo wení óíkoma tágama aaqá kain-í-káá uráíye. ¹⁷ kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráíye: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. ¹⁸ kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áíta-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kényoraune. ¹⁹ miráinaa máqtemma kaikáá aónáána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq pááq ínî-qtataqtabagaraq agayaaó. ²⁰ abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itái-áípóana áaimma miráuma wáíye. abapaké kaayaq-wíyóqá minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áíkuyo-kayukarare.” téna Ítuma Yóáanemma tiráíye.

2

watáama Ipítiani q áíkuyo-kayukayatabae.

¹ óq-aimma tiráíye: “Ipítiani q áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaaó. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáíq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá íkékikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyíkarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. ³ ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbô karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaráq íráqôniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íráqôniq uráámma íbêqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íráqôniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketôpaq íréq keráwáqtí ókóni yaaremmá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íráqón-ááímmá keráwápímmá paá wáíye. Níkorááitini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétéma-yimiye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá máí-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáíye.’ téna Aágoma kétéma-yimiye.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráíye:

watáama Támánabaq áíkuyo-kayukayatabae.

8 “Támánabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkmá wekák agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uraiye: 9 keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ánibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkama akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ánibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítíráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áíkuyo-kayukabike mááe. 10 anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnáyaba ikatíqa íoro. itáaro. Tááqtaama keráwáqtí aúkápíke yaímma-wayukama ánná yimínímma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqtí puí-kánááráq wínaq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-matuq umá máiyataaqa timénúne. 11 ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘móra-nakoma ááíqa umá uyátenama yauwéqma puí-kánááráqá wemmá íma mamá táíq íniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóánemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráíye:

watáama Págamabaq áíkuyo-kayukayabatae.

12 “Págamabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkmá wekák agayaa. min-nákmá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye: 13 kemá keráwáqtí márúqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáíye. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekáqá tirummá kétimeraq kekáq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqté máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ánibo keráwáqtí aúkápí mi-márúkáqá Tááqtaama máitaq Ááqtipaatima ikámôwana pukáíye. mi-kánááráqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. 14 miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiraiye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítíráaeo-wayukama yiráá téna ‘maníkókáq waí-waamma agamá ákúq umákáá-kamma kanaarác nánnoe’ kétena ‘kumari-ááímmá kanaarác ínoe’ téna kúmiq-yataaqa urááe. 15 mirá kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkorááítin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. 16 miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ánibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkáté ááíqa ónúne. 17 ánibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórana wíyôpake aáwaqa aúpáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awíqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayaína-nakoma wenamá kanaarác aónaniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma óq-aimma Yóánemma timá ámikaiye.

watáama Táíyátáérabaq áíkuyo-kayukayatabae.

18 “Táíyátáérabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkmá wekák agayaa. Áánûqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáíye. mirá-nákóní

amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá káyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekáqá itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máíye. min-íníkmá 'amuné-ínímúne' kétimanibo wemá ketí mayái-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna káyiraatena maníkókáq agamá ákûq umákáa-kamma naígáae téna káyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétima-yikaiye. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraíkáae téq túnnamanibo wení kumari-áúyánámmá yuwánîn-aaqa paá kéitena arummá íma waékáíye. ²² itáaro. kemá aíqa í-yátáákáráq karígáráq min-íníkmá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkmá kumari-ááímmá waré máíya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaaráq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákáráq ummaa-yátááqá mórai q umá yemmá yiménúne. ²³ máqtemma wení iyápógaraq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áíkuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyánákáráq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyammá timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáérabaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-íníkmá yiráati-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máinaaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ániibo móra-nakoma ááíqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména mórai q umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkama wenáménáápáq mánoe. ²⁷ mútûq-yanapo mara táwéraq púbyainikaa umá miraráá umá wení akoqnáama wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyoga anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹ Tááritibaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkmá wekáq agayaa. min-nákmá abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wiyókáráq kématorena wení amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. 'maamin-áíkúyó-káyúkáráqá matúq-matuq í-yátááqá wáíye.' téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukuráae. ² keráwáqá itó éra tú wái-yátááqá yúwáaro. keráwáqtí máqten-aaímma paá wáena puínîqtabaoa keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánûqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma itó éqa miráuma moyá-nákmá umá kemá yennamá keráwáqá mikánáámá ítimonanoe. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqtí unáákáqtôma kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyíkaraiye. yemá mikáyúkama kanaaráq mayánôpoata waayán-únákáqtómá mamaréta ketê uréire ínoe. ⁵ ániibo náawabi ááíqa umá uyátainaqa min-nákmá waayán-únákáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwîqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwîqa múte yauyéq Áánûqtuni

kaqtó-wayukati aúbakáráq áwîqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikáiye. óq-aimma tiráiye:

watáama Pírárépiabaq áíkuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkkómá wekáq agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáiye. mináápáákáráq oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókáq árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqtí túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaarácq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwîqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráao-wayukamune’ kétémanibo íma máeta itáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqtí títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónano. ¹⁰ máqte-marabi-kayukama makáqma móra aíqa í-kánáámá maa-márábáq yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqtí íráqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaqa kemá wemmá mamá ketí Áánûqtuni aokaq-nákóní arúkáá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekáqá ketí Áánûqtun-awíqa agamarécq ketiboní márûkoni áwîqa agamaránúne. mi-márúkón áwîqa aúge-maruqa Yérútaáre. mi-márúkómá ketí Áánûqtunopake kumínímma wení márûkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma timá ámikáiye. Ítuma óq-aimma tiráiye:

watáama Áréórátíabaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹⁴ “Áréórátíabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkkómá wekáq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máíye. min-nákóní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma ôriq umá táígoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq kétune. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma iraráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtórárîq kéunatae.’ kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitaq tiwapáá mááe.

miráitaq kenamáárîq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kêtimmune. oótamma mamá íráqôniq ínétama paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtôpake máyáaro. keráwáqtí karopaíyábá atóba-i-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tíkaimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akonáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirummá waéráaro. ²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kêtune. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma wetê nanúne. wetê aáwaqa naanana wemá ketê nániye. ²¹ ánibo náawabi ááiqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq wetê maraq máqe-uraune. ²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáúnama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: “maakáq uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa arááatenune.” téna tiráiyé. ² páátákáá Aágoma Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uraiye. ³ min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágaguraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraga ikúyakaraitaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakoraa umá tágaguraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kêtitana wíyôn-aama tiráiyé. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáiyé. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóíparaa yinaaépaqa yawááq-uraiye. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábiq anó-putiraa (arááyane) uráiyé. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmákáá kóráá uráiyé. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráiyé. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráiyé. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uraiye. miráuraitana netuqyaa-yúrámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uraiye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqerairaimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáiye” tirááe. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqti áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!
ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.
máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraq akoqnáágararaq emá kanaaráq mayánóne.”
maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uraiye. mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uraiye. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparaiye. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráaiye: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráaiye. ³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márúkake-nakowabi mórama maa-márábiké-nákówábi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yorautaiye. minnýaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá timá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááiqqa uyátaraiye. wemá Tébitin-annabike áainare. wemá wenamá káwéqa aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóáanema tip-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkápimma anó-kayukagaraq mórama típi-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-aráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áurámmá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmema uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáaiye. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq típi-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ánibo kugáiqmayataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáaiye. ⁹ ánibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe: “emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqa aukáqtuwanone.
yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyanîq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipi-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegébá ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama ítaraune. ¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-árááqá naayóbáqá íkámôwana pukáimma wemá kanaaráq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itai-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq mayániye.”

téta tirááe. ¹³ ánibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipi-típi-araakote kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtaba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kêtunatae.”

téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árimma waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákáráq nunamummá kêteta yenákátí yíwîqa múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-aba-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáigómá wiyôn-aaraa téna tiráaiye: “maabáq iyo.” ² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-óti ámûraaq aónaraune. min-óti ámûraaq mái-nakoma imá matóraitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátárai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááikaq kóurena netuqyaan-ááiqa umá uyátaniye. ³ ánibo tipi-típi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urái-kama ááyama tiráaiye: “maabáq iyo.” titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráaiye. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnááma maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááiqa í-tókórú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ánibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráaiye: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abuqtán-óti ámûraaq mái-nakoma móra yainai-yátááqá (tikérima) ayáapi matokáaiye. ⁶ ánibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aúkáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawiqa kéaae. móra kaatopébauma

móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwîq oro.” téna matawékaraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátáárîq umá ámenibo “íma táwîq oro” tiráíye.

⁷ tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áúbá-wánnáráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráíye: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámûraaq mái-nakoni áwîqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. áníbo anaaé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráíye. yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. ⁹ tipi-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yááréráqá aménáápáqá máqeuraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe: “uyátaráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. áníbo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tikakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?” téta tirááe. ¹¹ áníbo máqtemma ayáqtááqa waayán-únákáqtómá keyimena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqtí móra-mayai-wayukagaraq tîbâqawaayugaraq yíkamowata pukáániq móraiq umá tikamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaaráq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónnáma mayánoe.

¹² áníbo tipi-típi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráíye. áníbo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráíye. áníbo wíyôkoma mamá karogaromá auréna naegóráá uráíye. ¹³ áníbo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturááe. ¹⁴ aabayákógáráq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa umá útúmena kóuráíye. áníbo máqtemma anugógáráq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákááe. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágáráq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágáráq muriánóbáq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpáq aúyokaae. ¹⁶ áníbo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiraae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoni aúrakaqtaba tipi-típi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaaráq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tirááe.

7

Ítiráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóní téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóní kaayaqté-kaayaqte-aayakaq yáqtoakaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² áníbo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma

aónáúnana aabaúma utain-áúkápáké iráiyé. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táíq ínéta o-yúyábá téna ³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táíq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayaí-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááríq umá yikánúnatae.” téna tiráiyé. ⁴ ánibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútówaq ítaraune. miráuma Ítiráaeo-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makááe. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótêbin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtimaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámma aónáúnama netuqyaamma aarawaamá áíkutaama móra-nakoma yemá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma minónín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uráae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-aubaqa tipí-tipí-araakon-aubaqa itó-uráae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataqa matoréta máqe-uráae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipí-tipí-araakoma yenákáráké keqtáá yauwéqma tiwiráí-yátááqá kéiyé.” téta tirááe. ¹¹ ánibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq yípaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

¹² “áraíne. mirá waíno.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae. wenaúyánápíké tágagitababoqtaa máqte-qtataqa aúyánápí kéitaiipoqtaa wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mûtûq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae. áraiqtabae. minnáma waíno.”

téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ánibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtóma umátokaamma yemá náayubiyo? ánibo yemá náan-aupakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamááríq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ánibo yemá tipí-tipí-araakoni naeráké yeqtí unáákáqtóma tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámma aúkaiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ánibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekáq nunamummá kéitaae.

miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemamáárîq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe. áníbo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyíkániye.

¹⁷ tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye. wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma mayánoe. miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.” téna anó-nakoma tímá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáíye.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kannaama íma aamá pááq uráíye. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ áníbo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-qaaregoni waaqókáq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íraqôn-akuqa í-yátááqá matokáíye. yemá íraqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-tááréráq agamá ákûq umákanena uráíye. ⁴ áníbo íraqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamukógáráq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íraqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápápímmá maqmá ógiqmarena maa-márábí iyaabótúwáitana kukáíye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márúma yokáíye.

kaayaqte-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wéróq-ánámá matoráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. ⁷ áníbo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágáráq iragógáráq naaégáráq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápáq móra-aayapaq iragómá kágítana máqten-aapepaqa iragómá karáíye. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana anón-anuma iramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkápáq móra-aukapaqa waéqma naaemá aukáíye. ⁹ únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únópi-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikáq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórana wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikáráq kuturáíye. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmena kúmî-waigon áwîqa “aabígaraq-irae.” minnágón-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétéye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² áníbo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyômma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uráae. móra-aukapaq aabaúgáráq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aukááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kannaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá

aónáúnana mórama anón-akikigoma méyábáq aabayákáq arabéna uréire uráíye. miráitaq itáúnana anókaq ááyama tiráíye: “tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráíye.

9

ôqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yurááe.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wíyôpake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. ánibo áítabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áítábáq ítuwaitana úmûmma utaimmá anón-iragoni úmûkaa utaráíye. min-áítánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwáágokaraq mamá kumayuqá aúkááye. ³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaq min-úmúpíké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóní akoqnáaraq umá matááe. ⁴ ánibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatatááqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márábi karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuyoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áímmá matááe. ánibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúputata yíqtaba oníkáá uráíye. ⁶ mi-kánááráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íaonanoe. mi-kánááráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítááqá aónáúnama oótigoma ááiqa ínena yokaa iníkáá urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóíkoma miráuma waayúka óíkaa uráíye. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráíye. ánibo yíwáyaakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráíye. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyárémmá oótigoma kúma ááikaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráíye. ¹⁰ yemá uwabaaikóní améráakaa umá uwaaqá yiméráan aqtóráq wáqe-uráíye. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uráíye. ¹¹ yeqtí yabíkái-naqa wemá min-áítábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóní áwîqa Áábaronie. ánibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráíye.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkápimma Áánûqtukaq amí-yátááqá amê-taareraqa áwáarara kain-ótáq-táárémá Áánûqtun aúbáq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórái-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpárêti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaarácq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá

mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtataboata yemmá iyúkaiye. ¹⁶ ániibo oóti ámûraaqa ááiq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwîgani (200 mírioni) kegébâ ayuraa pááq uráiyee. miráitaq nôraq umábiyo téq íturaune. ¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-ótí ámûraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uraiye. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragóráá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uraae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyee. ániibo yóyaupike abááq-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áítógáráq yá-uraae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áítógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnááma yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uraae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uraiye. miráitata minnárake waayúkama kéyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápíkémá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaemma iyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagáánîq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóóanemma aúba-wannaama ámitana naráiyee.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánûqtuni márûpake kukáiyee. wenaúraqa konnámá aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúraiye. óíkoma tágama aakáá karáitana áitaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyee. ² wemá pááqyan-auga-wannaama ayáápimma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árûqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árûqma paá marabáq makáiyee. ³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyee. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wíyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánaae téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áará timmá minnáma aúyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyee. ⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikáráq marabákáráq ító-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqta mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráiyee. Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyee. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee: “awé-í-kánáámá ánataguraiye. ⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínena ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-áúyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. ⁸ ániibo min-áíkkómá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyee: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq ító-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena

wáimma ko-mayaao.” téna timá tímikaiye. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyé: “maaminnâ emá maté naao. áyaqnoabaq ikaa tínimanibo óyaukaq átê umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átê uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaq ikaa tiráiyé. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipei anómma yabíkáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiyé.

11

kaayaq-nákórátá watáama tirááye.

¹ kemmá ayáqtáaq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaao. ² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáárebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatâmmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óribetí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaíkáae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba miráráá umá wemá puíniye. ⁶ yenákámá akoqnááma yokááyapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnááma yokááyapoata máqte-nomma mamá kanaaráq waéqma naemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaaráq táíq iyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátáárîq óyáae tétama kanaaráq paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê ááiqa mú-iniye. miráéna yenákámá uyáténa yíkaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí arááq-yuma mi anó-marukoni anón-api pareráq iyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkáq kaapaq-yátáq pukáitaq yenákátí arááq-yuma pareráq iyóye. Tótôma-marukaa Íqtîbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráínata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqma yeqti aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata iyámma umáyíkaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabáq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye.

¹³ mirámô kéina mikáq anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aayapaq táwîq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwîqa múte yauwínoe. ¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráíye.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yeqtí náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipa q ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷ tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémarauatae.

máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéíye.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yainai-kánáámá pááq kéíye.

íbêqa ení mayaí-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwîqa yaaguyábô-kayukama yíwîqa wáikayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiye.

íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemmá mamá táíq í-kánáaráqíye.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónarae. ánibo aabayûma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kítitana márûma kéyoraitana kaábaramma kukáíye.

12

aaragóté anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráíye. minnágoma mirá-uráíye. móra-inimma máena aneqá aabaúmá maqmá atáá-uma wáqtô íyáanikaa uráíye. miráitana wíyômma aítaukoni aménáápáqá wáqe-uráíye. ánibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáíye. ² wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akai-áíqá uráíye. miráitana aíqa ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráíye. ³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráíye. min-áwááméqá mirá-uráíye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uráíye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awayaamma aqnókáq wáqe-uráíye. ánibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-uráíye. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama wíyôkake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá iyápo akánéna in-íníkoní aúbáq itó-uma máena min-íníkomá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráíye. ⁵ min-íníkomá iyápo inaamaí marákáraiye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ánibo min-íníkomá iyápo akátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. ⁶ ánibo min-íníkomá

péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-áukápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-íníkomá máqe-uraiye. ⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aaíqa pááq uráíye. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááíqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááíqa uráánamanibo ⁸ yeqtí akoqnáama íma wáqe-uraipoata ááíqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uraiye. ⁹ ániibo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwíqa Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááe. ¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtáá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéíye. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéíye. min-nákómá ketáái tîbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq wágáawabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márûkake márúte kéiyabotuwaee. ¹¹ ketáái tîbâqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítapoata wemmá uyátáraae. tipí-típi-araakoni naaeráké akoqnáama mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puiyábá íma kéqaraapoata ááíqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnýaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararîq íníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáíye.” téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráíye. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-íníkomá inaamaí marákárain-inikoni anaaé wakáíye. ¹⁴ miráitata min-íníkomá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabêna wenamáápaq kaqmáaq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-áukápáqá aáwakaqa íráqôniq umá kawáá uréta kaumo-káritímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uraiye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáíye. witúwáitana mi-nókomá anó-nokaa auména kégoena min-íníkomá waqména kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráíye. ¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráíye. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókomá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. ¹⁷ ániibo anó-kumurokoma min-íníkomá áyámma umákenna wení yaímma-iyapo-annate ááíqa mó-umayikanena uráíye. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaaé waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóní aqtamáábaq itó-uraiye.

13

kaayaq-ábáaq-wámma utarááye.

¹ miráitana abáaq-wámma aónáúnana únópíké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uraiye. mi-kákóní áwáayakaqa tiyááka-naapaa-kamoqa wáqe-uraiye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uraiye. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráíye. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráíye. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraakaakoni (arááyane)” akáá umá máíyo? náawaq kanaarác wemmá ááíqa umákaniyo?” téta tirááe. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárake kaayaq-wáyúká umá kaayaqte-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uráie. ⁶ óyauqa ógaakena Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákéna Áánûqtuni áwîqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe. ⁷ miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóní akoqnááma aménáápáqá máqte-kayukama máqte-uráie. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwîqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekákq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaaráq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tíkaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokákq uráie. min-ábááq-nákóní aqnópíké utain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakorraa uráitana anókumurokoraa aamá tiráie. ¹² maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaaq-wakoni akoqnááma aménáápáqá máqte-uráie. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéie. móra-anon-awaameqa mirá kéie. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáie. ¹⁴ miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáie. min-áwááméq-yátááqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráie. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráie. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráie. ¹⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámá pí ámitana aamá kanaaráq tínata náayuwabi min-ámákákq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. ¹⁶ máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wáikayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. ¹⁷ miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyánîq kanaaráq íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéie. wenáwîre. náápaamma wenáwîkon awaaméré. ¹⁸ awaaméq-áúyábámá aupa-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtataba kákaiye. náawabi aá kéitainakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyáná pí maíno. mi-náápáámmá móra-nakonae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqte-uráie. tipi-típi-araakoni áwîkaraq aboán

áwîqa yúwáayakaqa máqe-uraae. ² kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráiyé. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá náríq-naraaq-yataakoma áama tiráiyé. ³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táigáni-káyúkámá (144,000) marabíké yíwí kai-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaarác kété. ⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnápác waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkápíke yíwíkēna yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátááré. ⁵ yeráwáqá yóyaupíke kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáiyé.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyé. wemá átē-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-marábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikáiyé. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiyé: “waayúkama yainánîq-kanaama páác uráibo Áánûqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwîqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragárác únókárác poqnokárác taróq urái-nakomma wekác nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyé. ⁸ Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyé: “Pébírôniqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébírôni-wayukama yeqtí táwî-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkáama Áánûqtuni áyámma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ⁹ yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “móra-nakoma abáác-wákókác wení amakókárác nunamummá tinnama abáác-wákóní awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áítókógárác irá aráinana aíqa ôriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abáác-wákókác wení amakókác nunamummá tiyama yúwáayakaq abáác-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnáyaba úmûmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámán-aimma waréta Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyé: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáiyayayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaarác agánoe. yeráwáqá yeqtí íraqôn-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyé.

marabíké aáwaqa mayai-kánáámá abarokác uráiyé.

¹⁴ ánibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákác Waayúkagon Árákaa-naqa máqe-uraiye. min-nákóní aqnókácá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátáácá matokáiyé. ¹⁵ ánibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákác mái-nakomma maará téna timá ámikáiyé: “ení púráá-qtátáácánpó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokác uráitana marabíkén-ááwákómá

ábu karáiyē.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákáq máena weni púráá-qtátáánápó marabíkē ábukain aáwaqa yurákáiyē. ¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpákē Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púráá-qtátáákáráq matoréna kukáiyē. ¹⁸ ánibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amê-taarerake kukáiyē. wemá iratábá akoqnáama matáiyē. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púráá-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyē. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááē. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítiráaeo-wayukama nunamummá te-márúpákē népaq matéta arammá káábaraaē. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyámma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naaegómá ôriq umá ko yááya uráiyē. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótigon aqnókáq utáiyē.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá matááē.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá ítaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyámma matokááē. ² ánibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígíyôq uráiyē. non áwabaq ááiqa umá uyátáraa-kayukama máqē-uraaē. yeráwáqá abááq-wakomma weni amakókáq nunamummá íteta wenáwîkon náápaamma yemá ímataapoata ááiqa umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááē. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayái-náqá Mótetini igáráqá tirááē. min-ígóní aamá mirá-uráiyē:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáē.

anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.

enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.

máqte-kamaanima yabíkáana-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?

náawaq kanaarác enáwîqa íma múte yauwíníyô?

emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.

arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq pááq uráiyē.

maa-qtátááqtbá náawaq enáwîqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááē. ⁵ ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguráiyē. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq ínî-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááē. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqtí aúkápikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matug umá mái-Aanuqtuni áyámma ógiqma wána abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámmá yímikáiyē. ⁸ Áánûqtuni akoqnáágararaq weni tágama-yataakaraq mi-náúpáqá umûkaa umá ógikáiyē. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaarác uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtóráq-tái-yátááqá mamá ánatatukae.

16

Áánûqtuni áyámma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítaunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyámma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé. ² ániibo áqnaabaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyámma ógikaiq-tapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóni amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yíkaraq anónaomma pááq uráiyé.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anónopikaraq poqnopikaráq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiyé. ⁵ ániibo maami-nókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée táí-wayukama yaináanama arupú uráiyé. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq yíkamma púyô-naaema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqti anónnáma yímikáiyé. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqti táí-mayane.” téna tiráiyé. ⁷ ániibo kemá Yóáane ítaunana Áánûqtukaq amí-yátááqá amêtaarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennae. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ániibo maamin-ábáúgóni kokokómá irá kamá káútî-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun amenáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqqa íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náapaan-abiqtatararaq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkáiyé. yíqa ôriq kéitataboata yimáábîmma ukákááe. ¹¹ yeráwáqti yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqti waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaarae.

¹² ániibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpárêti anónopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráiyé. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anókumurokoni abááq-wákóni kaaqaari-ámúné-nákóni yóyauqnobake kaumomá aágoma táí-aama táoraa-kama yáubama irááe. ¹⁴ mikáúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anókanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqtemarabaq wéyáwé umá anómma yabíkáa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqqa pááq íniye.

¹⁵ itáaro. kemá móra moyá-nákóráá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áíkuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráiyé:

“kánataiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayûma kéyoraitana anómma márû yuráiyé. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márûma yéwainikaq íma uráibo anó-maruma yuráiyé. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáikaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáá-ayamma matááé. ²⁰ ánibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráiyé. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakiye. min-áqtórâq-tái-yátááqá ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááé.

17

aakaq-íníkmá tái-meyamma matáiyé.

¹ mórana abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “iyo. aakaq-íníkmá anó-nokoni ámûraaq máena wení tái-meyamma mayánimma aráátenune. ² marabíké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákáq-íníkgárâq kumari-yátáárîqa urááé. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkárâá aúqyíkaraiye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáá kéitana mi-káqtó-nákmá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmaápaq uráiyé. min-áyápáqá aónáúnana mórana karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaq mórana aakaq-nóinímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqá Áánûqtuqtaba taíganin-akayaan-awíqa wáqe-uráae. maamin-ábááq-wákmá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uráiyé. ⁴ maamin-íníkmá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátórâqá pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráiyé. maamin-íníkmá ayáápimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwîq uráimma ógiqma wáqe-uráiyé. ⁵ min-íníkmá áwáayakaq móra-awíqa aúpâq-ááikárâq wáqe-uráiyé. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóinímmá tái-aaikoti yinóae téna wáqe-uráiyé. ⁶ ánibo maamin-íníkmá Áánûqtuni aokaq-wáyúkágárâq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-íníkmá nommá naan-íníkoráá uráiyé.

ánibo kemá Yóáane maami-qtátááqá káoneq ôriq umá iyánâaq uráune. ⁷ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáígmá timá tímikaiye: “nôraq itaawâq iyánâaq kéono? maamin-ábááq-wákmá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-íníkmá ámûraaq máitana yenákáyábá aúpâq-ááímmá timá-aménune. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máiyé. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítíma ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwîqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokâq ínata káoneta iyánâaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkmá marâq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkmá marâq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukae. ¹⁰ ánibo abapaké kaayaqá anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórana íbêqa máitana mórana anaaékaqa abarokâq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ánibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké

kaumo-ánómmá yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkáan-annabikaraq máiye.

¹² ánibo abááq-wákóni tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkáa-kayukae. min-ánámá yeqtí náápaamma yabíkáiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-abááq-nákógáráq náápaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnáama náápaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátaráa-kayukati uyátarái-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkáinakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq márâa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tirááe.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ánibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-íníkmá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá urâa-kayukama Áánûqtuma yúyánápí maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amiyana mi-kánááráqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ánibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóni aménáápáqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébírôniq anó-maruqa táíq umáguraiye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye.

² anókaq ááyama tiráiyee:

“yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táigon-aikaraq iyíkáawata mibáq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkmá kumari-ááíqtábá yúrananna urááe. ánibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkmá kumari-yátááqá tarôq urááe.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyanîq o-káyúkámá oótamma netuqyaanîq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráiyee. ⁴ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráiyee:

“ketí waayúkao, népaq min-íníkmá nêpake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagaróqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánóe.

⁵ min-íníkmá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátamakítana wení táí-aiqtaba Áánûqtuma aákaq uráiyee.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.

yagaróqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaróqtaráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnáma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákáráq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápi maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikoraa umá máune. kemá íma keqto-íniné. kemá tirummá íkéiye.’

téna aúyánápi kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráiyé.

⁹ ánibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkáogáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmûmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabítínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aíqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiyé.”

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyanîq íno poata maa-marábí meyanîq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kaitábáráábémá tokônabi karogaromá íráqômma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma nai-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókaráq yaímma wááéni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqti tipí-típigaraq oótiwabi yabítiana waéqmena wí-yátáákáráq mayái-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyanîq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá túyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtôpake aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánama íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyanîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aíqtaba yoaa númámá éta ibiqá yaráiyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqáqnapó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta ¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmûmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqti yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboánîq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma

tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiyé:

“maamiraráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoé.

²² miráinata naríq-naraaq-aimma timá itaí-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoé.

máqte-mayaigon-aaimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoé.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoé.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkárîq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoé.

wení meyanîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae. waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.

²⁴ maami-márúkáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naegáráq wení aokaq-wáyúkátí naegáráq máqtemma maa-márábí yíkaka-kayukati naegáráq aónanoé.”

téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiyé.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

¹ anaaékaqa kemá Yóáane ítarauana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáá yauwéqma kétiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnááma wennáe.

² áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.

min-íníkmá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkámmá mamá táíq uráitana Áánûqtu wemmá yáíkaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayaí-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-íníkmá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ániibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéiyé.”

téta tirááe. ⁴ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekáq maará téta tirááe:

“árainma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráiyé:

“máqtemma Áánûqtuni mayaí-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwîkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

téna tiráiyé.

tipi-típigoni árásaqa Ítuma aaraukárîq wáiyé.

⁶ ániibo kemá Yóáane ítarauana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kítitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínena kéiye.

⁷ ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máránatao.
tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátáaqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”
téta tiráae. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátáaqá uráaqtababoata kéguberaae.

⁹ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê i-wáigómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukáká-áwáqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wekáká nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miraráá uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá tiyo. egáráq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáiq-itaiq oníkáá umá kegáráq paá Áánûqtuni mayái-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráiyee.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-ai karaq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá páaq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáúnana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáká waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tiráae. arupúkaraq keyainena arupú-aiiqtaba ááiqa kéiye. ¹² wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awíqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaaráq íma kéitaiye. wenamá wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtóma naaegómá yawáaq uráitata áwîqa yamá ámikaamma maará téta tiráae: “Áánûqtuni watáae.” téta tiráae. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake áaiq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóní anaaé waqméta uráae. ¹⁵ áqnáabaq yeráwáqtí anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itáan-araukaqa yíkaminiye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamáárîq ánná-aramma yatamma anommá kaqmá yayáinana miraráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. ¹⁶ ánibo maamin-nákóní árúkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awíqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyee.

¹⁷⁻¹⁸ ánibo kemá Yóáane aónaraunana mórana Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye: “yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.

anómma yabíkáa-kayukati yúgaraq áaiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáá-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.
máqtemma yíwîkaraq-wayukama íma yíwîqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-márábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíkuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááíqa ínéta yokaa urááe. ²⁰ miráimanibo abááq-wákógáráq kaaqaari-ámúné-nákóté anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq tarôq urái-nakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáiye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáráq uwaa-áítókáráq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqaq máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráíye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórana Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáiye. ánibo min-nákóní ayáápimma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáiye. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráápatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ánibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yaináí-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókárábi wení amakókáq nunamummá ítéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ ánibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnáabariq umá pukáapike itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáapikemma áqnáabariq umá itó-uráiya-kayukama yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórana puí-yátáákóní akoqnááma aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwíqa Méíogae. Tááqtaani ááiq-i-wayukama únókóní kegébaraa umá taígani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákáin-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-ááíq-í-wáyúkámmá kamá ánataraae. ¹⁰ ánibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma

Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áitógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráiyé.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uraiye. ¹² ánibo pukáa-kayukama yíwîqa wái-kayukagaraq yíwîqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq ító-uraawaq aónaraune. káqon-auba-wannaama matúq-matuq í-áwíkáráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópi pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáiyé. áitanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáikáiyé. ¹⁴ miráitana áitayamma yéta pui-yátáákáráq yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áitógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanáe. ¹⁵ ánibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwîqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúqe-maragaraq wíyôkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúqe-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákáráq yáwítana únómmá ókaraq íma wáqe-uraiye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóní áwîqa aúqe-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq kétagaiye. ³ ánibo ítaraunana náapaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáiyé. wemá yetê mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí aúkápimma mániye. ⁴ miráinata Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yíqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyé.

⁵ ánibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyé: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyé: “maamin-áímmá wannaabí agayaa. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyé. ⁶ ánibo wemá óqa maará téna tímá tímikáiyé: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyé. máqte-qtataaqtaba kemá kenamáárîq áqnáabariq éq aqtórakáráq máune. náawanabi nonáá akáinama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ánibo móra-nakoma ááíqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye. ⁸ ánibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáíq-itaiq umá íyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkágáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkágáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayúnóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúqe-Yerutaare.

9 ániibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake weni táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqte-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínena miráitana ketôpaq Yóáanekaq írëna maará téna timá tímikaiye: “iyo. tipi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá weni waayúkama yiwíráimma arááatenune.” téna timá tímikaiye. 10 ániibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwîqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmîmma tiráátiraiye. 11 maamin-áúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma írâqôn-oqtakoma áwáarara kainíkáá umá tágaraiye. 12 ániibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwîqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. 13 maami-márúkóní kururáqá aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye. 14 ániibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákákáq móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-típi-araakoni timáyíkaraa-kayukati yíwîqa wáqe-uraiye.

15 ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagárâq kurugárâq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uraiye. 16 maami-márúqá máqten-aukapaqa móraiq umá yáumatamma wáqe-uraiye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááq nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uraiye. kokupaqá móraiq umá (2,415 km) wáqe-uraiye. 17 ániibo maami-kúrúmá yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááq (144 m) wáqe-uraiye. 18 maami-márúkóní kurumá írâqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokórâá uráiyé. 19 miráitana maami-kúrúgóní aménáápáqá títaupake kaayaq-írâqôn-óqtákák anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiye. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokôn-oqtama wáqe-uraiye. anaaékaqa awígíioq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq 20 abutákárâq kawaan-áígárâq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákárâq karogarokárâq kaqma-wáyúkákárâq múma aqtórâqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyé. 21 máqtemma títaupake kayaaq-óqtárâqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóní anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútínikaa umá umákaiye. 22 ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkâqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamâa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. 23 Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkâqá aakâá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóní ókâá kéiyé. aati-aatimá tágaikaiq kéipoana aabaúkárâq wíyôkaraqtaba íiyé. 24 miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkâa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáá-yataakaraq méta mi-márúkâqá uyáberanoe. 25 mi-márúkâqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibâq kumayuqá íma aurániye. 26 miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkâq uyáberanoe. 27 ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-máníkónôpake-qtataakaraq mi-márúkâq ma méta íma kanaarâq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama íkéwaraa-kayukama íma kanaarâq uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkarâq yetíwîqa

agamakáina-wayukama kanaaráq mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

¹⁻² kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórana anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiyé. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maaminókómá kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma kukáiyé. mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóni ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqôniq uráiyé. ³ mi-márúkáqá mórana Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. ⁴ Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwîqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye. ⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaíyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi ínoe.

Îtuma yauwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá keyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokáq ínîqtaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Îtuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amunemma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Îtuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtatááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq áaimma átáma ténáae túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etégaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamá wekáq nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoqtuwaa. ímiibo abarokáq ínî-kanaama waaqókárîq kéiyé. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ániibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Îtuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ániibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá mái-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóni

oqtaráqá uyáberanoe. ¹⁵ miráimanibo kebó-yátáárîq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátáárîq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníkókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáíq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyóqa kamá kétégaune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkoní ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-méyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ánibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátarái-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.